

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**YÜKSEKÖĞRETİMDE ALEVİLİK PROGRAMLARI:
TÜRKİYE, ALMANYA VE AVUSTURYA ÖRNEĞİ**

İbrahim YILDIZ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ahmet TAŞĞIN

YÜKSEK LİSANS

ALEVİ BEKTAŞİ KÜLTÜRÜ ANABİLİM DALI

TEMMUZ 2021

**YÜKSEKÖĞRETİMDE ALEVİLİK PROGRAMLARI: TÜRKİYE,
ALMANYA VE AVUSTURYA ÖRNEĞİ**

İbrahim YILDIZ

YÜKSEK LİSANS

ALEVİ BEKTAŞİ KÜLTÜRÜ ANABİLİM DALI

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEMMUZ 2021

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İbrahim YILDIZ

26/07/2021

YÜKSEKÖĞRETİMDE ALEVİLİK PROGRAMLARI: TÜRKİYE, ALMANYA VE AVUSTURYA ÖRNEĞİ

(Yüksek Lisans)

İbrahim YILDIZ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Temmuz 2021

ÖZET

Alevilik eğitimi çalışmaları Türkiye yükseköğretiminde yalnızca lisansüstü programlar düzeyinde yürütülürken Almanya ve Avusturya yükseköğretiminde hem lisans hem de lisansüstü programlarda sürdürülmektedir. Türkiye’deki lisans programlarında Alevilik eğitiminin veya İlahiyat fakültelerinde Alevilik derslerinin yer almamasında okullarda Alevilik derslerinin olmaması önemli etkidir. Almanya ve Avusturya’da lisans eğitimi mezunlarının okullarda Alevilik dersleri için “Alevilik Din Eğitimi” öğretmenleri olarak görevlendirilmesinden kaynaklı bu ülke yükseköğretimlerinde Alevilik eğitimi lisans programlarında yer almaktadır. Buna karşılık Türkiye’de lisansüstü programlarda var olan Alevilik ve Bektaşilik araştırmaları bölümlerinde öğrenim gören öğrenciler ise yükseköğretimde akademisyen olarak görevlendirilebilmektedir. Türkiye’de lisansüstü programlarda yürütülen Alevilik çalışmaları ile Almanya ve Avusturya’da yürütülen hem lisans hem de lisansüstü eğitim olarak Alevilik, ülkelerin eğitim sistemleri ve okullarda yürütülen din eğitimi ile doğrudan ilişkilidir ve Alevilik eğitiminin lisans ve lisansüstü programlar olarak yükseköğretimde nasıl yer aldığı/alacağına etki etmektedir. Hâlihazırda Türkiye’de 4 üniversitede Alevilik lisansüstü eğitim programı uygulanmaktadır. Bu tez çalışmasında Türkiye, Almanya ve Avusturya üniversitelerindeki Alevilik programlarının gelişim süreci, yürütülme şekli ve istihdam olanakları ele alınmaktadır. Alevilik çalışmalarının tarihçesi ve bu çalışmaların nasıl yapıldığı da bu tez çalışmasında ele alınan konulardan biridir. Özetle bu çalışmanın içeriğini, yükseköğretimde ve okullardaki Alevilik eğitimi oluşturmaktadır.

Bilim Kodu : 113803

Anahtar Kelimeler : Alevilik Eğitimi, Avrupa’da Alevilik, Almanya’da Alevilik Eğitimi, Avusturya’da Alevilik Eğitimi.

Sayfa Adedi : 155

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ahmet TAŞĞIN

ALEVISM PROGRAMS IN HIGHER EDUCATION: EXAMPLE OF TURKEY,
GERMANY AND AUSTRIA

(M.Sc. Thesis)

İbrahim YILDIZ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

July 2021

ABSTRACT

Alevism education is one of the most discussed topics in Turkey recently. The compulsory Religious Culture and Moral Knowledge course in Turkey is constantly compared with the Alevism education given in schools in Germany and Austria. The place of Alevism in higher education in Turkey and the place of Alevism in higher education in Germany and Austria are another subject of discussion. The absence of Alevism lessons in primary and secondary education can be cited as a reason for the absence of Alevism education in undergraduate programs in Turkey or Alevism lessons in theology faculties. Since graduates of bachelor education are assigned as “Alevism Religious Education” teachers in schools, Alevism education is included as bachelor program in German and Austrian higher education. On the other hand, students studying in Alevism and Bektashism studies programs that exist in graduate programs can be employed as academicians in Turkish higher education. Alevism education in graduate programs in Turkey and Alevism education in both bachelor and graduate programs in Germany and Austria are directly related to the education systems of the countries and religious education carried out in schools, and it is directly related to how Alevism education is/will be included in higher education as bachelor and graduate programs. Currently, Alevism graduate education program is implemented in 4 universities in Turkey. The development process, execution and employment opportunities of Alevism programs in universities in Turkey, Germany and Austria are discussed in this thesis. The history of Alevism studies and how these studies were conducted is also one of the topics dealt with in this thesis. In summary, Alevism education in higher education and schools constitutes the content of this study.

Science Code : 113803

Key Words : Alevism Education, Alevism in Europe, Alevism Education in
Germany, Alevism Education in Austria.

Page Number : 155

Supervisor : Prof. Dr. Ahmet TAŞĞIN

TEŞEKKÜR

Öncelikle bu tez çalışmasına kadarki süreçte ve tez çalışması aşamasında hiçbir zaman desteğini esirgemeyen, tüm samimiyeti ve babacan tavrıyla bana yol gösteren ve tanıdığım için kendimi şanslı addettiğim tez danışmanım Prof. Dr. Ahmet TAŞĞIN'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca engin bilgileriyle bana ilham veren Prof. Dr. Erdal AKSOY'a, Prof. Dr. Cenk GÜRAY'a, Doç. Dr. Hilmi KARAAĞAÇ'a teşekkürü bir borç bilirim. Bu tez çalışmasının ortaya çıkış sürecinde desteklerini esirgemeyen ve değerli vakitlerini bana ayıran Prof. Dr. Markus DRESSLER'e, Prof. Dr. Mehmet DÖNMEZ'e, Prof. Dr. Eyyüp TANRIVERDİ'ye, Dr. Öğr. Üyesi İlgar BAHARLU'ya, Dr. Hüseyin AĞUIÇENOĞLU'na ve Dr. Erdal KALAYCI'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans süreci başta olmak üzere beni her daim cesaretlerinden ve desteğini bir an olsun eksik etmeyen sevgili eşim M. YILDIZ'a, eğitim hayatımdaki en büyük şansım olarak gördüğüm canım babam H. Bayram YILDIZ özelinde en değerlim annem ve sevgili kardeşlerime ayrıca teşekkür eder, hayatımın her anında mutluluklarıma kaynak ve ortak oldukları için şükranlarımı sunarım.

Son olarak hiçbir zaman beni yalnız bırakmayan ve desteklerini benden esirgemeyen ailemin diğer fertlerinden H. TEMUR ve çekirdek ailesine varlıklarıyla bana değer kattıkları için ve hayatımı anlamlandırdıkları için özellikle teşekkür ediyorum. Ayrıca uzaktaki mesai arkadaşım, tez aşamasında bunalttığım, vaktini çaldığım ve her aradığımda yardımına koşan çok değerli arkadaşım Abdurrahman KÜLTÜR'e sonsuz teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLOLARIN LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR	xii
1. GİRİŞ	1
2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE KAPSAMI	7
2.1. Araştırmanın Konusu	7
2.2. Araştırmanın Amacı	7
2.3. Araştırmanın Önemi	7
2.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	8
2.4. Veri Toplama Tekniği	8
3. TÜRKİYE YÜKSEKÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ALEVİLİK EĞİTİMİ	9
3.1. Türkiye’de Eğitimde Aleviliğin Tarihsel Arka Planı	9
3.2. Tevhidi Tedrisat Kanunu.....	11
3.3. Milli Eğitim Temel Kanunu	12
3.4. Türkiye’de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri.....	13
3.4.1. İlköğretim Kurumlarında DKAB Dersinde Alevilik	16
3.4.2. Ortaöğretim Kurumlarında DKAB Dersinde Alevilik	20
3.4.3. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Alevilerin Tepkileri	23
3.5. Türkiye’de Lisansüstü Programlarda Alevilik Eğitimi ve Çalışmaları	25
3.5.1. Türkiye’de Alevilik Çalışmalarının Tarihsel Süreci.....	25
3.5.2. Alevilik ve Bektaşilik Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri	26
3.6. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesinde Alevilik Eğitimi Çalışmaları	31
3.6.1. Türk Kültürü Açısından Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi.....	31

3.6.2. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Alevi Bektaş Kültürü Anabilim Dalı ..	34
3.7. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesinde Alevilik Eğitimi Çalışmaları	36
3.7.1 Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü.....	37
3.8. İnönü Üniversitesinde Alevilik Eğitimi Çalışmaları	39
3.8.1. Alevilik Araştırmaları Enstitüsü	40
3.9. Alevilik Eğitimi Çalışmalarının Yapıldığı Diğer Uygulama Araştırma Merkezleri ve Üniversiteler	42
4. ALMANYA YÜKSEKÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ALEVİLİK EĞİTİMİ	47
4.1. Almanya’da Aleviliğin Tarihçesi	47
4.2. Baden-Württemberg Eyaletinde Alevilik Eğitimi	50
4.2.1. Alevilik Din Öğretimiyle Hedeflenen Beceriler.....	56
4.2.2. Alevilik Din Öğretimi Müfredatında Süreçle İlgili Yetkinlikler.....	58
4.2.3. Alevilik Din Öğretimi Müfredatında Allah ve İnsan arasındaki İlişki	58
4.2.4. Alevilik Din Öğretimi Müfredatında Alevi İnanç Öğretileri.....	59
4.2.5. Alevilik Din Öğretimi Müfredatında Sorumlu Yaşam Tarzı.....	61
4.2.6. Alevilik Din Öğretimi Müfredatında Alevi Bayramları ve Anma Günleri:.....	63
4.2.7. Alevilik Din Öğretimi Müfredatında Aleviliğin Tarihsel Gelişimi...	65
4.2.8. Alevilik Din Öğretimi Müfredatında Diğer Dinler ve Dünya Görüşleri	67
4.3. Bavyera (Bayern) Eyaletinde Alevilik Eğitimi	69
4.4. Hessen Eyaletinde Alevilik Eğitimi	74
4.5. Kuzey Ren-Vestfalya Eyaletinde Alevilik Eğitimi	77
4.6. Diğer Eyaletlerde Alevilik Eğitimi.....	78
4.7. Almanya'da Aleviliğin Dini İnanç Grubu Olarak Tanınması.....	79
4.8. Almanya Üniversitelerinde Alevilik Eğitimi	80
4.8.1. Weingarten Üniversitesinde Alevilik Eğitimi	81
4.8.2. Hamburg Üniversitesinde Alevilik Eğitimi	83
5. AVUSTURYA YÜKSEKÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ALEVİLİK EĞİTİMİ	93
5.1. Avusturya’da Okullarda Alevilik Eğitimi	95

	Sayfa
5.2. Avusturya Üniversitelerinde Alevilik Eğitimi	103
5.2.1. Viyana Üniversitesinde Alevilik Eğitimi	105
5.2.3. Viyana/Krems İnançlar Pedagojisi Yüksekokulunda Alevilik Eğitimi	109
6. ALEVİLİK EĞİTİMİ İLE İLGİLİ MAHKEME SÜREÇLERİ VE	
KARARLARI	113
6.1. Hasan Zengin-Eylem Zengin Davası	114
6.2. Mansur Yalçın ve Diğerleri Davası.....	118
6.3. İzzettin Doğan ve Diğerleri Davası	120
7. SONUÇ	125
KAYNAKLAR	131
EKLER.....	137
ÖZGEÇMİŞ	155

TABLolarIN LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1: 4. Sınıf DKAB Dersi Öğretim Programı	16
Tablo 2: 5. Sınıf DKAB Dersi Öğretim Programı	17
Tablo 3: 6. Sınıf DKAB Dersi Öğretim Programı	18
Tablo 4: 7. Sınıf DKAB Dersi Öğretim Programı	18
Tablo 5: 8. Sınıf DKAB Dersi Öğretim Programı	19
Tablo 6: 9. Sınıf DKAB Dersi Öğretim Programı	20
Tablo 7: 10. Sınıf DKAB Dersi Öğretim Programı	21
Tablo 8: 11. Sınıf DKAB Dersi Öğretim Programı	22
Tablo 9: 12. Sınıf DKAB Dersi Öğretim Programı	22
Tablo 11: Üniversitelere Göre Alevilik Çalışmaları Enstitü ve Araştırma Merkezleri	29
Tablo 11: Üniversitelere Göre Alevilik Çalışmaları Enstitü ve Araştırma Merkezleri	30
Tablo 12: Alevi Bektaşî Kültürü Anabilim Dalı Tez Dönem Öğrencileri	36
Tablo 13: Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsünde Tez Dönemi Öğrencileri	39
Tablo 14: Alevilik Araştırmaları Enstitüsü Tez Çalışması Devam Eden Öğrenciler	41
Tablo 15: Baden-Württemberg Eyaletinde İlkokulda Alevilik Dersi Programı ...	52
Tablo 16: Bayern Eyaletinde 1-4. Sınıflarda Alevilik Ders Üniteleri.....	72
Tablo 17: 1. Sınıf Alevilik Dersi Konuları ve Kazandırılması Hedeflenen Beceriler	98
Tablo 18: 2. Sınıf Alevilik Dersi Konuları ve Kazandırılması Hedeflenen Beceriler	99
Tablo 19: 5. Sınıf Alevilik Dersi Konuları ve Kazandırılması Hedeflenen Beceriler	103
Tablo 20: Viyana Üniversitesi Alevi Teolojisi Dersleri	107

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil

Sayfa

Şekil 1:Almanya’da Yabancı Ülke Vatandaşları 155

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AABF	Avrupa Alevi Birlikleri Federasyonu
ADO	Alevi Düşünce Ocağı
AHBVÜ	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AKTS	Avrupa Kredi Transfer Sistemi
ALEVI	Avusturya Alevi İnanç Topluluğu
ARU	<i>Alevitische Religionsunterricht</i> (Alevi Din Dersi)
AYM	Anayasa Mahkemesi
DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı
DKAB	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
İGGİÖ	Avusturya İslam İnanç Topluluğu
KPH	<i>Kirchliche Pädagogische Hochschule</i> (İnançlar Pedagojisi Yüksekokulu)
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
MEM	Milli Eğitim Müdürlüğü
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
YÖK	Yükseköğretim Kurumu

1. GİRİŞ

Türkiye’de Alevilik çalışmalarının geçmişi çok eski tarihlere kadar uzanmamaktadır; aksine çeşitli faktörlerden dolayı Alevilik çalışmalarının büyük bir çoğunluğu son yıllarda gerçekleşmiştir. Alevilik çalışmalarının ortaya çıkışında ise Alevilerin örgütlenmeye başlaması etkili olmuştur ve kentlere yönelen Aleviler kendi toplumsal hafızalarına, inanç ve kültür miraslarına sahip çıkmak adına birleşme yoluna gitmiştir. Özellikle 1980 sonrası sadece Türkiye’de değil, başta Avrupa ülkeleri olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde Alevilerin uyanışı göze çarpmaktadır. Bu uyanış sonrasında kendi kadim miraslarını gelecek nesillere aktarabilmek ve bir nevi “biz de toplumsal yaşamda varız” diyebilmek için sosyal hayatta “hak” mücadelesi aramaya ve talep etmeye başlamışlardır. Başta Almanya olmak üzere Avrupa’nın birçok ülkesine göç etmiş olan Alevilerin sayısı zaman içerisinde giderek artmış ve artan sayıların da etkisiyle kendi kimliklerini koruma ve kültürel miraslarını yaşatma farkındalığı gütmüşlerdir.

Kentlere ve Avrupa’ya gerçekleşen göçler sonucunda Alevi topluluğunun büyük bir kısmı artık kırsalda değil şehir merkezlerinde yaşamaktadır. Şehir merkezinde yoğunlaşan Alevi topluluğu, kentleşme ve modernleşmenin de etkisiyle inanç esaslarından ziyade sosyal alana yoğunlaşarak eşitlik ve hak arayışı içerisine girmişlerdir. Bu arayışın çıkış noktasını ise “din odaklı eşitlik” anlayışı oluşturmaktadır. Çünkü inanç özgürlüğünün yasal olarak ellerinde olmasını talep eden Alevilerin, resmi olarak ibadet yeri statüsünde bulunmayan Cem evleri için yürüttüğü çalışmalar ve hak arayışlarının temelini eşitlik ilkesi ve vicdan özgürlüğüyle bağdaşmayan dayanaklar oluşturmaktadır. Her alanda olduğu gibi eğitim alanında da Aleviler hak arayışlarına girmişler ve özellikle Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin zorunlu olması durumu üzerinden örgütlenme içerisine girmişlerdir. Bu derste öğrencilere kazandırılması amaçlanan evrensel ahlak değerlerinin yanında Sünni inanç esasları ağırlıklı olarak yer almaktaydı. Aleviler bu dersin zorunlu olmasından ziyade seçmeli olarak verilmesini, Alevi öğrenciler için Alevilik derslerinin müfredatta yer almasını talep etmekteydi. Alevi öğrencilerin karşı karşıya kaldığı kendi inanç esaslarından ziyade Sünni inanın temellerinin ve esaslarının lise ve üniversite sınavlarında karşılarına çıkmasına da Alevi topluluğu karşı çıkmaktaydı. Bu nedenle de bu dersin seçmeli olması gerekliliği üzerine durulmaktaydı. Bütün bu

taleplerin Alevi topluluğunun anayasal hak kabul edilen kişisel hak ve özgürlükler çerçevesi içerisinde olması gerekmekte ve bu doğrultuda hareket edilmekteydi. Nasıl ki Sünni öğrenciler derslerde Sünni inanın gerekliliklerini öğrenmekte, müfredat ve kazanımlar bu doğrultuda belirlenmekte ise Alevilere göre de Alevilik dersleri seçmeli olarak sunulmalı ve müfredat bu doğrultuda değiştirilmeliydi. Zaman içerisinde giderek yükselen bu talepler ve hak arayışı karşısında da değişikliğe gidilmesi kaçınılmaz olmuştur.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi zorunlu da olsa daha çok Sünni inanç esaslarına dair genel bilgiler ve evrensel olarak kabul edilen ahlaki değerlere odaklanırken, Din Kültürü derslerinin tamamlayıcısı olarak kabul edilebilecek dersler ise seçmeli olarak sunulmaya başlamıştır. Lise ve üniversite giriş sınavlarında zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi almayan öğrenciler için seçenek sunulmuş ve başka bir dersten soru çözmeleri sağlanmıştır. Ancak Alevilik derslerinin seçmeli de olsa müfredatta yer almaması, Alevi öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini Alevilik inanç esaslarına uygun olarak alamıyor olması, Alevi topluluğu için hala bir sorun teşkil etmekte ve bu doğrultudaki taleplerinin tam olarak karşılık bulamayışına kanıt olarak gösterilmektedir.

İlköğretim ve lise düzeyinde Alevilik dersleri yer almazken, yükseköğretimde de Alevilik dersleri ön lisans ve lisans düzeyinde YÖK'ün belirlediği müfredat içerisinde kendine yer bulamamıştır. Lisansüstü program olarak ise 1987 yılında ilk defa Gazi Üniversitesi bünyesinde Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin kurulmasıyla birlikte Alevilik kendisine Yükseköğretim içerisinde yer bulmuş ve 2015 yılında ilk yüksek lisans öğrencilerini almaya başlamıştır. 2015 yılında Gazi Üniversitesi bünyesinde başlayan Alevilik yüksek lisans eğitimi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi'nin kurulmasıyla bu üniversitede sürdürülmektedir. 2021 Ocak ayı itibariyle lisansüstü program olarak Alevilik çalışmaları sunan yükseköğretim kurumu sayısı dördüttür. Bu çalışma da bu üniversitelerin Alevilik çalışmaları faaliyetlerine odaklanmakta, Almanya ve Avusturya'da Alevilik çalışmaları ve derslerinin sunulma şeklini incelemekte ve Türkiye, Almanya ve Avusturya örneklerini karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Almanya ve Avusturya'da Aleviliğin yükseköğretimde nasıl uygulandığına odaklanan bu çalışma, Türkiye ve bu ülkeleri eğitim alanı özelinde incelemeyi hedeflemektedir.

Türkiye sınırları içerisinde lisans düzeyinde Aleviliğe dair herhangi bir program olmaması ve Alevilik kavramlarına ancak farklı derslerde bir ünite veya bir konu içerisinde yüzeysel olarak değinilmesi, Aleviliğin kısa süre içerisinde de lisans programı olarak yer almasının mümkün olmadığını göstermektedir. Lisansüstü program olarak da disiplinlerarası program şeklinde verilmektedir.

Almanya’da, Avusturya’da ve Türkiye’de Alevilik eğitimi farklı şekillerde yürütülmekte ve bu yürütülme şekline ülkelerin din eğitimi ve anayasada yer alan din ile ilgili kanunlar yön vermektedir. Her üç ülkede de dini eğitimle ilgili birçok uygulama yürürlüğü konulmuş, değiştirilmiş veya kaldırılmıştır. Birçok vatandaş veya kuruluş bu üç ülkede de dini eğitimle ilgili mahkemelere başvurmuş, bazı kazanımlar elde etmeye çalışmış veya bazı uygulamalara itiraz etmiştir. Ülkelerin yürüttüğü eğitim programları ve anayasal düzenlemeler doğrultusunda her üç ülkede de bazen benzer bazen ise farklı mahkeme sonuçlarıyla karşılaşmıştır. Yetkili mercilere yapılan başvurularla da bazen istenilen sonuçlar bazen ise istenilmeyen sonuçlar elde edilmiştir. Almanya’da Aleviliğin tüzel kişilik kazanması ve bazı eyaletlerde okullarda ders olarak öğretilmesi, Avusturya’da Aleviliğin resmi dini topluluk olarak tanınması ve Alevilik eğitiminin yer alması, Türkiye’de Alevilikle ilgili bazı terimlerin veya konuların yapılan itirazlar sonucunda ders kitaplarında yer alması ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nden Alevilik eğitimi ile ilgili arzulan kararların çıkması Alevilerin istediği ve elde ettiği sonuçlara örnektir. Ancak bu kazanımların yeterliliği ve uygulamaya konulup konulmaması hala tartışmalara açıktır.

Alevilik eğitimi ve bu alanda istihdam edilen/edilecek kişiler de ülkelere göre farklılık gösteren durumlardan bir tanesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Almanya ve Avusturya’da okullarda yürütülen Alevilik eğitimlerinde görev alacak kişilere ihtiyaç duyulması ve devletler tarafından resmi ibadethane statüsü kazanan Cem evlerinin ilgili görevlilere ihtiyaç duyması sebebiyle üniversitelerin lisans ve lisansüstü Alevilik eğitimi programları aracılığıyla yetkin kişiler yetiştirilmesi amaçlanmakta ve bu alanlardan mezun kişiler bu tip kurumlarda görevlendirilmektedir. Türkiye’de Alevilik eğitiminde lisans programlarının olmamasında okullarda Alevilik eğitimi derslerinin yer almaması ve ibadethane statüsüyle Cem evlerinde görevlendirilecek kişilerin resmi makamlarca atamasının yapılmaması sebep olarak gösterilebilir. Lisansüstü programların varlığı ve buralarda öğrenim gören kişilerin yalnızca akademi içerisinde

görevlendirilebilmesi Türkiye’de Alevilik eğitiminin kısıtlı yürütülmesine neden olabilmektedir. Bu durumda da kısıtlı olarak yükseköğretimde yer alan Alevilik eğitimi kişiler açısından bazı sorunları da beraberinde getirmekte ve bazı durumlarda itiraz sesleri yükselebilmektedir.

Bu çalışma Almanya ve Avusturya’da üniversitelerde Aleviliğin lisans ve lisansüstü düzeyde anabilim dalı olarak yükseköğretimde varoluşunun örneklerini vermeyi amaçlamaktadır. Ayrıca tüm bu gelişmeler içerisinde Alevilik bölümü mezunlarının istihdam alanlarına da örnekler vermektedir.

Çalışma içerisinde Türkiye’de Alevilik üzerine yükseköğretim programlarına odaklanılmakta ve üniversitelerdeki Aleviliğe dair çalışmaların verilerine ulaşılabilmektedir. Lisans ve lisansüstü program olarak Aleviliğin varoluş şekline, bu programlara yükseköğretim öğrencilerinin kabul şartlarına ve bu bölümlerden mezun üniversite öğrencilerinin istihdam alanlarına dair bilgiler vermektedir. Çalışma, Türkiye ve Avrupa Birliği ülkesi olan Almanya ve Avusturya’daki Alevilik bölümlerine ve derslerine odaklanırken bu üç ülkeyi kıyaslamaktadır. Çalışma içerisinde sunulan veriler ve üzerinde durulan konular ülkemiz açısından toplumsal boyutuyla önem arz etmekte ve yüzyıllardır bu coğrafyada yaşayan bir topluluğun eğitim özelinde temel problemine odaklanmaktadır.

Çalışma ile Türkiye, Almanya ve Avusturya yükseköğretim kurumlarındaki Alevilik bölümlerinin benzerliklerinin ve farklılıklarının verilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada sadece Türkiye, Almanya ve Avusturya’daki yükseköğretim kurumlarının Alevilik bölümleri ele alınmaktadır. Bu tez çalışması içerisinde bu üç ülkedeki Alevilik Programlarının lisans ve lisansüstü düzeyde incelenmesi planlanmakta ve bu inceleme sonucunda bölümlerin kuruluş tarihçeleri, bölümlerdeki öğrenci sayıları, bölüm mezunlarının istihdam alanları gibi konuların verilendirilmesi hedeflenmektedir. Bu bölümlerde görevli olan öğretim üyeleri, bölüm sorumluları ve bölümlerin açılmasında önderlik eden kişi ve kurumlarla yapılan görüşmelerde bu tez çalışmasının ana hatlarından bir tanesini oluşturmaktadır.

Bu doğrultuda Türkiye’deki Yükseköğretim Kurumlarındaki Alevilik Araştırma merkezleri ve enstitülerine; Almanya’daki Alevilik çalışmalarına, yasalarına, okullardaki Alevilik derslerinin eyaletlere göre verilme şekline ve üniversitelerde

Alevilik eğitimine; Avusturya'daki Alevilik çalışmalarına, okullardaki Alevilik din eğitimi derslerine ve üniversitelerdeki Alevilik eğitime yer verilmektedir.

Araştırma içerisinde Türkiye'de yalnızca Alevilik Araştırma Merkezi veya Enstitüsü olan üniversiteler ele alınmıştır. Almanya ve Avusturya'da ise yalnızca Alevilik dersleri ve Alevilik din dersi öğretmenleri yetiştirme programı olan üniversitelere odaklanılmaktadır. Üniversitelerde Aleviliğin gelişmesine katkısı olan ve okullarda Alevilik din öğretimi dersleri için görevliler yetiştirmek adına yükseköğretimde Alevilik programlarının varlığına işaret eden ilköğretim ve ortaöğretimde Alevilik derslerinin yer aldığı eyaletler ve iller de bu araştırmada yer almaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE KAPSAMI

2.1. Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusunu, Türkiye, Almanya ve Avusturya yükseköğretim kurumlarında yürütülen Alevilik eğitime yönelik çalışmalar oluşturmaktadır. Ayrıca bu ülkelerde halihazırda sürdürülen eğitim müfredatları ile okullarda uygulanan din eğitiminin içeriği ve uygulanış biçimi de çalışmanın konusu dahilindedir. Bunlara ek olarak ülkelerin eğitim bakanlıkları tarafından hazırlanan müfredat ve özellikle Almanya ve Avusturya ülkelerindeki Alevilik eğitiminin ders içerikleri de bu çalışmada ele alınan konular arasında yer almaktadır.

2.2. Araştırmanın Amacı

Türkiye’de okullarda öğrencilere sunulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile Almanya ve Avusturya’da okullarda öğretimi devam eden Alevilik dersleri genellikle kıyaslanmakta ve kıyaslanma sonucu ortaya çıkan duruma kimi zaman tepkiler daha sesli dile getirilmektedir. Söz konusu din eğitimi olduğunda herkes tarafından kabul edilen bir öğretim modeli uygulamak genellikle tam anlamıyla mümkün gözükmemektedir. Bu durumda da sadece sınırlar içerisinde değil ülke sınırlarının dışından da tepkiler verilebilmektedir. Araştırma ile bu tepkilere neden olan Alevilik eğitime dair üç ülke özelinde karşılaştırmalar yapılması amaçlanmaktadır. Türkiye’de, Almanya’da ve Avusturya’da yürütülen din eğitiminin karşılaştırılması ve yükseköğretim kurumlarındaki Alevilik eğitimi çalışmalarının detaylarının verilmesi de araştırmanın amaçları dahilindedir. İlgili ülkelerdeki programların uygulanış biçimi ve bu programlardan mezun olan bireylerin istihdam alanları da bu çalışmada ortaya konulması amaçlanan hususlardandır.

2.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma Alevilik eğitimi yükseköğretim kurumları özelinde lisans ve lisansüstü programlar bağlamında incelenmiştir ve Türkiye’deki yükseköğretim kurumlarında gerçekleşen Alevilik lisansüstü öğretimi ile Almanya ve Avusturya’daki üniversitelerde yürütülen Alevilik eğitimi lisans - lisansüstü programları hakkında yapılan çalışmalara katkıda bulunacaktır. Özellikle Almanya ve Avusturya’da

okullarda uygulanan Alevilik din eğitimi müfredatının içeriği detaylı olarak verildiğinden, ilgili müfredat dersi ile içeriği hakkında bilgi sahibi olunmasına ve bu alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlayacaktır.

2.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma; Türkiye’de, Almanya’da ve Avusturya’da yürütülen Alevilik eğitim programları ile Almanya ve Avusturya’da okullarda yürütülen Alevilik din eğitim dersleri ile sınırlıdır. Yükseköğretim programlarında yürütülen din eğitimi çalışmalarından ziyade Alevilik Programı olan üniversiteler ve bu üniversitelerde yürütülen Alevilik eğitimi (lisans ve lisansüstü programlar düzeyinde) bu araştırmanın sınırlılıklarındandır.

2.4. Veri Toplama Tekniği

Bu araştırmada elde edilen veriler daha çok üniversitelerde görev alan öğretim üyeleri ile yapılan görüşmeler, eğitim programlarına yasal dayanak teşkil eden müfredatlar, eğitim programlarına kaynak teşkil eden ders materyalleri ve araştırmaya konu olan ülkelerde yürürlükte olan eğitim yasaları ve yönetmelikler aracılığıyla toplanmıştır. Almanya ve Avusturya’da yürürlükte olan yasalar ile Alevilik eğitim programlarının doküman/belge analizi ile aktarılması da araştırmadaki verilere kaynaklık etmektedir. Özellikle üniversitelerde görev yapmakta olan ve Alevilik çalışmalarına önemli katkıları olan akademisyenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler ile alana yönelik makale ve kitaplardan elde edilen veriler bu araştırma açısından son derece önem arz etmektedir.

3. TÜRKİYE YÜKSEKÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ALEVİLİK EĞİTİMİ

3.1. Türkiye’de Eğitimde Aleviliğin Tarihsel Arka Planı

Alevilik kavramı hem bir inanç sistemini ve hem de belirli bir topluluğu ifade etmektedir (Olsson, Özdalga, Raudvere, 1998: 93) ve içerisinde dini inanç sistemini, sosyolojik olguyu, tarihsel bir geçmişi barındırmaktadır. Türkistan’dan Anadolu’ya yapılan göçlerle kadim bir gelenek ve bu geleneğe ait inanç esasları Anadolu topraklarına taşınmıştır. Osmanlı Devleti içerisinde farklı isimlerle adlandırılan Aleviler/Bektaşiler, devlet içerisinde her zaman merkezde ve eşit haklara sahip olmamışlarsa da siyasi/politik kaygılarla Alevilik/Bektaşilik resmi zemine oturmuştur. 1826 yılında Bektaşî Tekkelerinin kapatılması ve Hacıbektaş’ta bulunan ve merkez olarak kabul gören Tekkeye Nakşibendi şeyhinin atanması (Maden, 2013: 130) ile belki de Türkiye Cumhuriyeti’nin Alevilik konusunun temelleri atılmış ve Alevilik politik alanda daha belirgin hale gelmiştir.

Alevilerin kadim gelenek olarak sözlü kültüre sahip olmaları ve bu kültür aracılığıyla varlığını yaşatması, toplumsal hafızayı gelecek kuşaklara taşıması Aleviliğin yüzyıllar boyu sahip olduğu geleneğin günümüzde hala canlı kalmasına olanak sağlamıştır. Ancak Aleviler sözlü kültürden yazılı kültüre geçerek bir devrim yapmış ve sözlü kültürü yazıya aktararak “dini gelenekleri” de yazı aracılığıyla koruma altına almıştır (Taşgın, 2003: 31). Ozan geleneği ve Alevi sözlü geleneği için Özüygun ve Dinç (2021: 8) şu tespitte bulunmuşlardır:

Alevi-Bektaşî inancının geçmişten günümüze kültür ve inanç aktarımını yoğun olarak sözlü edebiyat üzerinden aktardığını gözlemliyoruz. Din, ibadet, ahlak, edeb, erkan, yol ve yaşayışa dair birikim ve üretilenler sözlü edebiyat üzerinden nesillere aktarılıyor. Sözlü edebiyat aktarında en büyük görevi dedelerle birlikte Aşık / Zakir / Ozanların, yapıyor. Saz / Bağlama da bu inanın aktarılmasında Aşık / Zakir / Ozan’ın, en büyük yardımcısı, olmazsa olmazı durumunda hatta Alevi-Bektaşî toplumunda kutsiyet atfedilmiş. Aşık / Zakir / Ozanların, usta-çırak ilişkisi içerisinde daha çok kırsal veya küçük yerleşim alanlarında yetiştirme imkânı buluyorlar. Alevi-Bektaşî toplumun şehirleşmesi ve göçle birlikte birliktelik ve sosyal kontrol azalmış, dede ve Aşık / Zakir / Ozanların, toplum üzerinde etkisi azalmıştır. Aşık / Zakir / Ozanların, yetiştirme ve ortamında sınırlandığı için inanış ve kültür aktarımında problemler yaşanmaktadır.

Kültür veya inanın nesillere aktarımı için günümüzde ferdi olarak bazı çıkış yolları aransa da soruna henüz çaplı ve yeterli çözüm bulunamamıştır.

Alevilikte sözlü kültür ve yazılı kültür Aleviliğin toplumsal hafızasına şahitlik ederken Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti içerisinde yaşanan sorunların da aktarılmasına ve Alevilerin yaşadığı toplumsal sorunlara da ışık tutmaktadır. Ancak Alevilerin yaşadığı bu süreçleri daha çok son dönemde siyasette dile getirmesi ve Alevi örgütlenmesi şeklinde eşitlik ve sosyal hak talepleri Aleviliğin bir anda politik merkezde yer almasına sebep olmuştur. Alevilerin ve Aleviliğin daha çok siyasetle ve politika ile eşdeğer tutulmasının sebebi belki de Alevilerin sözlü/yazılı kültürlerinden uzaklaşarak daha çok siyasi arenada yer almaları temeline dayanmaktadır. Ahmet Taşgın (2003: 10), bu sürece dair şu çıkarımda bulunmaktadır:

[...] Özellikle sol söyleme sahip olunan 1960 yılından sonra ozanlar, protest ve otoriteye karşı olduğu işlenmeye başlanarak siyasallaştırıldı. Zaten “o yıllarda ve 1980’lerin ortalarına kadar, Alevi kimliği, kamuoyunda dini değil, siyasi terimlerle tanımlanıyordu.” Bu başkaldırı “Sünni” olarak nitelenen ve ilerlemeye, çağdaş yaşama, demokrasiye karşı olarak tanımlanan otoriteye karşı ileri sürdürüldü. Oysa geleneksel şiirde dile getirilen eleştiriler, son dönem ozanlarında tamamen inkâr edilmiştir. Özellikle inanç, ibadet ve sosyal ilişkilere yönelik olarak dile getirilen eleştirilerde bu değerlere ait terminoloji –ki bu terminoloji hem Alevi-Bektaşiler için hem de Sünniler için ortak olmasına rağmen- ile sosyal hayata yansıyan dini tecrübe arasındaki boşluk, geleneksel şiirde yer alan önemli temalardandı. Oysa bu durum son dönemde tamamen “Sünni” tanımı altında reddedilir hale gelmiştir. Çünkü Alevi-Bektaşî entelektüel ozanları Alevi-Bektaşiliği ötekileştirerek gündelik yaşamlarından çıkardılar ve yeniden ürettikleri Alevi-Bektaşiliği monte ettiler.

1991 yılında yapılan seçimler, yukarıdaki ifadeleri destekleyen sonuçlar ortaya çıkarmış ve Alevilerin giderek siyasetin içerisine Aleviliği almasına sebep olmuştur. Çünkü bu tarihten itibaren Aleviler daha açık bir şekilde sahneye çıkmaya başlamış ve kurumsallık adına faaliyetlerini daha yoğun bir şekilde sürdürmeye devam etmişlerdir. Alevi toplumu, Alevileri ve Aleviliği kapsayan şartları oluşmuş ve uygun dönemin yaklaştığını görmekteydiler. Bu tarihlerde Aleviler Cem evleri açıyor, Alevilikle ilgili yayın yapan dergileri çoğaltıyor, sol aydın kesim tarafından destekleniyor ve Osmanlı Devletinden itibaren kendileri için uygulanan “Alevileri Sünnileştirme” fikrine karşı

çıkıyorlardı. Kuruluşuyla birlikte Diyanet'in de aynı amaca hizmet ettiğini düşünüyorlardı (Melikoff, 2010: 358).

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde ise son yıllarda daha çok eğitim aracılığıyla gündemde yer almaktadır Alevi topluluğu. Sürekli olarak gündemde yer tutan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin okullarda zorunlu oluşu, Alevilerin tepki gösterdiği başlıca eğitim konularındandır. Özellikle yasalar aracılığıyla bu durumun meşru hale getirilerek normalmiş gibi gösteriliyor olmasından şikâyet eden Alevi topluluğu, bu dersin yasal olarak yeniden düzenlenmesi gerektiğini ve seçmeli olarak verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Eğer verilecekse de her öğrencinin kendi dinine göre bu dersi alabilmesi için yeniden düzenlenmesi ve buna göre müfredat ve içerik hazırlanması gerektiği konusunda hemfikirlerdir.

Türkiye'de Din derslerine yasal zemin hazırlayan yasalar için Türkiye'nin tarihi geçmişine bakmak gerekmektedir. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Anadolu'da dini eğitimin yanında fen bilimleri de içeren eğitime pay verilmeye başlanmış, Cumhuriyetin ilanına yakın süreçte eğitim daha bilimsel temellere dayalı sisteme bürünmüş, Cumhuriyetin ilanı ile birlikte ise eğitimde birliktelik sağlanmıştır. Osmanlı Devleti'nde eğitim dini eğitim şeklinde başlamıştır, duraklama ve yıkılma süreçlerine kadar da ağırlık din eğitimindedir. Son dönemlerinde ise yapılan ıslahat çalışmaları ve reformlarla dini eğitimin yanında fen bilimleri de verilmekteydi. Bu gelişmelere neden olan süreç Osmanlı Devleti'nin güç kaybetmesi ve Batılı devletlerdeki gelişmelere ayak uydurmaya çalışmasıyla yakından ilgilidir. Osmanlı Devleti'nin eğitim sisteminde yaptığı değişiklikler Cumhuriyet'in ilanı ile da Türkiye'de devam etmiş, Tevhidi Tedrisat Kanunu ile eğitimde birlik sağlanmıştır.

3.2. Tevhidi Tedrisat Kanunu

Türkiye'de eğitim alanında birlik sağlanması, tüm eğitim kurumlarının Millî Eğitim Bakanlığına bağlanması, din öğretimi yapabilecek insan yetiştirmek için ise İlahiyat fakültelerinin kurulması Tevhidi Tedrisat Kanunu ile gerçekleşmiştir. 3 Mart 1924 yılında çıkarılan bu kanunla öğretimde birlik sağlanmış, Osmanlı Devleti'nde eğitim kurumu olan medreseler kapatılmıştır. Medreselerle birlikte eğitim-öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü okullar ise Millî Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir. Yürürlüğe giren yasa ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin izni olmaksızın ülkede okul

açılmayacak ve eğitimde çağdaş öğretim uygulamaları esas alınacaktır. Tevhidi Tedrisat kanununun din ile ilgili kanun maddesi şu şekildedir: Maarif Vekâleti yüksek diniyat mütehassısları yetiştirilmek üzere Darülfünunda bir İlahiyat Fakültesi tesis ve imamet ve hitabet gibi hidematı diniyenin ifası vazifesiyle mükellef memurların yetişmesi içinde ayrı mektepler küşat edecektir (T.C. Resmi Gazete, 1924).

Osmanlı Devleti medreseleri özellikle kuruluş ve devletin yükseliş dönemlerinde çok önemli gelişmelere ve yetkin devlet adamları, bilim insanı yetiştirmeye katkıda bulunmuştur. Ancak devletin son dönemlerinde Osmanlı Devleti içerisinde çok fazla ve çok farklı eğitim kurumları mevcuttu. Bu kurumlardan birçoğu Devlet'e katkı sağlamaktan ziyade zarar vermekte, ülke dışından vakıf veya kurumların desteğini almakta ve devletin yıkılış sürecinde bir nevi rol oynamaktaydı. Bu nedenle de Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte kişi, kurum ve vakıfların gözetiminde olan eğitim kurumlarının yeni devletin kontrolünde olmasını ve devlete hizmet edecek kişilerin yetiştirilmesini sağlamak için Millî Eğitim Bakanlığı'nın himayesi altına almak gerekiyordu. Tevhidi Tedrisat Kanunu'nda yer alan “Şer'îye ve Evkaf Vekâleti veyahut hususi vakıflar tarafından idare olunan bilcümle medrese ve mektepler Maarif Vekâletine devir ve raptedilmiştir” (Resmi Gazete, 1924) maddesi ile bu amaç gerçekleştirilmiştir.

Tevhidi Tedrisat Kanunu eğitim ve öğretimin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından verileceğinin ve farklı zümrelerin eğitim-öğretimde etkin rol oynayamayacağını en önemli dayanağı ve garantisidir. Bu kanun çerçevesinde tekke, medrese veya zümre odaklı eğitim faaliyetleri son bulmuş ve merkezden öğretimin sağlanması kararlaştırılmıştır.

3.3. Milli Eğitim Temel Kanunu

Eğitim-öğretim faaliyetlerinden her vatandaşın faydalanması ve bu haklardan eşit şekilde yararlanabilmesi anayasal bir haktır. Farklı dönemlerde çıkarılan yasa ve kanunlarla eğitimde birlik ve eşitlik sağlanmaya çalışılmıştır. Bu kanunlardan diğer bir tanesi de 24.06.1973'te çıkarılan Milli Eğitim Temel Kanunudur. Bu kanun ile Türk Milli Eğitiminin amaç ve ilkeleri daha açık bir şekilde ortaya konmuş ve eksik olan konularda kararlar alınarak her bir vatandaşın eşit şartlarda ve eşitlik ilkesine dayanarak öğretim faaliyetlerinden faydalanması amaçlanmıştır. Bu kanunun belirli

maddeleri de Alevilik açısından önem arz etmekte ve eşitlik çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Milli Eğitim Temel Kanununun Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri bölümünde yer alan madde 4 ile bireylerin dil, din, ırk ve cinsiyetine bakılmaksızın eğitim kurumlarının herkese açık olduğu açıkça beyan edilmiştir (T.C. Resmi Gazete, 1973). Bu kanun ile tüm yurttaşların eğitim öğretimden eşit şekilde faydalanması anayasal hak olarak tanımlanmıştır. Ancak dil ve din gözetmeksizin eğitim öğretim faaliyetlerinin yürütülmesi her ne kadar Milli eğitimin eşitlik ilkesi maddesine göre yürütülse de Alevi topluluğu gibi gruplar için hala bir noktada sorun teşkil etmektedir. Çünkü aynı kanunda 1983 yılında yapılan değişiklikle ilköğretim ve lise dengi okullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri zorunlu hale getirilmiştir (Mevzuat.gov.tr, 1973). Bu dersin içeriği daha çok sünni inanç değerlerine göre hazırlandığından dolayı Alevi topluluğu için hala sorun teşkil etmektedir. Alevi topluluğu bu dersin seçmeli olarak verilmesini savunmakta, bu konuda AİHM dahil diğer yasal kurumlara başvurarak bu kararın çıkması için çaba göstermektedir.

3.4. Türkiye’de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri

Türkiye’de ilköğretim ve ortaöğretim okullarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri zaman zaman tartışmalara sebep olmaktadır. Tartışmaların çıkış noktasında ise bu dersin öğrencilerin veya velilerin inanç esaslarına uyup uymadığı sorunsalı yer almaktadır. Türkiye’de her ne kadar Sünni nüfus, toplam nüfusun büyük bir çoğunluğunu oluştursa da Sünni nüfus dışında kalan topluluklar da azımsanamayacak kadar fazladır. Aleviler de Sünni nüfus dışında kalan toplulukların başında gelmektedir. Türkiye’de, okullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin Alevi öğrencilere de verilmesi Alevi topluluğunu rahatsız etmektedir. Aleviler, bu dersin seçmeli olması gerektiğini ve istemeyen öğrencilerin bu dersin yerine başka bir ders alması gerektiğini savunmaktadır. Okullarda büyük oranda Sünni inanç esaslarına dayalı olarak Din Kültürü derslerinin verildiğinden ve içeriğinin diğer inanç esaslarına yok denecek kadar az değindiğinden şikâyet eden Alevi topluluğu, bu dersin din veya kültür ile alakası olmadığı iddiasını dile getirmektedirler. Türkiye’de Din Dersi ve Aleviler başlıklı yazısında Murat Küçük bu konuya değinmekte ve Alevilikteki Hızır

Orucundan dahi bahsetmeyen bu dersin seçmeli olması gerektiğini ve Din Kültürü dersinin yasal zeminde yeniden ele alınması gerektiğini savunmaktadır (Küçük, 2012).

Türkiye’de DKAB dersleri veya din eğitimi için farklı uygulamalar devreye girmiştir. Bazı dönemlerde din eğitimin kaldırılması, bazı dönemlerde ise belirli kademelerde öğretilmeye devam etmesi gibi farklı uygulamalarla tarihte yer edinmiştir. Bu uygulamalardan ilki Cumhuriyet’in ilk zamanlarında uygulanan din eğitim modelidir. 1924 yılında lise ve 1927 yılında ortaokul öğretiminden çıkarılan dini eğitim ilkokullarda ise 1926 yılına kadar her kademedede, 1926 yılından itibaren ise 3, 4. ve 5. sınıflarda, 1930 yılında ise yalnızca beşinci sınıflarda yer almaktadır. 1930’lu ve 1940’lı yıllar (1948’de çıkarılan yasaya kadar) din öğretiminin okullarda yer almadığı ve bir nevi yasaklı olduğu yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır. 1949 yılında ise tekrar ilkokul düzeyinde din eğitimi dersleri müfredata girmiş ve sonraki yıllarda da farklı yasa ve uygulamalarla günümüz şeklini alacak değişikliklerle varlığını sürdürmüştür (Demirel, 2011: 51-53).

Yetkililer, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin evrensel ahlak değerlerine göre yeniden düzenlendiği, çocukların bu ders ile bireysel özgürlükler doğrultusunda vicdani özgürlük, din ve yaşam özgürlüğü gibi konuları benimsemelerinin amaçlandığı vurgulanmaktadır. Bu dersin içerisinde hiçbir mezhepten bahsedilmediği gibi konular üzerinde durulsa da Aleviler bu dersin kişi hak ve hürriyetine aykırı olduğu gerekçesiyle tamamen seçmeli hale getirilmesini ya da bu dersin kaldırılmasını talep etmektedir. 2010 yılında yayınlanan *Alevi Çalıştayı Nihai Raporu*’nda da bu konu üzerinde durulmaktadır. Hasan Yücel Başdemir de bu raporda Alevi topluluğunun Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinden memnun olmadıklarının belirtildiğini ve bu ders için Alevilerin isteklerinin dikkate alınmasının gerekliliğinin yer aldığını vurgular (Başdemir, 2014).

Cemal Tosun (2018), Alevilerin talepleri ve DKAB dersleri için MEB’in nasıl bir yol izleyeceğine dair yapılan çalışmayı şu şekilde değerlendirmiştir:

Türkiye’de, 2005’te başlayan süreçte, Alevi vatandaşların şikâyet ve taleplerini değerlendirmek ve karşılamak için çeşitli girişimler yapılmıştır. Bu çerçevede, kamuoyunda Alevi açılımı olarak bilinen ve Alevi-Bektaşî ve diğer inançlara sahip vatandaşların taleplerini demokrasi ve insan hakları temelinde değerlendirmek, onların şikâyet ve isteklerini belirlemek, bu çerçevede atılabilecek adımları tespit etmek

amacıyla 2009 yılından itibaren Devlet Bakanlığı himayesinde bir dizi çalıştay düzenlenmiştir. Bu çalıştaylarda çeşitli konular ele alınmıştır. Bu konulardan biri de ilk ve orta öğretim kurumlarında verilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi olmuştur. Çalıştayların sonucunda, mevcut Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programının da Millî Eğitim Bakanlığınca yeniden düzenlenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu konu ile ilgili çalışmaların Millî Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne yürütülmesi kararlaştırılmıştır (Tosun, 2018: 265).

Ali Yaman (2014: 377-379) da Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin müfredatında 2005, 2008 ve 2011 yılında değişikliğe gidildiğini; Alevi, Bektaşî, Caferî ve Nusayrî’lerden oluşan bir komisyonun kurulduğunu, kendisinin de bu komisyonda yer aldığını belirtmekte ve yapılan değişikliklerin çok yüzeysel kaldığını vurgulamaktadır. “Alevî Açılımı” olarak toplumda karşılık bulan ve Alevîlerin taleplerini dikkate alan açıklamalar yapılmasına rağmen yetkililer tarafından verilen sözler Alevîlik açısından gerçekleşmemiştir ve Din Kültürü dersi de küçük değişikliklerde okullarda öğretilmeye devam etmektedir. DKAB derslerinin bu şekilde verilmeye devam etmesi ve Türkiye’de verilen din eğitimi bazı sorunları¹ da beraberinde getirmektedir (Başdemir, 2011: 59). Ona göre ortaya çıkan sorunlar teknik olarak din eğitiminin ülkemizde verilmemesinden kaynaklanmaktadır ve bu konuda Alevîliği de içerisine alan şu soruna değinmektedir:

Var olan din eğitimi endoktrinasyona dayalıdır: Türkiye’de “teknik anlamda” bir din eğitimi yerine müfredat da dâhil tüm aşamaları devlet memurları/görevlileri tarafından belirlenen propaganda amaçlı, endoktrinasyona dayalı bir eğitim sistemi vardır. Devlet görevlileri, devletin ideolojik hassasiyetlerine uygun, ayıklanmış, tasarlanmış ve resmî ideoloji perspektifiyle ılımlaştırılmış müfredatlar hazırlamaktadır. Örneğin hükümet, din dersi müfredatına Alevîlikle ilgili konuların girmesini istemekte ve ne oranda isterse o oranda bu konular müfredata dâhil edilmektedir. Din dersi müfredatı da dâhil olmak üzere tüm müfredat büyük oranda pedagojik değil ideolojik gerekçelerle hazırlanmaktadır.

¹ Hasan Yücel Başdemir Türkiye’de karşımıza çıkan bu temel sorunları 8 başlık altında toplamıştır. Bu başlıklar aracılığıyla ortaya koymaya çalıştığı sorunlara ilk olarak tek bir mezhep odaklı din eğitimin sunulması karşımıza çıkmaktadır. Hanefîlik/Sünnîlik anlayışı içerisinde verilen dini eğitim hala en temel sorun olarak merkezde yer almaktadır. Ayrıca teknik anlamda din eğitiminin olmaması, velîlerin ve öğrencilerin taleplerinin dikkate alınmaması, yasalardan kaynaklı din eğitiminde uygulanan yanlışlıklar gibi sorunlara bu başlıklar altında açıklama getirmiştir.

Eğitim içerisinde din eğitimi ele alındığında mezheplerin de eğitim aracılığıyla oluşması ve yaşatılması durumu söz konusudur. Mezheplerle birlikte eğitim biraz daha karmaşık hale gelmiş ve din eğitimi aracılığıyla mezheplerin özüne yönelik bilgi aktarımı ön plana çıkmıştır (Tosun, 2018: 258). Bu nedenle de okullarda verilen din eğitimi derslerinin içeriği, ülke genelinde kabul görmüş bir mezhebe göre hazırlanmıştır ve bu mezhebin inanç esaslarına göre yürütülmektedir.

3.4.1. İlköğretim Kurumlarında DKAB Dersinde Alevilik

İlköğretimde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi 4. sınıfta başlamaktadır ve 4-8. sınıf seviyelerinde her sınıf düzeyinde 5 üniteden oluşmaktadır. Öğrencilerin sınıf ve yaş seviyelerine uygun olarak hazırlanan içerik ve müfredat 2018 yılında güncellenmiştir ve günümüzde 2018 yılında hazırlanan son program uygulanmaktadır. Öğrencilerin kazanması hedeflenen beceri ve kazanımlar her sınıf düzeyinde öğrencilerin yaş grupları dikkate alınarak hazırlanmıştır ve her sınıf seviyesinde farklı becerileri hedeflemektedir. Her kademedeki 5 ünitelerden oluşan ve haftada iki saat uygulanan ders için toplamda 72 saatlik süre ile 4. sınıflara 19 kazanım, 5. sınıflara 29 kazanım, 6. sınıflara 24 kazanım, 7. sınıflara 25 kazanım ve son olarak 8. sınıflara 28 kazanım hedeflenmiştir².

Ünite Sırası	Ünite Adı	Kazanım Sayıları
1	Günlük Havattaki Dinî İfadeler	4
2	İslam'ı Tanıyalım	4
3	Güzel Ahlak	3
4	Hz. Muhammed'i Tanıyalım	6
5	Din ve Temizlik	2

Tablo 1: 4. Sınıf DKAB Dersi Öğretim Programı

² 4. sınıftan itibaren 8. sınıfa kadar hazırlanan ders kitaplarından 6. sınıf kitabı “Dörtel Yayıncılık”, 7. sınıf kitabı “FCM Yayıncılık”, 4, 5 ve 8. sınıf kitapları ise “MEB Yayınları” tarafından hazırlanmıştır. Özel yayınevi olan Dörtel ve FCM yayıncılık, kitapların iç kapağına 2019-2020 eğitim öğretim yılından itibaren ders kitabı olarak 5 yıl okutulacağı açıklamasını düşmüştür. Ayrıca ders kitaplarında yer alan üniteler ve kazanımlar, 2018 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)” ile belirlenmiştir ve hazırlanan öğretim programına göre tüm içerikler hazırlanmıştır. MEB tarafından yayınlan 4. sınıf kitabı Mustafa Yılmaz Editörlüğünde Hulusi Yiğit, Emine Öğülmüş Doğan, Sümeyye Kırmızı, Furkan Özdoğan ve Dilek Menküc tarafından yazılmıştır. 5. sınıf kitabı Hulusi Yiğit, Abdullah Açık, Emine Öğülmüş Doğan, Elif Emine Dirlik ve Ayşe Macit tarafından hazırlanmıştır. 8. sınıf kitabı Veli Karataş editörlüğünde Sabahattin Nayir, Abdullah Açık, Muhammet Beyazal ve Hatice Büşra Paksoy tarafından hazırlanmıştır. Dörtel Yayıncılık tarafından yayınlanan 6. sınıf kitabı Safiye Özdemir, FCM Yayıncılık tarafından basılan 7. sınıf kitabı ise Sadullah Macit tarafından hazırlanmıştır.

4. sınıf programında yer alan ilk ünite ile öğrencilerin günlük yaşamda dini kavramları yerinde ve düzgün kullanması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda günlük konuşmada önemli yer tutan selamlaşma ve dilek gibi kavramlara ek olarak dua ile günlük yaşamın dini terimlerle zenginleştirilmesi hedeflenmektedir. Bu ünite içerisinde güzel konuşma, selamlaşma, hamd ve şükür, besmele gibi terimler açıklanmakta ve Hz. Peygamber'in hayatından da örnekler verilerek ünite tamamlanmaktadır. Bu ünite içerisinde Alevilik veya Bektaşilikle ilgili herhangi bir bilgi yer almamaktadır.

İkinci ünite İslam ile ilgili temel kavramlara yer verilmektedir. İman, İslam'ın şartı, Kur'an gibi konu başlıklarıyla ünite açıklanmakta ve bu doğrultuda Allah'a iman, Namaz, Zekât, Ayet gibi konu başlıklarına ait alt açıklamalar mevcuttur. İkinci ünite içerisinde de Alevilik ve Bektaşilikle ilgili herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Üçüncü ünite olan Güzel Ahlak'ın içerisinde sevgi, saygı, aile bireyleri ile olan ilişkiler gibi kavramlara yer verilirken yine bu ünite içerisinde Aleviliğe dair bilgi yer almamaktadır. Dördüncü ünite ve beşinci ünite içerisinde de Alevilikle ilgili herhangi bir terim veya kavrama yer verilmemiştir. Hz. Muhammed'in hayatı ve yaşadığı çevre anlatılırken Hz. Ali'ye de değinilmekte ve ilk Müslümanlardan olan Hz. Ali dördüncü ünite içerisinde Hz. Peygamber'in hayatının içerisinde yer almaktadır. Yani 4. sınıf ders kitabında Alevilik ve Bektaşiliğe dair herhangi bir bilgiye veya mezhepler gibi konulara değinilmemiştir. Program çocukların seviyesine göre İslami temel kavramlara ve değerlere göre hazırlanmıştır (Yiğit vd., 2021).

Ünite Sırası	Ünite Adı	Kazanım Sayıları
1	Allah İnancı	8
2	Ramazan ve Oruç	5
3	Adap ve Nezaket	6
4	Hz. Muhammed ve Aile Hayatı	5
5	Çevremizde Dinin İzleri	5

Tablo 2: 5. Sınıf DKAB Dersi Öğretim Programı

5. sınıf ders kitabında yer alan 5 ünite içerisinde Alevilik ve Bektaşilikle ilgili bilgi ve kavramlar doğrudan yer almazken, Hacı Bektaş Veli'ye ait bir söz üçüncü

ünite içerisinde nezaket ve konuşma adabı altında verilmiştir. Dördüncü ünite içerisinde Peygamberimizin hayatı anlatılırken Hz. Ali ile birlikte Hz. Hasan ve Hüseyin'e de yer verilmiştir. Ek olarak kitabın beşinci ünitesi içerisinde Ahmet Yesevî, Mevlâna, Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli gibi zatlar tasavvuf edebiyatının temsilcileri olarak verilmiştir (Yiğit vd., 2021). Kitapta herhangi bir mezhep veya görüşe yer verilmeyerek genel olarak İslam ve değerlere yer verilmiştir.

Ünite Sırası	Ünite Adı	Kazanım Sayıları
1	Peygamber ve İlahi Kitap İnancı	7
2	Namaz	5
3	Zararlı Alışkanlıklar	6
4	Hz. Muhammed'in Hayatı	4
5	Temel Değerlerimiz	2

Tablo 3: 6. Sınıf DKAB Dersi Öğretim Programı

6. sınıf ders kitabında da doğrudan Alevilikle ilgili bir bilgi yer almamaktadır. Kitap içerisinde Hz. Muhammed'in hayatı, etrafındaki kişiler gibi konulara değinilirken Peygamber ve Ehlibeyt sevgisi başlığı yer almaktadır. Ehlibeyt ve onlara duyulan sevgi son ünite içerisinde yer almaktadır. İslami değerlere odaklanılan kitapta herhangi bir mezhep veya dünya görüşüne değinilmemiştir (Özdemir, 2021).

Ünite Sırası	Ünite Adı	Kazanım Sayıları
1	Melek ve Ahiret İnancı	7
2	Hac ve Kurban	6
3	Ahlaki Davranışlar	5
4	Allah'ın Kulu ve Elçisi: Hz. Muhammed	3
5	İslam Düşüncesinde Yorumlar	4

Tablo 4: 7. Sınıf DKAB Dersi Öğretim Programı

7. sınıf ders kitabı içerisinde Alevilik ve Bektaşilik ile ilgili bilgilere üniteler içerisinde yer verilmiştir. Alevilik ve Bektaşilik kitap içerisinde kültürümüzdeki unsurlardan birisi olarak okuma metni içerisinde yer almış, Alevi dedeleri tarafından yapılan kurban tıglama duasının bir örneği bu metinde verilmiştir. 2. ünite içerisinde yer alan Kurban başlığında Alevilik ve Bektaşilik'teki kurban konusuna bu şekilde değinilmiştir. 5. ünite olan “İslam Düşüncesinde Yorumlar” başlığı Alevilik ve Bektaşilik hakkında bilgilerin yer aldığı başlıktır ve bu ünite içerisinde Hanefilik ve Şafilik gibi mezhepler fihhi yorumlar olarak verilirken Alevilik ve Bektaşilik; Yesevilik, Kadirilik, Mevlevilik ve Nakşibendilik ile birlikte tasavvufi yorum olarak verilmiştir. Alevi ve Bektaşi kelimelerinin tanımı yapılırken, Hacı Bektaş Veli hakkında da bilgilere yer verilmiştir. Alevilik ve Bektaşilik'te önem arz eden kavramlardan Cem ve Cem evi, İkrar, Ocak, Talip, Semah, Musahiplik, Razılık ³ gibi kavramlar açıklanmıştır ve on iki hizmetin ne olduğu ünite de verilmiştir. Hızır Orucu ve Muharrem Orucunun yanı sıra Gülbak da kitapta yer verilen ve önemine değinilen bir başka Alevi ve Bektaşi değerleridir. Ayrıca kul hakkı ve dua gibi Alevilikte toplumsal açıdan önemli kabul edilen konular da beşinci ünite içerisinde yer almıştır. Kitap, 116. sayfadan itibaren 127. sayfaya kadar Alevilik ve Bektaşilik başlığına ayrılmıştır ve bu sayfaların dışında kitabın sözlük ve ölçme değerlendirme kısımlarında da Alevilikle ilgili kavramlara ve sorulara yer verilmiştir (Macit, 2021: 116-127).

Ünite Sırası	Ünite Adı	Kazanım Sayıları
1	Kader İnancı	6
2	Zekât ve Sadaka	5
3	Din ve Hayat	4
4	Hz. Muhammed'in Örnekliliği	9
5	Kur'an-ı Kerim ve Özellikleri	4

Tablo 5: 8. Sınıf DKAB Dersi Öğretim Programı

³ Alevi-Bektaşi terimi olarak “Rızalık” kavramı, MEB DKAB dersi kitabında “Razılık” olarak verilmiştir. Kavram, Avusturya ve Almanya müfredatında da önemli yer tutmakta ve “Rızalık” olarak programlarda yer almaktadır.

8. sınıf ders kitabı içerisinde de ünitelerde veya konular içerisinde Alevilik ve Bektaşilikle ilgili bilgiye yer verilmemiştir. Kitapta Hacı Bektaş Veli veya Alevilikte önemli yer tutan kişilere de değinilmemiştir.

3.4.2. Ortaöğretim Kurumlarında DKAB Dersinde Alevilik

Alevi topluluğunun DKAB dersinin seçmeli olmasını veya tamamen kaldırılmasını istemesinin temel sebeplerinden bir tanesi bu dersin Sünni inanç sistemini temel alması ve ders içerisinde Alevilik gibi diğer inanç değerlerine yer vermediğini savunmalarıdır. Ancak Cemal Tosun DKAB dersleri için daha çok dini öğretim yaklaşımının benimsendiğini ve bireylerin bu yaklaşım doğrultusunda bilgilendirilmesini ve bilgi aktarımını hedeflemekle birlikte son dönemlerde Sünni inanç dışında kalan diğer tasavvufi yorumlara – ki bu yorumların başında Alevilik gelmektedir- az da olsa yer verilse de DKAB derslerinde hiçbir mezhebin öğretiminin mümkün olmadığını ve bu beklentinin yanlış olduğunu savunmaktadır (Tosun, 2018: 262). DKAB ders kitaplarının incelenerek farklı yorumlara ne kadar yer verildiğinin ortaya konması açısından 2021 yılı eğitim-öğretim yılı içerisinde Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından okullara gönderilen DKAB dersi kitaplarının konuları ve kazanımları bu çalışma içerisinde incelenmiş ve sınırlılıklar dâhilinde DKAB dersinin konu ve kazanımlarında Aleviliğe dair terimlere odaklanılmıştır.

İl olarak Ortaöğretimin ilk basamağı olan Lise 1. Sınıf kitapları, kazanımları ve müfredat içeriği incelenmiştir. 9. Sınıf (Lise 1) düzeyinde incelenen kitapta toplam 5 ünite ve 21 kazanım yer aldığı görülmüş ve bu üniteler incelenerek Alevilik kavramları kontrol edilmiştir. DKAB dersi 9. Sınıf kitabında yer alan konu ve kazanım tablosu şu şekildedir:

Ünite Sırası	Ünite Adı	Kazanım Sayıları
1	Bilgi ve İnanç	3
2	Din ve İslam	5
3	İslam ve İbadet	6
4	Gençlik ve Değerler	4
5	Gönül Coğrafyamız	3

Tablo 6: 9. Sınıf DKAB Dersi Öğretim Programı

Bu üniteler içerisindeki konularda doğrudan Alevilik ve Aleviliğe dair kavramlara yer verilmemiştir. Aleviliğin de kapsadığı unsurlara değinilmiş olsa da Alevilik hiçbir konunun doğrudan içeriği olmamış ve Alevilikten hiç bahsedilmemiştir. Ancak buna rağmen 5. Ünite içerisinde “İslam Düşüncesinde İtikadi, Siyasi ve Fıkhi Yorumlar” başlığı altında Şia ve Caferilik ile ilgili doğrudan bir bölüm yer almaktadır. Ancak kitabın sözlük kısmında çok az da olsa Aleviliğe dair kavramların açıklaması verilmiştir (Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 9. Sınıf Ders Kitabı, 2020).

Ünite Sırası	Ünite Adı	Kazanım Sayıları
1	Allah İnsan ilişkisi	6
2	Hiz. Muhammed ve Gençlik	5
3	Din ve Hayat	7
4	Ahlaki Tutum ve Davranışlar	5
5	İslam Düşüncesinde İtikadi, Siyasi ve Fıkhi Yorumlar	6

Tablo 7: 10. Sınıf DKAB Dersi Öğretim Programı

10. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitabında da doğrudan Alevilik konusu yer almamaktadır. Alevilik ve Bektaşilik ile ilgili doğrudan bir bölüm olmasa da Aleviliğe ait unsurlar farklı ünitelerde kendine yer bulmuştur. Ancak buna rağmen 5. Ünite içerisinde “İslam Düşüncesinde İtikadi, Siyasi ve Fıkhi Yorumlar” başlığı altında Şia ve Caferilik ile ilgili bir bölüm yer almaktadır (Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 10. Sınıf Kitabı, 2020). Kitabın 3. Ünitesinde yer alan “Din, Kültür ve Sanat” adlı bölümde “Edebiyat” başlığı altında Hacı Bektaş Veli’ye değinilmekte ve edebi eserleri anlatılmaktadır. Bu eserlerden *Makalat* ve *Velayetname*, Hacı Bektaş Veli tarafından kaleme alınan önemli edebi eserler olarak bahsedilmiştir.

Ünite Sırası	Ünite Adı	Kazanım Sayıları
1	Dünya ve Ahiret	5
2	Kur'an'a Göre Hz. Muhammed	4
3	Kur'an'da Bazı Kavramlar	3
4	İnançla İlgili Meseleler	3
5	Yahudilik ve Hristiyanlık	2

Tablo 8: 11. Sınıf DKAB Dersi Öğretim Programı

11. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi kitabında Alevi ve Bektaşî düşüncesine doğrudan değinilen kısımlar yer almakla beraber herhangi bir ünitenin başlığı veya bölümü Alevilik değildir. Bu kitap içerisinde de Alevilik doğrudan hiçbir ünitenin konusunu oluşturmamaktadır. Ancak diğer kitaplarda olduğu gibi bu kitapta da Aleviliğe ait unsurlara yer verilmiştir. Birinci Ünite içerisinde yer alan “Hakk’a Uğurlama Erkânı” adlı okuma parçası doğrudan Alevilik ve Bektaşîliğe dair bir erkânı anlatmakta ve bu durum kitapta da açıkça belirtilmektedir (Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 11. Sınıf Ders Kitabı, 2020). Yine kitabın sözlük kısmında da Alevilik kavramları verilmiştir.

Ünite Sırası	Ünite Adı	Kazanım Sayıları
1	İslam ve Bilim	5
2	Anadolu’da İslam	3
3	İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar	5
4	Güncel Dinî Meseleler	5
5	Hint ve Çin Dinleri	4

Tablo 9: 12. Sınıf DKAB Dersi Öğretim Programı

12. Sınıf ders kitabında ise diğer kitaplardan farklı olarak doğrudan Alevilik ve Bektaşîlik bölümü yer almaktadır. Kitabın “İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar”

başlığıyla verilen üçüncü ünitesi içerisinde “Kültürümüzde Etkin Olan Tasavvufi Yorumlar” bölümü yer almakta ve bu kısımda Yesevilik, Nakşibendilik, Kadirilik, Rifailik, Mevlevilik ve Alevilik ve Bektaşilik gibi inanç değerlerine yer verilmektedir. “Alevilik ve Bektaşilikteki Temel Kavram ve Erkânlar” başlığı altında ise Aleviliğe dair temel kavramlara değinilmekte ve detaylı açıklamalar yapılmaktadır. Cem ve Cemevi, Semah, Hızır Orucu, Razılık ve Kul Hakkının Sorulması, Gülbank gibi temel kavramlar açıklamalarıyla birlikte kitapta yer alırken bu kavramlara ait alt başlıklar ve okuma metinleri de kitapta öğrencilere verilmektedir (Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 12. Sınıf Ders Kitabı, 2020).

Kitabın ikinci ünitesi olan “Anadolu’da İslam” başlığı altında Hacı Bektaş Veli’ye de yer verilmekte ve onun Anadolu erenlerinden olduğu ve Bektaşiliğin kurucusu olduğundan bahsedilmektedir. Alevilik-Bektaşilik bölümünde de Hacı Bektaş Veli’den detaylı şekilde bahsedilmektedir. Bunun yanı sıra Caferilik de kitapta bir başlık altında öğrencilere sunulmaktadır (Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 12. Sınıf Ders Kitabı, 2020).

3.4.3. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Alevilerin Tepkileri

DKAB derslerinin zorunlu olmasından dolayı Alevi topluluğu bu duruma itiraz etmektedirler ve yasal yollara başvurarak bu dersin seçmeli olmasını sağlamaya çalışmaktadırlar. Baki Erken, zorunlu tutulan DKAB dersinden; sadece hukuk ve eğitimin sorunu olmadığı aksine bunların yanında toplum içinde her zaman gündemde olan siyasi bir sorun olarak bahsetmektedir (Erken, 2020: 238). Ancak eğitim ve öğretim Yüksek Kurulu’nun “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Girme Zorunluluğu Olmayan Öğrenciler” konulu 09.07.1990 yılına ait 1.nolu kararı şu şekildedir:

Milli Eğitim Bakanlığının teklifi üzerine; azınlık okulları dışında kalan ilk ve orta öğretim okullarımızda öğrenim gören TC uyruklu Hristiyanlık ve Musevilik dinlerine mensup öğrencilerin; bu dinlerden birine mensup olduklarını belgelendirmeleri kaydıyla, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine girmelerinin zorunlu olmadığı, ancak bu derse girmek istedikleri takdirde velilerinden yazılı dilekçe getirmelerinin gerekli olduğu hususunun kabulü kararlaştırıldı (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 1990).

Bu kararda görüldüğü üzere yalnızca Hristiyan ve Yahudi olan öğrenciler DKAB derslerinden muaf tutulmuş ve diğer gruplar bu kanun kapsamının dışında

bırakılmıştır. Alevi topluluğu da bu dersin seçmeli olması gerektiğini savunarak yasal yollara başvurma girişiminde bulunmuşlardır. Ancak bazı Aleviler ve Alevi Dedeleri bu dersin Alevilik kısımlarının Aleviler tarafından yazılması halinde ve eşit şekilde Aleviliğe değinilmesi durumunda veya Aleviliğin ayrı bir ünite olarak okutulması halinde bu dersin zorunlu olarak kalabileceğini dile getirmektedir (Kurt, 2016: 28). Yine Kurt'un yapmış olduğu tez çalışmasında DKAB derslerinin zorunlu olması durumuna dair fikir beyan eden birçok Alevi kanaat önderi yer almakta ve bu görüşlere göre DKAB derslerinin zorunlu olmasının sorun yarattığını belirtenler kadar Aleviliğe dair din derslerinin farklı şekilde uygulanmasını öneren görüşler de mevcuttur (Kurt, 2016: 28-68).

Alevi topluluğu DKAB derslerinden muafiyet sağlamak adına yargı yoluna gitmekte ve bu mahkemelerden bazen istediği sonuçları alırken bazen de olumsuz sonuçla karşılaşmaktadırlar. Bu durumun en somut örneğini belki de Hasan Zengin oluşturmaktadır. Hasan Zengin kızı Eylem Zengin'in DKAB dersinden muaf olması için İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne başvuruda bulunmuş (Eylem Zengin bu dönemde 7. Sınıf öğrencisidir) ancak olumsuz yanıt alması üzerine İstanbul İdare Mahkemesi'ne başvurmuştur. Bu talebin mahkeme tarafından reddedilmesi ve Danıştay'ın da bu kararı onamasının ardından Zengin 2 Ocak 2004 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (Keleş, 2017) başvurarak yasal haklarını arama yoluna gitmiştir (Efe, 2016). Hasan Zengin açmış olduğu davayı kazanmış ve AİHM öğrencinin bu derslerden muaf tutulması gerektiğine hükmetmiştir. Ancak bu karar henüz uygulanmamaktadır ve DKAB dersleri zorunlu şekilde öğrencilere verilmeye devam etmektedir.

Hasan Zengin'in AİHM'ye başvurusu ve bu başvurunun olumlu sonuçlanmasının akabinde Türkiye içerisinde birçok ilde İdare Mahkemelerine başvurular gerçekleşmiş ve zorunlu DKAB derslerinde muaf tutulmak isteyen öğrencilerin aileleri bu yasal haklarını kullanmak için yargı yolunu tutmuşlardır. Bu süre zarfında zorunlu DKAB dersleri için herhangi bir değişiklik olmamıştır ancak yargıya başvurular ve bu başvuruların örnekleri artmaya devam etmektedir.

3.5. Türkiye’de Lisansüstü Programlarda Alevilik Eğitimi ve Çalışmaları

3.5.1. Türkiye’de Alevilik Çalışmalarının Tarihsel Süreci

Türkiye’de Alevilik ve Bektaşilik çalışmalarının büyük bir çoğunluğu 1990 ve sonrasında gerçekleşmiştir. Özellikle üniversitelerde farklı disiplinlerde bölümlerin açılması ve üniversite sayısının artmasıyla birlikte her alanda olduğu gibi Alevilik ve Bektaşilik alanından akademik çalışmalar da artış göstermiştir. 2010 yılında Ali Yaman’ın yapmış olduğu bir çalışmada o yıla kadar YÖK’ün Ulusal Tez Merkezi verilerine göre hazırlanmış Yüksek Lisans, Doktora ve Sanatta yeterlilik tezlerinin sayısına ulaşmak mümkündür. Çalışmada anahtar kelime olarak Alevi ve Bektaşi kelimeleri baz alınmıştır. Çalışmaya göre Alevi kelimesi baz alınarak yapılan yüksek lisans tezlerinin sayısı 47, doktora tezlerinin sayısı ise 20’dir (Yaman, 2010: 37). Aynı çalışmada yer alan Bektaşi sözcüğüyle yapılan arama sonuçlarına göre ulaşın tez sayısı ise yüksek lisans düzeyinde 28, doktora düzeyinde ise 3’tür. Ayrıca Abdal sözcüğü ile ilgili yapılan taramaya göre toplam 22 tez, Kızılbaş sözcüğü ile ilgili 3, Tahtacı sözcüğü ile ilgili 8 tez bulunmaktadır (Yaman, 2010: 38).

Alevilik ve Bektaşilik çalışmaları yüksek lisans ve doktora tezlerinden oluşmamaktadır ve akademik alanda çalışmaların büyük bir çoğunluğunu akademisyenler tarafından gerçekleştirilen çalışmalar oluşturmaktadır. Türkiye’de farklı disiplinlerden birçok akademisyen Alevilik çalışmalarına odaklanmakta ve gerek siyasi gerekse tarihi veya dini boyutlarıyla Aleviliğe dair çalışmalar yürütmektedir. Ayrıca edebiyat, felsefe, sosyoloji, müzikoloji gibi birçok alanda çıkarılan birçok akademik dergide Alevilik çalışmalarına rastlamak mümkündür.

Türkiye’de Alevilik ve Bektaşilik çalışmalarının giderek önem kazanmasının ve bu alanda yapılan çalışmaların sürekli olarak artmasının temel nedenlerinden bir tanesi 1960 sonrası kırsaldan kentlere doğru göçün başlamasıyla birlikte Alevilerin özellikle 1980 sonrasında daha güçlü bir şekilde mücadele içerisinde olmalarıdır. Daha öncesinde Alevi topluluğunun büyük bir çoğunluğu kırsallarda ve şehir merkezlerinden uzakta yaşamlarını sürdürmekteydi. Kentleşmenin hızlanmasıyla birlikte Aleviler de kentlere doğru göç etmeye başlamış ve kent merkezlerinde geleneksel kültürden ziyade sosyal hak arayışına odaklanmışlardır. 1960’lı yıllar Alevilerin musahiplik kavramı ve akrabalık ilişkileri üzerinden kent merkezlerinde iş arayışına girdiği, bu iş gücü arayışları ve anlaşmalarıyla birlikte yurt dışına da göçlerin

başladığı döneme tekabül etmektedir (Salman, 2017: 39). İlk başlarda ekonomik kaygılar ve işsizlik problemi Alevilerin temel kaygısı olarak karşımıza çıksa da bu sorunları hızla aşan Aleviler, sosyal eşitlik ve adalet ilkesi gereği kimlik üzerinden hak arayışına girdiler.

1980’li yıllardan itibaren Sovyetler Birliği’nin dağılması ve küreselleşmenin etkisini göstermesi sonucu Türkiye’deki Aleviler ve bunların uzantıları olan yurtdışında bulunan Aleviler de kendi inançsal kimliklerini ifade etmek, inançlarını özgürce yaşamak için çeşitli vakıf ve dernekler şeklinde STK oluşturarak sosyal hayattaki yerlerini aldılar (Dedekargınoğlu, 2018: 388).

Dedekargınoğlu’nun ifade ettiği üzere Alevilerin göç sonrasında odaklandığı diğer hususlardan birisi de kimliklerini açıkça yaşamak ve bu kimliğe göre sosyal hayatlarını sürdürebilmek için Alevi kimliğini her çevrede kabul ettirmeye çalışmış ve bu doğrultuda dernek ve vakıflar kurarak amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmışlardır. “Modernleşen Aleviler” kavramını kullanarak Taşgın (2004: 145), Alevi toplumunun modernleşme ile birlikte eşit hak arayışı içerisinde ve uğradıkları haksızlıklarla kısımlarla karşılaştıkları düşüncesiyle hareket ettiklerini, modern bir kimlik bürünen Aleviliğin ise geleneksel Alevilikle aynı kaldığı düşüncesine sahip olduklarını ifade eder. Kimliklerini kabul ettirmek adına yurt içi ve yurt dışında yürütmüş oldukları faaliyetler daha çok dikkat çekmeye başlamış ve her ülkede daha çok fark edilir hale gelmiştir. Bu doğrultuda akademik çalışmaların artmasının diğer bir nedeni olarak bu faaliyetlerin fark edilmesini ve hükümetlerin bu faaliyetleri desteklemesini örnek olarak gösterebiliriz. Günümüzde Alevilik çalışmaları daha çok metinler ve kaynaklar üzerinden ilerlerken saha çalışmalarının ve alan araştırmalarının son yıllarda sayıları artmış olsa da metin üzerinden yapılan çalışmalara göre oldukça azdır.

3.5.2. Alevilik ve Bektaşilik Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri

Farklı disiplinlerden öğrenci ve akademisyenlerin Alevilik çalışmaları son yıllarda artış göstermiştir ve alana dair yazılan tezler de her geçen yıl artmaya devam etmektedir. Yükseköğretim Kurumu da bu tezlerin araştırmacılara daha kolay şekilde ulaşmasını sağlamak için bu tezleri Ulusal Tez Merkezi sisteminde yayınlamaktadır. Ulusal Tez Merkezi sistemin kayıtlı olan ve Alevi kelimesiyle arama yapıldığında karşımıza çıkan tezlerin sayısı 20.02.2021 tarihi itibarıyla 353’tür. Bu tezlerin yüksek lisans ve doktora tezi olarak ayrımı ve tezlerin üniversitelere göre dağılımı aşağıda

tablo şeklinde verilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta ise tez sisteminde karşımıza çıkan sayının basit arama sekmesine Alevi kelimesi yazılması sonucunda elde edilmiş olmasıdır.

Üniversite	Yüksek Lisans Tezi	Doktora Tezi
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	4	
Adıyaman Üniversitesi	1	
Afyon Kocatepe Üniversitesi	2	
Akdeniz Üniversitesi	5	
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	4	
Ankara Üniversitesi	12	5
Atatürk Üniversitesi	7	1
Atılım Üniversitesi	1	
Bahkesir Üniversitesi	3	
Beykent Üniversitesi	1	
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi	1	
Bingöl Üniversitesi	2	1
Boğaziçi Üniversitesi	12	2
Bozok Üniversitesi	1	
Bursa Uludağ Üniversitesi	5	
Celal Bayar Üniversitesi	1	
Cumhuriyet Üniversitesi	12	
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	1	
Dicle Üniversitesi	4	
Dokuz Eylül Üniversitesi	4	4
Dumlupınar Üniversitesi	4	
Ege Üniversitesi	3	4
Erciyes Üniversitesi	11	3
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	1	
Fatih Üniversitesi	4	1
Fırat Üniversitesi	10	3
Galatasaray Üniversitesi	1	1
Gazi Üniversitesi	5	2
Gaziantep Üniversitesi	1	
Gaziosmanpaşa Üniversitesi	2	

Üniversite	Yüksek Lisans Tezi	Doktora Tezi
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	1	
Hacettepe Üniversitesi	9	3
Haliç Üniversitesi	1	
Harran Üniversitesi	1	
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	1	
Hitit Üniversitesi	2	
Işık Üniversitesi	1	
İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi	3	
İnönü Üniversitesi	7	3
İstanbul Bilgi Üniversitesi	3	
İstanbul Medeniyet Üniversitesi	2	
İstanbul Okan Üniversitesi	1	
İstanbul Teknik Üniversitesi	2	1
İstanbul Üniversitesi	8	5
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	1	1
Karadeniz Teknik Üniversitesi	1	
Kırıkkale Üniversitesi	3	
Kocaeli Üniversitesi	3	1
Koç Üniversitesi	1	
Maltepe Üniversitesi	1	
Mardin Artuklu Üniversitesi	1	
Marmara Üniversitesi	25	3
Mersin Üniversitesi	5	
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	5	1
Munzur Üniversitesi	1	
Necmettin Erbakan Üniversitesi	3	1
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	3	2
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	1	
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	6	3
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	14	2
Pamukkale Üniversitesi	1	
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	3	
Sabancı Üniversitesi	2	1

Üniversite	Yüksek Lisans Tezi	Doktora Tezi
Sakarya Üniversitesi	6	1
Selçuk Üniversitesi	3	
Süleyman Demirel Üniversitesi	5	2
Şırnak Üniversitesi	2	
Trakya Üniversitesi	3	
Uşak Üniversitesi	1	
Yeditepe Üniversitesi	3	1
Yıldız Teknik Üniversitesi	6	1
Yüzüncü Yıl Üniversitesi	2	1
TOPLAM	279	60

Tablo 10: Üniversitelere Göre Alevilik Çalışmaları Enstitü ve Araştırma Merkezleri

Bu tabloda yer alan tez sayılarına ek olarak Ulusal Tez Merkezi sisteminde basit arama olarak Bektaşî kelimesi yazıldığında ve filtre olarak yüksek lisans tezleri seçildiğinde toplamda 96 tez karşımıza çıkmaktadır. Ancak Alevi kelimesini yazdığımızda karşımıza çıkan tezlerden bazıları Bektaşî kelimesini içeren tezlerle aynıdır. Bu durumun temel nedeni ise Alevi ve Bektaşî kelimelerinin genellikle aynı anda veya yan yana kullanılmasıyla doğrudan alakalıdır. Doktora tezleri arasında arama yapılmak istendiğinde ve arama kısmına Bektaşî kelimesi yazıldığında karşımıza toplam 9 tez çıkmaktadır.

Aynı sistem üzerinden Kızılbaş kelimesi girilerek yüksek lisans tezleri tarandığında toplamda 7 tez karşımıza çıkmakta, doktora tezi seçeneğiyle filtre uygulandığında ise Kızılbaş kelimesini içeren 5 doktora tezi karşımıza çıkmaktadır. Tahtacı kelimesi girilerek ve yüksek lisans filtresi uygulanarak tez araması yapıldığında 19 yüksek lisans tezi, doktora tezi filtresi uygulandığında ise 5 doktora tezi bulunmaktadır.

Bu çalışmalarla birlikte Alevilik üzerine akademik araştırmalar her geçen gün daha da artmakta ve Alevilik araştırmaları genellikle üniversite bünyesinde kurulan araştırma merkezleri veya Alevilik ile ilgili lisansüstü programlar tarafından yürütülmektedir. Bu merkezlerden en köklü olanı şu an Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi'ne bağlı bir birim olan Türk Kültürü Açısından Hacı Bektaş Veli

Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi'dir. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi'ne bağlı Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü ise lisansüstü öğrenci kabul eden bir diğer Alevilik araştırmalarının gerçekleştiği üniversite birimidir. İnönü Üniversitesi'ne bağlı Alevilik Araştırmaları Enstitüsü ile Toros Üniversitesi'ne bağlı Alevilik- Bektaşilik Uygulama ve Araştırma Merkezi Alevilik çalışmalarının akademik ortamda yürütülmesine katkı sağlayan diğer önemli üniversite birimleridir. Türkiye'de üniversitelerde Alevilik ile ilgili çalışmaların yapıldığı araştırma merkezleri ve enstitüler şu şekildedir:

Üniversite Adı	Birim	Anabilim Dalı
Ankara Hacı Bayram Üniversitesi	Türk Kültürü Açısından Hacı Bektaş-ı Veli Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi	
Ankara Hacı Bayram Üniversitesi	Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	Alevi Bektaşî Kültürü ⁴
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü	Alevi Bektaşî Kültürü
İnönü Üniversitesi	Alevilik Araştırmaları Enstitüsü	Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları
Toros Üniversitesi	Alevilik-Bektaşilik Uygulama ve Araştırma Merkezi	
Tunceli Munzur Üniversitesi	Alevilik Araştırma ve Uygulama Merkezi	
Dicle Üniversitesi	Alevilik ve Ehlibeyt Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi	
Hitit Üniversitesi	Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Merkezi	

Tablo 11: Üniversitelere Göre Alevilik Çalışmaları Enstitü ve Araştırma Merkezleri

⁴ Alevi Bektaşî Kültürü Anabilim Dalı tarafından yürütülen Alevi Bektaşî Kültürü Tezli ve Tezsiz Yüksek Lisans Programı Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'ne bağlı olarak yürütülmektedir ancak bu programlar Türk Kültürü Açısından Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi içerisinde sürdürülmekte ve bütün işlemleri bu merkez tarafından yürütülmektedir.

3.6. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesinde Alevilik Eğitimi Çalışmaları

3.6.1. Türk Kültürü Açısından Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

Ankara Hacı Bayram Veli (AHBV) Üniversitesi'ne bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren Türk Kültürü Açısından Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, Gazi Üniversitesi bünyesinde 1987 yılında kurulmuştur ve çalışmalarına uygulama ve araştırma merkezi olarak başlayarak Alevilik çalışmalarına katkı sağlamıştır ve alana yönelik katkısı günümüzde de devam etmektedir. Bu araştırma ve uygulama merkezi, YÖK bünyesinde bir üniversite tarafından kurulan ilk Alevilik ve Bektaşilik araştırma merkezidir.

Uygulama ve Araştırma merkezi için YÖK şu açıklamayı yapmaktadır:

Uygulama ve Araştırma Merkezi: Yükseköğretim kurumlarında eğitim öğretimin desteklenmesi amacıyla çeşitli alanların uygulama ihtiyacı ve bazı meslek dallarının hazırlık ve destek faaliyetleri için eğitim-öğretim, uygulama ve araştırmaların sürdürüldüğü bir yükseköğretim kurumudur (Yükseköğretim Kanunu, 1981: 5348).

Gazi Üniversitesi bünyesinde kurulan bu uygulama ve araştırma merkezinin amacı, merkezin resmî gazetede yayınlanan yönetmeliğinde yer alan beşinci maddesinde açıkça belirtilmiştir. Merkezin amacını içeren Yönetmeliğin beşinci maddesi şu şekildedir:

Merkezin amacı ve faaliyet alanları

MADDE 5 – (1) Merkezin amaçları ve faaliyet alanları şunlardır:

- a) Türk kültürünün ana konularını tespit etmek,
- b) Hacı Bektaş-ı Velî'nin Türk kültür tarihi içindeki yerini ilmî objektiflik içinde esas kaynaklara dayalı olarak ortaya koymak,
- c) Hacı Bektaş-ı Velî'yi hazırlayan tarihi, sosyal ve siyasî sebepleri inceleyerek Ahmet Yesevi'den bu yana Türk kültürünü fiilen yaşayan ve yaşatan kişileri ortaya çıkararak Türk kültür tarihi içinde Hacı Bektaş-ı Velî'nin gerçek yerini tayin etmek,
- ç) Amaçları ve faaliyetleri itibarıyla Merkez ile benzerlik arz eden kurum ve kuruluşlarla fikri, mali ve kültürel ilişkiler kurmak,
- d) Doğrudan Hacı Bektaş-ı Velî'nin ve onun yetiştirdiği kişilerin telif ve tercüme eserlerini bulup ortaya çıkarmak, incelemek ve bu fikirleri anlaşılır hale getirmek,

- e) Hacı Bektaş-ı Velî'nin kuruluşunda doğrudan veya dolaylı olarak rol oynadığı lonca ve ahilik esnaf teşkilatlarının yapısını incelemek,
- f) Hacı Bektaş-ı Velî'nin etki alanına giren diğer Türk büyüklerini incelemek, fikirlerini ortaya koymak,
- g) Hacı Bektaş-ı Velî ve o dönemin Türk milli kültürüyle ilgili bütün yazma ve basma ana kaynakları toplayıp bir arşiv kurmak, gerekirse mikrofilmler getirmek ve mikrofilm makinesinin de bulunacağı bir ihtisas kütüphanesi kurmak,
- ğ) Konuyla ilgili uzmanlar yetiştirmek amacıyla master ve doktora bursları ve kaynakları temin etmek (Resmî Gazete, 2012).

Gazi Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren araştırma merkezi Alevilik araştırmalarına katkı sağlayarak bu alanın gelişmesine öncülük etmiştir. Araştırma merkezi alanının ilki olması sebebiyle birçok ilkleri de bünyesinde barındırmaktadır. Alevilik araştırmalarının yayınlandığı ve ilk sayısının 1994 yılında çıkarıldığı “*Dirlik*” dergisi de bu ilklerden bir tanesidir. 1997 yılına kadar yılda bir sayı olarak çıkarılan ve 1998 yılına kadar 4 sayı ile varlığını sürdüren derginin isminde değişikliğe gidilmiş ve bu dergi “*Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Dergisi*” olarak 1998 yılından itibaren yılda 4 sayı çıkarmaya başlamıştır. 2006 yılında derginin adı bir kez daha değişmiş ve “*Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*” adı ile yayın hayatına devam etmektedir. 1987 yılında Gazi Üniversitesi bünyesinde kurulan uygulama ve araştırma merkezi, 12 Nisan 2020 tarih ve 31097 sayısı ile Resmî Gazetede yayınlanan yönetmelikle Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi’ne devredilmiştir (Resmî Gazete, 2020). Faaliyetlerine aynı şekilde devam eden uygulama ve araştırma merkezinde ulusal ve uluslararası düzeyde Alevilik sempozyumları, çalıştayları ve akademik faaliyetleri yürütülmektedir.

Ankara Hacı Bayram Veli (AHBV) Üniversitesi’nde faaliyetlerini sürdüren uygulama araştırma merkezi; Türk Kültürü içerisinde Hacı Bektaş Veli ve Aleviliğin yeri ve önemini bilimsel delillere dayandırarak objektif şekilde sunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca Alevilik ve Hacı Bektaş Veli ile ilgili eksiklikleri belgelendirerek gidermeyi, bu alanı benimseyen benzer kuruluşlarla ortak projeler yürütmeyi ve birlikte çalışmayı, Balkanlardan Asya ve Afrika’ya kadar uzanmış olan Hacı Bektaş Veli düşünce sistemini ve öğretilerini gün yüzüne çıkarmayı

hedeflemektedir (Türk Kültürü Açısından Hacı Bektaş Veli Araştırmaları ve Uygulama Araştırma Merkezi, 2020).

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Kültürü Açısından Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezinin çalışma alanı ise araştırma merkezinin web sitesinde şu şekilde verilmiştir:

Araştırma Merkezimizin çalışma alanları ana hatlarıyla şunlardır:

1. Hacı Bektaş Velinin Türk Kültürü evrenindeki yerini objektif ve belgelere dayalı olarak ortaya koymak.
2. Ülkemizde geçte olsa bu konuyla ilgili bilgi ve eksiklikleri gidermek.
3. Bu alanda yapılan çalışmalardan haberdar olmak ve benzer kuruluşlarla iş birliği yapmak.
4. Asya da Kazakistan, Avrupa da Macaristan, Afrika da Tunus, Cezayir ve Mısır'a kadar yayılmış olan Hacı Bektaş Veli düşüncesini ortaya çıkarmak.
5. Araştırma merkeziyle benzer çalışmalar içinde olan kurum ve kuruluşlarla ortak projeler geliştirmek, yapılan çalışmalara katkıda bulunmak ve düzenlenecek etkinlikler için bu kurum ve kuruluşların katkılarını sağlamak.
6. Hacı Bektaş Velini etki alanına giren Pir Sultan Abdal, Hasan Dede, Gül Baba gibi kültür yaşamımızın önemli isimlerini inceleyerek araştırmak.
7. Merkezimiz Kütüphanesinde 3500 civarında basılı eser, 100 civarında cönk ve mecmualardan oluşan el yazması eser ve belge, 600 civarında Dünya Kütüphanelerinde bulunan nadir eserlerin dijital kopyası bulunmaktadır.
8. Merkezimiz Müdür, İki Müdür Yardımcısı, Araştırma Görevlileri ve İdari Personelleri yanı sıra Kısmi Zamanlı Öğrencileri ile faaliyetlerine devam etmektedir (Türk Kültürü Açısından Hacı Bektaş Veli Araştırmaları ve Uygulama Araştırma Merkezi, 2020).

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Alevilik çalışmaları yürütülen Üniversiteler arasında en köklü Uygulama ve Araştırma Merkezine sahip Üniversite konumundadır⁵ ve yılda dört kez yayınlanan üç aylık dergi (Türk Kültürü ve Hacı

⁵ Gazi Üniversitesi bünyesinde kurulan Türk Kültürü Açısından Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezinin Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi'ne devredilmesi ile Araştırma merkezi varlığını Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi bünyesinde faaliyetlerine ara vermeden devam ettirmektedir ve bu bakımdan Türkiye'de kurulan ilk Alevilik Araştırma Merkezi olması sebebiyle öncü konumunda yer aldığı ifadesi kullanılmıştır.

Bektaş Veli Araştırma Dergisi) ile de Alevilik çalışmalarına katkı sağlama noktasında önemli yere sahiptir. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Kültürü Açısından Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezinde halihazırda 2 Profesör ve 1 Araştırma Görevlisinden oluşan akademik kadro görev almaktadır. Ayrıca 2 idari personel ve kısmi zamanlı çalışan öğrencilerden oluşan kadrosu ile faaliyetlerini sürdürmektedir.

3.6.2. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Alevi Bektaşî Kültürü Anabilim Dalı

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde Alevi Bektaşî Kültürü Tezli Yüksek Lisans Programı yürütülmektedir⁶. Bu enstitü bünyesinde faaliyet gösteren yüksek lisans programı ilk olarak Gazi Üniversitesi bünyesinde açılmıştır. Türkiye’de ilk olarak Gazi üniversitesi bünyesinde 2015 yılında Alevilik yüksek lisans programı açılmış ve ilk kez bu alana dair araştırma yapabilecek yüksek lisans öğrencileri alınmıştır. Program disiplinlerarası olacak şekilde tasarlanmış ve tarih, felsefe, sosyoloji, edebiyat gibi alanlardan öğretim üyeleri dersler vermiştir. Gazi Üniversitesi rektörlüğü tarafından yapılan açıklama ile Alevi Bektaşî Kültürü Tezli Yüksek Lisans Programı hakkında medyada şu bilgiler yer almıştır:

Alevi Bektaşî Kültürü Tezli Yüksek Lisans Programı açılması talebimizin Yüksek Öğretim Kurulu tarafından kabul edilmesi özelde üniversitemiz genelde ise ülkemiz açısından sevindirici ve önemli bir başarı. Bu başarı Hacı Bektaş Veli’nin “ilimden gidilmeyen yolun sonu karanlıktır” sözünü prensip olarak kabul eden bir kadronun başarısıdır. Sosyal bilimlerde disiplinler arası çalışmalar istenen seviyede değil. Alevi Bektaşî Kültürü Tezli Yüksek Lisans Programı bu açıdan da son derece önemli. Belki de ilk kez sosyal bilimler alanında 6 farklı disiplinin ortak çalışmasına imkân sağlanıyor. Üniversitemize ve ülkemize sağladığı akademik katkı, bizim için son derece önemli. Suiistimal edilen her konunun bilimsel temelli çalışmalarla ve akademik çevrelerce araştırılması çok önemli (Milliyet, 2015).

1987 yılında Türkiye’de ilk Alevilik uygulama araştırma merkezinin kurulduğu Gazi Üniversitesi, 2015 yılında da Alevilik çalışmalarının yapılacağı ilk yüksek lisans programını açmıştır. sosyoloji, tarih, felsefe, Türk Halk Bilimi, Türk Dili ve Edebiyatı gibi farklı altı anabilim dalını barındıran disiplinlerarası programda ilgili anabilim dallarından öğretim üyeleri ders verecek ve adı geçen bölümlerden lisans diploması

⁶ YÖK’e bölümün doktora programının açılması için gerekli evraklar sunulmuştur.

almaya hak kazanan öğrenciler de lisansüstü program olarak bu bölüme başvurabileceklerdi (Milliyet, 2015). Program resmi olarak 2018 yılına kadar Gazi Üniversitesi bünyesinde sürdürüldü ve 4 öğrenci bu programdan mezun olarak tezli yüksek lisans diplomalarını aldılar. AHBV'ye devredilen bölüm ve uygulama araştırma merkezi, faaliyetlerini devam ettirmekte ve Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi'nden 5 öğrenci de bu bölümden mezun olarak yüksek lisans diploması almış bulunmaktadır.⁷ Ayrıca 6 öğrencinin tez çalışması devam etmektedir⁸. AHBV Üniversitesi öğrencilerinin tamamladığı yüksek lisans tezlerinden 1 tanesi Türk Dili ve Edebiyatı, 3 tanesi Sosyoloji ve 1 tanesi de Tarih konusuyla “yöktez” sisteminde yer almaktadır. Gazi Üniversitesi öğrencilerinin yazmış olduğu yüksek lisans tezlerinin konusu ise sistemde Türk Dili ve Edebiyatı (1), Din ve Sosyoloji (1), Halk Bilimi (1), Biyografi ve Türk Dili ve Edebiyatı (1) şeklinde yer almaktadır (Yükseköğretim Kurumu Tez Merkezi, 2021).

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi'nde Alevilik Bektaşilik Kültürü Anabilim Dalı (disiplinlerarası) tarafından yürütülen Alevi Bektaşî Kültürü Bilim Dalı Programı'nın dersleri de tarih, sosyoloji, felsefe, ilahiyat, Türk Dili ve Edebiyatı, müzik/müzikoloji gibi farklı disiplinlerden dersleri barındırmakta ve bu alanda görev yapan öğretim üyeleri tarafından dersler verilmektedir. Ayrıca bölümün tezsiz yüksek lisans programı da mevcuttur. AHBV Üniversitesi Alevi Bektaşî Kültürü Tezli Yüksek Programına ait dersler ve program bilgileri Ekler bölümünde yer almaktadır (Ek 1). Alevi Bektaşî Kültürü anabilim dalında yürütülen yüksek lisans programı ise tezli ve tezsiz olarak iki gruba ayrılmıştır ve tezsiz yüksek lisans programı ilk defa 2020-2021 güz döneminde öğrenci almaya başlamıştır. Tezli yüksek lisans programı ise daha önceden de bahsedildiği üzere 2015 yılından itibaren öğrenci kabul etmeye başlamıştır. Anabilim dalında yürütülen tezli yüksek lisans programına kayıtlı öğrencilerden 14'ü ders döneminde ve 4 öğrenci de tez çalışmasına devam etmektedir.

⁷ 14 Mayıs 2021 tarihinde Alevi Bektaşî Kültürü Anabilim Dalı olarak Yöktez'de yapılan arama sonucundaki verilere göre bu sayılar verilmiştir.

⁸ 14 Mart 2021 Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nde yapılan detaylı arama sonucunda Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü ve Alevi Bektaşî Kültürü Anabilim Dalı filtresi uygulanarak elde edilen sonuçlara dayanmaktadır.

Alevi Bektaşî kültürü Anabilim Dalında kayıtlı öğrencilerden tez döneminde olan öğrenci sayısı 6'dır ancak tez konusu belirlenmiş olan 4 öğrenci vardır ve bu dört öğrencinin tez çalışma konuları şu şekildedir:

Öğrenci Adı Soyadı	Tez Çalışma Konusu
İbrahim Yıldız	Yükseköğretimde Alevilik Programları: Türkiye, Almanya ve Avusturya Örneği
Sabri Berk Avcu	Alevi İnancında Musahipliğin Yeri
Tuğçe Düzen	Türk Tiyatrosunda Alevi-Bektaşî Unsurları
Nadire Taşdemir	Keskin İlçesine Ait Alevi-Bektaşî Köylerinde İnanç Merkezleri ve Dini Tutumlar (Haydar Sultan Köyü Örneği)

Tablo 12: Alevi Bektaşî Kültürü Anabilim Dalı Tez Dönem Öğrencileri

Başkentte yer alan üniversite bünyesinde faaliyet gösterme, en büyük Alevilik ve Bektaşilik kütüphanesine sahip olma, alanla ilgili yayın yapan dergiye sahip olma ve ilk lisansüstü öğrenci kabulünün gerçekleştiği üniversite ve anabilim dalı olma özelliklerinden dolayı Alevi Bektaşî Kültürü Anabilim Dalı hem diğer üniversitelerde kurulan/kurulacak olan enstitü veya anabilim dallarına öncülük etmiş hem de alana doğrudan katkı sağlamıştır. Tezli yüksek lisansını anabilim dalında tamamlayan öğrencilere açılacak olan doktora programıyla üst öğrenim hakkı tanınacaktır. Uygulama ve araştırma merkezi aracılığı ile çıkarılan ve Alevilik ve Bektaşilikle ilgili yayın yapan akademik dergi ile de öğrencilerin alanda görev almasına, doğrudan çalışmalara katılmasına ve ulaşmasına, akademik yayın faaliyetlerinde bulunma noktasında teşvik edilmesine de imkân sağlamaktadır.

3.7. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesinde Alevilik Eğitimi Çalışmaları

Resmi kuruluş tarihi 17 Mayıs 2007 olan Nevşehir Üniversitesi'nin adı 28814 sayısıyla Resmî Gazete'de yayınlanan 2013 tarihli 6501 sayılı kanun ile Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi olarak değişmiştir (Resmi Gazete, 2013). Bu değişikliğin arkasında şehir ile özdeşleşen ve Türk dünyasında önemli bir figür olan Hacı Bektaş

Veli düşüncesi gelmektedir. Albayrak (2019: 10)’a göre Alevilerin talepleri, Cem evleri ve Dede’lerin konumu ile zorunlu din eğitimi eleştirilerinin tamamı ders kitaplarında Alevilik ile ilgili bölümlerin ayrılmasına ve Hacı Bektaş Veli gibi önemli Alevi şahsiyetlerin devlet üniversitelerine isimlerinin verilmesini sağlamıştır. Nevşehir Üniversitesi’nin de Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi ismini alması ona göre bu düşüncenin yansıması olarak kabul edilmektedir.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi’nde Alevilik çalışmaları ise son dönemlerde resmîyet kazanmış ve üniversite bünyesinde 2014 yılında Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü kurulmuştur (Resmî Gazete, 2014). Nevşehir Üniversitesi’nde yürütülen Alevilik çalışmaları da diğer üniversitelerde olduğu gibi hem Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü aracılığıyla hem de diğer fakülte ve enstitüler bünyesindeki programlar aracılığıyla yürütülmektedir. Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü ise (kuruluşundan itibaren) Alevilik araştırma ve incelemelerinin yoğunlaşarak devam ettiği ve lisansüstü öğrencilerin öğrenim gördüğü önemli enstitülerden bir tanesidir. Enstitü aracılığıyla doğrudan Alevilik ve Bektaşilik araştırmalarına / çalışmalarına / incelemelerine katkıda bulunmakta ve bu alanda yetkinlik sahibi olması gaye edilen araştırmacılar/akademisyenler yetiştirilmektedir. Bulunduğu konum itibari ile de içinde bulunduğu alanın merkezi konumunda yer almakta ve öğrencilere alanın merkezinde araştırma imkânı sunmaktadır.

3.7.1 Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi bünyesinde 2014 yılında kurulan Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü, Türkiye’de Alevilik ve Hacı Bektaş Veli ile ilgili kurulan ilk enstitüdür. Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü bünyesinde 2018-2019 eğitim-öğretim döneminde yüksek lisans programı açılmıştır ve “Alevi Bektaşî Kültürü Anabilim Dalı” adıyla günümüzde de lisansüstü öğrenci alımına ve faaliyetlerine devam etmektedir. Anabilim dalı içerisinde Alevi Bektaşî Kültürü ve Alevi Bektaşî Kültürü İlmi Kaynakları programları yer almaktadır. Enstitü, Alevilik ve Bektaşilik konusundaki bilgi birikimine katkıda bulunmayı ve Hacı Bektaş Veli öğretilerini tüm dünyaya duyurmayı amaçlamakta ve bu doğrultuda çalıştay, panel, sempozyum, kültür ve sanat etkinlikleri gibi faaliyetlerle çalışmalarını sürdürmektedir.

Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü'nün hedefleri arasında Alevilik Bektaşilik inancına dair tarihi sürecin, Alevilik Bektaşilik öğretilerinin, Alevi inancına dair temel kavramların, Alevi inancında önemli yer tutan Dede ve Ocak bağlantısının bilimsel veriler ışığında dünyaya sunulması yer almaktadır. Ayrıca Alevi Bektaşî yazılı ve sözlü kaynaklarının haritasının çıkarılarak bu kaynakların kayıtlara geçmesi ve arşivlenmesi de enstitünün hedeflerinden bir tanesidir. Tüm bu çalışmaları ulusal ve uluslararası alanda düzenleyebilecek ve destekleyebilecek, Türkiye'de ve yurt dışında bu çalışmalara akademik düzeyde katkı sağlayabilecek öğrenci ve akademisyen yetiştirmek de enstitünün hedefleri arasındadır (Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü, 2021).

Alevilik ve Bektaşilik alanında çalışabilecek akademisyen azlığı, bu alanda uzmanlaşabilecek öğrencilerin azlığı ve akademi içerisinde yeni yeni de olsa bu alanda çalışabilecek araştırmacı ihtiyacı bu tarz birimlerin daha da önem kazanmasına neden olmaktadır. Türkiye genelinde özellikle Alevi nüfusunun yoğun olduğu illerdeki üniversitelerde bu merkezlerin giderek artması ve bu merkezlerde lisansüstü öğrencilerin bulunması, Alevilik çalışmalarının daha da artmasına ve Aleviliğe dair daha fazla bilgi ve belgenin gün yüzüne çıkmasına olanak sağlayacaktır.

Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü lisansüstü programlarında halihazırda 17 öğrenci ders döneminde gözükmekte (Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü, 2021)⁹, 10 öğrenci tarafından tez çalışması yürütülmekte¹⁰ ve bu bölümden tez yazarak mezun olmuş 1¹¹ öğrenci bulunmaktadır. Her dönem daha da artan öğrenci sayısı ve hazırlanan/hazırlanmakta olan tezler ile enstitü Alevilik ve Bektaşilik çalışmalarına son derece önemli katkılar sağlarken, Alevilik Bektaşilik alanının da daha fazla bilinir olmasına ve öğrenciler tarafından tercih edilmesine

⁹ 14 Mayıs 2021 tarihi itibarıyla Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Alevilik Bektaşilik Araştırmaları Enstitüsü web sitesinde yer alan bilgilere dayanmaktadır. Web sitesinde Öğrencilerimiz sekmesi altında Ders Döneminde Olanlar ve Tez Aşamasında Olanlar olarak iki sekme bulunmaktadır ve Ders Döneminde Olanlar sekmesinden bu sayılara ulaşılmıştır.

¹⁰ 14 Mayıs 2021 Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nde yapılan detaylı arama sonucunda Alevi Bektaşî Kültürü Anabilim Dalı altında Hazırlanmakta Olan Tezler bölümünde yer alan sonuçlardan elde edilen verilere dayanmaktadır. Hazırlanmakta Olan Tezler Bölümünde Alevi Bektaşî Kültürü ve Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi filtresi uygulanmıştır.

¹¹ 14 Mart 2021 Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nde yapılan detaylı arama sonucunda Alevi Bektaşî Kültürü Anabilim Dalı ve Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi filtresi uygulanarak elde edilen sonuçlara dayanmaktadır. Gülüzar Aydoğan'ın "Seyyid Nesimi ve Şah İsmail Hatayî'nin şiir ve kelimalarında tenasüh, hulûl, tecsim" adlı tez çalışması bu Anabilim Dalından çıkan tez olarak karşımıza çıkmaktadır.

imkân sağlamaktadır. Enstitü bünyesinde yürütülen tez çalışmaları ve bu çalışmaları sürdüren öğrencilerin listesi aşağıdadır:

Öğrenci Adı Soyadı	Tez Çalışma Konusu
Eren SALKAYA	Şiilik Sünnilik ve Alevi İnanç Sisteminde Miraç Meselesinin Karşılaştırılma İncelemesi
Hasret Hazal GÜLTEKİN	Malatya Alevilerinin Tarihi Geçmişi ve Toplumsal Hafızası: Arapgir Örneği
Gülüzar DUMAN	Belli Değil
Melike BİLGİN	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerin Aleviliğin Öğreti ile İlgili Yeterlilik Algıları
Merve ÇAVUŞ	Bulgaristanda Yaşayan Babailerde Kollektif Bellek
Metin ÇALI	Sözlü ve Yazılı Kaynaklara Göre Nevşehir Bölgesinde Horasan Erenleri
Mücahit SUBAŞI	16-17-18 Yüzyıllarda Safevi Coğrafyasını Ziyaret Etmiş Seyyahlar
Okan ARSLAN	Giridi Resmi Ali Baba'nın Uyunu Hidayesi
Sevcan KURNUÇ	Türk Sinemalarında Alevilik Algısı (1990-2020)
Yağmur SARAK	Kıpçak Kaynaklarında İbn-i Hanefiye

Tablo 13: Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsünde Tez Dönemi Öğrencileri

3.8. İnönü Üniversitesinde Alevilik Eğitimi Çalışmaları

Malatya İnönü Üniversitesi'nde Alevilik çalışmalarının kurumsal çerçevede yürütülmesi 2018 yılında Alevilik Araştırmaları Enstitüsü'nün kurulmasıyla gerçekleşmiştir. Alevilik Araştırmaları Enstitüsü İnönü Üniversitesi bünyesinde 30470 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan kararla 6.07.2018 tarihinde kurulmuştur (T.C. Resmi Gazete, 2018). Kuruluşu ile birlikte Alevilik Bektaşilik Araştırmaları Anabilim Dalı'nda lisansüstü öğrenci kabul etmeye başlamış ve halen de hem tezli yüksek lisans hem de doktora programlarıyla faaliyetlerine devam etmektedir.

Alevilik Araştırma Merkezinin veya Enstitüsünün olduğu üniversitelerde olduğu gibi İnönü Üniversitesi'nde de Alevilik Araştırmaları Enstitüsü'nün kurulması Alevilik çalışmaları ve bu alanda çalışma yapabilecek öğretim elemanı yetiştirilmesi noktasında ülkemiz açısından son derece önemli bir gelişmedir. Özellikle Erzincan,

Sivas, Tunceli gibi Alevi nüfusun yoğun olarak yaşadığı illere olan konumu nedeniyle Malatya’da böyle bir enstitünün kurulması Alevi topluluğu ve Alevilik çalışmaları için daha da önemli bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.8.1. Alevilik Araştırmaları Enstitüsü

İnönü Üniversitesi’nde Alevilik Araştırmaları Enstitüsü’nün varlığı, belki de diğer üniversitelerde bu tarz enstitülerin kurulmasına katkıda bulunacaktır. Çünkü ülkemiz nüfusu içerisinde sayıları hiç de az olmayan Aleviler mevcuttur ve Aleviliğe dair gün yüzüne çıkarılması gereken çok fazla kaynak, incelenmesi gereken birçok belge ve özellikle yurtdışında kütüphanelerde incelenmeyi bekleyen el yazması birçok eser bulunmaktadır. Bu kaynakları inceleyebilecek ve farklı coğrafyalarda araştırma yapabilecek bireyler yetiştirmek, Alevilik araştırmaları için oldukça gereklidir. Alevilik Araştırmaları Enstitüsü’nün misyonu ve vizyonu da bu durumu hem özetlemekte hem de bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için ümit vermektedir:

İnönü Üniversitesi Alevilik Araştırmaları Enstitüsü’nün misyonu, araştırmacı, sorgulayıcı, inisiyatif kullanabilen, ülkemizdeki toplumsal barışa ve sosyal bütünleşmeye katkı sunacak güçte duyarlı, kendini çağdaş gelişmeler ışığında yenileyebilen, sorunları akıl ve bilim ekseninde çözümleyen, Alevilik Araştırmalarında yeni izah ve yorumlar elde edecek, alanında uzmanlaşmış kişileri yetiştirmektir.”

“İnönü Üniversitesi Alevilik Araştırmaları Enstitüsü’nün vizyonu, eğitim-öğretimde ve Alevilik Araştırmalarında öncü olmak, tarihsel birikimi yakalamak, bilimsel çalışmalarda yenilikler gerçekleştirmek, bu alanda ülkemizin ihtiyaç duyduğu nitelikli araştırmacıları yetiştirerek ve elde edilen bilimsel birikimi de toplum kesimleriyle paylaşmaktır (İnönü Üniversitesi Alevilik Araştırmaları Enstitüsü, 2021).

İnönü Üniversitesi bünyesinde Alevilik Araştırmaları Enstitüsü’nde yüksek lisans ve doktora eğitimi mevcuttur ve doktora programı için 2021 güz döneminden itibaren öğrenci alımı planlanmaktadır¹². Alevilik-Bektaşılık Araştırmaları Anabilim Dalında kayıtlı (2021 bahar dönemi itibariyle) 35 öğrenci öğrenim görmekte ve tez çalışması devam eden öğrencilerin listesi ve tez çalışma konuları şu şekildedir:

¹² İnönü Üniversitesi Alevilik Araştırmaları Enstitüsü web sitesinde bu doğrultuda bir açıklama yer almaktadır (2021 Mayıs tarihinde).

Öğrenci Adı Soyadı	Tez Çalışması Konusu
Seda SAKAOĞLU	Geleneksel Alevilikte Muharrem Ayının Anlamı ve Önemi
Fadime KURTOĞLU	Hacı Bektaş Veli'nin Eserlerinde Fert ve Toplum Anlayışı
Mehmet TOKTAŞ	Şâdî Meddâh'ın Makteli Hüseyin'inde Geçen Şahıs İsimleri Üzerine Bir İnceleme
Anıl DURDU	Hatâyî Dîvânı'nda Alevilikle İlgili Kavramlar
Mehmet GÜR	Sosyo-Kültürel Boyutlarıyla Malatya Akçadağ Yöresi Aleviliği
Gülnur GÜNDOĞAR	Kentleşme Sürecinde Alevilik: Sivas İli Alibaba Mahallesi Örneği
Gülnur GÜNDOĞAR	Sosyal Değişim Sürecinde Malatya Aleviliği
İsmail Sefa BİTİRMİŞ	Alevilikte Sosyal Kontrol Aracı Olarak Düşkünlük ve Musahiplik: Malatya Örneği
Kanber DEMİR	Adıyaman Alevi Dedesi Ali Büyükşahin'den Derlemeler: Dedelik Ekseninde Alevilik Anlatıları
Hakan GÜLLÜOĞLU	Malatya Aleviliğinde Ölüm Gelenekleri
Gülsüm BOZKURT	Hoca Ahmet Yesevi ve Hacı Bektaş Veli'nin Eserlerinde Din, Ahlâk ve Toplum Anlayışı

Tablo 14: Alevilik Araştırmaları Enstitüsü Tez Çalışması Devam Eden Öğrenciler¹³

Enstitü aracılığıyla yürütülen Alevilik çalışmaları, diğer fakültelerden veya enstitülerden öğrencilerin de bu enstitüde araştırma yapmasına ve kaynaklara ulaşmasına olanak tanımaktadır. Farklı disiplinlerden öğrenciler ve akademisyenler de bu enstitü aracılığıyla Alevilik çalışmaları ve incelemelerine devam edebilmektedir. Yüksek lisans ve doktora programlarıyla Alevilik Araştırmaları Enstitüsü, bulunduğu konum itibari ile daha da ilgi çeker hale gelmektedir ve bölgede yer alan her türlü kaynağa doğrudan ulaşabilmektedir. Alevi nüfusunun büyük çoğunluğunu barındıran illere olan konumu sayesinde Alevilik Araştırmaları Enstitüsü gerek öğrenim görmek isteyen öğrenciler için gerekse araştırma ve çalışma yapmak isteyen akademisyen,

¹³ İnönü Üniversitesi Alevilik Araştırmaları Enstitüsü web sitesinde yer alan bilgiler ışığında hazırlanmıştır.

Alevi dedeleri, Alevi kanaat önderleri gibi insanlar için her geçen gün cazip hale gelmektedir.

3.9. Alevilik Eğitimi Çalışmalarının Yapıldığı Diğer Uygulama Araştırma Merkezleri ve Üniversiteler

Tunceli Munzur Üniversitesi Alevilik Araştırma ve Uygulama Merkezi, Toros Üniversitesi Alevilik-Bektaşılık Uygulama ve Araştırma Merkezi, Dicle Üniversitesi Alevilik ve Ehlibeyt Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Hitit Üniversitesi Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Merkezi bünyesinde Alevilik çalışmaları yapılması planlanmış ancak çeşitli sebeplerden dolayı bu araştırma merkezlerinin faaliyetleri ya kısıtlı olarak sürdürülmekte ya da sonlandırılmış durumda gözükmektedir. Boğaziçi Üniversitesi bünyesinde 2018 yılında kurulan Nafi Baba Tasavvuf, Tarih ve Kültürel Miras Uygulama ve Araştırma Merkezi ise doğrudan Alevilik çalışmaları yapılan bir merkez olmasa da Alevilik çalışmalarının yapıldığı bir diğer araştırma merkezidir.

Şehitlik Dergâhı olarak da bilinen ve günümüzde Nafi Baba Türbesi olarak bilinen Tekke ismini en etkin dönemini yaşadığı Nafi Baba'dan almaktadır (Alkan, 2015: 25). İstanbul'da kurulan ilk Bektaşî tekkelerinden bir tanesi olan Şehitlik Tekkesi veya günümüz adıyla Nafi Baba Türbesi/Tekkesi, 2. Mahmut döneminde Bektaşî tekkelerinin kapatılması süreciyle beraber yıkılmış ve 1832 yılında tekke şeyhi olan Mahmut Baba'nın affedilip tekrar tekkede görev almasıyla birlikte faaliyetlerini sürdürmüş ve Nafi Baba ile birlikte en parlak dönemini yaşamıştır (Maden, 2013: 185). Günümüzde Boğaziçi Üniversitesi sınırları içerisinde yer alan Nafi Baba Tekke'si bir proje kapsamında yeniden inşa edilerek 2015 yılında inşası tamamlanmıştır (Timeturk, 25.05.2017) ve faaliyetlerine Nafi Baba Tasavvuf, Tarih ve Kültürel Miras Uygulama ve Araştırma Merkezi olarak devam etmektedir. Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin web sitesinde yer alan ve merkezin amaçlarını içeren açıklama şu şekildedir:

Merkezin amacı, tasavvuf ve şehir kültürünü, tarihî ve toplumsal bağlamları içerisinde araştırmak; Üniversite kampüsü içerisinde bulunan Nafi Baba Dergahının, Rumelihisarı Şehitliğinin ve Rumelihisarı yerleşiminin maddi, toplumsal, kültürel, çevresel özelliklerini ve tarih içindeki değişimlerini disiplinler arası yaklaşımlarla çalışmaktır.

Merkez amaçları doğrultusunda aşağıdaki faaliyetleri yürütür:

- a) Nafi Baba Dergahının toplumsal ve kültürel tarihinin çalışılması, dergâhın merkezini teşkil ettiği sosyal ve entelektüel bağlantıların araştırılması,
- b) İstanbul şehir kültürünün ve tarihinin önemli bir boyutunu temsil eden tasavvufi geleneklerin ve kültürün itikadı çeşitliliği içinde, toplumsal ve tarihî dinamikleri çerçevesinde incelenmesi; bu şekilde Ülkemizde sürdürülen tasavvuf kültürü ve tarihi çalışmalarına yeni, çok boyutlu ve bağlamsal bir yaklaşım kazandırılması,
- c) İstanbul'un en eski mezarlıkları arasında bulunan Rumelihisarı Şehitliğinin, dini, kültürel, toplumsal bağlamlarının araştırılması ve Şehitliğin barındırdığı maddi kültür mirasının incelenmesi,
- ç) Nafi Baba Dergahı ve Rumelihisarı Şehitliği ile bağlantılı olan yazılı, görsel ve maddi kaynakların incelenmesi,
- d) Gelişmekte olan bir alan olan çevre tarihine de katkı sağlayacak şekilde tarihî İstanbul şehrinin çeperinde bir Boğaz köyü olarak gelişmiş olan Rumeli hisarında toplumsal dinamiklerin, üretim ve ticaret örüntülerinin, tarımsal üretimin ve balıkçılığın bölgeye has özelliklerinin araştırılması,
- e) İstanbul araştırmalarına da katkı sağlayacak şekilde, Rumelihisarı mahallesi ve çevresinin ortak kültürel miras ve hafızasının çalışılması; bu bölgenin maddi ve maddi olmayan kültürel mirasını belgelemeye ve korumaya yönelik çalışmaların desteklenmesi ve geliştirilmesi (Nafi Baba Tasavvuf, Tarih Ve Kültürel Miras Uygulama Ve Araştırma Merkezi, 2018).

Munzur Üniversitesi Alevilik Araştırma ve Uygulama Merkezi faaliyetlerini Alevilik çalışması yapmak isteyen akademik personele yardımcı olmak için sürdürmektedir. Bu merkez aracılığıyla az da olsa Aleviliğe dair etkinlikler düzenlenmektedir. Ancak bu birimde lisansüstü öğrenim faaliyetleri yürütülmemektedir. Üniversite bünyesinde görev alan lisansüstü öğrencilerden Alevilik çalışmalarına ilgi duyanlara ilgili merkez bünyesinde danışmanlık yapılmakta veya bu merkezde görev yapan öğretim üyeleri bu durumda olan öğrencilerin tez savunmalarında jüri olarak görev almaktadır¹⁴. Toros Üniversitesi Alevilik-Bektaşılık

¹⁴ Munzur Üniversitesi Alevilik Araştırma ve Uygulama Merkezi yönetim kadrosunda Müdür olarak görev alan Dr. Öğretim Üyesi Arif Kala ile yapılan e-posta yazışmasına binaen 15 Mart 2021 tarihinde göre elde edilen verilere dayanmaktadır. Uygulama araştırma merkezinin web sitesinde yalnızca yönetim kadrosunda Müdür ve Müdür yardımcısı olarak görev alan akademik personele dair bilgiler yer almaktadır.

Uygulama ve Araştırma Merkezi 2016 yılında faaliyete geçmiş ancak faaliyetleri birkaç Alevilik etkinliğinden öteye gidememiştir. Merkezin web sitesi hala var olsa da merkez kapatılmıştır.

Dicle Üniversitesi Alevilik ve Ehlibeyt Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi 2012 yılında yayınlanan Resmî Gazete kararıyla faaliyetlerine başlamasına rağmen Alevilik üzerine çok fazla etkisi olmadan faaliyetlerini sonlandırmıştır.

Hitit Üniversitesi Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Merkezi günümüzde faaliyetlerini sürdürmeyen ve 2008 yılında kurulan araştırma merkezidir. Araştırma merkezinde az da olsa 2016 yılında düzenlenmiş panel ve etkinlikler vardır ancak bu araştırma merkezi de Dicle Üniversitesi Alevilik ve Ehlibeyt Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi gibi 15 Temmuz süreci sonrasında kapatılmıştır. Bu merkezleri açan ve bu merkezlerde görev alan kişilerin 15 Temmuz sürecinden sonra yurtdışına kaçmaları veya tutuklanmaları bu merkezlerin kapatılmasına sebep olmuştur. Hitit Üniversitesi Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Merkezi web sitesi hala varlığını sürdürmekte ve merkez hakkında şu bilgi yer almaktadır:

2003 yılında Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Merkezi'nin Çorum'a bir şubesi açıldı. 12-13 Mart 2003 tarihleri arasında “Türk Kültüründe Alevilik-Bektâşilik” isimli bir ulusal sempozyum düzenleyen Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Merkezi Çorum Şubesi, konferans ve panel etkinliklerinin yanı sıra, bölgede yaşayan dede ve babaların ellerinde bulunan el yazması Alevî-Bektaşî kaynaklarına ulaşarak, bu değerli eserleri dijital ortama aktardı. Türkiye Diyanet Vakfı'nın “Alevî-Bektaşî Klasikleri” projesinin alt yapısını oluşturan söz konusu yazma eserlerden bir kısmı yayımlandı. 2006 yılında Çorum'da Hitit Üniversitesi'nin kurulmasıyla birlikte, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Merkezi Çorum Şubesi de resmen kapanmış oldu. Çorum ve civarındaki Alevî ve Sünnî vatandaşlarımızdan gelen yoğun istek üzerine, 30 Nisan 2008 tarihinde Hitit Üniversitesi Hacı Bektaş Velî Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin yönetmeliği Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiş oldu (Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Merkezi, 2008).

Alevilik araştırmaları ismi geçen araştırma merkezleri haricinde farklı disiplinleri bünyesinde barındıran fakültelerde ve enstitülerde çalışılmaya devam etmektedir. Özellikle tarih, edebiyat ve ilahiyat gibi alanların yanında müzik/müzikoloji, halk bilimi, felsefe ve sosyoloji gibi bölümler tarafından Alevilik

alışmaları sürdürölmektedir. Bu alanlarda görev yapan akademisyenler Alevilik araştırmalarına katkıda bulunurken Alevilik çalışmalarını bünyesinde barındıran araştırma merkezleri ve enstitöler dışında da çalışmaların sürdürölmesini sağlamaktadırlar.

Türkiye’deki birçok fakölte ve enstitö Alevilikle ilgili çalışmaları içerisinde barındırırken Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İnönü Üniversitesi ilgili araştırma merkezi ve enstitöler sayesinde doğrudan Alevilik Bektaşılık araştırmaları ve çalışmalarına ev sahipliğı yapmaktadır. Bu alanda yüksek lisans ve doktora programları ile öğrencilere araştırma yapma ve Alevilikle ilgili ihtisas görme şansı vermektedirler. Bu üniversiteler dışında ise belirli disiplinlerden akademisyenler kendi alanları ile ilgili olarak Alevi Bektaşî kaynaklarını/eserlerini incelemekte, araştırmakta ve alana katkı sağlayarak Alevilik Bektaşılık değlerlerinin gün yüzüne çıkmasını sağlamaktadır.

4. ALMANYA YÜKSEKÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ALEVİLİK EĞİTİMİ

4.1. Almanya’da Aleviliğin Tarihçesi

Almanya’da Alevilik çalışmalarının tarihine bakmak için Türkiye’den Almanya’ya yapılan ilk göçlere odaklanmak gerekmektedir. Almanya’ya işçi olarak göç eden Türkler içerisinde Alevi grupları da yer almaktaydı. Almanya’ya göç eden işçilerin sayısı her geçen yıl artmıştır ve Türklerin sayısı ülke içerisinde her geçen gün giderek artmaya devam etmektedir. Almanya’ya göç eden Türklerin önceliği, yaşam koşulları açısından daha iyi şartlara sahip olma düşüncesi iken bazı kişiler veya aileler açısından ise politik baskılar da göçe zorlayan sebep olarak kayıtlara geçmiştir (Bozkurt, 2016: 155). Almanya’da Türk nüfusu 2015 yılında 1,5 milyon (Deutsche Welle Türkçe, 2015) civarında iken 2020 yılında bu sayı 3 milyona (Deutsche Welle Türkçe, 2020) yakındır. Ancak bu sayı Türkiye kökenli tüm vatandaşları kapsamaktadır. Resmi kayıtlara göre Almanya’da 1,5 milyon Türk vatandaşı yaşamaktadır (Statistisches Bundesamt, 2021)¹⁵. Almanya ve Türkiye arasında imzalanan iş gücü anlaşmasıyla Türkiye’den hareket eden 1476 kişilik ilk katile 1961 yılında Düsseldorf’a ulaşmıştır (Duman Karaboğa, 2018: 3). Zamanla artan Türk nüfusu içerisinde Alevi nüfusunun da artmasıyla 2009 yılı itibarıyla 300 ila 700¹⁶ bin kişi arasında Alevi nüfusu olduğu tahmin edilmektedir. Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu (AABF)’ye göre ise bu sayı yaklaşık 700 bin civarındadır.

Türkiye’de olduğu gibi Avrupa’da da Alevilerin örgütlenmeye başlaması ve dernekler kurarak sosyal hak arayışına girmesi sonucunda Aleviliğe dair kazanımlar elde etmesi daha çok 1980’li yılların sonrasına denk gelmektedir. Almanya’da da bu örgütlenme süreci 1960’lara kadar gitmekte ve Alevilikle ilgili öğretim talepleri 1980’li yılların son dönemlerine denk gelmektedir (Tosun, 2009: 99). 1980’lerden sonra Almanya Alevileri dernekler kurarak daha örgütsel bir çerçeveye çizmeye

¹⁵ Bu sayı Almanya istatistik kurumu “Statistisches Bundesamt” (Destatis) verilerinden elde edilmiştir ve 31 Aralık 2020 itibarıyla ülkede yaşayan en kalabalık 10 yabancı ülke vatandaşlarını kapsamaktadır. Tablolarda verilen bu grafik bin kişi üzerinden değerlendirilmektedir.

¹⁶ Bu bilgi, “REMID: Religionwissenschaftlicher Medien und Informationsdienst e. V” sitesindeki verilere dayanmaktadır. Almanya’da İslam verileri için https://www.remid.de/info_zahlen/islam/ sitesinde yer alan verilerden yararlanılmıştır. Bu site içerisinde Almanya’daki Alevi, Şii, İsmaili, Nusayri gibi grupların verilene ulaşılabilir.

başlamışlardır. Derneklerinde Alevi kelimesini kullanmaları da bu tarihlere denk gelmektedir ve bu bir başlangıç olarak ciddi yenilik şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Aksoy ve Tekten Aksürmeli, 2018: 89). Hamburg Alevi Kültür Grubu (HAKG), Alevi topluluğunun ülkedeki belirgin şekilde ilk dini çalışmalarının örneğini oluşturmaktadır (Tosun, 2009: 99). Derneklerin çoğalmasıyla “Alevi Cemaatleri Federasyonu” kurulmuş ve bu federasyon 12 derneğin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmıştır. Bünyesindeki derneklerin artmasıyla birlikte “Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu” ismini alan federasyon, 1994 yılında “Avrupa Alevi Birlikleri Federasyonu” (AABF) adıyla faaliyetlerini sürdürmeye devam etmiştir (Aksoy ve Tekten Aksürmeli, 2018: 90).

Almanya’da kurulan derneklerle ve bu derneklerin kurduğu çatı federasyonla birlikte Aleviler daha çok Aleviliğin kamusal alanda tanınması için girişimlerini sürdürmüşlerdir. Aleviliğin Almanya’daki eyalet yönetimleri tarafından tanınması, Alevi gençlerin kamusal alanda Aleviliği öğrenmelerine olanak sağlayacağından ve Alevilerin kimlik kazanma sürecini de yasal boyutuyla hızlandıracağından dolayı Alevi topluluğu gerekli girişimleri başlatmışlardır. Örgütlenme sürecini büyük oranda tamamlayan Alevi dernekleri ve çatı federasyon da bu süreçte Alevilerin ellerini güçlendirmekte ve taleplerinin karşılık bulması için eyalet yönetimleri tarafından kurumsal oluşumlar olarak kabul edilmektedirler.

Kuruluşunun 30. yılını 2019 yılında kutlayan AABF’nin genel başkanı Hüseyin Mat, Alevilerin 30 yılda Avrupa’da kazanmış olduğu haklardan, taleplerinden, bu süreçte yaşanan tarihi olaylardan ve elde etmek istedikleri kazanımlardan bahsetmiştir. Ayrıca Mat, Alevilerin yurttaşlık ve kazanımlar konusunda eşit haklara sahip olmasının doğal hakları olduğunu çünkü bu durumun demokrasi ve insan haklarının bir gereği olduğundan yasal boyutuyla yönetimlerin bu kurala riayet etmesi gerektiğini dile getirmiştir (Koçyiğit, 2019). Federasyon olarak Almanya’da yürüttüklerin faaliyetlerin kısa bir açıklaması ve özeti gibi kabul edilebilecek bu söylem ile Alevilerin Almanya’da yürüttüğü çalışmalar ve faaliyetlerin boyutuna ve yasallığına çıkarımda bulunulabilir.

Almanya’da Alevilerin din dersleri noktasındaki talepleri ise 1980’lerden sonra ortaya çıkmaya başlamıştır ve bu taleplerde giderek artan nüfus dinamiklerinin ve artık Almanya’da kalıcı olma düşüncesinin önemi büyüktür. Göçle birlikte Aleviler

Almanya’da doğrudan kimlik ve statü kazanma yoluna girmemişlerdir çünkü yeni oldukları bu ortama hakim olmaları ve kendilerini bulmaları zaman almıştır. Alevilerin Almanya’da onlarca yıl fark edilmemeleri, “Yabancı” ya da “Türk” olarak tanımlanmalarından (Sökefeld, 2008: 9) kaynaklı olabilir ki Almanya’ya göç etmiş Türkler uzunca yıllar Almanya’da sadece göçmen ya da yabancı (*Gastarbeiter* ya da *Fremde/Ausländer*) olarak tanımlanmıştır. Türklerin içerisinde Aleviler de bu şekilde kendilerine yer bulduğundan Almanya’da Alevilerin örgütlenmeleri ve Aleviliğe yönelmeleri uzunca yıllar almıştır. Bu durum sadece Alevi topluluğu için değil Türkiye’den göç eden tüm kesim için geçerlidir.

Almanya’da okullarda İslam derslerinin verilmesi talepleriyle birlikte Aleviler de aynı taleplerde bulunmaya başlamışlar ve 1999 yılında din dersi olarak Alevilik Programının ilk içeriğini geliştirmişlerdir (Tosun, 2009: 100). Bu noktada Berlin, Aleviler için ilk girişimlerin başladığı ve Alevilik dersleri için ilk taleplerin geldiği yer olarak karşımıza çıkmaktadır. Tosun (2009: 101)’a göre Aleviler, İslam Federasyonu’nun yasal başvuruda bulunarak elde ettiği din dersi verme hakkı sürecine kadar Alevilik için herhangi bir başvuruda bulunmamışlardır. Almanya’da Alevilik, 80’li yıllardan itibaren “İslam Eğitimi” veya “İslam Din Eğitimi” altında kabul görmekteydi (Ağuiçenoğlu, 2015: 1). İslam Federasyonu’nun bu hakkı elde etmesiyle birlikte Aleviler de Berlin’de gerekli başvuruları yapmış ve kendi din derslerini verme hakkını elde etmek için yasal başvurularda bulunmuşlardır. Bu başvurular sadece Berlin ile sınırlı kalmamış ve daha sonra çok geniş haklar elde edecekleri diğer il ve eyaletlere de sıçramıştır. AABF’nin başarıyla yürüttüğü kampanyalar sayesinde sekiz federal eyalette (Bayern, Baden-Württemberg, Berlin, Hessen, Niedersachsen, Nordrhein-Westfalen, Saarland und Rheinland-Pfalz) Alevi Din eğitimi dersleri (ARU) uygulanır hale gelmiştir (Spielhaus ve Štimac, 2018: 97).

Alevilerin 1980 yılına kadar Almanya’da kimliklerini gizleyerek yaşamaları ve 1980 ortalarında Cem’i alenen yerine getirmeleri, 1990’ın başlarında kamusal alanda ortaya çıkmaya başlamaları Hamburg bildirisini yayınlamalarıyla sonuçlanmıştır (Zengin, 2013: 589). Almanya’da Alevilerin bu bildiri ile başlayan serüvenleri Aleviliğin bazı eyaletlerde resmi kimlik kazanması ve din statüsü elde etmesiyle sonuçlanmıştır. Aleviliğin günümüze kadar Avrupa’da geçirdiği süreç ve elde ettiği kazanımlar, Türkiye’de de ses getirmeye başlamış ve bu gelişmeler Alevilerin daha da

yüksek sesle dini öğretim haklarını savunmalarını sağlamıştır. Élise Massicard (2007: 313), bu duruma şu açıklamayı getirmiştir; Aleviliğin dini statü elde ederek bir topluluk şeklinde Almanya’da kabul edilmesi, Türkiye’nin de Avrupa gündeminde yer almasına ve Türkiye’de Aleviliğin yeniden gündeme gelmesine ve bir sorun olarak Türkiye gündemine taşınmasına neden olmuştur.

Almanya’da devlet kurumları ile din işlerinin birbirinden ayrılarak bağımsız hareket etmesi, devletin hiçbir din ile kendini bağdaştırmayarak tüm inanç sistemlerine eşit yaklaşması ve bakış geliştirmesi; dini toplulukların inançlarını özgürce yaşamasına ve bu konuda gerekli adımları atarak kendi yollarını kendilerinin belirlemesine olanak sağlamaktadır (Massicard, 2007: 326). Bu doğrultuda Aleviler de kendi kaderlerini tayin ederek Aleviliğin resmi olarak tanınması, kamusal kimlik kazanması, okullarda ders olarak öğretilmesi için gerekli adımları atmış ve bu hakları elde etmişlerdir. Almanya Devleti 2008 yılından itibaren Alevi çocukları için kendi kurslarını (Alevi din eğitimi) sunmaktadır (Kiefer, 2011: 66). Artık Alevilik kamusal kimlik kazanarak Almanya’da ilkokuldan yükseköğretime kadar ders olarak verilebilmektedir. Almanya’da Aleviliğin okullarda ders olarak müfredatta yer aldığı eyaletler şunlardır: Bavyera (Bayern), Berlin, Niedersachsen ve Nordrhein-Westfalen, Baden-Württemberg, Hessen, Rheinland-Pfalz ve Saarland. Bu eyaletlerde uygulanan Alevilik programı küçük farklar taşısı da aynı içeriğe sahip diyebileceğimiz müfredattan oluşmaktadır.

4.2. Baden-Württemberg Eyaletinde Alevilik Eğitimi

Baden-Württemberg Eyaletinde, Bayern Eyaletinden farklı olarak ortaokul ve liselerde de Alevilik dersleri verilebilmektedir. İlkokul derslerinin içeriği ve ders öğretim planı Bayern eyaleti ile hemen hemen aynıdır. Program; öğrencilerin Aleviliği benimseyerek Aleviliğin bir parçası olmasını, sosyal yaşamlarında ve günlük yaşamlarında saygı ve tolerans gibi kazanımları edinmesini, Alevilikte yer alan inanç değerlerini yaşamlarına entegre ederek bu değerlere göre davranmalarını amaçlamaktadır.

Alevi Din Dersleri Alevilerin demokrasi, özgürlük ve çoğulculuk deneyimleri edinmelerini amaçlar ve barış içinde bir arada yaşama için temel becerileri edinmelerine yardımcı olmayı hedefler. Almanya’da diğer din derslerinde olduğu gibi

Alevilik derslerinin de Almanca olarak verilmesi bir önkoşuldur. Ancak Allah / Hak, Cem, Semah, Aşure, Ana / Dede gibi bazı temel terimlerin Alevi literatüründe olduğu gibi kökeninin muhafaza edilmesi ve bu şekilde kaynaklarda yer alması gerekmektedir. Buyruk kitabı gibi inançla ilgili temel eserlerin ve Alevi metnlerinin öğrencilerin seviyelerine uygun olarak ve anlayabilecekleri kelimelerle Almanca olarak aktarılması esastır.

Süreç odaklı beceri kazanma aşamasında ise öğrencilerin, dini açıdan önemli sorulara cevaplar verebilmesi amaçlanmaktadır. İbadet ve gelenekleri duygusal olarak deneyimleyebilmeleri hedeflenmektedir. Öğrencilerin, dini ifade biçimlerini kullanarak kendi yorumlarını geliştirmeleri ve bunları kendi yaşamlarına entegre edebilmeleri beklenmektedir. Ayrıca öğrencilerin dini konularda diğer görüşlerle kendi inanç değerlerini karşılaştırabilmesi ve kendi değerlerini yaşatabilmesi amaçlanmaktadır. Buna ek olarak öğrencilerin insan ve dinler arası çeşitliliğe saygı duyması ve takdir etmesi, kendi duygularını, düşüncelerini ve görüşlerini ifade edebilmesi beklenmektedir. Bu nedenle öğrencilerin şu noktalara dikkat etmesi ve şu eylemleri yerine getirmesi beklenmektedir:

- Aleviliği geçerli bir inanç ve yaşam biçiminin ifadesi olarak algılamak;
- İnançlarını, geleneklerini ve kültürlerini farklı inançlara sahip diğer öğrencilere karşı temsil etmek ve aynı zamanda onların değerlerine ve kimliklerine saygı duymak ve anlamak;
- Diğer dinlerin ve dünya görüşlerinin üyeleri ile sohbet etmek;
- Kendi duygularınızı ve yaşam deneyimlerinizi ortaya koyabilen ve bunları diğer insanlarla kıyaslayabilen bireyler yetiştirmek;
- Alevi geleneklerini kendi gerçek yaşamlarında incelemek ve gerekirse entegre etmek;
- Kuralları tanımak, anlamlılıklarını kontrol etmek ve gerekirse Alevilikteki karşılıklı rıza anlayışına (Rızalık) göre değiştirmek;
- Görevleri kaydetmek, gerçekleri araştırmak, içerik geliştirmek, öğrenme süreçlerini bağımsız olarak düzenlemek ve bulguları ve sonuçları sunmak.

Eyalette kabul edilen müfredat programına göre ilkokullarda Alevi din öğretimi dersi, içerikle ilgili becerileri üç alana ayırır: İnsan, Ev ve Düzen, Yol. Eyaletteki Alevilik din dersinin ilkokul 1 ve 2. sınıf öğrencileri ve 3 ve 4. sınıf öğrencileri için hazırlanan taslağa göre kılavuz ilkeler ve kazandırılması hedeflenen beceriler ise şu şekildedir (Bildungsplan der Grundschule: Alevitische Religionslehre, 2016):

1 ve 2. Sınıf	3 ve 4. Sınıf
İnsan	
- Sınıf kuralları - Kendimizi (Birbirimizi) Tanıyoruz: Ben, Sen, Biz	- Musahiplik Yolu - Yardım et ve Yardım al - Ehlibeyt ve 12 İmam - Allah İnsan ve Dünyayı Nasıl Yarattı? - Hünkâr Hacı Bektaş Veli
Ev ve Düzen	
- Cem Evi (önemli bir mekân) - Lokma: Paylaşmayı Öğreniyoruz	- Cem Evi (önemli bir mekân) - Semah: Ritüel Duamız - Muharrem Orucu - Lokma
Yol	
- Bayramları Birlikte Kutlamak - Hızır Kimdir?	- Hak Muhammed Ali Yolu - Birlik Yolu - Alevi Bayramlarını kutluyoruz - Yetiş Ya Hızır! - Diğer Dinler ve Dünya Görüşleri

Tablo 15: Baden-Württemberg Eyaletinde İlkokulda Alevilik Dersi Programı

İlkokul birinci ve ikinci sınıf öğrencileri bu programa göre İnsan Ünitesinde kural ihtiyacını kavrar, birlikte sınıf kuralları geliştirir ve bunları uygularlar. Kendilerini ve çevrelerini daha iyi tanırlar ve genel ve Alevi'ye özgü selamlama biçimlerini kullanırlar. Kendimizi tanıyoruz içeriğinde ise öğrenciler kendi aile ağaçlarını çizerler ve aile kurallarını tanımlarlar. Bunları kişiler arası ilişkilere aktarırlar. Ev ve Düzen Ünitesinde ise öğrenciler Cem evini tanırlar ve Cem hizmetiyle

ilgilenir. On iki imamın görevlerini ve içeriğini bilirler ve “on iki” sayısının anlamını/önemini aktarabilirler. Lokma içeriğinde ise öğrenciler yemek yerken ve içerken farklı durumları tanımlarlar. Lokma ritüeli sayesinde paylaşmayı öğrenirler. Son olarak Yol ünitesinde ise öğrenciler farklı bayram kutlamalarını ve Nevruz'un anlamını öğrenirler. Bunu yaparken doğadaki değişimini ve canlıların baharda uyanışını algırlar. Öğrenciler baharın insanlar ve doğa üzerindeki etkilerini öğrenirler. Hızır hakkında farklı hikayeler duyar/öğrenir ve onun hakkında bir fikir geliştirirler (Bildungsplan der Grundschule: Alevitische Religionslehre, 2016).

Üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri İnsan Ünitesinde, insanların farklı yardım etme şekillerini görürler, Alevilik yolunda cemaatin özelliklerini tanır ve onu Hızır hikayeleriyle ilişkilendirirler. Ehlibeyt ve 12 İmam içeriğiyle ise öğrenciler Ehlibeyt ve İmamların hayatı hakkında temel bir fikir edinir ve Hz. Muhammed ile Pir Ali arasındaki ilişkiyi ortaya koyabilirler. Ayrıca 12 İmam ile bu ilişki arasında bağlantı kurarlar. Tanrının insanı ve doğayı nasıl yarattığı ile ilgili olarak ise öğrenciler, insanları ve hayvanları Tanrı'nın yaratıkları olarak tanırlar. Alevi şiirinden/nefeslerinden/deyişlerinden Tanrı'nın dünyayı nasıl yarattığını öğrenirler. Hacı Bektaş Veli içeriğiyle de Alevilik özelinde Hacıbektaş Tekkesinin Alevilik ve Hacı Bektaş Veli için önemini kavrarlar. Bunun yanı sıra bir rehber olarak Hünkâr Bektaş Veli'nin hayatı ve özel yönleri hakkında bilgi sahibi olurlar (Bildungsplan der Grundschule: Alevitische Religionslehre, 2016).

3 ve 4.sınıf öğrencileri Ev ve Düzen ünitesiyle Cem ibadetinin farklı türlerini bilirler ve On iki İmamın anlayarak onları ve onların yaşamını kendi yaşamlarıyla karşılaştırırlar. Öğrenciler Semah ile ilgili olarak ise Semah'ı mistik bir dans ve bir dua şekli olarak tanırlar. Sabit kurallarını öğrenirler ve Semah sürecini tanımlarlar. Ayrıca öğrenciler, Muharrem orucunun (Kerbela) tarihsel geçmişini anlatabilir ve oruç döneminde yemekten vazgeçmenin nedenlerini ve nasıl olması gerektiğini gösterebilirler. Üzüntü (ölüm) ve neşeyi (şükran) dinsel bir durum olarak kabul ederler. Öğrenciler Lokma'nın dini ve tarihi geçmişini öğrenirler ve Lokma dökmenin Alevilik için önemi ve anlamını kavrarlar. Hak Muhammed Ali Yolu içeriğinde ise öğrenciler Alevi değer sisteminin yapısını tanımlayabilir (4 kapı - 40 Makam) ve bu değerleri Hak-Muhammed-Ali üçlemesi nezdinde yeniden üretebilirler.

Öğrenciler, önemli Alevi bayramlarını ve anma günlerini öğrenirler ve Aleviler için bu günlerin anlamlarını kavrayarak aktarabilirler. Bu anma/bayram günlerinin özelliklerini ve uygulama biçimlerini öğrenirler ve uygulayabilirler. Hızır hikayeleri yardımıyla öğrenciler Hızır ve İlyas'a dair inanç hakkında temel bir fikir geliştirirler. Alevi geleneğinde “Hızır”ın kim olduğunu öğrenirler, Hızır şerefine tutulan üç günlük orucun (Hızır Orucu) arka planını ve özelliklerini kavrarlar. Bunlara ek olarak diğer din ve dünya görüşleri konusunda öğrenciler, diğer dinlerin ve dünya görüşlerinin temel özelliklerini adlandırabilir, Alevilikle benzerlik ve farklılıkları keşfedebilir ve bunları Tanrı'ya giden başka bir yol olarak kabul edebilir ve görebilirler (Bildungsplan der Grundschule: Alevitische Religionslehre, 2016).

Ortaokul ve Lise düzeyinde ise farklı bir plan ve içerik hazırlanmıştır. Bu içerik ve öğretim planı hazırlanırken Alevilik inanç esasları baz alınarak öğrencilerin yaş ve seviyeleri gözetenmiştir. 2016-2017 eğitim öğretim yılında yürürlüğe giren ve 5. ve 6. sınıf öğrencilerini kapsayan müfredat programı ile Alevilik ortaokulda ders olarak verilebilmektedir¹⁷. Öğrencilerin süreç odaklı beceri kazanma hedefiyle; algılama ve sunma becerisini, analiz etme ve yorumlama becerisini, diyalog kurma becerisini, kavrama becerisi, şekillendirme ve yeniden üretim becerisini kazanmaları amaçlanmaktadır. Bu sayede öğrencilerin, yaşadıkları çevrede dini fenomenleri ve dini açıdan önemli konuları algılayabilir ve tanımlayabilir düzeye gelmeleri mümkün olabilir. Yaşadıkları çevrede Alevi, Alevi olmayan, dini ve dini olmayan olguları ayırt edebilir hale gelebilirler; kendi çıkarlarını ve başkalarının çıkarlarını tanırlar; diğerlerine saygılı davranırlar. Günlük durumlar ve eylemlerdeki değer çatışmalarını tanımlayabilirler.

10. sınıf öğrencileri hazırlanan ve 2016 yılında uygulamaya konulan müfredatta ise ilk ünite olarak karşımıza “Alevilik Yaratılış Hikayesi” çıkmaktadır. Ünite ile öğrencilerin Aleviliğin temel kavramlarından olan “Hak-Muhammed-Ali, Zahir ve Batını, Delil Uyandırmak” gibi konuların yanı sıra “Tanrı-Evren-İnsan ilişkisi, Hünkâr Hacı Bektaş Veli” gibi Alevilikte önemli yer tutan konu ve olaylar hakkında bilgi edinmeleri hedeflenmektedir. İkinci ünite başlığı ise “Cem, Ritüeller ve Anlamları”dır.

¹⁷ Bu Eyaletteki ortaokullarda yürütülecek Alevilik dersleri ile ilgili bilgiler AABF'nin web sitesinde yer alan ve Baden-Württemberg eyaletinin ortaokul Alevilik ders planı ve müfredatını içeren “Alevitische Religionslehre: Gemeinsamer Bildungsplan Der Sekundarstufe 1” adlı belgeden elde edilmiştir. Bu belge ile Alevilik derslerinin planlaması, kazanım ve beceriler, uygulama biçimleri, içerik gibi konuların ayrıntısı ve yöntemi detaylı bir şekilde ortaya konmuştur.

Bu başlık altında öğrenciler Cem ibadetinin nasıl yapıldığı ve Cem’le birlikte hangi ritüellerin gerçekleştiği konusunda bilgi sahibi olurlar. “Deyiş, Gülbak, Nefes, Lokma, Semah” gibi kavramlar ve *Velayetname* aracılığıyla “İnsan-ı Kâmil” yolunda neler yapılması gerektiği hususunda bilgi edinir ve bu bilgilerin Alevilikteki yerine odaklanırlar. Üçüncü ünite ise öğrencilere Alevilik “değer sistemi ve rol modelleri” yer almaktadır. Bu ünite aracılığıyla öğrenciler, Alevilik inancının değerlerine ve Aleviler için önem arz eden tarihi ve önemli şahsiyetlere odaklanırlar. Öğrenciler, dördüncü ünite ile de Alevi “Bayram ve Anma günleri”ni öğrenirler. Hıdırellez, Muharrem, Nevruz, Kerbela gibi başlıklar bu ünitenin önemli birkaç gününden bazılarıdır. Öğrenciler beşinci ünite ile Alevilik eserlerinde yer alan hikayeler aracılığıyla Alevi kültürünü öğrenir ve bu hikayelerle tarihte yaşanan olayları hatırlar ve yaşatırlar. 6. ünite ile ise öğrenciler diğer dinler hakkında bilgi edinir ve bu bilgilerle Aleviliği karşılaştırma imkânı bulurlar. Ayrıca tüm dinlere ve dünya görüşlerine saygı bu ünitenin içerisinde yer almaktadır. Lise müfredatının geneli bu doğrultuda hazırlanmış ve bu başlıklar aracılığıyla öğrencilerin farklı yaş seviyelerine uygun olarak Alevilik derslerini tamamlamaları hedeflemektedir (Landesinstitut für Schulentwicklung, 2017).

Öğrenciler analiz etme becerisi sayesinde dini konuları ve içerikleri adlandırabilir ve konuyla ilgili terimleri uygun şekilde sınıflandırabilirler. Dini konuları açıklamak ve yorumlamak için metinleri ve şiirleri, deyiş ve nefesleri, türkü gibi eserleri kullanabilirler. Dini imge ve sembolleri tasvir edebilir ve yorumlayabilirler. İnanç ifadelerini yorumlayabilir ve bu yorumları hayattaki durumlarına aktarabilirler. Diyalog becerisi kazanarak sözlü ve yazılı olarak bir görüşü temsil edebilir ve bu görüşü gerekçelendirerek kendilerini ifade edebilirler. Dini konularda farklı görüşleri tartışırlar. Alevi’yi (azınlık perspektifi) Alevi olmayanlarla karşılaştırır ve diyalog kurarak Aleviliğe ve Alevi olmayan insanlara ve diğer dinlere karşı sağlam temellere dayanan bir bakış açısı geliştirebilir (Bildungsplan–Sekundarstufe: Alevitische Religionslehre, 2016).

Baden-Württemberg Eyaletinde Alevilik din derslerinin verilmesinde AABF yetki üstlenir ve Alevilik dersi verecek öğretmenlerin yeterliliği sağlaması koşuluyla dersi vermesine izin verilir. Eyalet yasaları doğrultusunda AABF Alevilik dersi öğretmenlerinin sertifika alarak uzmanlaşmasına ve öğretmenlik becerilerinin

kazandırılmasında aktif rol oynamaktadır. Ayrıca Alman üniversitelerinin eğitim fakültelerinden mezun olmuş ve okullarda aktif görevde olan kişilerin Alevi kökenli olması kaydıyla Alevilik derslerini vermesine izin verilir.

Eyalette yürütülen Alevilik öğretim planı Aleviliğin temel inanç değerlerine dayanmaktadır. Öğrencilere kazandırılması planlanan hedefler de bu doğrultuda belirlenmiştir. Bu noktada Alevilik Din Dersi öğretimi sürdürülebilir olarak planlanmış ve bireyin toplumsal yaşamda diğerleriyle sürdürülebilir bir ilişki kurabilmesini amaçlamaktadır. Burada amaçlanan sürdürülebilir ilişkinin temelini Aleviliğin temel öğretisi olan “4 Kapı ve 40 Makam” kavramı oluşturmaktadır. Öğrencilerin bu kavram üzerinden sosyal ilişkilerini gözden geçirmelerine ve öğrencileri düşünmeye sevk etmeye olanak tanımaktadır. Kişi bu kavram aracılığıyla Alevilik düşüncesi içerisi kendi hayatını ve toplumsal hayatı inceleyerek kendisinin toplumdaki yerini gözden geçirebilir. Ayrıca gündelik yaşam içerisinde Alevilik değerlerine uygun olarak “hoşgörü” tutumuna sahip olarak hareket etmek ve diğer dinlere ve farklı görüşlere saygı duymak Alevilik derslerinde öğrencilere kazandırılması hedeflenen bir diğer kavramdır.

4.2.1. Alevilik Din Öğretimiyle Hedeflenen Beceriler

Alevilik dersleriyle, hedeflenen öğretim amaçlarına uygun şekilde öğrencilerin yetkin olduğu bir din öğretiminin yürütülmesi planlanmaktadır. Bu durum Alevilik derslerindeki konuların eğitsel, öğretici ve teolojik açıdan bir bütün olarak yansıtılması hedefiyle ilgilidir. Beceri ve yetkinlik yönelimiyle öğrencilerin konulara uygun olarak yönlendirilmesi ve uygulamaların kazanılması hedeflenmektedir. Bu nedenle öğretim planı öğrenci, süreç ve sonuç odaklı olarak ilerler. Empati, iş birliği, diğer dinlere ve kültürlerle duyarlılık gibi bireysel ve sosyal becerilere ek olarak süreç içerisinde farklı çalışma ve problem çözme teknikleri gibi metodolojik beceriler de ön plan çıkmaktadır. Bütün bu süreç birbiriyle bağlantılı olarak ilerler ve içerikle ilgili becerilerle doğrudan ilişkilidir.

Alevilik dersleriyle ilgili içerik; algılama ve analiz etme, yorumlama, diyalog, eleştirel bakış açısı gibi yeteneklere odaklanmakta ve bun kavramların geliştirilmesine olanak sağlamaktadır. İçerikle ilgili kazanımlar aşağıda verilen altı aşamadan oluşur (Der Bildungsplan des Gymnasiums, 2016):

- Tanrı ve insan arasındaki ilişki,

- Alevi inanç öğretisi ve uygulamaları,
- Sorumlu yaşam tarzı,
- Alevi bayramları ve anma günleri,
- Aleviliğin tarihsel gelişimi
- Diğer dinler ve dünya görüşleri

Bunlara ek olarak Alevi din eğitimi aşağıdaki becerileri kazandırmayı amaçlamaktadır:

Öğrenciler bireysel sorunlarını ve hassasiyetlerini kendi çözümlemelerinde ve dualarında ifade etmeyi öğrenirler. Anlam sorularını ele alırlar ve Alevi inançları içinde kendi yaşamlarına yansıtırlar. Kişisel yaşam konseptlerini Alevi yolu yani “Yol” (4 Kapı-40 Makam) ile kontrol ederler; kendi yaşamları ve toplumdaki yaşamları için sonuçları öğreti çerçevesinde yeniden düşünürler. Aleviler olarak sorumlu davranmaları teşvik edilir. Sessizlik, duraklama, meditasyon ve dua gibi inanç ifadelerini uygulamaları hedeflenir.

Öğrenciler dini terimleri bilir ve dindar imgeleri, sembolleri, eylemleri ve ayinleri yorumlar. Alevi inancını şekillendiren önemli metinleri ve bilgeliği bilirler. Aleviliğin barış, hoşgörü, sürdürülebilirlik, yaratılış sorumluluğu gibi etik ilkelerine aşina olurlar. Dünya dinlerini, benzerliklerini ve farklılıklarını anlamlandırarak adlandırır. Tarihsel ve güncel din istismarı biçimlerini açıklar ve dini, tarihi ve sosyal yapıların gelişimini anlarlar.

Öğrencilerin hayatlarını, kendi güçlü yönleri ve sınırları ile tanımları teşvik edilir. Empati, diyalog, yansıma, benlik saygısı ve kendi hayatlarına güven gibi becerileri sürekli geliştirmeleri amaçlanır.

Öğrenciler; bilgi toplama ve işleme, medyanın sorumlu kullanımı, uygun sunum tekniklerinin kullanımı ve dokümantasyon tasarımı gibi farklı çalışma tekniklerine hâkim olma yeteneğini kazanırlar. Bu, gerekli medyanın sağlanması ve ayrıca ders dışı öğrenme konumlarının etkinleştirilmesiyle desteklenir. Alevi geleneğinin ve geçmişin dini olaylarının kutsal metinlerini ve itiraf formüllerini öğrendikleri yöntemlerle yorumlar ve güncel yaşam sorularına aktarırlar (Der Bildungsplan des Gymnasiums, 2016).

4.2.2. Alevilik Din Öğretimi Müfredatında Süreçle İlgili Yetkinlikler

Öğrencilerin, günlük yaşamda dini olayları ve dini açıdan önemli sorunları algılayabilir ve tanımlayabilir düzeye gelmeleri hedeflenmektedir. Yaşam ortamlarında Alevi, Alevi olmayan, dini ve dini olmayan fenomenleri ayırt edebilmelidirler. Diğer insanlara karşı saygıyla yaklaşan ve bu doğrultuda hareket eden öğrenciler yetiştirmek amaçlanmaktadır. Öğrencilerin günlük yaşam durumlarında ve eylemlerinde değer çatışmalarını tanımlayabilir düzeye gelmeleri hedeflenir (Der Bildungsplan des Gymnasiums, 2016).

4.2.3. Alevilik Din Öğretimi Müfredatında Allah ve İnsan arasındaki İlişki

5. ve 6. Sınıf düzeyindeki öğrencilerin Allah ve insan arasındaki ilişkiyi kavrayabilmeleri ve bunu kendi yaşam gerçekleriyle ilişkilendirerek kendi dini kimliklerini ifade edebilmeleri hedeflenmektedir. Bu sürecin sonunda öğrenciler;

- Allah ile kişisel ilişkilerini şekillendirebilir, Allah'ın varlığını inceleyerek/düşünerek kendi yaşam gerçekleriyle ilişkilendirebilir.
- Alevilik inancına göre Allah'a ve insana dair izlenimleri analiz edebilir ve kendi yaşam tutumlarının sonuçlarını görebilir.
- Tanrı ve insan imajının unsurlarını ve özelliklerini açıklayabilirler (Der Bildungsplan des Gymnasiums, 2016).

7. ve 8. sınıf düzeyindeki öğrencilerin ise çeşitli kaynaklardan yaratılış hikayeleri ile Allah ve insan imajı hakkında Alevi geleneklerini ele almaları hedeflenmektedir. Alevi kimlikleriyle ilgilenererek Allah ve insan kavramına dair bilgi birikimi elde etmeleri amaçlanmaktadır. Bu hedefler doğrultusunda yedinci ve sekizinci sınıf öğrencileri:

- Alevilikte yaratılış hikayesini (Nur/Işık Mitolojisi) yeniden üretir ve yorumlar.
- Yaratılış hikayesinin renk sembolizmini (ışık mitolojisi) tasarlar ve beyaz nurun (Murtaza-i Ali'nin nur) ve yeşil nurun (Muhammed Mustafa'nın nuru) görevini veya sembolizmini yorumlar.
- Öğrenciler, Buyruk kitabından Tanrı ve insan imajı üzerine alıntılarını inceleyebilir, Alevilerin Tanrı ve insan anlayışını taslak haline getirebilirler.

- Öğrenciler, Tanrı kavramını (Hak ilkesi) nefeslerden, deyişlerden ve şiir gibi farklı kaynaklardan yorumlayabilirler ve Hallacı Mansur'un “Ben Hakk’ım” (En-el Hak) metaforunu kullanarak tartışabilirler.

10 sınıfta ise evrim teorisini, yaratılış tarihindeki nur sembolizmi (Hak-Muhammed-Ali) ile karşılaştırırlar. Zahir ve Bâtını’nın anlamını ele alırlar ve bu anlam ile ilgilenirler. Bu arka plana karşı - yaratılışa dair teorilere karşı - bir yandan bilgi ve bilime dayalı açıklamaları diğer yandan Alevilikteki nur sembolizmini (delil) vurgularlar. Lise düzeyindeki bu öğrenciler;

- Evrim teorisini özetleyebilir ve bunları Alevi Yaratılış tarihi (Hak-Muhammed-Ali) ile karşılaştırabilirler.
- Zahiri ve Batini terimlerini açıklayabilir ve kendi örneklerini verebilirler.
- Zahiri ve Batini anlamlarının arka planına karşı Alevilikteki nuru (delil) bilgi, bilim ve keşif sembolü olarak açıklayabilir ve Hünkâr Hacı Bektaş Veli'nin “eğitimsiz bir yol karanlığa yol açar” bilgeliğinde tartışabilirler.
- İnsandaki ilahi gerçeğe bağlantılı olarak merkezi konumda yer alan herhangi bir yaratılışın (ilahi ışık) kaynağı olarak nuru ifade edebilirler.
- Alevilikte Tanrı ve insan imajını Batini yorumlara ve “Hak-Evren-İnsan ve Hak-Muhammet-Ali” kalıbına göre analiz edebilirler (Der Bildungsplan des Gymnasiums, 2016).

4.2.4. Alevilik Din Öğretimi Müfredatında Alevi İnanç Öğretileri

5. ve 6. sınıf öğrencilerinin Aleviliğe ve Alevilik pratiklerine dair kazanımları Alevilik dersleri öğretim planına dahil edilmiştir. Öğrencilerin karşılıklı gönüllülük (Rızalık) ve iş birliği çerçevesinde yaşamlarını sürdürmeleri Alevilik derslerinde üzerinde durulan konulardan bir tanesidir. Ayrıca bu program aracılığıyla öğrenciler, Cem’in farklı uygulama biçimlerini öğrenerek Cem’i Aleviliğin okulu olarak kabul ederler (Der Bildungsplan des Gymnasiums, 2016). Beşinci ve altıncı sınıf öğrencileri bu program aracılığıyla şu kazanımları elde edebilirler:

- Öğrenciler Rızalık’ın farklı rıza düzeylerini öğrenebilir ve belirleyebilir. Rızalık’ın önemini gözden geçirebilirler ve yaşamlarına entegre ederler.

- Farklı anlaşma seviyelerinde (Rızalık), öğrenciler kişisel ve sosyal alandaki eylemlerinin sonuçlarını analiz edebilirler ve sorumluluk almayı öğrenirler (örnek; “Rıza Şehri” hikayesi).
- Öğrenciler, Cem'deki karşılıklı Rıza biçimlerini çoğaltabilir ve analiz edebilirler.
- Öğrenciler bir Cem'in On iki Hizmetini tasarlayabilirler (örneğin; rol oynama/yapma).
- Öğrenciler, bir Cem ibadetinin Deyişler, Gülbankler ve Semah gibi farklı dua biçimlerini yorumlayabilirler.
- Öğrenciler, Cem'i dini uygulamanın önemli bir bileşeni olarak tanıyabilirler.

7. ve 8. sınıflarda aynı ünite řu beceri ve kazanım temelli verilmiştir ve öğrencilerden beklenen kazanımlar řu şekilde sıralanmıştır:

- Öğrenciler, Alevi değerlerini Cem'deki ritüellerden yola çıkarak kavrar ve anlamlandırırılar.
- İkrar ve Musahiplik kavramlarına özel olarak değinirler ve öğrenirler. Bu kavramları sosyal yaşamda karşılıklı sorumluluk olarak deneyimlerler.
- Ayrıca Gülbankler, Deyişler ve diğer ritüeller (Semah dahil) gibi dua biçimlerini açıklayabilir ve yorumlayabilirler.
- Ergenliğe girerken, evlenirken ve yol birliği (musahiplik) esnasında olduğu gibi söz/yemin (İkrar) ritüelini tanımlayabilirler.

9. ve 10. sınıflarda ise öğrencilerin Cem ibadeti, Lokma, Semah, cenaze törenleri, adalet ve eşitlik duygusu gibi kavramlara odaklanmaları arzulanır. Öğrencilerin Aleviliğin temel inanç değerlerini dikkate alarak yaşamaları ve bu uygulamaları deneyimlemeleri hedeflenir. Bu doğrultuda öğrenciler:

- Cem'deki Lokma ritüelini (teşekkür etme) yorumlayabilir ve mevcut yaşam bağlamında olası uygulamaları gözden geçirebilir.
- Cem ibadetiyle ilgilenirler ve detaylarını öğrenirler.
- Adalet ve topluluk duygusunu ifade ederler ve Lokma gibi toplumsal yaşamda yer edinmiş uygulamalarla sosyal ilişkilere odaklanırlar.

- Bir cenaze töreninin uygulama biçimini ve aşamalarını bilirler ve mükemmellik (insan-ı kâmil) hedefi ve ruhun ölümsüzlüğü ile ilgilenirler.
- Musahiplik gereği kardeşlere kefil olmayı ve onlarla ilgilenmeyi öğrenirler.
- Hünkâr Hacı Bektaş Veli'nin “Ölmeyiz, görünüşümüzü değiştiririz” ifadesini yorumlayabilirler.
- Yunus Emre'nin “ölmeden önce ölmek” metaforunu yorumlayabilir ve bu dünya ile ahiret kavramını buradan hareketle yorumlayabilir ve geliştirebilir.

11. ve 12. sınıf müfredatında ise öğrenciler Marifet ve Hakikat kapısı için kendi uygulama seçeneklerini görmeleri ve çeşitli hikmetleri açıklamaları beklenir. Bunu yaparken, dini değer sistemindeki bireysellik ilkesini ve bu yolun imkanlarını açıklamaları amaçlanmaktadır. Bu hedef doğrultusunda öğrenciler şu becerileri edinir (Der Bildungsplan des Gymnasiums, 2016):

- *Makâlât* içerisindeki “Marifet” ve “Hakikat” kapısındaki basamakları adlandırabilir.
- Basamakları kendi eylem seçenekleri ile ele alabilir/tasarlayabilir ve bunları diğer öğrencilerin tasarımlarıyla karşılaştırabilir.
- Bunları uygulamanın bireysel bir yol olduğu bilgisiyle ele alabilir ve süreçteki fırsatları ve riskleri tartışabilir.
- Alevi değer sistemini katı olmayan ve ardışık bir kurallar sistemi olarak açıklayabilir.
- Alevi öğretilerini (Yunus Emre, Hünkâr Hacı Bektaş Veli gibi kişilerden öğrenilen dini öğretiler gibi) Marifet ve Hakikat kapısı ile ilişkilendirebilir ve günümüz dini uygulamalarına bakış açısı gösterebilirler.

4.2.5. Alevilik Din Öğretimi Müfredatında Sorumlu Yaşam Tarzı

5. ve 6. sınıf öğrencilerinin Sorumlu Yaşam Tarzı Ünitesinde Aleviliğe dair yaşam biçimlerini kavraması ve kendi seviyelerine göre bu yaşam biçimlerini öğrenmeleri hedeflenmektedir. Buna göre:

- Öğrenciler 4 kapıyı (4 Kapı) tanır ve ilk kapının on makamıyla (Şeriat-biçimsel davranışın kapısı) ilgilenir.

- Öğrenciler Alevi Yolu ve 4 Kapının anlamını yorumlayabilirler ve rol model olarak Hz. Ali, Hz. Hüseyin, Hünkâr Hacı Bektaş Veli gibi kutsal kabul edilen şahsiyetleri değer sistemi bağlamında öğrenir ve önemlerini kavrarlar.

Özellikle 4 kapı 40 Makam anlayışının ilk kapısı ve ilk 10 basamağı beşinci ve altıncı sınıf seviyesine uygun olarak öğrencilere aktarılır. 7. ve 8. sınıf öğrencilerinde de aynı ünitenin biraz daha üst basamakta öğrencilere aktarılması amaçlanmaktadır. 4 kapıdan 2. kapının içeriği bu sınıf seviyesindeki öğrencilere verilir. Bu hedefler doğrultusunda öğrencilerin şu becerileri kazanması amaçlanmaktadır:

- Öğrenciler kendilerini Alevi rol modellerine veya önemli şahsiyetlere göre şekillendirirler ve Alevi yolunu hayatı şekillendirmenin bir yolu olarak tanımlarlar.
- 4 kapının içeriğini ve 2. kapıdan (Tarikat-mistik yola açılan kapı) on basamağı/makamı öğrenirler.
- Önemli kişilerin (Şah İsmail, Hünkâr Hacı Bektaş Veli ve Pir Sultan Abdal vb.) rol model işlevini değer sistemi bağlamında tartışabilir ve önemini kavrarlar.

9. ve 10. sınıf düzeyindeki öğrencilerin ise ortaokul sınıf düzeylerine göre daha bilişsel süreçlerin devreye girdiği kazanımları elde etmeleri amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda öğrencilerden:

- Alevilik için önemli kabul edilen şahsiyetlerin eserlerinde doğanın önemini inceleyerek fikir geliştirmeleri hedeflenmektedir.
- Doğaya ve çevreye karşı kendi davranışlarını kontrol eder hale gelmeleri ve bağımsız yaşam planlaması için bulgularını ve fikirlerini projelerde sunmaları beklenmektedir.
- Üçüncü kapı (Marifet-bilginin kapısı) ve dördüncü kapı (Hakikat-gerçeğe açılan kapı) ile ilgilenerek Alevi değer sistemine ilişkin önceki bilgilerini genişletirler.
- Yedi Büyük Şairin (Yedi Ulu Ozan) ve geçmişte yaşamış ve günümüzde yaşayan diğer önemli şahsiyetlerin (örneğin Hünkâr Bektaş Veli, Yunus

Emre, Aşık Veysel, Mahsuni Şerif) eserlerini karşılaştırabilmeleri ve kendi eylemleri için bakış açıları geliştirmeleri hedeflenmektedir.

- Şair ve filozofların eserlerinden (örneğin Hünkâr Bektaş Veli, Aşık Veysel) doğaya ve çevreye, flora ve faunaya olan takdiri ortaya çıkarmaları beklenir.
- Atık davranışı, kaynak kullanımı gibi konularda günlük yaşamda doğa ve çevre ile nasıl uyum içerisinde yaşadıklarını tanımlamak için kendi deneyimlerini kullanmaları amaçlanır.

11 ve 12. sınıf öğrencilerinin Sorumlu Yaşam Tarzı ünitesinden öğrencilerin şu kazanımları ve becerileri elde etmesi hedeflenir:

- Öğrenciler, insan onurunun vazgeçilemez bir hak olduğunu açıklarlar. İnsanların birbirlerine karşı sorumluluk taşıdıklarını ve bundan yola çıkarak barış içinde bir arada yaşama için eylem seçenekleri geliştirdiklerini kabul ederler.
- İnsan haklarının önemi ile ilgili kendi aralarında tartışma yapabilirler.
- İnsan haklarının farklı dinlerdeki dini metinler içerisindeki yerini inceleyebilir.
- Alevi bilgeliliğini, “72 insana bir nazarla bak” (Tüm uluslara aynı şekilde bakın) sözü üzerinden değerlendirir ve insan hakları (insan onuru, eşitlik vs.) açısından yorumlar ve barış içinde bir arada yaşama perspektiflerini geliştirir.

4.2.6. Alevilik Din Öğretimi Müfredatında Alevi Bayramları ve Anma Günleri:

5. ve 6. sınıf öğrencilerinin ve 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin Alevilikte önemli kabul edilen bayram ve anma günlerini öğrenmeleri amaçlanır. Alevilik din dersi müfredatında bu konu yer alır ve öğrencilerin bu günleri hatırlamaları, günlük yaşamda uygulamaları ve topluluk olarak bu günlere dair eylemleri gerçekleştirmeleri hedeflenmektedir. Program içerisinde yer alan ünite ile öğrencilerin bayramlar ve anma günlerine dair şu kazanımları elde etmesi beklenmektedir:

- Öğrenciler, bayramları (Nevruz, Hıdırellez, Aşure günü, vs.) ve anma günlerini Alevi dini uygulamalarının bir parçası olarak tanımlar.

- Bayramların kişisel yaşamlarındaki önemini kavrarlar ve Alevi bayramları ve anma günleri ile ilgili kendi deneyimlerini/tecrübelerini paylaşabilirler veya aktarabilirler.
- Öğrenciler Alevi bayramlarının ve anma günlerinin tarihsel gelişiminin nedenlerini söylerler. Bunu aktif olarak şekillendirir ve kendi yaşam gerçekliklerine bir referans oluştururlar.
- Öğrenciler, çeşitli Alevi bayramlarının ve anma günlerinin ritüellerini tanımlayabilir ve bunları sembolik eylem olarak yorumlayabilirler.
- Çeşitlilik içinde birliği yaşarlar ve birlik içinde hareket etmenin ve özel günleri yaşamının önemini kavrarlar.

9. ve 10. sınıflarda ise öğrencilerin; tatilleri ve anma günlerini, bireysel işlevleri ve değerleri için analiz etmeleri beklenir. Hz. Hüseyin örneğini üzerinden “anma” teması içerisinde bu günleri ele almaları beklenir. Bu günler aracılığıyla bireysel ve toplumsal çıkarımlar geliştirmeleri beklenir. Öğretim programı çerçevesinde öğrencilerin şu becerileri ve kazanımları edinmeleri beklenir:

- Alevi bayramlarının ve anma günlerinin (Nevruz, Hıdırellez, Kurban Erkânı, Muharrem, Aşure günü vs.) tarihini, zaman ve mekân bağlamında yorumlayabilir ve etkilerini özetleyebilir.
- Bayram ve anma törenlerinin; dayanışma, bağlılık ve takdir etme gibi değerlerini tartışabilir/görüş bildirebilir.
- Mevcut bağlamda bayram ve anma günleri deneyimini sorgulayabilir ve “anma” için kriterler geliştirir.
- Hz. Hüseyin örneği üzerinden orucu vazgeçmek ve ara vermek olarak analiz edebilir.
- Kişisel bağlamda uzak durma (perhiz)¹⁸ anlamında sosyal medya veya telefondan uzak durma konusunu oruç olasılıkları içerisinde tartışabilir.

¹⁸ Bu kavramı detoks kavramı üzerinden açıklamak ve oruç ile bağlantı kurmak daha doğru olacaktır. İnsanların vücutlarını iyileştirmek, sağlıklı yaşamak için kullandıkları detoks terimi daha çok yiyecek ve içecek üzerinden ele alınırken son yıllarda bu durum teknoloji detoksu olarak dile getirilmeye başlanmıştır. Sağlıklı yaşamak için nasıl ki sağlıklı besinlerin tüketilmesi, kararında tüketilmesi ve bu besinlerle birlikte bir alışkanlık haline getirilmesi amaçlanıyorsa, teknolojiye uzak durmaya çalışmak veya internet kaynaklı teknoloji ürünlerini kullanmaya ara vermek veya bırakmak da detoks olarak

4.2.7. Alevilik Din Öğretimi Müfredatında Aleviliğin Tarihsel Gelişimi

5. ve 6. sınıf öğrencilerinin Aleviliğin Tarihsel Gelişimi ünitesinde Aleviliğin zaman içerisinde gelişim süreçlerini, geçirdiği evreleri, tarihi olayları, tarihi kişileri öğrenmesi ve kavraması hedeflenmektedir. Bu noktada müfredat programında yer alan konu ve içerikle öğrencilerden şu becerileri kazanması beklenmektedir:

- Öğrenciler tarihi olayları adlandırır ve bunları coğrafi olarak sınıflandırır. Bunu yaparken Alevi göç sürecini de takip ederler.
- Alevilerin kutsal yerlerini veya kutsal mekânlarını da tanırlar. Aleviliğin kökenlerini çözümler ve öğrenirler.
- Önemli şahsiyetlerin / rol modellerin (Hz. Ali, Hünkâr Hacı Bektaş Veli, Pir Sultan Abdal vs.) dünya görüşlerine felsefi görüşlerine dair bir fikir edinirler.
- Hz. Ali'nin hayat hikayesini öğrenerek kavrarlar ve onu İslamiyet ve Aleviliğin gelişiminde merkezi bir kişilik olarak konumlandırırlar (Bildungsplan der Grundschule: Alevitische Religionslehre, 2016).

7. ve 8. sınıf öğrencilerinin de bu doğrultuda belirli kazanımları elde etmeleri beklenmektedir ve hazırlanan müfredat ile de bu hedefler belirlenmiştir. Aleviliğin tarihi serüveniyle ilgili öğrencilerin aşağıdaki şu kazanımları elde etmesi amaçlanır:

- Öğrenciler, ana terimlerin etimolojisiyle ilgilenir ve hatırlama kültürünün bir parçası olarak Alevi anma günlerini geliştirir.
- Kriterlere göre dini rol modellerinin eylemlerini kontrol ederler.
- Öğrenciler Alevi tarihindeki ilgili olayları açıklayabilir, bu olayları dönemlere ayırabilir ve bu olayların sonuçlarıyla ilgili fikir edinir.
- Katliam, soykırım, dini soykırım veya katliam, ayaklanma/direnış gibi terimlerin etimolojisini inceleyebilir ve terimleri birbirinden ayırt edebilirler.

9. ve 10 sınıf düzeyinde ise öğrencilerden Aleviliğin tarihsel gelişimiyle ilgilenmeleri beklenir. Alevi göçünün nedenlerini açıklayan ve sonuçlarını

yaşamımıza girmiş bulunmaktadır. Oruç da belirli saat aralıklarında yeme ve içmekten vazgeçmek, uzak durmak olarak düşünüldüğünde teknolojik cihazlardan da uzak durmanın oruç ile ilişkilendirilmesi ve tartışılması bu bağlamda düşünülebilir.

gösterebilen, ele alabilen öğrenciler yetiştirmeyi hedefleyen programla öğrencilerin şu becerileri kazanmaları amaçlanmaktadır:

- Politika ve din arasındaki etkileşimi ve tarihi süreçte politik çıkarları açıklarlar.
- Öğrencilerden, Yedi Büyük Ozan'ın Alevi inancındaki önemini kavrarlar ve bunu yaparken özgürlük, eşitlik ve bağımsızlık gibi kavramları içselleştirirler.
- Aleviliğin çeşitli dönemlerdeki tarihsel gelişimi için bir zaman çizelgesi oluştururlar (Selçuklu dönemi, Osmanlı dönemi, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu).
- Alevilere yönelik zulmü insan hakları bağlamında analiz edebilir ve değerlendirebilirler.
- Türkiye'de Aleviliğin tarihsel gelişiminin nedenlerini ve diasporayı (göç, tehcir) ve Aleviliğin gelişim sürecinde Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana yaşanan toplumsal değişimin (örneğin Ana / Dede-Ocak anlayışı, Cem anlayışı, kimlik oluşumu) sonuçlarını analiz eder.
- Yedi Büyük Şair'in (Yedi Ulu Ozan) siyasi, sosyal ve toplumsal çerçevesini tartışabilir.
- Farklı çağlara rağmen ortak fikirleri / değerleri (Şeref, özgürlük, eşitlik, bağımsızlık, vs.) savunur.

11. ve 12. sınıflarda ise öğrencilerin; Aleviliğin tarihsel gelişim sürecinde göçün tarihsel çerçeve koşullarını gösterebilmeleri, etkilerini ele alabilmeleri, Alevi altyapısının ana hatlarını çizebilmeleri ve kişisel dini kimliklerini ifade edebilmeleri beklenmektedir. Ayrıca programda şu kazanımların öğrencilere aktarılması hedeflenmektedir (Der Bildungsplan des Gymnasiums, 2016):

- Göçün tarihsel çerçeve koşullarıyla baş edebilir.
- Göçün itme ve çekme faktörlerini adlandırabilir ve etkilerini kontrol edebilir (kimlik kaybı vs.).
- Dini kimliği korumanın olanaklarını ve sınırlarını inceleyebilir.
- Göç esnasında şekillenen bireysel kimlik gelişimleri hakkında yorum yapabilir.

4.2.8. Alevilik Din Öğretimi Müfredatında Diğer Dinler ve Dünya Görüşleri

5. ve 6. sınıf öğrencilerinin müfredat çerçevesinde diğer dinler hakkında bilgi sahibi olması ve farklı dünya görüşlerinin farkına vararak Aleviliği bu din ve görüşlerden ayırt etmesi beklenmektedir. Bu sınıf seviyesinde öğrenciler için hedeflenen kazanımlar şunlardır:

- Öğrenciler diğer dinlerin ve dünya görüşlerinin inanç değerleri hakkında fikir edinirler; bu din ve görüşlerin Alevilikle benzerliklerini/farklılıklarını kavrarlar.
- Sınıf ve okul topluluğundaki diğer dinlerden insanlara ve dünya görüşlerine saygı duymayı öğrenirler ve dinler arası uyum ve saygının önemini kavrarlar.
- Birlikte yaşayan farklı dini kökenlere sahip insanlar için örnekler (örn. yemek alışkanlıkları) gösterebilirler.

7. ve 8. sınıf öğrencilerinin kazanması amaçlanan müfredat hedefleri ise programda şu şekilde yer almaktadır (Bildungsplan–Sekundarstufe: Alevitische Religionslehre, 2016):

- Öğrenciler barış, adalet ve yaratılışın bütünlüğü için beklentileri ve değerleri örneklendirebilirler ve açıklayabilirler.
- Diğer dinlerin ve dünya görüşlerinin benzerliklerini ve farklılıklarını karşılaştırırlar.
- Kendi dindarlıkları üzerinde derinlemesine düşünürler ve mevcut dini tartışmaları ele alırlar.
- Diğer dinlere ve dünya görüşlerine sahip insanlara saygılı davranırlar ve kendi azınlık konumlarıyla ilgilenirler.
- Üç İbrahim-i dünya dininin (Hristiyanlık, Yahudilik, İslamiyet) Tanrı ve insan imajı, dini uygulamaları vb. temellerini Aleviliğin temelleri ile kıyaslayabilir, çözümleyebilir ve görüş beyan edebilirler.

9. ve 10. sınıf düzeyindeki öğrencilerinden Aleviliğe dair temel değerleri kazanmaları ve bu kazanımları diğer dinler ile kıyaslamaları beklenmektedir. Öğrenciler, diğer dinler, bu dinlere inanan insanlara ve farklı dünya görüşlerine ve bu

görüşlere inanan bireylere saygı duymayı öğrenmelidir. Bu doğrultuda programda şu kazanımlar şer almaktadır:

- Diğer dinlerin ve dünya görüşlerinin “altın kuralını” öğrenirler.
- Bu Altın Kuralı Alevi bilgeliğinden yola çıkarak yorumlayabilir.
- Mevcut bağlamda dini etkilerin insan davranışı üzerindeki sonuçlarını açıklayabilir ve birden çok toplum için sonuçları gösterebilir (örn. kimlik, yakınlaşma, bölünme).
- Öğrenciler, (azınlık perspektifiyle) diğer azınlık gruplarla diyalog geliştirir ve onların görüşlerine ve dinlerine saygı duymayı öğrenir.
- Farklı din ve görüşe sahip insanlarla barış ve huzur içerisinde yaşamayı öğrenir.

11. ve 12. sınıflarda ise öğrencilerin, çeşitli dini metinlerden barışın/hoşgörünün tanımını yapabilmesi ve barış içinde farklı dinlerle bir arada yaşamayı açıklayabilmesi ve öğrenebilmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda şu beceri kazanımları müfredatta yer almaktadır:

- İlgili dini metinler aracılığıyla (Tevrat, İncil, Kuran, Buyruk) barışla ilgili konuları adlandırabilir.
- Barışın özelliklerini ve farklılıklarını yansıtabilir.
- Barış kavramındaki kopukluğu/sürekli olmayışı göstermek için güncel örnekleri kullanabilir.
- Dini kalıpların özelliklerini adlandırabilir ve farklı bakış açıları geliştirebilir.
- Güncel örneklerle din ve ifade özgürlüğünün olanaklarını ve sınırlarını tartışabilir (medyaya yönelik terör saldırıları).
- Dini değerlerden insan sevgisi, hoşgörü, barış ve dostluk gibi kavramlar geliştirebilir.
- Barışın ve dini çoğulculuğun korunmasına yönelik perspektifler geliştirebilir (Der Bildungsplan des Gymnasiums, 2016).

4.3. Bavyera (Bayern) Eyaletinde Alevilik Eğitimi

Alevilik, Almanya'nın birçok eyaletinde resmi kimlik kazanarak varlığını sürdürmektedir. Bavyera eyaleti de bu alanda Aleviliği resmi olarak tanımış ve Alevilik derslerinin öğretilmesi hususunda AABF ile anlaşma yaparak Aleviliğin dini statüde ders olarak verilmesini mümkün kılmıştır. 2008 yılından itibaren Bavyera'da Alevilik din dersi olarak öğretilmeye başlamış ve Alevilik din derslerinin müfredatı AABF ile eyalet müfredat komisyonu (staatlichen Lehrplankommission) tarafından ortaklaşa belirlenmektedir. Bu müfredat belirlenirken ve süreç yürütülürken uygulanan ilkeler Hristiyan veya Yahudi topluluğunun din öğretimi ilkeleriyle aynı şekilde yürütülmektedir¹⁹.

Alevilik Din Dersleri (*Alevitischer Religionsunterricht-ARU*), Alevilerin kimliklerinin tanınması için gösterdiği çaba ve mücadelenin ana hedeflerinden bir tanesi olarak karşımıza çıkmakta ve Aleviliğin okullarda ders olarak öğretilmesi bu mücadelenin ilk ayağını oluşturmaktadır (Sökefeld, 2014). Sökefeld'in bu konudaki açıklamaları şu şekilde devam etmektedir:

Hansestadt'da Aleviler, evanjelikler tarafından yürütülen, diğer dinsel toplulukların da bir parçası olduğu, öğrencilerin mezheplerine göre ayrılmadığı "Herkes için din dersi" başlıklı Hamburg modelinin bir parçası oldu. 1998'de Alevilik müfredatın bir parçası oldu. Bu durum Aleviliğin ilk resmi tanınması olarak kutlandı. Diğer eyaletlerde de kendine özgü din dersi modeli takip edildi. Almanya'nın eğitim sistemi federal olarak düzenlendiğinden, din dersinin tek bir müfredatı mevcut değil. Alevilere yönelik özel din dersi uygulaması ilk olarak Berlin'de hayata geçirildi. Kuzey Ren – Vestfalya, Baden-Vurtemberg, Hessen ve Bavyera eyaletleri, Alevi din derslerinin verilmesi konusunda birlikte hareket ettiler. Alevi dernekleri için Aleviliğin genel "İslam derslerinin" bir parçası olarak görülemeyeceği çok netti. Bu doğrultuda, Hamburg'da olduğu gibi dinler arası bir çözümün üretilmediği her yerde ayrı Alevi din dersi talep ettiler. Ayrıca din derslerine girişte Aleviliğin İslam'ın bir parçası olarak anlatılmasından vazgeçilmesi talebi gündeme geldi. Bu pozisyon Almanya'daki eleştirel İslam tartışmaları içinde, Aleviliğin İslam'ın bir parçası olduğu ve genel İslamdan hangi noktalarda ayrıldığını açıklamaya nazaran daha kolay bir seçenektir.

¹⁹ Burada dile getirilen açıklamalar AABF ile Bayern eyaleti arasında imzalanan anlaşma ve bu anlaşmaya göre Alevilik derslerinin nasıl yürütüleceği ve müfredatının nasıl olacağı üzerine yayınlanan belgeye dayanmaktadır. Belgenin Almanca başlığı şu şekildedir: Alevitischer Religionsunterricht (ARU) als ordentliches Fach an Schulen in Bayern; Informationen für Schulleitungen und Kollegen der Primarstufe und Sekundarstufe 1.

Aleviliğin bağımsız olarak ele alınması, kısa sürede Almanya'daki çok sayıda Alevi topluluğunu ve dernek yönetim kurullarının üzerinde ortaklaştıkları bir konu olmasına rağmen, bazı derneklerde hâlâ tartışılan bir konudur (Sökefeld, 2014).

Bayern Eyaletinde yürütülen Alevilik dersleri, öğrencilerin kökenlerine bakılmaksızın isteyen Alevi öğrencilerinin tamamının alabileceği şekilde ve haftada iki saat (ders) olarak yürütülmektedir. Bu dersin açılabilmesi için en az 12 öğrencinin dersi seçmesi ve derse kayıt olması şartı aranmaktadır. Dersler Almanca olarak yürütülmekte ve ders içeriğine ve planına göre de notlandırılmaktadır. Derslerde Alevi öğrencilerin Alevi inancı ile yaşam arasındaki bağlantıyı kavramaları amaçlanmaktadır ve Alevi inanç öğretisi bu dersin temellerini oluşturmaktadır. Pek çok öğrencinin Alevi kimliği ve dini ile ilgili kendilerini ifade etmekte güçlük çekmesinin sebebi olarak ebeveynlerin Aleviliği onlara anlatmıyor oluşu ya da kendilerinin Alevilikle ilgili çok az bilgi sahibi oluşu gösterilebilir. (Aksünger Kızıl, 2020: 25). Bu nedenle de öğrencilere okullarda Aleviliği aktarmak son derece önemli hale gelmektedir. Bayern Eyaletinde Alevilik derslerinin öğretim planı ve hedefleri şu şekilde belirlenmiş ve kazanımlarını şu konular oluşturmuştur:

- Alevilerin/Aleviliğin olmadığı bir çevrede Alevi kimliğinin gelişimini desteklemek ve Aleviliği korumak;
- Aleviliğin tarihi ve her boyutu ele alınarak günlük yaşamda insanları Aleviliğe dair bilinçlendirmek;
- Öğrencilere yaşamlarında kendilerini bulmaları için oryantasyon ve yardım sağlamak;
- Öğrencilere Alevi kavramları/terimleri özelinde Alevi metaforlarının/öğretilerinin dilini tanıtmak/öğretmek;
- Alevilerin ve farklı inançlara sahip kişiler ile eşitlik, barış ve karşılıklı saygı ve özen çerçevesinde bir arada yaşamasını teşvik etmek ve Alevilik kuralları içerisinde hem bağımsız hemde Aleviliğe uygun yaşamak.

Almanya'da Günlük Yaşam		Aleviliğin Temelleri	
	İnsan	Ev ve Düzen	Yol
1.Sınıf	1. “Birbirimizi tanıyoruz” 2. “Ailem”	3. “Cem Evi önemli bir mekândır”	4. “Yol bulmak/ sürmek” 5. “Hak Muhammed Ali yolu -ortak bir yoldur” 6. “Yetiş (Yardım et)! Ya Hızır!”
Önemli Gün: Yol Göstericileri İlkeler:	7. Alevi bayramlarını kutlarız: “Ali'nin doğum günü, Nevruz (21 Mart) ve Hıdırellez (6 Mayıs)”. Görmek ve Merak etmek		
2.Sınıf	8. “komşulukta ben ve diğer insanlar” 9. “Oyna ve öğren, öğren ve oynat”	10. “Semah: bir dans mı yoksa bir dua ritüeli mi?” 11. “Ben ve vücudum”	12. “Tanrı dünyayı ve yaşamı nasıl yarattı” 13. “Hacı Bektaş ve doğa!”
Önemli Gün: Yol Göstericileri İlkeler:	14. Diğer insanlar nasıl ve neden kutlar: “Kurban Bayramı, Kербela yas, Paskalya ve Noel” Öğren ve yeni şeyler yarat/üret.		
3.Sınıf	15. “Yardım et ve toplumdan yardım iste (musahiplik)”	16. “Muharrem: Oruç ve Anma Günleri” 17. “Lokma”	18. “Ehlibeyt, Kurban ve rol model” 19. “Keder ve Umut” 20. “On iki imam ve Aleviliğin başlangıcı”
Önemli Gün:	21. Dini bayramları kutluyoruz: “Aşure, Şükür”		

Almanya'da Günlük Yaşam		Aleviliğin Temelleri	
	İnsan	Ev ve Düzen	Yol
Yol Gösteric i İlkeler:	Yardım etmek ve güçlenmek		
4.Sınıf	22. “Düşünceli(yardımsever) olmak” 23. “Kuralsız oyun olmaz” 24. “Anlaşmazlık ve çözümü”	25. “Cem: Yol öğrenmek.”	26. “On iki hizmet: Dua ve görev” 27.“Aleviler, Sünniler, Şiiler, Hristiyanlar, Yahudiler” Proje: Dini bayramların karşılaştırılması 1
Önemli Gün:	“Hacı Bektaş sevgisini kutluyoruz (16-18 Ağustos)”		
Yol Gösteric i İlkeler:	Paylaşmak ve katılmak		

Tablo 16: Bayern Eyaletinde 1-4. Sınıflarda Alevilik Ders Üniteleri²⁰

Bayern Eyaletinde Alevilik derslerini verecek öğretmenlerin ARU (Alevilik Din Dersi) için yeterlilik belgesine sahip olması gerekir ve Almanya’da eğitim fakültelerinden mezun ve okullarda öğretmenlik yapan Alevi kökenli kişiler de bu dersleri verebilmektedir. Almanya’da lisans ve lisansüstü düzeyde üniversitelerde Alevilik derslerinin olması ve Alevilik anabilim dalının olması, Aleviliğin ders olarak okutulması süreciyle paralel gelişmeler göstermekte ve bu dersin verilmesini kolaylaştırmaktadır.

Bayern Eyaletinde Aleviliğin okullarda ders olarak okutulması Alevilik ve Aleviler için son derece önemlidir çünkü Türkiye de dahil dünyanın hiçbir yerinde Alevilik ders olarak okutulmazken bu eyalette Alevilik dersleri mevcuttur. Bu nedenle

²⁰ Alevilik Dersleri Öğretim Planına AABF’nin web sitesinden veya bu tez çalışmasında incelenen şu linkten ulaşılabilir: <https://alevi.com/wp-content/uploads/2020/05/Grundschule-Bayern.pdf>

de Alevilik tarihi açısından önem arz etmekte ve diğer eyalet ve ülkeler için örnek teşkil etmektedir.

Eyalette verilen derslerin içeriği ise Alevilik temel kavramları üzerinden yürütülmekte ve esas dayanağını bu kavramlar ve Alevilik öğretileri oluşturmaktadır. Örnek vermek gerekirse; Eyaletteki ortaöğretim planı içerisinde “Tanrı ve İnsan İlişkisi” konusu yer almakta ve bu konu Tanrı ve insan arasındaki ilişkiye Alevilik temel değerleri içerisinde değinmektedir. Buyruk, Semah, Gülbak, Deyiş gibi Alevilik temel değerleri ve uygulama biçimleri “Tanrı ve İnsan” konusu içerisinde yer almakta ve bu konuda insanın sorumluluklarına değinmektedir. İnsan hem kendisine hem de Tanrı’ya karşı sorumludur. Bu sorumluluk öğrencilere yansıtılmakta ve öğrencilere yaratılış hikayeleri ile zenginleştirilerek verilmektedir.

Alevi inanç öğretisi ve pratiği içeriği ile öğrencilere Alevi inanç esasları ve günlük yaşamda bu esasların uygulamaları öğretilir. Bu uygulamaların cemaat ile nasıl uygulandığı ve bu ritüellerin manevi değerlerinin arka planının aydınlatılması da öğrencilere aktarılmaktadır. Alevilikte bireylerin Cem ibadetlerine katılmasının ve Cem ibadetinin öneminin öğrencilere aktarımı sürecinde “Rızalık”ın önemine de değinilmektedir. Cem ibadetlerinde ve Alevilikte karşılıklı rıza ilkesi önemli yer tutmaktadır. Hem bireysel hem de toplumsal anlamda Rızalık Aleviler için hem bir nevi gönüllülük hem de uzlaşma ilkesidir. Ayrıca Musahiplik gibi konular da bu içeriğe dahildir.

4 kapı ve 40 Makam öğretisinin öğrencilere aktarımı günlük yaşamla ilişkilendirilerek verilir ve bir noktada yol gösterici olarak öğrencilerin makam ve öğretilerini benimsemesinin sağlanması amaçlanır. Gündelik yaşamda da bu öğretilerin uygulanması amaçlanmaktadır. Yine Alevilerin kutladığı bayram ve önemli günler de içerikte yer almaktadır. Öğrencilere Aleviler için değer taşıyan gün ve tarihlerin önemi aktarılırken o günün ruhunun yaşatılmasının önemi de vurgulanmaktadır. Hz. Ali, 12 İmam, Hünkâr Hacı Bektaş Veli, Kerbela gibi tarihi olaylar veya Alevilikte rol model kabul edilen Pir Sultan Abdal gibi önemli kişilere de içerikte yer verilmektedir. Öğrencilere, bu zatların ve önemli tarihi olayların Alevilikte kapladığı konum aktarılırken tarihi belleğin de unutulmaması gerektiğinden bu kişilerin hikayeleri de anlatılır. Ayrıca öğrencilerin karşılaştığı diğer dinler ve dünya görüşleri hakkında bilgi verilerek bu din ve görüşlerle Alevilik karşılaştırılır.

Öğrencilerin bu karşılaştırma ile Aleviliğin farklı olduğu noktaları kavramaları ve diğer görüşlere de günlük hayatta saygı duymaları hedeflenmektedir.

4.4. Hessen Eyaletinde Alevilik Eğitimi

Hessen Eyaletinde Alevilik din dersleri diğer eyaletlerde olduğu gibi öğrencilerin öğrenme, sosyal, iletişim becerileri gibi temel ve sosyal yaşam becerilerini geliştirmeyi hedeflemekte ve Aleviliğin gençlere tarihi ve kültürel temelleriyle aktarılmasını amaçlamaktadır. Almanya’da Alevilik Din Eğitim derslerinin verildiği eyaletlerde olduğu gibi Hessen Eyaletinde de Alevilik din dersleri eyaletteki din öğretimi çerçeve programı kapsamında sürdürülmektedir. Hessen Eyaletinde de Alevilik dersleri lise (Sekundarstufe: Hauptschule, Realschule, Gymnasium)²¹ düzeyi öğrencileri için hazırlanan çerçeve programa göre yürütülmekte ve Hauptschule, Realschule ve Gymnasium tarzı okul türleri için benzer ama ayrı programlar olarak tasarlanmaktadır.

Hessen Eyaletinde Alevilik din eğitimi derslerinde öğrencilerin günlük yaşamda Aleviliği içselleştirebilecekleri üç temel bakış açısıyla beceri kazanması amaçlanmaktadır. Bu temel bakış açılarını “insan”, “yol” ve “ev ve düzen” içerikleri oluşturmaktadır. İnsan içeriğinin içerisinde öğrencilerin yaşadıkları çevreyle ilgili deneyimleri ele alınmakta ve öğrencilerin yaşadıkları çevre ve deneyimleriyle şekillendikleri düşünülmektedir. Bu nedende Alevi Din Eğitimi, öğrencileri Aleviliğin temellerine götürür ve öğrencilerin gerçek yaşamlarındaki gerçekliğe dayanmaktadır. Yol (dini bilgi) içeriğinde ise öğrencilerin günlük yaşamlarıyla dini bilgileri içselleştirerek hayata entegre etmeleri beklenmektedir.

Ev ve Düzen içeriğiyle görev, kült ve gelenek kalıpları ele alınmaktadır. Bu durumda öğrencilerin dini ritüellerin gündelik yaşamdaki ve Alevilik içerisindeki

²¹ Sekundarstufe lise düzeyindeki eğitimi kapsamaktadır. Sekundarstufe içerisinde Hauptschule, Realschule ve Gymnasium tarzı okul türleri mevcuttur. Hauptschule temel eğitim verilen ve Türkiye’deki meslek liselerine denk gelen okul türüdür. Hauptschule’yi bitiren öğrenciler Abitur yapamazlar ve doğrudan mesleğe atılırlar. Realschule ise Türkiye’deki Anadolu liselerine denk gelmektedir. Buradan mezun olan öğrenciler Abitur yaparak üniversitede öğrenim görmeye hak kazanırlar. Gymnasium ise Türkiye’deki fen lisesi tarzı okullardır ve öğrenciler bu seviyeyi bitirdikten sonra Abitur yaparak üniversite eğitimi almaya hak kazanabilirler. Öğrencilerin Sekundarstufe’ye geçişte okul not ortalamalarına bakılır ve okulun yönlendirmesiyle kendi not ortalamalarına uygun bir okul türüne geçiş yapabilirler. Realschule’yi yüksek not ortalaması ile tamamlayan öğrenciler Gymnasium diploması alabilirken aynı durum Hauptschule için geçerli değildir.

temel değerleriyle bağlantı kurmaları amaçlanır. Görevler, dini ritüeller ve gelenekler hem dini durumlarda (örneğin Cem törenlerinde) hem de günlük hayatta uygulanmaktadır. Bu yol gösterici bakış açıları temelinde Alevi din eğitiminin, derslerde öğrencilerin yaşamının gerçekliği ile Alevi topluluğunun dini geleneğinin bir bütün olarak birbiriyle bağlantılı olarak ele alınması planlanmaktadır. Bu durumda Alevilik derslerinin günlük yaşamdaki somut değerlerle iç içe olduğu düşünülmektedir (Bildungsstandards und Inhaltsfelder: Alevitische Religion, 2020). Alevilik için Cem sosyal hayatla bütünleşme ve bu bütünlük içerisinde ibadeti yerine getirme önemi taşımaktadır. Taşğın (2009: 212), Cemlerin bu işlevine şu şekilde açıklık getirmektedir:

Cemler sosyal bütünlüğü sağlamakta büyük bir öneme sahiptirler. Bu bakımdan da çocukluktan itibaren başlayan Cem'lere alınma veya her birey adına Cem yapma, her bir bireyin grubun doğal üyesi olma imkanını sağlar. Böylece her birey grubun bütün değer yargılarına, tarihine, kültürüne ve inancına yavaş yavaş sahip olarak sosyalleşmeye başlar. Aynı zamanda cemler, cem evlerinde yapılan bütün hizmetlerden, orada söylenen deyişler ve çalınan saza kadar sosyal hayat içindeki ortak bilgilerin öğretildiği ve kolektif davranışın sağlandığı eğitim fonksiyonuna da sahiptir. Ortak tarih bilincinin oluşturulmasında zihinlerin kurulduğu ve aklın oluşturulduğu özellikle kolektif tarih bilincinin oluşturulmasında cemlerin büyük bir pay sahibi olduğu söylenebilir. Çünkü cemlerde okunan deyişler, okunan kitaplar ve anlatılan tarihi olaylar bireylerin ortak tarihi, düşünsel ve dini alanını belirlemektedir. Bu içe dönük kurucu bir alan oluştururken dışa dönük de korumacı bir alanı güçlendirmektedir.

Alevilik Din Dersleri, Hessen Eyaletinde konu öğretimi olarak şu altı içerik alanını kapsamaktadır:

- Alevilikte Tanrı ile insan arasındaki ilişki
- Alevi inanç öğretimi ve uygulamaları
- Sorumlu yaşam tarzı
- Alevi bayramları ve anma günleri
- Aleviliğin tarihsel gelişimi
- Diğer dinler ve dünya görüşleri.

Alevilikte Tanrı ile insan arasındaki ilişki; Buyruk gibi Alevi inanç kaynaklarının yanı sıra şiir, müzik ve Semah, Gülbaklar ve Deyişler gibi temel Alevi dua biçimlerine dayanmaktadır. Tanrı ile insan arasındaki ilişkiyi ve yeryüzündeki insanın sorumluluğunu yansıtır. Yaratılış hikayeleri ve öğrencilerin yaşamlarının güncel gerçekleri bununla yakından ilgilidir.

Alevi inanç öğretimi ve uygulamaları; Alevi inanç sistemi ve bu sistemin toplumda ve günlük yaşamda uygulanmasının insanlar için önemine odaklanır. Dini ritüellerin ve birlikte uygulanmasının ruhani arka planı dikkate alınır. Alevilik, cem törenlerinde olduğu kadar dini toplantılarda da (Muhabbetler) karşılıklı rızaya dayalı birliktelik gibi dini inançlara dayanmaktadır. Ergenliğe girme, evlenme veya musahiplik gibi yaşamın çeşitli aşamalarındaki İkrar geleneği, Alevilik inanç uygulamasının temel unsurlarını oluşturur. Bu uygulamalarda bölgesel farklılıklar olması özellikle ilgi çekicidir.

Sorumlu yaşam tarzı; Hz. Ali, Hünkâr Hacı Bektaş Veli, Pir Sultan Abdal veya yedi büyük ozan gibi Alevilikteki rol model kişiliklere odaklanmaktadır. Ayrıca “Dört Kapı-Kırk Makam”ın Alevi değer sistemindeki önemine ve Alevi yaşam biçimini şekillendirme olanağına vurgu yapmaktadır. Alevi inancında, insanoğlunun hem bir birey olarak hem de sosyal bağlamda (Musahiplik) mümkün olan en iyi şekilde gelişmesi ile Tanrı’ya yaklaşımın gerçekleşeceğine inanılmaktadır.

Alevi bayramları ve anma günleri; Alevi bayramları, kutlamalar ve anma günleri gelenekleri ve Alevi dini uygulamalarını somut hale getirmeye hizmet eder. Düzenli kutlamalar ve anmalar (Hızır Günleri, Nevruz Bayramı, Hızır İlyas Günü (Hıdırellez), Sivas Katliamı Anma Günü, Hünkâr Hacı Bektaş Veli’yi Anma Günleri, Pir Sultan Abdal’ı Anma Günleri, Hz. Hüseyin’in Ölüm Yıldönümü), her yıl aynı gün gerçekleşir. Ayrıca, ay takvimine göre belirlenen ve bu nedenle yıldan yıla değişen resmî tatiller ve anma günleri (Kurban Erkânı, Muharrem, Aşure günü) vardır. Bu bayramların ve anma günlerinin öğrencilere kazandırılması ve öğrencilerin bu günleri topluluk içerisinde yer alarak kutlamaları önem arz etmektedir.

Aleviliğin tarihsel gelişimi; Aleviliğin kolektif geçmişinden gelen merkezi tarihsel olayların dini pratikte nasıl önemli bir rol oynadığına odaklanmaktadır. Tarihsel olaylar gibi Alevi rol modelleriyle çok yakından ilişkili olduğu için Hz. Ali,

On iki İmam, Hünkâr Hacı Bektaş Veli veya Pir Sultan Abdal'ın Aleviliğin tarihsel gelişimi içerisindeki etkisine değinilmektedir.

Diğer dinler ve dünya görüşleri; öğrencilerin yaşam ortamlarında diğer dinlerle ve çağdaş dünya görüşleriyle karşılaşmalarını ele alır ve bu nedenle öğrencilere bu din ve görüşlerle Aleviliğin karşılaştırılmasının öğretilmesi amaçlanır. Kurucular ve dinlerin kaynakları hakkında bilgi ve ilgili inançların karşılaştırılması öğretim programında bu konunun merkezinde yer almaktadır. Diğer dinlere ve dünya görüşlerine karşı öğrencilerin eleştirel bir bakış açısı geliştirmesi ve bu dinlere ve görüşlere sahip kişilere saygı duyulması amaçlanmaktadır (Bildungsstandards und Inhaltsfelder: Alevitische Religion, 2020).

4.5. Kuzey Ren-Vestfalya Eyaletinde Alevilik Eğitimi

Kuzey Ren-Vestfalya (Nordrhein-Westfalen) Eyaletinde Alevilik Din Eğitimi ilkokul ve ilkokul sonrası 5-9.sınıf (Sekundarstufe) arası lise eğitimini kapsamaktadır. Bu eyalette de ilkokul düzeyinde Alevilik din derslerinin temelini Alevilik inancının temel değerleri, Aleviliğin tarihsel süreçteki gelişimi ve manevi esasları, Aleviliğin bağlama, semah, cem, nefes gibi kültürel değerleri, Alevilikteki 4 kapı ve 40 Makam kavramı, Alevilerdeki dini törenler ve anma günleri, Hz. Ali, 12 İmam, Hacı Bektaş Veli gibi rol model kişilikleri, diğer dinler ve çağdaş dini dünya görüşleri, peygamberler ve önemli dini şahsiyetler, diğer öğrencilerin inançları ve bu inançlara saygı gibi konular oluşturmaktadır (İlkokullar için Alevilik Dersleri Öğretim Programı ve Ders Üniteleri, 2007)²².

Eyaletteki lise programında ise öğrencilerin daha üst düzey bilişsel gelişimleri göz önüne alınarak diğer eyaletlerdeki Alevilik derslerinde olduğu gibi şu konular müfredatta yer almıştır:

- Alevilikte Tanrı ile insan arasındaki ilişki
- Alevi inanç öğretimi ve uygulamaları
- Sorumlu yaşam tarzı

²² Bu Öğretim Programı Kuzey Ren-Vestfalya Eğitim Bakanlığı ve AABF'nin kurmuş olduğu Karma bir Komisyon tarafından düzenlenmiştir. AABF'nin resmî sitesinde de yer alan bu belge ilgili eyaletteki ilkokul programını kapsamaktadır.

- Alevi bayramları ve anma günleri
- Aleviliğin tarihsel gelişimi
- Diğer dinler ve dünya görüşleri.

Eyalette verilen ders ile gerek ilkokul gerekse lise düzeyindeki öğrencilerin Aleviliğe dair temel inanç pratiklerini, Aleviliğin tarihi gelişim basamakları, Alevilikte önemli yer tutan edebi eserler ve tarihi şahsiyetler, Alevi müziği, Alevilerin yaşadığı göç süreçleri, Aleviliğin tarihinde önemli yer tutan tarihi olaylar, Aleviliğin toplumsal yaşamdaki yeri ve bireyin toplulukla ilişkisi, Alevilerin kutladığı özel günler ve anma günleri gibi birçok konuda fikir sahibi olmaları amaçlanmaktadır. Alevi öğrencilerin özellikle Almanya’da azınlık konumunda bulunduklarından diğer dinlerle olan ilişkisine vurgu yapılmakta ve bu dinlere saygı gibi konulara önem vermeleri hedeflenmektedir.

Alevilikte önemli yer tutan Hak-Muhammed-Ali ve Ehlibeyt kavramı, 12 İmam, Hacı Bektaş Veli gibi figürler Alevilik derslerinin merkezi konumunda yer almaktadır. Almanya’da İslam ile ilişkili olarak Aleviliğin Sünnilikten ayrılan bölümleri bu derslerde özellikle vurgulanmaktadır.

4.6. Diğer Eyaletlerde Alevilik Eğitimi

Almanya’nın Bavyera (Bayern), Berlin, Niedersachsen ve Nordrhein-Westfalen, Baden-Württemberg, Hessen, Rheinland-Pfalz ve Saarland eyaletlerinde Alevilik Din Eğitimi dersleri verilmektedir. Bu eyaletlerde verilen din derslerinde olduğu gibi Alevilik derslerinin dili de Almancadır. Adı geçen eyaletlerden Bavyera (Bayern), Berlin, Niedersachsen ve Nordrhein-Westfalen (Kuzey Ren-Vestfalya)’da öğrencilerin Alevilik dersini alabilmesi için en az 12 öğrencinin bu dersi seçerek okul idaresine başvuruda bulunması gerekmektedir. Diğer eyaletlerde ise 8 öğrencinin bu dersi seçerek başvuru yapması yeterlidir (AABF). Alevilik Din Derslerinin seçimi noktasında AABF yetki üstlenmektedir ve Alevi ailelerin okullara bu konuda muhakkak başvuru yapmasının önemine vurgu yaparak velileri bilinçlendirmeye çalışmaktadır.

Bavyera (Bayern), Berlin, Niedersachsen ve Nordrhein-Westfalen, Baden-Württemberg, Hessen, Rheinland-Pfalz ve Saarland Eyaletlerinin tamamında Alevilik

din dersinin çerçeve programı AABF önderliğinde hazırlanmıştır ve bu nedenle bütün eyaletlerdeki becerilerin hedefleri aynıdır. Öğrencilerin seviyelerine göre hazırlanan Alevilik Din Eğitimi programı ile öğrencilerin Almanya şartlarına ve Alevilerin azınlık olarak kabul edildiği gerçeğine göre Alevi bireylerin çoğunluğu Alevi olmayan bir topluluk içinde Alevi benliğini geliştirmesi hedeflenmektedir. Ayrıca diğer insanlarla karşılıklı saygı çerçevesi içerisinde yaşamının önemine ve Alevi değerlerini yaşatmanın ve gelecek nesillere aktarmanın önemi program içerisinde yer almaktadır.

Eyaletlerin tamamındaki müfredatta insanların doğa ile, kendisi ile, toplum ile olan ilişkisi ele alınmaktadır. Öğrencilerin sadece Alevi inanç sistemini öğrenmesi değil, toplumsal yaşama dair farkındalık kazanmaları da beklenmektedir. Öğrenen bireyler olarak gençlerin Alevilikteki toplumsal kurumlar ve değerlerin bireyin gelişimine katkısını kavraması beklenir. Bu nedenle farklı sınıf düzeylerinde farklı isimlerle adlandırılan ünitelerin ortak noktasını Alevilikteki kültürel değerler ve tarihi birikime dayalı inanç sistemi oluşturur. Bu sayede öğrenciler kendilerini, dinlerini, diğer insanları, yaşadıkları toplumu, doğayı, diğer canlıları, değer yargılarını, hoşgörü ve saygıyı kavrayabilirler.

4.7. Almanya'da Aleviliğin Dini İnanç Grubu Olarak Tanınması

Almanya'nın Nordrhein-Westfalen (Kuzey Ren-Vestfalya) Eyaleti Aleviliği dini inanç grubu olarak tanıyarak Alevilik için bir ilki gerçekleştirdi ve Aleviliğin dini inanç grubu olarak tanınması için hem diğer eyaletler hem de farklı ülkeler açısından örnek teşkil edecek hale geldi. Eyaletin kabul ettiği yasa ile Alevilik, kamusal alanda tüzel kişilik kazanmış ve bu sayede daha önceden tanınmış olan diğer dini inançlarla aynı hakları elde etmiştir²³. Alınan bu kararlar birlikte Aleviler adına AABF şu kazanımları elde etmiştir:

- Diğer dini inançlarla (tanınmış) eşit yasal hak ve yetkileri,
- “Kamu Tüzel Kişiliği” olarak resmi olarak kabul hakkını,
- Alevilik kurumlarının bağımsızlığının güçlü kazanım haklarını,

²³ AABF ve Kuzey-Ren Vestfalya Eyaleti hükümeti arasında imzalanan anlaşma metninin (Almanca orijinal metin) bir örneği ve bu konu hakkında AABF tarafından yapılan açıklama metni eklerde yer almaktadır.

- Her türlü hizmetten fayadalanabilecek yasal güvenceler,
- Vergiden muafiyet gibi birçok konuda ayrıcalıklar,
- Aleviliğin; siyasi ve politik, hukuki reform gibi konularda temsil hakları (Eser, 2020).

Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu (AABF)'nin 2012 yılında Hamburg, 2013 yılında Niedersachsen, 2014 yılında Bremen, son olarak ise Rheinland-Pfalz eyaletleriyle imzaladığı “Hak Eşitliği Anlaşması” (Rüdav, 15.12.2020); Aleviliğin kamusal alana taşınmasında atılan adımların temelleri olarak kabul edilebilir. Aleviler, cemevleri için her zaman arzu ettikleri ibadethane statüsünü Almanya’da kiliseler ile eşdeğer kabul edilecek şekilde elde etmiştir.

AABF'nin, Almanya’da yaşayan Alevi kimliği taşıyan insanların eyalet nüfusunun kalıcı bir parçası ve Aleviliğin Almanya’da dini hayatın bölünmez parçası haline gelmesi ve tarihi bir dönüm noktası olarak gördüğü bu kazanım (AABF, 2013), başta Almanya olmak üzere Avrupa’nın birçok ülkesinde daha fazla kazanım elde edilmesi için bir örnek ve bir başlangıç olarak önem arz etmektedir. Kamusal kimlik kazanımı Türkiye açısından da önem arz etmektedir. Bu kazanımın Türkiye için ileride örnek teşkil edeceğini düşünenler olduğu gibi bu kazanımın Aleviliğin Türkiye açısından kullanıldığını düşünenler de mevcuttur. Türkiye üzerinden bakıldığında Aleviliğin kamusal kimlik kazanmasının yankılarını ilerleyen süreçte görmek mümkün olacaktır.

4.8. Almanya Üniversitelerinde Alevilik Eğitimi

Dünyanın birçok noktasında olduğu gibi Avrupa’da da birçok ülkede Alevi topluluğu yer almakta ve bu topluluk dini inançları gereği Alevilik dersleri talep etmektedir. Bu sistemin bir ayağını ise üniversiteler oluşturmaktadır. Hamburg Üniversitesi ve Weingarten Üniversitesi, Almanya’da Alevilik dersleri ve bölümü açısından ilkleri gerçekleştiren kurumlardır. İlk olarak 2013-2014 eğitim-öğretim döneminde Weingarten Üniversitesinde Alevilik Din Pedagojisi Programı açılmıştır. Bu program sayesinde öğretmenlik bölümlerinde okuyan öğrenciler Alevilik Din Pedagojisi kursuna katılarak Alevilik dersi sertifikası alabilmektedir. Bu gelişmeyi

2014-15 eğitim-öğretim yılında Hamburg Üniversitesi'nde Alevilik kürsüsü açılması izlemiştir (Sonzamancı, 2017).

4.8.1. Weingarten Üniversitesinde Alevilik Eğitimi

Weingarten Üniversitesi, ilk Alevilik çalışmalarının başladığı yükseköğretim kurumu olarak karşımıza çıkmaktadır ve Alevilik Din Eğitimi derslerinin ilköğretim ve ortaöğretim ayağındaki öğretmen ihtiyacını karşılamak için bu üniversite bünyesinde öğretmen yetiştirme projesi hayata geçirilir (Ağuiçenoğlu, 2016: 12). Ağuiçenoğlu, Weingarten Üniversitesi'nde yaklaşık 2 yıl kadar denemeleri yapılan bu sürecin sonunda Teoloji Enstitüsü bünyesinde Alevilik Programının açıldığını ifade etmektedir (Ağuiçenoğlu, 2016: 12). Ağuiçenoğlu Weingarten'daki Yüksek Öğretmen Okulunda yürütülecek olan Alevilik Programının müfredatından bahsederken şu ifadeleri kullanmaktadır: “Weingarten Yüksek Öğretmen Okulu'nda uygulanan müfredatın omurgasını beş ağırlık noktası teşkil etmektedir: Alevilik Öğretisi, Alevi öğretisinin uygulanması (erkan / ritüel / etik), Aleviliğin tarihi, Aleviliğin kaynakları (yazılı / sözlü), Alevilik dersinin didaktiği ve metodolojisi” (Ağuiçenoğlu, 2016: 13).

Weingarten Üniversitesinde yürütülen Alevilik bölümünün temel amacını okullarda ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki öğrencilere verilen Alevilik dersleri için öğretmen ihtiyacını karşılamaktır. Alevilik derslerini verebilmesi için bireylerde AABF tarafından istenilen Alevilik yeterlilik ve öğretim becerisi yeterliliği sertifikası aranmakta olduğundan bu yeterlilikleri öğrencilerin elde edebilmesi için Weingarten Üniversitesinde kurslar açılmıştır. Bu sayede öğrenciler bu kurslara katılarak sertifika almaya hak kazanabilecek ve uygun görülmesi halinde Alevilik derslerini verebilmektedirler.

Weingarten Üniversitesi'nde bulunan Alevilik bölümü, sadece Alevi öğretmenler yetiştirmeye değil aynı zamanda farklı bölümlerden mezun öğrencilerin de arzu etmeleri halinde ve Türkiye gibi ülkelerden üniversite mezunu öğrencilerin de isterlerse bu üniversitede verilen dersleri alarak sertifika almalarına olanak sağlamaktadır. Pilot uygulama olarak 2011 yılında başlayan ve 2014 yılında ise artık müfredatta yer alan dersler, dünyada Alevilik bağlamında resmi olarak ilkleri karşılamaktadır (Sanay, 2016). Yürütülen öğretmenlik uygulaması ile lisans ve yüksek lisans öğrencilerinin haftada 24 saatlik 3 modülden oluşan Alevilik din eğitimi kursunu tamamlamaları hedeflenmektedir.

Öğrenci olanlara ve öğrenci olmayanlara yönelik olarak 3 dönemden oluşan bir planlama süresiyle öğrenciler ve yetişkinler kurslara katılabilmekte ve kursun sonunda sertifika alabilmektedirler. Özellikle Alevilik dersleri için öğretmen atamalarının gerçekleşmesiyle birlikte bu kurslara katılan ve sertifika alan kişilerin sayısı her geçen gün artmaktadır (Sanay, 2016).

Alevilik derslerinin verildiği Weingarten Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Erweiterungsstudiengang, Kontaktstudium ve Doktora Kolokyumu şeklinde üç program yürütülmektedir ve bu kurslara/programlara herkes katılım gerçekleştirebilmektedir. Erweiterungsstudiengang Programı, “Alevi Din Eğitimi” ve öğretmen yetiştirmek için yürütülen program olarak karşımıza çıkmaktadır. Kontaktstudium Programı ise 2015 yılından beri yaygın eğitim tipine örnek olarak verilebilecek şekilde yürütülen ve öğrenci olmayan yetişkinlerin de Alevilik derslerini almak için kursa katıldıkları ve bu kursun sonunda sınavları başarıyla tamamlayanların sertifika alabildikleri program türüdür. Ücretli olan bu programa katılmak isteyen yetişkinlerden en az B2 düzeyinde Almanca dil yeterliliği aranmaktadır. Bu şartları sağlayan herkese bu program açıktır ancak bu Programı başarıyla tamamlayan herkes öğretmen olarak Alevilik derslerini verememektedir (Ağuiçenoğlu, 2016: 13). Çünkü okullarda verilen Alevilik derslerine öğretmen olarak atanabilmek için ilk şart Alevi olmaktır (Sanay, 2016). Bu kurslara katılan herkes ise Alevi kökenli değildir. Doktora Kolokyumu Programı ise Alevilik üzerine ve Aleviliğe yakın alanlarda doktora yapan araştırmacıların veya akademisyenlerin katılabildiği program türüdür. Bu sayede her akademik öğretim döneminde bir araya gelen akademisyenler Aleviliğe dair görüşlerini, çalışmalarını ve araştırmalarını diğer paydaşlarla birlikte ele alabilmekte ve disiplinler arası bir yaklaşımla doktora öğrencilerinin bilgi alış verişine olanak sağlanabilmektedir (Ağuiçenoğlu, 2016: 13).

Weingarten Üniversitesinde öğrencilere ve yetişkinlere verilen Alevilik dersleri AABF ve Üniversite arasında yapılan anlaşma ile belirlenmekte ve içerikleri bu doğrultuda hazırlanmaktadır. Üniversitede verilen Alevilik derslerinin 3 Modül şeklinde planlaması şu şekildedir:

Modül 1-Temel

- Alevi terminolojisi ve Alevi kaynaklarına giriş
- Alevi doktrini ve pratiğine giriş

- Alevi tarihine giriş
- Alevi din eğitimine giriş
- Türkçe / Osmanlıca becerilerinin derinleştirilmesi

Modül 2-Uzmanlık

- Kùltürlerarası pedagojiye giriş
- Alevi din eğitiminin didaktik ve metodolojisi
- Alevi ahlakı
- Alevi ayinleri (Erkanlar)
- Türkçe / Osmanlıca becerilerinin derinleştirilmesi

Modül 3-Profesyonellik

- Alevi din eğitiminin didaktik ve metodolojisi hakkında derinlemesine bilgi
- İnanç öğretisi / kavramları derinleştirmek
- Türkçe / Osmanlıca becerilerinin derinleştirilmesi
- Proje ve proje raporu ile profesyonelleşme stajı (Pädagogische Hochschule Weingarten, 2013).

Bu modülleri tamamlayan öğrenciler veya yetişkinler sertifika alarak bu alanda yetkin olduklarını belgeleyebilmektedirler. Ancak öğretmenlik bölümlerinden mezun öğrenciler öğretmen olarak çalışmaya başladığında (sertifikaya sahipse) Alevilik derslerinin öğretilmesinde görev alabilmektedir. Öğrencilerin / kursiyerlerin sertifika alabilmesi için her yarıyıl ilan edilen yazılı, sunum, sözlü, dönem ödevi gibi sınav türlerinden başarılı olması gerekmektedir. Hangi sınav türünün uygulanacağı ise her yarıyıl başında kursiyerlere ilan edilmektedir.

4.8.2. Hamburg Üniversitesinde Alevilik Eğitimi

Hamburg Üniversitesi Alevilik anabilim dalı olan ilk ve tek üniversitedir. Dünya Dinler Akademisi bünyesinde kurulan anabilim dalı, Almanya'daki "Hak Eşitliği Anlaşması" kapsamında Alevilerin elde ettiği en önemli kazanımlardan bir tanesidir. AABF 2012 yılında Alevilerin "eşit haklar" kazanması için Hamburg Eyalet Hükümeti ile anlaşma içerisine girdi ve Hamburg Eyaleti ile Hamburg Üniversitesi'nde "Alevilik Anabilim Dalı" açılması için bir protokol imzaladı. Bu protokol ile AABF 2015 yılında

Hamburg Üniversitesi Dünya Dinler Akademisi bünyesinde Alevilik anabilim dalı açılması kararlaştırıldı (Alevi Haber Ağı, 21.06.2020).

Dünyada ilk kez bir üniversite bünyesinde Alevilik anabilim dalı açılması, Hamburg eyaleti ve AABF girişimlerinin ortak ürünü olarak ve “Hak Eşitliği Anlaşması” kapsamında gerçekleşmiştir. Bu bakımdan Hamburg Üniversitesi’nde kurulan bu bölüm sayesinde öğrencilerin lisans düzeyinde Alevilik öğrenimi görmesi ve buradan alınan mezuniyetle doğrudan Alevilik dersleri öğretmeni olarak görev alabilmesi Aleviler açısından son derece önemli bir gelişmedir. 2015 yılında öğrenci kabulüne başlayan Alevilik anabilim dalı, Aleviliğin hem sözlü hem de yazılı kültür olarak araştırılmasına ve bu konuda bilimsel çalışmalar yapılmasına olanak sağlamaktadır (Kaplan, 2015). Bu konuyla ilgili anabilim dalı açılışında konuşan ve anabilim dalı başkanı olarak görevlendirilen Dr. Handan Aksünger şu beyanda bulunmuştur:

Alevilik hem sözlü tarihiyle hem de yazılı tarihiyle birlikte araştırılacak. Bu yapılırken de teolojik olarak öğretmen adaylarına din dersi verilecek. Aleviler kendilerini nasıl görüyorsa, bilim olarak bu şekilde yola çıkacağız. Aleviliğin çıkış noktası insan merkezli. 4 Kapı 40 makam insanın kamilleşmesi esasına dayanır. Aleviliği aynı zamanda İslam dininin çatısı altında sıkıştırmadan, kendine özgü yaşam biçimi ve inançlarıyla antropolojik olarak araştıracağız. Aleviliğin dinamik olması bir avantaj. Üniversitedeki eğitimimiz sırasında Kur'an da dahil olmak üzere farklı kaynaklardan yararlanacağız. Aleviliğe tek yönlü bakmak istemiyoruz. Aleviliğin sistematik olarak kendine özgü yapısından hareketle disiplinlerarası araştırmaya çalışacağız (Kaplan, 2015).

Hamburg Üniversitesi’nde açılan ve bir akademik kadro ile eğitime başlayan Alevilik anabilim dalında şu an üç kişiden oluşan akademik personel görev almaktadır ve lisans eğitimi ile öğretime başlayan bölümde günümüzde yüksek lisans eğitimi de verilmektedir. Hamburg Üniversitesi Dünya Dinler Fakültesinde Alevilik programına kayıtlı öğrenciler öğretmen olarak görevlendirilmektedir. Alevi lisans programı öğretmen olmak isteyen lise öğrencilerine yöneliktir ve bu programdan mezun olan öğrenciler isterlerse aynı bölümde yüksek lisans derecesi de alabilirler. Hamburg Üniversitesi’nde uygulanan Alevilik lisans programında Alevi din dersi ile ilgili şu temel konular öğrencilere sunulur:

1. Alevi Tarihi ve Toplumu,

2. Alevi Kaynakları ve Terminolojisi,
3. Metodolojileriyle Alevi Şiiri ve Edebiyatı,
4. Alevi İnanç Esasları ve Ahlakı
5. Alevilik Dini Pratikler ve Gelenekler²⁴

Aleviliğin, Avrupa ve özellikle Almanya bağlamında bilimsel bir şekilde analiz edilmesi esastır. Avrupa ve Almanya bağlamında Yahudi, Hristiyan ve İslami teolojik gelenekler üzerine bilimsel söylemler, Alevi dininin kurumsal kimlik kazanması için zenginleştirici bir çerçeve oluşturmuştur. Bu nedenle Hamburg Üniversitesi'nde ele alınan lisans programında öğrencilerin diğer dinler ve dünya görüşleri ile Aleviliği karşılaştırması, farklılık ve benzerliklerini kavraması, bu din ve dünya görüşlerine eleştirel bir bakış açısı kazanması ve saygı duyması gibi becerileri kazanması programın öğretim hedeflerindendir.

Alevi dini öğretimi lisans programında uygulanan modüller veya başlıklar şu şekilde belirlenmiştir: Teolojik Çalışmaya Giriş, Alevilik ve İslam, Hristiyan Bakış Açısıyla Dini Araştırmalara ve Temel Teolojik Sorulara Giriş, Alevilikte Dini Pratikler ve Sistem, Modernite Bağlamında Alevilik ve Diğer Dinler, Alevi Dini Eğitiminde Bitirme Tezi Modülü.²⁵

Teolojik Çalışmaya Giriş modülüyle lisans öğrencilerinin Alevilik ile ilgili temel bilgileri edinmeleri; Aleviliğin farklılaşmış kültürel tarihi hakkında temel bilgilere hakim olmaları; farklı disiplinler hakkında bilgi sahibi olmaları; disiplinler arasındaki karşılıklı ilişki konusunda bir farkındalık geliştirmeleri; anayasal düzende din eğitiminin rolüne aşina olmaları hedeflenmektedir. Ayrıca yardımcı kaynakların kullanımı da dahil olmak üzere bilimsel çalışmaların temellerine odaklanılmaktadır. Bunun yanı sıra Alevi kaynaklarının Almanca okunma ve karşılaştırılma yeteneğinin geliştirilmesi de hedeflenmektedir. Öğrenciler, İncil hakkında temel bilgi edinirler ve İncil metinlerinin tarihsel ve kültürel bağlamsallığının algılanması ve bunların yeniden

²⁴ Bu konunun içerisinde dini kurumlar, ayinler, yaşanmış olaylar ve dinler arası diyalog gibi birçok içerik mevcuttur. Ayrıca bu konulara ek olarak lisans öğrencileri için “Araştırmada Alevilik” ve “Alevi Din Eğitiminde Yaklaşımlar” gibi uygulama ile ilgili konular da yer almaktadır.

²⁵ Burada yer alan bilgiler Hamburg Üniversitesi Alevilik Dini kürsüsü başkanı Dr. Hüseyin Ağuışenoğlu ile yapılan yazışmalar sonucu elde edilen lisans ve yüksek lisans programı müfredatından elde edilmiştir. Müfredat içerisinde lisans eğitiminin sınırları ve uygulanış biçimi yer almaktadır. Ayrıca programda Alevilik dini eğitimi konu/içerik başlıkları bu şekilde belirlenmiş ve sunulmuştur.

yorumlaması hususunda görüş geliştirirler. Öğrencilerin; toplumsal, medya özelinde ve bireysel yaşam tarihi perspektiflerinde dine yönelik algılama yeterliliğine, teolojik ve insani bakış açılarını algılama ve birbirine bağlama becerisine sahip olması ve bireysel yaşamlarında ve eğitim sürecinde dinin önemi konusunda bir farkındalığa sahip olmaları beklenmektedir. Modülün içeriğini ise Alevilik Hakkında Temel Bilgiler; Disiplinlerin Sunumu; Temel Ansiklopedik Bilgiler; Aleviliğin Temel Eserlerine Giriş (oluşum dönemleri, okumalar, çeviriler vs.) oluşturmaktadır. Ayrıca Edebiyat Biçimleri ve İncil Hakkında İçgörü, Eski ve Yeni Ahit'in Kutsal Yazıları (Grupları) aracılığıyla İncil ve Tarihsel Yönelim, İncil'in Yorumlanması Sorunları (Yorumbilim), Çok Dinli Bir Toplumda Hristiyanlık ve Alevilik Biçimleri, Popüler Kültür ve Din; Din ve Sanat; Şehir ve Medya Kültürü Bağlamında Hristiyanlık ve Alevi Dini; Dini Eğitim Süreçleri; Ahlaki ve Dini Eğitiminin Gelişimi Teorileri diğer içerik başlıklarını oluşturmaktadır.

Alevilik ve İslam başlığıyla öğrencilere kazandırılması hedeflenen beceriler şu şekilde programda yer almaktadır:

- Öğrenciler Alevi tarihini bilirler ve farklı gelenek çizgileri, merkezi kişiliklerin bağlamsallaştırılması ve merkezi yazıların yanı sıra İslam ile temas noktalarına genel bir bakış elde ederler.
- Alevi ve İslami öğretinin çoğulluğunu (farklı yorum ve görüşleri) bilirler.
- Örnek metinler kullanarak Alevi kaynaklarının okunması ve yorumlanması konusunda temel bilgiye sahip olurlar ve çeşitli edebi türler hakkında fikir edinirler.
- Alevilik ve İslam içerisinde teolojik temel sorular hakkında temel bilgi edinirler ve birbirleri hakkında hermeneutik bakış açısı geliştirerek benzerliklerini ve farklılıklarını bulurlar.
- Bilgi edinme sürecinde iletişim ve sunum becerilerini güçlendirirler. Dini dil becerisi hususunda pratik yaparlar.

Alevilik ve İslam başlığı içerisinde sunulan içerikleri ise; Dinlerin kökenlerinin tarihi, dönemi ve yeri hakkında bilgi aktarımı; Alevilik ve İslam'daki kültürel heterojenlik ve mezheplere ilişkin temel bilgiler; Temel Alevi kaynaklarına genel bakış; Alevi din öğretiminin temel kavramları oluşturmaktadır. Bu içeriklerin yanı sıra

Alevi ve İslami bakış açısından temel teolojik sorular olarak “Tanrı ve insan imajı; iyi ve kötü; Hür iradeye karşı kehanet; dinin doğası, din kavramı” gibi içerikler öğrencilere sunulmaktadır.

Hristiyan Bakış Açısıyla Dini Araştırmalara ve Temel Teolojik Sorulara Giriş başlığıyla ise öğrencilerin;

- Dini bilimler araştırma yöntemlerini yansıtıcı bir şekilde ele alma ve günümüzde dini yaşamı hem kurumsal yaşamın içinde hem de dışında algılama ve şekillendirme yöntemleriyle ilgilenme becerisi kazanmaları hedeflenir.
- Temel dini-tarihsel veriler hakkında bilgi edinmeleri ve ekümenik hareketin / kültürlerarası teolojinin tarihi üzerine düşünme yeteneği kazanmaları amaçlanmaktadır.

Modülün içeriğini ise; Çağdaş din(ler)in algı, analiz ve tasarımda temel ve örnek yaşam kazanımları; Din araştırmaları teorilerine giriş, fenomenoloji, din sosyolojisi ve din algısı üzerine kültürel çalışmalar; Dinin ritüel ve sembolik figürasyonunun yanı sıra din ve estetik arasındaki ilişkiye giriş; Ekümenizme giriş gibi başlıklar oluşturmaktadır.

Alevilikte Dini Pratikler ve Sistem modülüyle ise lisans öğrencilerinin Alevi öğretiminin ve dini pratiğinin (uygulamalarının) temel alanları hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmaları beklenir. Dini uygulamalar (dualar, gülbenkler, dini kurumlar vb.) hakkında genel bir bakış açısı kazanmaları ve Alevi evlilik sistemi ve maneviyatı hakkında daha derin bilgi sahibi olmaları da öğrencilerden beklenen kazanımlardandır. Kaynak metinler ve geleneklerin yanı sıra okuma ve üslup özellikleri, içerik ve estetik hakkında bilgi sahibi olma ve araştırma literatürünün ve farklı teolojik konuların bağımsız kullanımı hakkında bilgi sahibi olma da ayrıca öğrencilerden yeterlilik kazanmaları beklenen diğer konulardır. Modülün içeriğini ise; Alevi doktrininin temel terimleri yani Alevi önderlerin (şahsiyetlerin) genel bakışı ve yorumları; Teorik kavramların ve dini uygulamaların birlikte yer alması; Sosyal yapı içerisinde Aleviliğe dair temel bilgiler, Alevilik etiği ve maneviyatının (tasavvuf, dindarlık) önemi başlıkları oluşturmaktadır.

Modernite Bağlamında Alevilik ve Diğer Dinler başlığı ile de öğrencilerin derste şu becerileri kazanması beklenmektedir:

- Alevilik ve diğer dinler hakkında bilgi sahibidir; özellikle dinler arası diyalogun temel sorunlarına ilişkin olarak dinlerin kabulü, dönüşümü ve eleştirel tartışmasına ilişkin görüş geliştirirler.
- Yorumlama becerilerini derinleştirirler.
- Din ve devlet arasındaki ilişki hakkında bilgi sahibi olurlar.
- Bilimle diyalog içinde olan dinler hakkında bilgi sahibi olurlar.
- Alevilik ve Almanya'daki Alevilik tarihi hakkında bilgi sahibi olurlar.
- Dini eğitim yapıları ve toplumun inşası, Alevilik Din Eğitimi derlseri ve yaklaşımları hakkında gerekli tüm bilgilere sahip olurlar.

Modül aracılığıyla öğrencilerin bakış açısı geliştirdikleri dinlere ve bu dinler hakkında geliştirilen yorumlara çoğulcu bir perspektifle yaklaşımları beklenmektedir. Öğrencilerin, özellikle teoloji konusunda dini çoğulluğa ilişkin sorularla edindikleri bilgileri yansıtmaları hedeflenmektedir. Müslümanlık, Yahudilik ve Hristiyanlık dışında yer alan birçok din ve dünya görüşü bu içerikte yer almaktadır. Modülün içeriğini ise şu konu ve başlıklar oluşturmaktadır:

- “Modernite Bağlamında Dinler” konusunda İslam ve Musevilik ve diğer dinlerle ilgili olarak derinlemesine bilgi edinilmesi.
- Dinlerin sosyal söylemlerdeki temsili, kabulü ve etkisine dair görüşlerin derinleştirilmesi.
- Heterojenliğin kültürel ve dini yönlerinin tartışılması, dini benlik tasarımlarıyla bağlantılı olarak çoğulcu tutumların oluşumunu desteklenmesi.

Alevi Dini Eğitiminde Bitirme Tezi modülüyle ise lisans öğrencilerinin tez konusu belirleme ve akademik yöntem geliştirme konusunda bilimsel çalışma ve hazırlık süreçlerine dahil olması hedeflenir. Öğrenciler lisans bitirme tezlerini dersin yer aldığı dönem ve ders içerisinde hazırlarlar. İlahiyat alanında derinlemesine konu çalışmaları ve disiplinlerarası alanlardan faydalanma oryantasyonu bu dersin içeriğini oluşturmaktadır. Öğrenciler bu ders dönemi içerisinde bitirme tezlerini tamamlar ve

savunurlar. Bitirme tezi dahil diğer dersleri başarı ile tamamlayan öğrenciler lisans diploması almaya hak kazanır.

Hamburg Üniversitesinde yürütülen Alevilik Yüksek Lisans programı 4 dönemi kapsamakta ve lisans programının aksine öğretim dili genellikle Almanca olmasına rağmen İngilizce ve Türkçe dilleri de gerekli olduğunda veya talep geldiğinde kabul görmektedir. Yüksek lisans tezi genellikle Almanca yazılmasına rağmen diğer dillerde (İngilizce veya Türkçe) de yazılabilmektedir.

Yüksek lisans programının ilk döneminde “Alevi Teolojisinin Çıkış (başlangıç) Noktası” yer almaktadır. Bu dönemde öğrenciler, mevcut araştırmaları dikkate alarak Alevi kaynaklarının teolojik konularının yanı sıra pratik-sistematik konular hakkında derinlemesine bilgi edindiler. Aleviliğin temel metinlerinin bağımsız bir incelemesinin temelini oluşturmaları ve ele alınan konulara ilişkin bağımsız olarak geliştirilen yaklaşımları sunma ve tartışma yeteneği kazanmaları amaçlanır. Bu dönem içerisinde dersler seminerler şeklinde yapılır ve seminerler, Alevilik ile ilgili seçilmiş yazılar/metinler veya kapsayıcı konularla (örn. yaratılış, etik, ahiret hakkındaki fikirler vb.) ilerler.

İkinci dönemle birlikte öğrenciler “Tasavvuf Teolojisi” (*Theologie der Mystik*) modülüyle öğrenimlerine devam ederler ve bu modül ile birlikte Alevi tasavvufu ve dini geleneklerini öğrenirler. Günümüz insanının yaşamı anlamlandırmasını ve yaşam arayışını analiz edebilir, değerlendirebilir ve eleştirel ve yapıcı bir şekilde düşünebilirler. Ortak kurumlar ve teolojik farklılıklarla ilgili olarak farklı dinlerin tasavvufi kavramlarını sorgulama yeteneğini geliştirirler. Bu modül de genellikle Almanca olmakla beraber İngilizce veya Türkçe dillerinde de sürdürülebilir. Seminerler şeklinde ilerleyen dönem içerisinde seminerler, tasavvufun temel sorularını tanıtır; Tasavvuf ve dogma arasındaki ilişkinin örnek soruları (Tanrı-insan ilişkisi hakkında; yaşam tarzı hakkında vs.) veya önemli kişiliklerin yaşamı ve eserleri üzerinden ilerler. Bunlara ek olarak Alevi tasavvufu ile ilgili kaynakların okunması ve tartışılması gibi konuları da bu modül içerir.

Üçüncü modül olan Alevi Çalışmaları başlığı üçüncü dönemde başlar ve öğrencilerin Alevilikle ilgili seçilen çalışmaları ve kaynakları bilmeleri ve anlamaları hedeflenir. Daha önceki derslerde ve dönemlerde görülen konulara ve Alevilikte temel eser kabul edilen çalışmalara atıfta bulunmaları sağlanmaya çalışılır. Literatür

araştırmalarında bağımsız analiz yapabilmek için yöntem becerilerini kazanması hedeflenen öğrenciler, kendi belirledikleri konu ile ilgili proje çalışmalarını planlayabilirler. Seminer ve proje şeklinde ilerleyen derslerde öğrenciler seminer aracılığıyla Alevilik üzerine örnek çalışmalar ve teolojik sorularla ilgilenirken, proje çalışmasında kendi sorularını üretir hale gelir ve kendi proje fikirlerini geliştirirler. Bu amaçla ayrı toplantı ve inceleme grupları kurularak projelerin ilerleyişi ve süreci takip edilir.

Kültürlerarası Teoloji (4. yarıyıl) dersiyle öğrenciler, Alevi teolojisinin diğer dinlerle olan ilişkisi ve bu dinlerin birbirleriyle olan ilişkisini incelerler. Öğrenciler bu din ve dünya görüşlerine odaklanırken çoğulcu bakış açısını geliştirmeli ve bu perspektifle dinlere ve dünya görüşlerine yaklaşmalıdır. Bu dönemde öğrencilerin, diğer dinlerle veya farklı dine mensup insanlarla diyalog kurulması halinde Alevi perspektifini yeterince temsil etme yeteneği geliştirmesi ve diğer dinlere yönelik olarak da derinlemesine bilgi ve beceri kazanmaları amaçlanır. Kültürlerarası Teoloji dersi, farklı geleneklerden örneklere odaklanır ve farklı kültürlerin odak konularını ele alır. Uygulama amaçlı özel olarak hazırlanan çalışmalarda seçilen konular Alevi bakış açısıyla işlenir ve ilgili modülün incelemesi tamamlanır.

Son modül olan Tez Çalışması ile öğrenciler tarafından belirlenen dini odak bir konu kapsamlı ve sürdürülebilir bir şekilde ele alınır ve öğrenciler bu doğrultuda kendilerini geliştirir. Bir konu ve bilimsel yöntem geliştirme konusunda daha önce yapılan çalışmaları inceleyen öğrenciler, Alevi teolojisi ile ilgili diğer derslerde geliştirilen bir konuyu belirleyerek derinlemesine ve disiplinler arası olarak tez çalışmalarını tamamlarlar. Tez çalışmasının savunulması ve kabul görmesiyle yüksek lisans programı tamamlanır.

Sonuç olarak ele alındığında Almanya’da eyaletlerde ve yükseköğretimde uygulanan Alevilik eğitimi programı son dönemde hızlanmıştır ve çerçevesi genişletilerek sürdürülmektedir. Almanya özelinde ele alındığında eyaletlerde uygulanan eğitim programı eyaletlerin kendi eğitim yasalarına göre farklılık göstermektedir. Okullardaki eğitim programı da eyalet yasaları doğrultusunda hazırlanmış olsa da içerik olarak benzerliklere sahiptir. AABF’nin önderliğinde hazırlanan eğitim programı ve müfredatı, eyalet yasalarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrencilere Alevilik eğitimi ile kazandırılması hedeflenen değerler Aleviliğin inanç

esasları doğrultusunda şekillenmiştir. Almanya’da okullarda Alevilik eğitimi programını uygulayacak öğretmenler yetiştirmek amacıyla sertifika programı şeklinde başlayan öğretmen yetiştirme süreci, yükseköğretimde lisans ve lisansüstü programlar olarak uygulamaya konulan öğretim şekliyle devam etmektedir. Henüz az sayıda üniversitede Alevilik eğitimi programı uygulansa da birçok üniversitede Alevilik çalışmaları sürdürülmektedir. Alevilik çalışmaları sürdürülen üniversiteler ve akademik olarak Aleviliği araştıran bölümler olmasına rağmen okullarda Alevi din öğretmeni olarak görev alabilmek için Hamburg ve Weingarten üniversitelerinde lisans ve lisansüstü programlar olarak Alevilik bölümlerinde öğrenim görmek gerekmektedir.

Almanya’da okullarda uygulanan müfredatın içeriği, Alevilik inanç esasları ve Aleviliğin günlük yaşama yansımaları ve uygulamaları olarak belirlenmiştir. Aleviliğin temel inanç öğretileri olan Cem, Semah, Musahiplik gibi kavramlarla birlikte Aleviliğin barındırdığı tarihi olaylar ve süreçler; Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, 12 İmam, Hacı Bektaş Veli gibi önemli zatlar ile Alevi bayramları ve önemli günleri de müfredatın ana konularını oluşturmaktadır. Hem okullar hem de yükseköğretim programları incelendiğinde Alevilik temel kavramlarının yanında diğer dinler ve dünya görüşleri ile farklı görüşlere sahip insanlarla bir arada yaşamaya saygı çerçevesinde bakma durumları da Aleviliğin toplumsal ve gündelik yaşamı düzenleyen unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır. Farklı dinler ile Aleviliği karşılaştırma, Aleviliği diğer din ve görüşlerden ayıran noktalara odaklanma ve Alevi inanç değerlerine sahip bireyler olarak günlük yaşamı idame ettirme ve bu değerleri hayatına yansıtma hem okullarda hem de yükseköğretimde öğrencilere sunulmaktadır. Öğrencilerin Alevi benliğini unutmadan farkındalık duygusuna sahip olarak yaşamlarını sürdürmeleri ve Aleviliğin gelecek nesillere doğru bir biçimde aktarılması programların temel hedeflerindendir.

5. AVUSTURYA YÜKSEKÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ALEVİLİK EĞİTİMİ

Avusturya’da Aleviliğin tarihçesi, Almanya’da olduğu gibi göçlere dayanmaktadır. Başta Almanya olmak üzere Avrupa’ya Türkiye’den yapılan göçlerle Türk nüfusunun Avrupa ülkelerindeki varlığı artmış ve zaman içerisinde Avrupa ülkeleri içinde gerçekleşen göç hareketi ve Türkiye’den gerçekleşen göçler Avusturya’da Türk nüfusunun giderek artmasına sebep olmuştur. Avusturya’ya göç eden Türkler “misafir işçi” olarak ülkeye giriş yapmış ve göç ederken kendi siyasi, dini, kültürel ve milli değerlerini de beraberinde getirmişlerdir. Avusturya’ya göç eden Türk nüfusunun büyük bir çoğunluğunu “Sünni” nüfus oluştururken (Şimşek, 2016: 30) Türk nüfusu içerisinde Alevi topluluğunun sayısı da her geçen gün Avusturya ve diğer ülkelerde artmaya devam etmiştir. Bu değişim sürecinde Avusturya ilk kuşak göçmenler için “gurbet” olarak tanımlanırken artık yüz binleri geçen nüfus oranıyla yeni nesil için “vatan” veya “ikinci vatan” olarak tanımlanmaktadır (Şimşek, 2014: 545).

Avusturya’da müslüman topluluğunun diğer dini gruplarla eşik haklar kazanması 1912 yılında Hanefi mezhebi özelinde İslam Kanunu’nun çıkarılmasıyla gerçekleşmiştir. Ancak İslam kanunu sadece Hanefi mezhebine mensup kişileri kapsayamayacağından 1972 yılında İslam (Sünni) Dini topluluğu (İGGİÖ) kurulmuştur ve 1912 yılında verilen yasal haklar doğrultusunda tüm İslam topluluklarını kapsayıcı hale gelmiştir (Avusturya Alevi İslam İnanc Toplumu Raporu: 6). Sünni inanç esaslarının hakim olduğu bu kuruluşun Alevileri temsil etmesi Avusturya Alevilerinin beklentilerini karşılamamaktaydı ve Aleviler bu duruma karşılık olarak kendi kurumlarını oluşturarak diğer dini topluluklar gibi resmi olarak tanınmak ve eşit haklara sahip olmak için harekete geçti.

Avusturya’da yasal olarak bir “İnanç Toplumu” şeklinde tanınmak ve adlandırılmak için resmi kanallara başvuruda bulunmak gereklidir. Bu başvuruda aranılan şartlar ise şu şekildedir:

- Tanınma için yapılan başvurunun İnanç ve organizasyon Tüzüğü ile birlikte sunulmalı içeriğinde insan hak ve hürriyetleri ile Avusturya Anayasasına aykırı bir madde bulunmamalıdır.

- Başvuruyu yapan en az 300 birey, bu inancı benimsediğine, başka bir inanç mensubu olmadıklarını beyan etmek zorundadırlar.
- Tanınması istenen inanç daha önce tanınmış bulunan inançlara zarar veremez, o inançların kopyası olamaz. Ayrıyaten Avusturya’da en az 20 yıllık bir resmen faaliyette olan bir organizasyona sahip olmalıdır. Dernek ya da benzeri yasal statüde bir geçmişe sahip olması gerekmektedir (ALEVI Raporu: 8).

Viyana Alevi Kültür Birliği’nin başvurusuyla (2009) Avusturya’da IGGİÖ’nün Alevileri temsil görevi 2013 yılında resmi olarak son bulmuş, Aleviler “Din Toplumu” statüsü kazanarak Avusturya Alevilerini resmi temsil hakkını Avusturya Alevi İslam İnanç Toplumu (ALEVI) kurumu kazanmıştır. 2015 yılında “İslam Yasası”nın kabul edilmesiyle birlikte “Alevi İnanç Topluluğu Avusturya” (Alevitische Glaubensgemeinschaft in Österreich, ALEVI) olarak bu kurumun ismi değiştirilmiştir. Resmi yollardan elde edilen kazanımlarla birlikte Avusturya’da Alevi topluluğu resmi statü kazanarak Alevilik din olarak kabul edilmiştir. Ayrıca Alevi topluluğu cenazelerde Alevi inanç esaslarına göre defin hakları ve Alevi mezarlığı, okullarda Alevilik din derslerinin öğrencilere verilmesi, cem evlerinin resmi ibadethane statüsü kazanması, üniversitelerde Alevilik bölümlerinin açılabilmesi ve Alevilik derslerini verebilecek öğretmenlerin yetiştirilmesi, öğrencilere verilen karnelerde resmi başvurularla dini inanç kısmına Alevi ibaresinin eklenmesi gibi haklar elde etmişlerdir (ALEVI Raporu: 15-18).

Şimşek (2016: 153-154)’e göre Avusturya Alevileri 1989’a kadar kimliklerini gizlemiş ve gizli bir yaşam sürmüşlerdir. Bu gizli yaşam ve Alevi olarak kendilerini tanıtamama durumundan tabii olarak Aleviler de hoşnut değildi ve örgütlenmeye başladıkları sürece kadar da bu durum aynı şekilde devam etmiştir. Alevilerin örgütlenmeye başladıkları zaman da sol çizgide hareket ettikleri ve sol görüş altında örgütlenme yoluna gittikleri görülmektedir. Avusturya Alevilerinin kurduğu “Alevi-Bektaş Anadolu Kültür Derneği” sadece Avusturya’da değil dünyada kurulan ve içerisinde “Alevi” ibaresini içeren ilk dernek olarak kabul görmektedir (Şimşek, 2016: 158). Bu dernek ile örgütlenme faaliyetini resmiyete döken Avusturya Alevileri günümüze kadar planlı ve programlı bir şekilde kurumsallaşma yolunda ileri boyutta kazanımlar elde etmiş ve günümüzde Aleviliğin Avusturya’da resmi statü kazanmasında önemli faaliyetler yürütmüşlerdir.

5.1. Avusturya’da Okullarda Alevilik Eğitimi

Avusturya’da 6 ila 15 yaş arasındaki öğrencilerin eğitim alması zorunludur. Zorunlu eğitim ilk 9 yıllık eğitim sürecini kapsar ve 6 yaşından itibaren her öğrencinin *Primarstufe* (ilkokul)’e kayıt edilmesi zorundadır. İki seviye şeklinde yürütülen ortaöğretimin ilk basamağı olan *Sekundarstufe I* (ortaöğretim I) 5, 6, 7 ve 8. sınıfları kapsarken, *Sekundarstufe II* ise 9, 10, 11, 12 ve 13. sınıfları kapsamaktadır. Avusturya’da eğitim öğretim planlamasının içerisinde öğrencilerin tercih edebilecekleri okul türlerine ve bir sonraki aşama olan üniversite eğitimlerine yönelik bilgilerin yanı sıra din derslerine dair düzenlemeler de yer almaktadır.

Avusturya’da öğrencilerin kendi dinlerine ait din derslerini alabilmelerine olanak sağlayan yasal düzenlemeler mevcuttur. Ancak öğrencilerin bu din derslerini alabilmeleri için o dinin Avusturya Devleti tarafından resmi olarak tanınmış olması gerekmektedir. 1912 yılında resmen tanınmış olan İslam dininden dolayı da öğrenciler okullarda istekleri doğrultusunda İslam din dersleri alabiliirken 2013 yılından itibaren ise Alevilik de din olarak tanındığı için öğrenciler Alevilik din derslerini de alabilmektedir. Okullarda kimlik hanesinde Alevi yazan 3 öğrenci olması Alevi din eğitimi alması için yeterlidir, öğrenci sayısının 3’ten az olması durumunda ise farklı bir okulda bu dersi alması mümkündür. Bu dersleri verecek öğretmenlerin yetiştirilmesi ve bu derse yönelik müfredatın hazırlanması, bu derste okutulacak ders kitaplarının içeriği gibi unsurlar ise verilecek olan din dersinin mensup olduğu dini topluluğa aittir (Karaköse, ? : 11)²⁶.

Avusturya’da okullarda verilecek Alevilik dersleri ile ilgili hak ve sorumluluklara sahip olan kurum ALEVI’dir. 2015 yılında yürürlüğe giren İslam Yasası ile Sünni ve Alevi inancıya sahip topluluğun yetkili kurumlar aracılığıyla hak ve sorumlulukları belirlenmiştir. ALEVI’ nin de bu yasa ile sorumlu olduğu alanlar şu şekilde belirlenmiştir:

- Kendini Adlandırma ve dini kavramlarını (isimlerini) koruma hakkı
- Bilgi, değerlendirme ve rapor verme hakkı

²⁶ Burada yer alan bilgiler için Şaban Karaköse’nin *Avusturya’da Din Eğitimi* adlı eğitim sunumundan faydalanılmıştır.

- Özel kuruluşlarda manevi danışmanlık hakkı ve gençlik eğitimi
- Yemek / gıda düzenlemesi
- Dini Bayramlar
- Görevlilerin görevlerinin fesh edilme konusu
- Mezarlıklar (Islamische Religionsgesellschaften, 2015: 5-7).

Alevilik derslerine ilişkin içerik ve müfredatı hazırlama yetkisi ALEVI'dedir. Hazırlanan içerik Avusturya makamlarınca incelenerek Avusturya yasalarına ve İnsan Haklarına aykırı olmaması durumunda yürürlüğe girer (ALEVI, 2020: 18). Alevilik derslerinin içeriğini ise Alevi inanç sisteminin temel kavramları ve öğrencilerin kendilerini ve çevresini tanıyarak Alevilik esaslarına uygun olarak yaşamlarını sürdürmesi hedefi oluşturmaktadır. Bu sayede öğrenciler Alevilik inancı ile gündelik yaşam arasında bağlantı kurarak yaşamlarını anlamlandırabileceklerdir. Hazırlanan müfredat ile öğrencilerin;

- Alevi olmayan bir ortamda Alevi kimliğinin gelişiminin desteklenmesi,
- insanları Aleviliğin tarihi ve her yönüyle gündelik yaşam hakkında bilgiler edinmesini,
- yaşamlarında kendilerini tanımları ve bulmaları noktasında oryantasyon ve yardım almasını,
- dilini, özellikle Alevi terimleri ve metaforları ile ilgili tanımlama ve kelime dağarcığını genişletmesini,
- Alevi kaynakları temelinde bağımsız olarak yaşayabilmeleri ve hareket edebilmeleri için motive olmalarını sağlamayı,
- Aleviler ve farklı inançlardan insanların eşitlik, barış ve karşılıklı saygı içerisinde yaşayabileceği inanıncını kazanmasını hedeflemektedir (Erdoğan, 2017: 203).

Alevilik din dersi için hazırlanan müfredat ve kitap öğrencilerin seviyesine göre farklılık göstermekle birlikte müfredatta yer alan bilgiler doğrultusunda Alevi din eğitiminde öğrencilerin Aleviliğe dair aşağıdaki başlıca temel bilgileri ve kavramları kazanması hedeflenmektedir:

- Alevilikte Tanrı anlayışı (Allah, Hak)

- Hak-Muhammed-Ali arasındaki ilişkiye dair Alevi anlayışı
- Alevi inançları ve değerleri
- Aleviliğin tarihi ve manevi temelleri
- Alevi kültürü ve Alevilik dini ritüelleri; özellikle de Deyişler, Saz ve Semah
- Alevi ahlakı ve ilkeleri
- Alevilikte ibadet biçimleri; özellikle Cem, Semah ve Alevi gelenekleri
- Hz.Muhammed, Hz. Ali ve On iki İmam'ın etkilerinin geleneksel tarihi
- Hünkar Hacı Bektaş Veli ve diğer önemli şahsiyetlerin önemi ve etkisi
- Ulular (örneğin yedi büyük ozan)
- Büyük dinlerin peygamberleri
- Farklı din ve inançların temelleri ve dünya görüşleri (Erdoğan, 2017: 204-205).

İlkokul ve Ortaokul öğrencilerinin Alevilik derslerinde kazanması hedeflenen becerileri ve bu becerilerin hangi konu içerisinde verileceği de müfredatta yer almaktadır. Bu doğrultuda birinci ve ikinci sınıf öğrencilerine kazandırılması gereken beceriler ve bu becerilerin yer aldığı üniteler şu şekilde belirlenmiştir:

ÜNİTE	KONU	BECERİ
İnsanlar ve Yaşam Yönelimleri	Tanrı (Hakk) ile İlgili Fikirlerim ve İmgelerim	Kişisel ve dünya inançlarını anlar ve bu inançları sohbet ederken ifade edebilir
	Hayatımda ve Dünyada Aydınlık ve Karanlık, Mutluluk ve Keder; Cerağ	Hayattaki olayları algılar ve Alevilik nuruyla/ışığıyla yorumlar
Öğretilen (Bilimsel) ve uygulanan (yaşanan) Din	- Tanrı İnsanın Kaynağıdır; “Küntü Kenz” - Minnettarlığımı Nasıl Gösterebilirim; Rıza (Rızalık), Lütuf (sofra duası)	Kendi mezhebine / dinine ait kaynak metinleri, duaları ve inançları bilir ve bunları kendi yaşamına göre yorumlar
	Tanrı'yı İnsanın Karşısında Görmek; İlahi Nur Taşıyan Adam-Hallacı Mansur (Enel Hakk)	Hak-Muhammed-Ali'nin anlamını ve kendi dininin ana motiflerini keşfeder ve anlar
	Hayvanlar ve Çevre için Sorumluluk; Yaratana uğruna Yaratılanı Sevmek ve Ona Saygı Duymak.	Alevilik temelinde etik sorunları tanımlar ve nasıl davranılacağını bilir
	- Kutsal İbadethane Cem Evi; - Hızır Bayramı; “Yetiş ya Hızır!”, Hızır Cemi	Cem evlerini keşfeder ve en önemli Alevi bayramlarını tanımlar
	Neye güvenebilirim; Sadakat: Hz. Ali, “Kurtuluş Sadakatte Yatar”	Dinin temel değerlerini bilir ve çatışma durumlarında bunların önemini değerlendirir
Toplumda ve Kültürde Din	Kılıç (Zülfikar), Güvercin ve Adanmışların Taşı (Teslim Taşı); Hz. Ali'nin Adaleti ve Barış	Medyada, sanatta ve kültürde geçmişten ve günümüzden dini motifleri keşfeder, yorumlar ve şekillendirir
	İnsanlar Neye Güveniyor: Tanrı'nın Önünde Herkes Eşittir, Herkes Tanrı'nın bir Parçasıdır – Tevhid	Diğer inançları tanımlar ve ahlaki bir tartışma kültürü geliştirir
Dini ve İdeolojik Çeşitlilik	Aleviliğin Temel Sembolleri; Hz. Ali, 12 İmam, Hacı Bektaş Veli, Balım Sultan ve Pir Sultan Abdal	Diğer inançları tanımlar ve bir ahlaki bir tartışma kültürü geliştirir

Tablo 17: 1. Sınıf Alevilik Dersi Konuları ve Kazandırılması Hedeflenen Beceriler

ÜNİTE	KONU	BECERİ
İnsanlar ve Yaşam Yönelimleri	Başkaları Tarafından Nasıl Algılanıyorum? Tanrı Beni Nasıl Algılıyor? “Sana Yapılmasını İstemediğin Şeyi Başkalarına Yapma”. Hz. Ali	Kişisel ve dünya inançlarını anlar ve bu inançları sohbet ederken ifade edebilir
	İyilik Yapmak, Acı Çekmekten Kaçınmak; İmam Zeynel Abidin	Hayattaki olayları algılar ve Alevilik nuruyla/ışığıyla yorumlar
Öğretilen (Bilimsel) ve uygulanan (yaşanan) Din	Tanrı İçimde; Hz. Ali-Nehcül Belaga, Hallacı Mansur Divanları. Ben Özgürce Dua Edebilirim; Sabah ve Akşam Duaları, Dua	Kendi mezhebine / dinine ait kaynak metinleri, duaları ve inançları bilir ve bunları kendi yaşamına göre yorumlar
	İnsanlara Hizmet Etmek Tanrı'ya Hizmet Etmek Gibidir	Hak-Muhammed-Ali'nin anlamını ve kendi dininin ana motiflerini keşfeder ve anlar
	Dışlanma ve Şiddete Karşı Sorumluluk; 72 Milletin Tümüne Aynı Şekilde Bak	Alevilik temelinde etik sorunları tanımlar ve nasıl davranılacağını bilir
	- Alevi Kültür Merkezi - Ghadiri Hum; Hz. Ali'nin Anlamı	Cem evlerini keşfeder ve en önemli Alevi bayramlarını tanımlar
Toplumda ve Kültürde Din	- Dünyadaki Diğer İnsanlarla Bağlantım Var; Topluluk- Ayin-i Cem, Buyruk - Birbirimize Güvenmek; Doğruluk-Musahiplik-Buyruk	Dinin temel değerlerini bilir ve çatışma durumlarında bunların önemini değerlendirir
	Müzik ve Şiir; Telli Kuran, 12 İmam ve Uluların Görüntüleri	Medyada, sanatta ve kültürde geçmişten ve günümüzden dini motifleri keşfeder, yorumlar ve şekillendirir
Dini ve İdeolojik Çeşitlilik	Farklı Dini ve İdeolojik Fikirlerle Karşılaşmak; Siz Dininiz ve Benim Dinim	Diğer inançları tanımlar ve ahlaki bir tartışma kültürü geliştirir.
	Mezhepsel Çeşitlilik İçinde Alevi Yaşamı; Aleviler, Bektaşiler	Diğer inançları tanımlar ve bir ahlaki bir tartışma kültürü geliştirir

Tablo 18: 2. Sınıf Alevilik Dersi Konuları ve Kazandırılması Hedeflenen Beceriler

Alevilik Din eğitimi müfredatı beceri odaklı bir müfredattır ve Alevi dini eğitiminin çerçevesini oluşturmaktadır. Müfredat, din öğretmenlerine zaman yönetimi, öğretim içeriğinin yapılandırılması ve hepsinden önemlisi genişletilebilmesi ile ilgili kararlar alma özgürlüğü vermektedir. Konulara yönelik hedef ve içerik oluşturulurken, disiplinler arası ve bütüncül bir öğrenme süreci hedeflenmiştir. Önemli günler ve bayramların yanı sıra Uluları anma günleri ders içeriğini şekillendirmektedir. Tüm okul seviyelerinde bu husus dikkate alınır ve dua eğitimi de aynı şekilde ilerler. Alevilik din derslerinde dört temel gereksinim alanı, din eğitiminde on beceri ve konu alanı örnek içeriklerle belirlenmiştir (Gesamte Rechtsvorschrift für Lehrpläne, 2015: 4).

Üçüncü sınıfta da beceriler ve ünite değişmezken konularda değişiklik mevcuttur. Bu noktada birinci tabloda yer alan konuların yerini sırasıyla şu konular oluşturmaktadır:

- Büyük Sorularım-İnsanların Soruları; Ahiret (Ölümden Sonra Yaşam)
- Umudun Kaynağı Olarak Alevi İnancı; Kalbinde Nur Taşımak
- Hz. Ali'yi Seven Allah'ı Sever; Hadis, Ehl-i Beyt, Kur'an-ı Kerim, Birlik Cemi: Gözcü Duası
- Kişi Olarak Bir Sorumluluğum Var: Kendini Kontrol Etmenin Üç Kuralı: Eline, Diline ve Beline Sahip Olmak
- Yoksulluk ve Adaletsizliğe Karşı Sorumluluk; Hayırseverlik ve Cömertlikle Yoksulluğu İyileştir-Hz. Ali
- Cem Töreninin Yapısı ve Anlamı, *Kuran* 2, 58, *Kuran* 7, 31, *Erkanname*; Muharrem Orucu ve Aşure Bayramı, Kerbela ve İmam Zeynel Abidin
- Merhamet: Yeryüzünde Olmanın Anlamı; Çeşitliliği Kabul: Hz. Ali'den Malik Ejder'e Mektup
- Rakamların Arkasındaki Sır; Üç, Beş, Yedi, On İki, On Dört, On Yedi, Kırk ve Yetmiş İki (Buyruk)
- Birlikte Yaşamayı Ne Zorlaştırır
- Hristiyan Yaşamı ve İnancının Unsurları; *Kur'an-ı Kerim* 19, *Kur'an-ı Kerim* 3, *Kur'an-ı Kerim* 16, 93 (Gesamte Rechtsvorschrift für Lehrpläne, 2015: 9).

Dördüncü sınıflarda uygulanan Alevilik din dersi müfredatında da kazanım ve üniteler birinci, ikinci ve üçüncü sınıf müfredatındaki uygulama ile aynıdır, yalnızca konuları farklıdır. Dördüncü sınıf müfredatında uygulanan Alevilik derslerinde ise şu konular yer almaktadır:

- Benim İçin Kutsal; Ehl-i Beyt Aşkı
- Hayatta Mutluluk ve Mutsuzluk; Kerbela ve İmam Zeynel Abidin
- Allah Bize Yardım Eder; Hadis, Hızır, 12 İmam, Dede; Hak-Muhammed-Ali Yolu; İnanç
- İnsanlara ve Kendime Karşı Sorumluluk; Cem-Anlaşma, Pişmanlık
- Cem Töreninde On İki Hizmet; *Erkanname*; Kurban Bayramı; İbrahim Peygamber
- Adaleti Savunmak; Sivil Cesaret, Pir Sultan Abdal; Dört Kapı Kırk Makam
- Cem Evi- İnanç ve Mimari; Dört kapı ve On İki İmam
- Birlikte Yaşama Koşulları; 72 Millete Aynı Şekilde Bakın- Hz. Ali'den Mektup; Nehcül Belaga
- Yahudi Yaşamı ve İnancının Unsurları; Musa ve Harun'un Hikayesi (Gesamte Rechtsvorschrift für Lehrpläne, 2015: 10-11).

ÜNİTE	KONU	BECERİ
İnsanlar ve Yaşam Yönelimleri	Tanrı (Hakk) ile İlgili Fikirlerim ve İmgelerim; Aleviliğin Mitolojik Yaratılış Hikayesi, Alevi İmgesi ve Değer Sistemi, Kuran 2, 29 ve Buyruk	Kişisel ve dünya inançlarını anlar ve bu inançları sohbet ederken ifade edebilir.
	Hayatımda ve Dünyadaki Aydınlık ve Karanlık, Mutluluk ve Keder; Ayn'el Yakın, İlm'el Yakın, Hakk'el Yakın, Kuran 102, Kuran 56, 95 ve Kuran 69, 50-51	Hayattaki olayları algılar ve Alevilik nuruyla/ışığıyla yorumlar.
Öğretilen (Bilimsel) ve uygulanan (yaşanan) Din	- Tanrı İnsanın Özüdür; Öze Dönüş, Kur'an-ı Kerim 89, 27 - Minnettarlığımı Nasıl Gösterebilirim; Topluma Hizmet	Kendi mezhebine / dinine ait kaynak metinleri, duaları ve inançları bilir ve bunları kendi yaşamına göre yorumlar
	Surette Tanrı'yı Görmek; Düşünen ve Hareket Eden Bir Canlı Olarak İnsan; Hz. Ali	Hak-Muhammed-Ali'nin anlamını ve kendi dininin ana motiflerini keşfeder ve anlar.
	Hayvanlar ve Çevreye Karşı Sorumluluk; İnsan-ı Kamil'e Ulaşmak İçin Yola Çıkmak, Yolu Sonuna Kadar Yürümek ve Evreni Anlamak	Alevilik temelinde etik sorunları tanımlar ve nasıl davranılacağını bilir.
	- Kutsal Ritüel Mekânı: Cem Evi; Görgü Cemi, Yıkanma Ritüeli, Cem Evine Girme (Buyruk) - Hızır Bayramı; Alevi Takvimi: Mezhepler Arası Bir Figür Olarak Hızır	Cem evlerini keşfeder ve en önemli Alevi bayramlarını tanımlar.
Toplumda ve Kültürde Din	- Neye Güvenebilirim; Sadakat-Musahiplik (Buyruk) - Barış: Barış, Ayıpların Örtüsüdür. Kendini Beğenene Kızan Çok Olur (Nehc'ül Belaga)	Dinin temel değerlerini bilir ve çatışma durumlarında bunların önemini değerlendirir
	- Ritüel Dans: Semah; Ayin sırasında semah	Medyada, sanatta ve kültürde geçmişten ve

ÜNİTE	KONU	BECERİ
	döner, Kırkların Hizmeti (Kırklar Cemi - Buyruk)	günümüzden dini motifleri keşfeder, yorumlar ve şekillendirir.
Dini ve İdeolojik Çeşitlilik	İnsanlar Neye Güveniyor; Seçilen Kardeş-Musahiplik (Buyruk)	Diğer inançları tanımlar ve ahlaki bir tartışma kültürü geliştirir.
	(Dini) Bir Topluluğa Kabul Edilmek; Yemin (İkrar) (Buyruk)	Diğer inançları tanımlar ve bir ahlaki bir tartışma kültürü geliştirir.

Tablo 19: 5. Sınıf Alevilik Dersi Konuları ve Kazandırılması Hedeflenen Beceriler

Beşinci sınıf müfredatıyla ortaokul öğrencilerine kazandırılmak istenen yeterlilikler, diğer sınıf düzeyleri olan 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri için de kazandırılması hedeflenen becerilerdir. Bu beceriler, beşinci sınıfta verilen ancak diğer sınıflarda farklı konu²⁷ başlığı altında verilen beceriler olarak müfredatta yer almaktadır. Bu sınıf düzeylerinde de dersler sınıflarda yapılır ancak belirli durumlarda öğrencilerin pratikte görebilmesi için Cem evlerinde veya Cem evi olarak hizmet verebilecek olan ALEVI ofisinde de uygulanabilir (Erdoğan, 2017).

5.2. Avusturya Üniversitelerinde Alevilik Eğitimi

Avusturya’da yükseköğretim kurumlarında Alevilik eğitiminin temelini, Avusturya Federal Devleti tarafından Aleviliğin resmi olarak din statüsünde yer alması oluşturmaktadır. Okullarda Alevilik derslerinin yer alması hasebiyle üniversitelerde de yüksek lisans eğitimi olarak Alevilik eğitimi verilmektedir. Bu eğitimler aracılığıyla okullarda öğrencilere verilen Alevilik din eğitimi derslerine öğretmen yetiştirmek amaçlanmaktadır. Avusturya’da din olarak tanınmış ve belirli bir

²⁷ “Alevi Din Eğitimi” ders kitabı olarak Avusturya’da okullarda öğrencilerin kullandığı kitaba ait içindekiler sayfası ve kitap içerisinde birkaç konu örneği eklerde sunulmuştur. Bu ders, henüz yolun başında olduğundan ders kitapları sınıf düzeylerine göre ayrı ayrı hazırlanamamıştır ve buna yönelik çalışmalar devam etmektedir. Mevcut durumda okullarda okutulan “Alevilik Din Eğitimi” ders kitabı; Nurten Kalaycı tarafından Sedat Korkmaz Dede ile hazırlanmıştır ve bu dersler yeni oluşum içerisinde olduğundan henüz tam olarak son şeklini almamıştır. ALEVI ve Avusturya eğitim dairesi tarafından hazırlanan müfredat çok detaylı ve kapsamlı olmasına karşılık bu ders için hazırlanan kitap henüz tüm kademeler için ayrı ayrı olacak şekilde tasarlanmamış ve ortak bir kitap olarak hazırlanmıştır. Dr. Erdal Kalaycı ile yapılan görüşmelerde Kalaycı da bu duruma değinmiş ve bu dersin ve materyalinin geliştirilmesi için gerekli çalışmaların sürdüğünü belirtmiştir.

temsilcisi bulunan bütün dini topluluklar için öğretmen yetiştirmek amacıyla bu eğitimler verilebilmektedir.

Alevilerin dini topluluk olarak devlet tarafından tanınmasından sonra ise Viyana Üniversitesi'nde Alevilik Anabilim Dalı açılmıştır. Viyana Üniversitesi'nde kurulan bu anabilim dalı ile Alevi Teolojisi eğitimi verilmeye başlanmıştır. Teolojik eğitimin yanı sıra Alevi inancı rehberlik hizmetleri görevlisi yetiştirmek ve lise dengi okullarda Alevilik eğitimi verecek öğretmenlerinin yetiştirilmesi için eğitim programları düzenlenmektedir. Bu programlar Alevilik öğretmenleri yetiştirmenin yanı sıra Alevi inanç önderlerine de eğitim programları düzenlemeyi sağlamaktadır. Viyana Üniversitesi Alevilik Anabilim Dalı'na ek olarak KPH (*Kirchliche Pädagogische Hochschule*-İnançlar Pedagojisi Yüksekokulu) Viyana/Krems'de kurulan Alevi Din Enstitüsü ile ilkökul ve ortaokul Alevilik Din Eğitimi dersi öğretmenleri yetiştirilmektedir (ALEVI, 2020: 19).

Avusturya'da yasal olarak tanınan kiliselerin ve dini toplulukların tamamı inançları doğrultusunda Alevilik derslerinde olduğu gibi dini eğitim alma hakkına sahiptir. Dini topluluk olarak kabul gören kuruluşlar ve üyelerinin başvuruları doğrultusunda öğrencilerin veya velilerin talepleri ile okullarda öğrencilerin dini eğitim almaları mümkündür. 16 yaşına gelmemiş öğrencilerin velileri ile 16 yaşına gelmiş öğrenciler isterlerse bu din derslerinden muaf tutulabilir veya kendi inançlarından farklı bir dini eğitim talebinde bulunabilirler. Avusturya'da yasal olarak tanınan kiliseler ve dini topluluklar şu şekilde sıralanabilir:

- Katolik Kilisesi
- Evanjelist Kilisesi
- Avusturya Eski Katolik Kilisesi
- Avusturya Grek-Doğu Kilisesi
- Avusturya'daki Süryani Ortodoks Kilisesi
- İsrail Din Topluluğu
- Avusturya Metodist Kilisesi
- Mesih-İsa LDS Kilisesi
- Avusturya Ermeni Apostolik Kilisesi

- Avusturya Yeni Apostolik Kilisesi
- Avusturya İslam İnanç Topluluğu (İGGİÖ)
- Avusturya Budist Din Derneği
- Avusturya Kıpti Ortodoks Kilisesi
- Yehova'nın Şahitleri
- Avusturya'daki Alevi Dini Cemaati

Bu cemaatlerin veya kiliselerin tamamı devlet tarafından dini topluluk olarak tanındığı için bu kişilerin kendi dinlerinde eğitim alma hakkı Avusturya Federal Devleti yasaları ile güvence altına alınmıştır. Ancak çoğunluğunu Hristiyan nüfusun oluşturduğu bir ülkede Hristiyanlık için bazı ayrıcalıklar da söz konusudur. Örneğin bir okuldaki öğrencilerin yarısından fazlası Hristiyan ise, okul idarecisi tüm sınıflara haç koymalıdır. Öte yandan, öğrencilerin çoğunluğu Hristiyan değilse, karar okula aittir (Erzbischöfliches Amt für Schule und Bildung, 2019: 12). Bu doğrultuda Aleviler de okullarda din eğitimi noktasında devlet tarafından resmi olarak tanındığı için bazı kazanımlar elde etmiştir. Öğrencilerin seçmeli olarak Alevilik din eğitimi dersleri alabilmesi ise belki de okullardaki en önemli kazanımdır. Okullarda verilen Alevilik din eğitimi dersleri beraberinde üniversitelerde de Alevilik kürsülerinin açılmasını sağlamıştır. Çünkü okullarda Alevilik eğitimi verecek öğretmen ihtiyacı ancak bu şekilde giderilebilmiştir.

5.2.1. Viyana Üniversitesinde Alevilik Eğitimi

Viyana Üniversitesi'nde İslam İlahiyat Araştırmaları Enstitüsü (2017'de kurulmuştur), Aleviliğin de resmi olarak kabulünden sonra iki ayrı bölüme ayrılmış; İslam İlahiyatı ve Alevi Teolojisi olarak farklı bilim dalları ile varlığını sürdürmektedir. Mezhep odaklı çalışmaların yer aldığı bir bölüm olan Alevi Teolojisi, Aleviliği metinler ve gelenekler temelinde incelemektedir ve bu alanda üniversiteler düzeyindeki ilk teolojik bölümlerden bir tanesidir. Alevi teolojisinin kuruluşu, kültürel ve inanç olarak Avrupa'da yaklaşık 60 yıllık göçmenlik geçmişi olan ve 1,5-2 milyon Alevi'ye karşı devletin sorumluluk pozisyonu ile gerçekleşmiştir. Almancanın konuşulduğu Avusturya'da göç bağlamı üzerinden bir üniversitenin disiplin olarak Alevi teolojisini açması son derece olağandır ve bu bölümün başlangıcını da Avrupa'ya yapılan göçler oluşturmaktadır.

Viyana Üniversitesi'nde açılan Alevilik Anabilim Dalı dünyada “Alevilik Teolojisi”nin verildiği ilk üniversite olarak karşımıza çıkmaktadır. Üniversite bu bölüm için ilana çıkarak Alevilik Teolojisi'nde profesör görevlendirmek için ilk adımı 2017 yılında atmıştır. Medyada yer alan habere göre Alevilik Teolojisi ilk profesörünü aramaktaydı. Bu haberin içeriğinin bir bölümü şu şekildedir:

Avusturya Alevileri'nin tanınma için 2008 yılının 23 Mart tarihinde yaptıkları tanınma başvurusu ve din toplumu statüsünde 22 Mayıs 2013 tarihinde tanınmalarının ardından, kazanımlar inanılmaz bir tempoda yol almaya başladı. Okullarda Alevilik Derslerinin 2014 yılından itibaren verilmeye başlanan süreç, 2016 yılında resmi olarak Viyana-Krems İnançlar Eğitim Bilimleri Yüksek Okulunda Alevilik İnanç Öğretisi Enstitüsü'nün kurulmasına evrildi. Alevilik Enstitüsünde Alevilik dersleri Öğretmenleri yetiştirilmeye başlandı. Bu süreçte şimdi de Avrupa ve Avusturya'nın en köklü Üniversitesi dahil olarak, Alevi Teolojisinin (İnanç Öğretisi) okutulacağı, Alevilik Anabilim Dalı'nın kuruluşunu gerçekleştirerek bir tarihsel gelişmeye ev sahipliği yapıyor. Viyana Üniversitesi bu gelişmeyle Alevilik Teolojisi öğrenimini sunan dünyadaki ilk üniversite ünvanına sahip oldu... (Havadis.at, 10 Mart 2017).

Alevilik Teolojisi bölümü, disiplinlerarası bir bölümdür ve tarihsel, hermeneutik, pratik, sistematik ve pedagojik alanla teolojik alanın farklı disiplinler aracılığıyla incelenmesini ve araştırılmasını hedeflemektedir. Bu amaçla disiplinlerarası bir bölüm olarak Alevi geleneğinin çeşitli köken bölgelerinden ve göç bağamlarından gelen yazılı, sözlü, ritüel, görsel ve işitsel-görsel geleneklerine odaklanılmaktadır. Alevilik üzerine araştırmalar tarihsel temel araştırma ve çağdaş pratik araştırmalar olarak eşzamanlı şekilde üniversite bünyesinde yürütülmektedir (Viyana Üniversitesi, 2021).

Viyana Üniversitesi Alevilik Anabilim Dalında lisans öğrenimini tamamlayan öğrenciler istekleri doğrultusunda İslam Din Eğitimi alanında yüksek lisans ve doktora programına kayıt yaptırabilirler ve derslerden başarılı olmaları halinde Alevilik üzerine yüksek lisans ve doktora tezi yazabilirler. Lisans düzeyinde ise zorunlu derslerle birlikte seçmeli dersleri de alarak Alevilik ve İslam üzerine öğrenim görürler. Lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin Viyana Üniversitesi Alevi Teolojisi bölümünde alabilecekleri dersler ve bu derslerin saatleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

DERSLER	AKTS
Zorunlu Modül Grubu-Giriş Aşaması ve Oryantasyon	16 AKTS
İslam'da Çoğulculuk	8
Bilimsel Araştırmaya Giriş	8
Zorunlu Modül Grubu-Dil Yeterliliği	32 AKTS
Dil Yeterliliği 1 (Zorunlu)	16
Dil Yeterliliği 2a (ya da) 2b (Zorunlu)	16
Zorunlu Modül Grubu-Alevi Teolojik Araştırmalara Giriş	42 AKTS
Alevi İlahiyat Araştırmalarına Giriş I	
Alevi İlahiyat Araştırmalarına Giriş II	
Alevi Teolojik Çalışmalarının Derinlemesine İncelenmesi	
Alternatif Zorunlu Modüller	
Alevi Tarihi	10 AKTS
Tamamlanması Gereken Diğer Zorunlu Modüller:	
Avrupa'daki Müslüman Dünyası: Toplum, Siyaset, Tarih	8 AKTS
Dini Öğretimi ve Öğrenimi	13 AKTS
Dini Uygulamalar ve Estetik	15 AKTS
İslami Düşünce Çeşitliliği	13 AKTS
Dini ve Toplumsal Diyalog	11 AKTS
Alternatif Zorunlu Modüller	16/20 AKTS
Alevi İlahiyat Çalışmaları	20
TOPLAM	180 AKTS²⁸

Tablo 20: Viyana Üniversitesi Alevi Teolojisi Dersleri

İslami Çoğulculuk dersinde öğrenciler konunun temelleri, yapısı ve içeriği hakkında genel bir bakış elde ederler. Dersin tamamlanmasıyla öğrenciler, ders hakkında teorik bilgiye sahip olurlar ve İslam İlahiyat Araştırmalarını diğer akademik disiplinlerden ayırt edebilirler. Buna ek olarak öğrenciler, İslami-Teolojik araştırmaların filolojik, teorik ve metodolojik içeriğini bilirler ve İslami çoğulculuğa ve çeşitliliğe ilk bakış açısını bu dersle kazanırlar. Ayrıca öğrenciler İslami dil ve görüşlerin kökenleri ve gelişimi hakkında temel bilgiler edinirler.

²⁸ Alevilikle ilgili terimler veya kavramlara modülde yer verilmezken daha sonra modülde bu bilgilere yer verileceği bilgisi yazmaktadır. Ancak derslerde konu başlıklarına göre Alevilik tarihi ve önemli şahsiyetleri üzerinden Alevilikte Cem, Semah, Rızalık, Musahiplik, Gülbank, Deyiş, Nefes vs. gibi kavramların yer alması tahmin edilebilir.

Bilimsel Araştırmaya Giriş dersini tamamlayan öğrencilerin, akademik çalışmalar için gerekli olan teorik yöntem ve teknikleri edinmeleri hedeflenir ve bu yöntem ve teknikleri İslami çalışmalar için uygulamayı hedeflerler. Öğrenciler metinleri anlamak ve eleştirel olarak değerlendirmek için temel metodik bilgi edinirler ve İslam İlahiyat Araştırmalarında akademik çalışma teorileri, teknikleri ve yöntemleriyle tanışır.

Dil yeterliliği dersiyle öğrenciler Arapça öğrenirler. Öğrencilerin, Kuran'ı ve diğer İslami-Teolojik kaynakları okumasına ve anlamasına bir giriş sağlamak için Arapça ile ilgili temel bilgiler verilir. Öğrencilerin bu ders ile Arap alfabesine hâkim olması, klasik yazılı Arapça dilinin fonolojisi, morfolojisi, sözdizimi ve sözlükleri hakkında temel bilgiler edinmesi, basit sözdizimsel yapılarla Arapçaya aşinalık kazanması, Arapça dilinde basit metinleri okuma ve anlamada temel beceriler edinmesi amaçlanmaktadır. İleri düzey dil yeterliliği dersleri ile de bu temel ders daha da geliştirilmekte ve öğrencilerin daha üst düzey dil bilgisi becerileri kazanarak Kur'an ve İslami eserleri daha iyi analiz edebilmeleri ve Arapça'ya daha hâkim olmaları amaçlanmaktadır (Vienna Üniversitesi, 2019).

Vienna Üniversitesinde Alevilik çalışmaları İslam İlahiyat Araştırmaları Enstitüsünde yürütüldüğünden İslam Araştırmaları ve Alevilik Araştırmaları ayrı bilim dalları olarak yürütülmekte ve müfredatları benzer özellik taşımaktadır. Aynı müfredat hem İslam Araştırmaları hem de Alevilik Araştırmaları lisans programları için düzenlenmiş ve Alevilik için ayrı başlıklar açılrsa da zorunlu olarak İslam derslerinin alındığı görülmüştür.

Vienna Üniversitesi'nde "İslami-Teolojik Çalışmalar" adı altında; İslami din eğitimi, İslam Teolojisi ve Alevi Teolojisi çalışmaları yürütülmektedir. Bunun yanı sıra mezhep odaklı ve disiplinler arası bir konu olarak İslam çalışmalarının gelişimine katkıda bulunmak ve diğer akademik disiplinlerle yakın iş birliği içinde çalışmak üniversite bünyesindeki Alevilik ve İslam çalışmalarının hedefini oluşturmaktadır. Alevi Deyişleri ve Nefesleri, Aleviliğin tarihi (ör. Ocakların tarihi ve oluşum süreçleri, Ehl-i Beyt ve Ulu Ozanlar vb.), Aleviliğin dini uygulama biçimleri (Cem, Semah gibi dini uygulamalar ve bu ayinlerle ilgili bilimsel düşünceler dahil) Aleviliğin inanç temelleri (Hak-Muhammet-Ali anlayışı, Edep-Erkân) gibi konularla da Alevilik lisans programı şeklini almaktadır.

5.2.3. Viyana/Krems İnançlar Pedagojisi Yüksekokulunda²⁹ Alevilik Eğitimi

Avusturya’da ilkokul ve ortaokullarda öğretilen Alevilik dersleri için öğretmen yetiştirmek amacıyla Viyana/Krems İnançlar Pedagojisi Yüksekokulunda Alevilik Din Enstitüsü kurulmuştur ve burada öğrencilere daha önceden belirlenmiş kriterler ve konular doğrultusunda eğitim verilmektedir. 240 AKTS’den oluşan lisans müfredatının 60 AKTS’lik kısmı dini eğitim derslerini kapsamaktadır. Lisans diplomasını alan öğrenciler din eğitimi öğretmeni olabilmek için yüksek lisans yapmak zorundadır. Yüksek lisans öğrencilerine ise iki seçenek sunulmaktadır: 60 veya 90 AKTS’lik dersler. Öğrenciler, 60 AKTS’lik yüksek lisans derslerini başarıyla tamamlayarak ilkokullarda (1-4. sınıf) öğretmen olarak çalışabilir. Ancak din öğretmeni olarak her kademede ve liselerde (1-9. sınıf) görev alabilmek için 90 AKTS’lik yüksek lisans derslerini tamamlamak zorundadırlar. Lisans derecesine sahip olmak, 60/90 kredilik yüksek lisans için ön koşuldur ve lisans derecesi 8 yarıyıldan oluşmaktadır. 60 kredilik yüksek lisans 2 yarıyıldan, 90 kredilik yüksek lisans 3 yarıyıldan oluşur. Bu yöntem ile öğretmenlik yapabilmek sadece Aleviliğe özgü bir durum değildir; Hristiyan, İslam, Yahudi ve Budist Din Enstitüsü gibi farklı dinlere özgü enstitüler de bulunmaktadır ve bu enstitüler aracılığıyla öğrenciler din eğitimi alanında veya farklı alanlarda öğretmenlik yapmaya hak kazanabilirler (Wien/Krems Kirchliche Pädagogische Hochschule).

“Alevi Dini”nin eğitimdeki odak noktasını, bir yandan yazılı kaynaklar diğer yandan Aleviliğin sözlü gelenekleri (Deyişler ve Nefesler gibi) oluşturmaktadır. Bu iki temel dayanak, Alevilik derslerinde hem sistematik hem de pratik şekilde bir arada verilir. Alevilik derslerinin içeriğini ise Alevilik öğretileri ve Alevi temelli konular olan Allah düşüncesi, Hak-Muhammed-Ali, Kuran ve tarihi, günlük hayatta iman, insan ve yaratılış gibi konular oluşturmaktadır. Alevilik din eğitiminde ayrıca okul hukuku ve Alevi müfredatı özelinde devlet okullarında mezhepsel din eğitimi ile ilgili belirli konular da vardır. Tüm derslerde didaktik olarak tasarlanmış bir içerik mevcuttur ve bu içerikler, üniversitenin yeterlilik seviyesi modeline uygun olarak

²⁹ İnançlar Pedagojisi Yüksekokulu hem Viyana hem de Krems yerleşkelerinde eğitim vermektedir. İnançlar Pedagojisi Yüksekokulu, Alevi din eğitimi alanında Avusturya’da öğretmen yetiştirme faaliyetleri yürütülen programların uygulandığı en önemli kuruluştur.

birbiriyle bağlantılı olacak şekilde yürütülür (Wien/Krems Kirchliche Pädagogische Hochschule).

Alevilik derslerinin lisans derecesinde temel odağını 5. yarıyılıda başlayan dersler oluşturmaktadır ve bu dönemden önce öğretmenlikle ilgili genel ve teorik dersler yer almaktadır. 3.yarıyılıda başlayan dini eğitimle ilgili dersler ise herhangi bir dini özeline almamaktadır ve dinler hakkında genel bilgiler vermektedir. 5. dönemden itibaren ise öğrenci temel derslerin yanında hangi din ile ilgili öğretmenlik diploması almak istiyorsa o din ile ilgili dersleri seçmeli olarak alır ve bu şekilde uzmanlık alanı ile ilgili bir adım atmış olur. 5. yarıyılıda Alevilik derslerini seçmek isteyen bir öğrenci, Aleviliğin İnanç Kaynakları (3 kredi); Alevi İnanç Öğretisinin Temelleri (3 kredi); Peygamber'in Ailesi (Ehlibeyt), Halifeleri ve Takipçileri (İnananlar) (3 kredi) derslerini almaktadır.

Aleviliğin İnanç Kaynakları dersinde öğrenciler, en önemli Alevi inanç kaynakları, Tefsir, Hakk-Muhammed-Ali ve Alevi inanç kaynaklarında yer tutan peygamber ailesi hakkında bilgiler edinir. Alevi İnanç Öğretisinin Temelleri dersinde ise Alevilik Tarihi ve Alevi Terminolojisi ile Alevilikte uygulama (ibadet) çeşitliliği hakkında bilgi edinirler. Bu bilgilere ek olarak aynı dönem içinde aldıkları Peygamber'in Ailesi, Halifeleri ve Takipçileri dersinde öğrenciler Peygamber Efendimiz'in ailesi (Ehl-i Beyt) ve hayatı ve Alevilik için anlamı, Aleviliğin teşkilatı ve yapısı, inanç sistemi ve din Adamları, 12 İmam ile ilgili dualar, deyişler ve ağıtlar hakkında öğretim görürler.

6. yarıyılıda öğrenciler Alevilik ile ilgili olan Günlük Yaşamda Alevilik (3 kredi), Alevi İbadet Ayini-Cem (3 kredi) derslerini alırlar. Günlük Yaşamda Alevilik dersiyle öğrenciler Alevi Teolojisi: Alevi inancı ve kendini anlama; İslam'da yer alan farklı İnanç akımları perspektifinden Teolojinin temel kavramları; Pratik Teoloji: dini cemaatler, ibadet yeri ve ibadet uygulama hizmeti; Alevi inancının öğrenimi ve öğretimi konusunda görüş geliştirir ve bilgi sahibi olurlar. Alevi İbadet Ayini-Cem dersiyle ise Alevi ibadetleri ve 12 hizmet hakkında teorik bilgilere ulaşırlar (Wien/Krems Kirchliche Pädagogische Hochschule).

7. yarıyılıda müfredatta Pedagojik ve didaktik Alevi din eğitimi (3 kredi) ve Alevi uluları ve Alevi şiiri (3 kredi) adıyla iki tane Alevilik ile ilgili seçmeli ders yer almaktadır. Pedagojik ve didaktik Alevi din eğitimi dersinde öğrenciler Alevi din

eğitimi ve didaktik öğretim ile didaktik ve pedagojik yöntemler konularına hâkim olurlar ve bu yöntemlerle Alevilik hakkında daha fazla bilgi edinirler. Alevi uluları ve Alevi şiiri dersiyle ise Alevi önderleri, bu kişilerin Alevi inancındaki anlamları ve önemi, inanç kaynağı ve temeli olarak bu kişilerin eserleri, Alevi inancında saz'ın rolü ve saz öğretim kurslarıyla Alevilikte önem arz eden ve Alevi dini ritüelleri için gerekli olan bilgilere ulaşırlar.

8. yarıyıda öğrenciler programda yer alan Alevi ahlakı (3 kredi) ve Avrupa'da Alevilik (3 kredi) dersleriyle Alevilikte insan imajı, Alevilikte yol öğretimi ve bu öğretimin amacı ve Alevi Etiğı (ahlakı) konularına ek olarak Avusturya'daki tanınma süreci ve Avrupa'daki Alevi akımları ile Türkiye'deki Alevilerin durumu konularını görmektedirler. Bu derslere ek olarak ise Alevi bayramları, önemli günleri ve bu günlerin Aleviler için önemi ile okul organizasyonu ve kültürü perspektifinden Alevi bayramları konularını içeren Önemli Alevi Olayları, Bayramları ve Pratikteki Anlamları (3 kredi) dersini öğrenciler almaktadır³⁰.

Avusturya'da uygulanan Alevilik eğitimi okullar ve yükseköğretim özelinde incelendiğinde Alevilik din eğitiminin temelini, Almanya'da da yürürlükte olan Alevilik öğretim programı oluşturmaktadır. Avusturya, yasalar karşısında her bireyin eşit şartlarda eğitim alması ve kendi inançları doğrultusunda din öğretim programına katılması hususunda “eşitlik ilkesi”ne uygun olarak hareket etmeye çalışmaktadır ve bu durum yasal düzenlemelerle güvence altına alınmaya çalışılmıştır. Devlet tarafından resmi olarak tanınan her dini topluluk, kendi inançlarını okullarda öğretme imkanına sahiptir ve bu konuda Avusturya Eğitim Bakanlığı ile birlikte hareket etmek durumundadır. Alevi topluluğı da kendi inançlarının devlet tarafından resmi olarak

³⁰ Müfredatta yer alan Alevilik dersleri ve bu derslerin tablosu eklerde sunulmuştur. Müfredatta yer alan ders açıklamalarına göre Alevilik derslerinde öğrencilerin;

- Kuran, Nehcü'l-Belâga, Buyruk, Makalât ve Menakıpname'nin yapısı ve ana temaları,
- Alevi Batini (gizli, iç) yorumları ve Alevi kavramları,
- Alevi inanç kaynaklarının temelleri
- Alevi çocuk kitaplarının ve yardımcı kaynaklarının (kitaplar, bağlantılar, ...) sunumu ve analizi ile çocuklara uygunluğu gibi konulara hâkim olmaları amaçlanmaktadır.

Bu sayede öğrenciler;

- Alevi inanç kaynaklarının yapısını, gelişimini ve ana temalarını betimleyebilir.
- Aleviliğın kendisi için önemini kavrayabilir.
- Alevi inanç kaynaklarını Batini açıdan yorumlayabilir ve Alevi kavramları hakkında bilgi sahibi olabilir
- Alevi inanç kaynaklarından gelen didaktik kavramlara dayalı öğretim süreçleri geliştirebilir
- Alevi inanç kaynaklarından sembolik metinler hazırlayabilir ve bunları öğrencilerin yaşamı ve deneyimleriyle ilişkilendirebilir.

tanınmasıyla birlikte bu hakları elde etmiştir. 1912 yılında devlet tarafından tanınan İslam din eğitimi, zaman içerisinde farklı düzenlemelerle değişiklikleri içerisinde barındıran öğretim programları olarak okullarda ve yükseköğretimde uygulamaya koyulmuştur. Zaman içerisinde değişikliklere sebep olan bazı yasal düzenlemelere, Alevilik gibi bazı inanç uygulamalarının İslam altında değil de kendine özgü bir inanç olarak devlet tarafından tanınması neden olarak gösterilebilir.

Aleviliğin devlet karşısında yasal kimlik statüsü kazanmasıyla birlikte Alevilik din eğitimi, İslam din eğitimi gibi okullarda öğrencilere seçenek olarak sunulmaktadır. Öğrencilerin yeterli sayıda talep durumunda Alevilik din eğitimi hakkına sahip olması, okullarda uygulanan din eğitimi modelinin yasal çerçevesini oluşturmakta ve bu konudaki tercih öğrencilerin iradesine bırakılmaktadır. Alevi din eğitiminin okullarda öğrencilere sunulması ile Almanya örneğinde olduğu gibi Alevilik din eğitimi öğretmenlerine ihtiyaç doğmuştur. Bu konuda da yükseköğretim bazında düzenlemeler yapılarak Viyana Üniversitesi başta olmak üzere Alevi din eğitimi öğretmenleri yetiştiren kuruluşlar uygulama olarak yükseköğretime dahil edilmiştir. Avusturya üniversitelerinde de özellikle ilahiyat alanında araştırmalar yapılan fakülte ve enstitülerde olmak üzere Alevilik araştırmaları mevcuttur. Ancak halihazırda okullarda Alevilik din öğretmenleri yetiştirmek amacıyla Viyana Üniversitesi Alevilik Teolojisi ile Viyana/Krems İnançlar Pedagojisi Yüksekokulu hizmet vermektedir. Bu yükseköğretim kurumlarında uygulanan Alevilik öğretim programı, Avusturya yükseköğretiminde uygulanan zorunlu dersler ile seçmeli dersleri içerisinde barındırmaktadır. Zorunlu dersler her lisans ve lisansüstü öğrencinin almak zorunda olduğu dersleri kapsarken seçmeli dersler ise öğrencilerin ihtisaslarında yoğunlaştıkları alan derslerini kapsamaktadır. Bu dersler, Alevilik din eğitimi öğretmeni olmayı hedefleyen öğrenciler için Alevilik müfredatını, İslam dersleri öğretmeni olmak isteyen öğrenciler için İslam dersi müfredatını kapsamaktadır. Avusturya’da yükseköğretimde uygulanan bu programlarda Alevi Teolojisi ile İslam Teolojisi farklı programlar olarak yükseköğretimde yer almaktadır.

6. ALEVİLİK EĞİTİMİ İLE İLGİLİ MAHKEME SÜREÇLERİ VE KARARLARI

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri özelinde din eğitimi Türkiye’de son dönem ağırlıklı olmak üzere her zaman tartışmaları beraberinde getiren bir konu olmuştur ve çeşitli uygulamaları içerisinde barındıran dönemsel farklılıklar içermektedir. Bazı dönemlerde serbest bazı dönemlerde kısmen zorunlu bazı dönemlerde ise zorunlu olarak karşımıza çıkmaktadır ve özellikle okullarda verilen din eğitimi uygulama farklılıkları içermektedir. Okullarda verilen din eğitimlerine ek olarak yaygın eğitim şeklinde de yürütülen dini eğitim faaliyetleri mevcuttur ve bu eğitim şekli tamamen kişilerin isteği doğrultusunda yürütülmektedir. Ancak okullarda verilen dini eğitim veya din dersi uygulamaları günümüzde zorunlu olarak verilmektedir ve yasal düzenlemeler aracılığıyla kanunlarda belirtilen kişi ve gruplar (Hristiyanlar gibi) bu uygulamalardan muaf tutulmaktadır. Türkiye’deki mevcut kültürel ve inanç çeşitliliği dikkate alındığında yasalarda yer alan muafiyet kavramı her grubu veya topluluğu kapsamamaktadır. Bu duruma örnek olarak verilebilecek ilk topluluk ise belki de Alevi topluluğudur.

Aleviliğin, İslam içinde veya İslam dışında yer alması tartışmaları hala geçerliliğini koruyan bir konu ve tartışma kaynağıdır. Bazı gruplar veya bazı kişiler Aleviliği İslamiyet eksenli bir mezhep olarak tanımlarken bazı gruplar ise Aleviliği mezhep olarak değil İslam içinde bir görüş olarak kabul etmektedir. Bunların dışında Aleviliği İslam dışı unsur olarak gören veya Aleviliği gayri İslami bir inanç olarak gören kişi veya gruplar da mevcuttur. Bazı kişi veya gruplar ise Aleviliği ayrı bir din olarak tanımlamakta ve başka bir eksene oturtmaktadır. Tüm bu farklı görüşlerin dışında bambaşka görüşe sahip kişi veya gruplar da yok değildir. Bu görüşlerin tamamı için gerek Alevi topluluğu gerekse diğer inanç temelli topluluklar açısından ortak bir açıklama gelmemektedir çünkü Aleviler içerisinde de Sünniler içerisinde de bu konuda görüş ayrılıkları mevcuttur.

Zorunlu din dersleri ile ilgili olarak Türkiye içerisinde bazı dönemlerde mahkeme kararları ve mahkemelere başvurular söz konusudur ve bu durum gerek medyada gerekse kurum ve kuruluşlar aracılığıyla kamuoyunda yer kaplamaktadır. Bu davalardan en önemlileri olarak zorunlu din dersleri ile ilgili Hasan Zengin’in kızı Eylem Zengin için yaptığı başvuru, Mansur Yalçın ve Diğerleri olarak bilinen başvuru;

Cem evleri ile ilgili olarak ise İzzettin Doğan ve Diğerleri olarak bilinen başvurular karşımıza çıkmaktadır.

6.1. Hasan Zengin-Eylem Zengin Davası

Aleviliğin konumu itibariyle süregelen tartışmalar, Türkiye’de okullarda yürütülen din derslerinin mevcudiyeti noktasında farklı görüşlere veya yorumlara sebebiyet vermektedir. DKAB derslerinin özelinde bu derslerin tamamının seçmeli olmasını savunanlar, dileyenin muaf olması gerektiğini savunanlar veya bu derslerin zorunlu olması gerekliliğini savunanlar da farklı inanç topluluklarına mensup kişilerdir. Aynı inanç değerlerine sahip kişilerin de bu noktada farklı görüşleri olabilmektedir. Alevi topluluğu içerisinde de bu doğrultuda farklı görüşler yer almasına rağmen çoğunluk DKAB derslerinin zorunlu olmamasından yana görüş bildirmektedir. DKAB derslerinin müfredatı ve zorunlu olmasından dolayı da gerek Türkiye içerisindeki yetkili merciler ve mahkemeler gerekse AIHM aracılığıyla bir hak mücadelesi sürdürülmektedir. Türkiye içerisinde resmî kurumlara ve mahkemelere başvuran ancak istediği sonucu elde edemeyen kişiler AIHM’ye başvurabilmekte ve hak mücadelesini uluslararası hukuk aracılığıyla devam ettirmektedirler. Bu durum için örnek teşkil eden birçok dava ve karar mevcuttur ve Türkiye’de din dersleri için de hem yurt içi hem de yurt dışı kaynaklı mahkeme sonuçları veya süreci halihazırda yer almaktadır. Hasan-Eylem Zengin ve Mansur Yalçın örnekleri AIHM’in bu konudaki kararına ve Türkiye içerisindeki yerel mahkeme ve kurumlar sürecinin tüketilmesine örnek olarak verilmekte ve bu tür başvurulara kaynakça teşkil etmektedir.

Hasan Zengin kızı Eylem Zengin’in Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinden Alevi inancına mensup olduğundan dolayı muaf tutulması gerekçesiyle 2001 yılında İstanbul İl MEM’e başvuruda bulunmuştur. İl MEM, “Milli Eğitim Temel Kanunu” uyarınca karar alarak bu başvurunun ilgili madde (12. madde)’ye aykırı olduğu gerekçesiyle başvuruyu reddetmiştir. Kararı kabul etmeyen Hasan Zengin bu kez aynı gerekçe ile ve reddedilen başvuru dilekçesi ile İstanbul İdare Mahkemesi’ne konuyu taşımıştır. Aynı sonuç burada da tekrarlanmış ve Danıştay’ın da bu sonucu onamasıyla Hasan Zengin için Türkiye’deki hukuk yolları kapanmıştır (Efe, 2016: 85). Bu süreçte DKAB derslerinden muafiyet noktasında alınan kararların temel dayanağını bu dersten

kimlerin muaf olabileceğinin yasal çerçevesi oluşturmaktadır. Çünkü yasalarla belirlenen muafiyet Hristiyan ve Musevi inancına sahip kişileri kapsamaktadır (Yıldırım, 2021: 31).

Anayasa mahkemesine bireysel başvuruların açılmasıyla birlikte zorunlu din dersleri ile ilgili de başvurular mahkemeye yapılmaya başlamıştır. AYM'ye yapılan başvurular için henüz açıklanan bir karar söz konusu değildir ancak ilk başvurunun 2014 yılında yapıldığı bilinmektedir (Gazete Duvar, 4 Mart 2020). Bu başvuru ise henüz karara bağlanmadığından ve ertelendiğinden Türkiye içerisinde en üst mahkeme tarafından verilen karar Danıştay'a aittir. Danıştay ise Hasan Zengin'in daha önce alt mahkemelerin aldığı karar için yaptığı temyiz başvurusunu reddederek 2003 yılında bu konu hakkındaki kararını vermiştir. Ancak ilerleyen yıllarda AİHM'in bu konudaki kararı sonrası Danıştay da Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin zorunlu olamayacağı yönünde karar vermiştir. 2007 yılında Danıştay 8. Dairesinin bu konuda vermiş olduğu karar ile DKAB derslerinin yasalarla zorunlu olduğu belirtilmiş ve yasalara aykırılık tespit edilmemiş olmasına rağmen dersin içeriği ile ilgili sorunlar olduğu açıklanmıştır. AİHM kararları neticesinde gözden geçirilen zorunlu din dersi ile ilgili olarak Danıştay 8. Daire tarafından açıklanan karar metninde şu ifadeler yer almaktadır:

[...] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararında özetle; Türkiye' de ilk ve ortaöğretim kurumlarında verilen din kültürü ve ahlak bilgisi öğretiminin rehber ilkelerinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine aykırı bir yönünün olmadığı, ancak eğitim sisteminde, din dersleriyle ilgili tarafsızlık ve çoğulculuk koşullarının yerine getirilmemesi ve ebeveynlerin inançlarına saygı gösterilmesini sağlayacak uygun bir yöntem sunulmaması nedenleriyle, sistemin yetersiz olmasından ötürü Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ihlal edildiği belirtilmiştir. Devletin, eğitim ve öğretimle ilgili olarak üzerine düşen görevleri yerine getirirken, müfredatta yer alan bilgilerin nesnel ve çoğulcu bir şekilde aktarılmasına dikkat etmesi ve ebeveynlerin dini ve felsefi kanaatlerine saygı göstermesi gerekmektedir. Anayasanın 24. maddesine göre din kültürü ve ahlak öğretiminin ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında olduğu kuşkusuzdur. Ancak, bu öğretimin Anayasanın öngördüğü amaca uygun bir müfredatla verilmesi gerektiği, içeriğinin nesnel ve çoğulcu olması, kişinin dininin bir ayırım ve eşitsizlik unsuru olarak kullanılmaması ve devletin dinler karşısında tarafsız kalarak, bütün dinsel inançları eşdeğer görmesi gerekmektedir. Öğretimde uygulanan müfredatın belirli bir din

anlayışını esas alması durumunda, bunun Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi olarak kabul edilemeyeceği ve din eğitimi halini alacağı açıktır. Nitekim, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince öğretime ilişkin müfredatta yapılan ve kararımızda hüküm kurmaya yeterli görülen tespitler uyarınca, ülkemizde çoğulculuk anlayışı içerisinde, nesnel ve rasyonel bir şekilde din kültürü ve ahlak bilgisi öğretiminin verilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu durumda, Anayasanın 24. maddesinde, din kültürü ve ahlak bilgisi öğretiminin zorunlu olduğunun belirtilmesi, ilk ve ortaöğretim kurumlarında verilen öğretimin adının din kültürü ve ahlak bilgisi olmasına rağmen, içerik olarak din kültürü ve ahlak bilgisi öğretimi olarak kabul edilemeyeceği açık olduğundan ve din eğitiminin de ancak kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlı olması karşısında, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin bu içeriği ile zorunlu tutulmasında hukuka uyarlık bulunmamakta olup, aksi yöndeki Mahkeme kararında hukuki isabet görülmemiştir (Danıştay, 2007).

Danıştay tarafından alınan bu kararlar din kültürü derslerinin zorunlu olmasından ziyade içerikle ilgili problemler olduğu sonucuna varılmış ve içeriğin ilgili dersin öğretimi ile örtüşmediği kanaatine varılmıştır. Bu karara varılmasında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin vermiş olduğu zorunlu din eğitimi kararının etkili olduğu görülmektedir. Zira Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Hasan Zengin'in yaptığı başvuru ile ilgili olarak devletin din öğretimi derslerinde kendisine düşen görevleri yerine getirmesi gerektiğine ve diğer dinlere tanınan muafiyet seçeneğinin farklı inançlara ve görüşlere mensup öğrencilere de uygulanması gerektiğine hükmetmiştir. Mahkeme bu kararı alırken Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin birinci protokolünün ikinci maddesinin ihlal edildiği ve Türkiye'de yürütülen din derslerinde öğrenci ailelerinin inançlarının göz ardı edildiği ve bu inançlara saygılı davranılmadığı sonucuna varmıştır (Zengin, 2011: 59). AİHM bu kararla zorunlu din derslerinde uygulanan eksikliklerin giderilmesini ve öğrencilerin mağduriyet yaşamamaları için muafiyet seçeneği verilmesi tavsiyesinde bulunmuştur. Hasan Zengin'in yapmış olduğu bu başvuru Aleviler için hem ilkleri taşımaktadır hem de bir örnek olacak şekilde kendinden sonraki davalara kaynak teşkil etmektedir.

Hasan Zengin-Eylem Zengin davasından çıkan karar sonrasında ve 2009-2010 yıllarında yapılan Alevilik Çalıştayları sonucunda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde revizyona gidilmesi planlanmış, dersin zorunlu olmasında değişiklik

yapılmasa da ünitelerde ve konularda Aleviliğe yer verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu doğrultuda Alevilik Çalıştaylarında sunulan fikirler değerlendirmeye alınmış ve bu konuda bir komisyon kurulması kararlaştırılmıştır. 2009-2010 yılları arasında farklı zaman dilimleri içerisinde yapılan toplantılarla toplum tarafından “Alevi Açılımı” şeklinde lanse edilen ve hükümet yetkilileri ile Alevilikle ilgili kanaat önderlerinin katıldığı toplam 7 Çalıştay düzenlenmiştir. Alevilerin belki de ilk defa resmi olarak masaya oturduğu bu süreçte Alevilik ve din eğitimi başta olmak üzere birçok farklı alanda Aleviler isteklerini ve beklentilerini paylaşma ortamı bulmuşlardır (Zengin, 2013: 65). Hasan Zengin ve Eylem Zengin Davası ile Alevi Çalıştayları sonrasında din derslerinde Aleviliğin müfredatta yer alması için bir gayret başlamış ancak kitaplarda bu konuda çok da fark ortaya koyulamamıştır. Ayrıca bu durum İmam Hatipler gibi din eğitimi ağırlıklı okul ve kurslarda gerçekleşmemiştir (Başdemir, 2014: 21). Başdemir (2014: 22-23), konuyla ilgili olarak ele aldığı makale bu durumu şöyle özetlemiştir:

AIHM, 2007 yılında “Hasan ve Eylem Zengin” kararıyla Türkiye’de okutulan zorunlu DKAB dersinin içeriğinin Alevilik eğitimi açısından uygun olmadığı gerekçesi ile iptaline karar verdi. Ancak hükümet 2008 ve 2010 yıllarında ders müfredatında bazı değişikliklere giderek AIHM’in gerekçelerini ortadan kaldırdığını ileri sürerek dersin verilmesini ve zorunluluk halini sürdürdü. Bu düzenlemede “İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar” başlığı altında Alevilik-Bektaşilik, Ahilik, Yesevilik gibi göstermelik konu başlıkları koyularak sorunun giderildiği iddia edilmiştir.

Hasan-Eylem Zengin davası ile ilgili olarak Kerem Altıparmak (2013) tarafından hazırlanan rapor ile bu davanın süreçleri aşamalı olarak ele alınmış ve anlatılmıştır. Altıparmak (2013: 16), hazırladığı raporda DKAB derslerinin seçmeli olması gerektiği, dersin belirli bir dini kapsamayacak şekilde uygulama ve teoride kültür dersine dönüşmesi gerektiği, Alevilerin inançlarını açıklamak zorunda kalmadan bu dersleri kendi değerlerine göre alabileceği bir sistemin geliştirilmesi gerektiği sonucu ve tavsiyesi içerisindedir. Bu dava ile ilgili hazırlanan raporlar da genel olarak bu çerçeveye sahiptir ve bu tarz raporlar ile bu gibi davaların seyri ve kararların uygulanabilirliği takip edilmektedir.

Sonuç olarak değerlendirildiğinde Hasan Zengin’in yaptığı başvuru ile Türkiye içerisinde zorunlu din dersleri ile Alevilerin beklediği ve arzu ettiği kararlar mahkemeler ve ilgili kurumlar olan Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından

verilmemiştir. Konunun Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine taşınmasıyla birlikte Hasan Zengin istediği sonuca ulaşmış ve bu karar Aleviler açısından bir dönüm noktası olmuştur. Bu doğrultuda benzer kararlar Danıştay tarafından da alınmaya başlanmış ancak hükümlerin uygulanması noktasında hala sıkıntılar olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle zorunlu din derslerinde muafiyet koşullarının aynı şekilde devam etmesi ve Aleviliğin ders kitaplarında istenilen düzeyde yer almaması Alevileri tatmin etmeyen uygulamaların başlıcalarıdır.

6.2. Mansur Yalçın ve Diğerleri Davası

Hasan ve Eylem Zengin Davası olarak bilinen ve baba Hasan Zengin'in kızı Eylem Zengin'in zorunlu din derslerinden muaf olması için AİHM'e başvurusu ve buradan da muafiyet kararı (2007 yılı 1448/04 başvuru nolu kararı) çıkmasının ardından uygulamalarda sorunlar ortaya çıkmış ve bu kararın uygulanmadığını savunan Mansur Yalçın ve diğerleri, yeni bir başvuru yapmışlardır. Mansur Yalçın ve beraberindeki 13 kişi³¹ 2011 yılında ilköğretim ve ortaöğretimde zorunlu olan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin öğretim şeklinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin "1 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin ikinci cümlesi"ne aykırı olduğunu savunarak ikinci bir başvuruyu gerçekleştirmişlerdir (Mansur Yalçın ve Diğerleri / Türkiye Davası Karar Metni, 2014: 3).

Dava dosyasında yer alan bilgilere göre İstanbul'da yaşayan Mansur Yalçın ve beraberindeki kişiler, çocuklarının Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinden muaf tutulması için Millî Eğitim Bakanlığı'na başvuruda bulunmuşlardır. Millî Eğitim Bakanlığı'na yapılan başvuruda DKAB dersi müfredatının değiştirilmesi ve Aleviliğe yer verilmesini talep edilmiştir. MEB'e bağlı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü ise bu başvuruya ilgili dersin mezhepler üstü olarak verildiğini ve İslam'ın her yorumuna eşit yaklaşıldığı cevabını vermiştir. Din Öğretimi Genel Müdürlüğü ayrıca bu dersin içeriğinin 2007 yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından alınan karar doğrultusunda değiştiğini ve yeni müfredatta Aleviliğe yer verildiğini söylemiştir. Ancak başvuruda bulunan kişiler 2007-2008 eğitim öğretim yılından itibaren

³¹ Mansur Yalçın, Namık Sofuoğlu, Serap Topçu, Ali Yüce, Ali Kaplan, Eylem Onat Karataş, Hüseyin Kaya, Sevinç Ilgın, İsmail Ilgın, Cafer Aktan, Hakkı Saygı, Kemal Kuzucu, Yüksel Polat ve Hasan Kılıç.

uygulamaya konulan yeni müfredatın değişiklik içermediğini ve Alevilerin itiraz ettiği noktalarda bir fark olmadığını savunmuşlardır (Akad ve Kansu, 2015: 127).

Mansur Yalçın ve beraberindeki 1905 kişi bu kez Ankara İdare Mahkemesine başvurarak Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'nün vermiş olduğu kararı kabul etmediklerini göstermişlerdir. Ankara İdare Mahkemesinin talebiyle oluşturulan üç kişilik komisyon ile dava devam ettirilmiştir. Kurulan komisyon da ilgili dersin mezhepler üstü olduğu şeklinde ve hiçbir din ve dini görüşe ders kitabında ve derste ayrıcalık tanınmadığını raporlamıştır. Hazırlanan raporda Cem evleri ibadethane olarak değil kültürel faaliyetlerin gerçekleştiği yerler olarak tanımlanmış ve Alevilikte yer alan bayramlar gibi bazı konuların da içeriğe eklenmesi önerisinde bulunulmuştur (Mansur Yalçın ve Diğerleri / Türkiye Davası Karar Metni, 2014: 7). 3. Ankara İdare Mahkemesi, 2009 yılında verdiği kararla, Mansur Yalçın ve diğerlerinin başvurusunu müfredatta yapılan değişikliklerin uygun olduğu ve bir aykırılık olmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Danıştay'ın da bu kararı onamasıyla Mansur Yalçın ve diğerlerine AİHM kapıları açılmıştır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuran Mansur Yalçın ve diğer kişiler, Hasan Zengin'in başvurusunda olduğu gibi zorunlu din dersi uygulamasının Alevilerin inançlarını kapsamadığına ve bu konuda öğrencilere muafiyet şansı tanınmadığına değinmişlerdir. Mahkeme de Hasan-Eylem Zengin davasında olduğu gibi yine başvuru yapan kişileri haklı bulmuş ve hükümetin savunmasına rağmen Aleviler açısından Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 1. Protokolünün 2. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Buna ek olarak mahkeme Sözleşmenin 9. maddesi ve 14. maddesinin ihlal edildiğine hükmederek öğrencilerin din ve vicdan hürriyeti kapsamında muafiyet seçeneğinden yoksun bırakıldığını ve Hristiyan ve Musevi vatandaşlara tanınan muafiyet kolaylığının Alevi öğrenciler için de kolaylıkla sağlanabilmesinin gerekliliğine hükmetmiştir. Her ne kadar her iki davada da benzer sonuçlar alınsa da kararların uygulanıp uygulanmadığı noktasında tartışmalar sürmektedir.

Mansur Yalçın ve Diğerleri Davası ve Hasan-Eylem Zengin Davası Alevi öğrencilerin DKAB derslerinden muaf olması için Türkiye içerisinde mahkeme süreçlerinin tüketilmesi ve AİHM'ye başvurulması sonucu açılan en önemli iki dava olarak örnek teşkil etmektedir. Bu iki dava ilkleri barındırması açısından önem arz etse

de muhtemelen son davalar olmayacaktır. Hasan Zengin-Eylem Zengin davasından ayrı olarak Mansur Yalçın ve diğerlerinin açmış olduğu dava, bir önceki davayı daha da ileri taşımış ve bir önceki davada alınan kararlara ek olarak yeni kararlar/tavsiyeler alınması ile sonuçlanmıştır. Hasan Zengin'in açmış olduğu dava ile belki de Alevi Çalıştayları veya kamuoyundaki adıyla “Alevi Açılımı”nın gerçekleşmesi kaçınılmaz olmuştur. Her iki davanın sonucunda da Alevilerin büyük çoğunluğu bu derslerle ilgili tüm çaba ve çalışmalara rağmen bir değişiklik olmadığı görüşünde birleşmişlerdir.

6.3. İzzettin Doğan ve Diğerleri Davası

İzzettin Doğan ve Diğerleri Davası, Hasan ve Eylem Zengin davası ile Mansur Yalçın ve diğerleri davasından farklı olarak Cem evleri ile ilgili mahkemeye başvurulmuş bir davadır. Bu dava 2005 yılında Başbakanlığa sunulan bir dilekçe ile başlamış ve 203 kişinin başvurusuyla 2010 yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne taşınmıştır. 2005 yılında Başbakanlığa sunulan dilekçe ile İzzettin Doğan ve beraberindekiler aşağıda yer alan nedenlerden dolayı Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB)'ni şikâyet etmiş ve Alevi topluluğunun aşağıdaki taleplerini iletmişlerdir:

- Alevi vatandaşlara din hizmetlerinin kamu hizmeti olarak sunulması
- Alevi inancındaki vatandaşların ibadet mekanları olan Cem evlerine ibadethane statüsü kazandırılması
- İnancın gereği olan ibadetin icrası için yeteri kadar, yetkin ve Alevilerce yetkin kabul edilen kişilerin kamu görevlisi olarak istihdam edilmesi
- Genel bütçeden bu konularda verilecek hizmetlerin karşılanması için ödenek ayrılmasının temin edilmesini, bu konuda gerekli çalışmalar yapılarak Bütçe Kanunu'nda ödenek ayrılmasının sağlanması (İzzettin Doğan ve Diğerleri / Türkiye Kararı, 2016: 9).

Cem evlerinin DİB tarafından ibadethane olarak kabul edilmemesine ve Cem evlerine bu nedenle ödenek ayrılmamasına itiraz eden kişiler, daha önce Hasan Zengin ve Mansur Yalçın davalarında olduğu gibi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 9 ve 14. maddeleri ile sözleşmenin 1. protokolünün 2. maddesinin ihlal edildiğini savunurken, aynı zamanda T.C. Anayasasının da “din ve vicdan hürriyeti”

maddelerinin yok sayıldığını savunmuşlardır. Ancak Başbakanlık Halkla İlişkiler Daire Başkanlığı bu başvuruyu aşağıdaki gerekçelerden dolayı reddetmiştir:

1. [...] Diyanet İşleri Başkanlığının Anayasa, Yasalar ve Diğer Mevzuat uyarınca yürüttüğü hizmetleri İslam Dinine Mensup olan herkese yönelik olup mezhepler üstü ve umumdur. Umumi nitelikteki bu din hizmetlerinden herkes eşit ölçüde yararlanma hakkına sahiptir.
2. Anayasa, İnkılâp Kanunu olan 677 Sayılı Kanun, Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Nizamname, ilgili diğer mevzuat ve yargı kararları çerçevesinde cem evlerine ibadethane statüsü verilmesi hukuken mümkün bulunmamaktadır.
3. Kamu görevine girmek veya kamu hizmetine talip olmak isteyen herkesin, ilgili mevzuat uyarınca kamu görevlisi olarak istihdam edilme hakkı vardır. Bu hususta bazı şahıslara mezhep ve mezheplerine, dini inanç ve pratiklerine göre ayrıcalık tanınması ve buna bağlı olarak istihdam edilmesi hukuken mümkün bulunmamaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yürüttüğü din hizmetleri de kamu hizmeti niteliğinde olduğundan, Başkanlıkla personel istihdamı diğer kamu hizmetlerinde olduğu gibi vatandaşlık esasına ve objektif kriterlere göre sağlanmaktadır.
4. Anayasa ve Kanunlarda öngörülmemiş hizmetlerin karşılanması amacıyla genel bütçeye ödenek konulamamaktadır (İzzettin Doğan ve Diğerleri / Türkiye Kararı, 2016: 9-10).

Bu kararı kabul etmeyen davacılar bu kez Ankara İdare Mahkemesine başvuruda bulunarak Başbakanlık Halkla İlişkiler Daire Başkanlığının reddettiği başvurunun incelenmesini talep etmişler ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın camileri ibadethane kabul ederken Cem evlerini kültürel etkinliklerin yerine getirildiği mekanlar olarak kabul etmesine karşı dava açmışlardır. Cem evleri hakkında Diyanet İşleri Başkanlığı'nın, görüş bildirmesinde ve Cem evlerinin ibadethane olarak kabul edilip edilmeyeceği noktasında yetkili kurum olmadığı hususunda birleşen davacılar; Diyanet İşleri Başkanlığı'nın camilere ödenek verirken Cem evlerine aynı ödeneğin verilmediğini, camilerde din görevlileri ve personellerin maaşını öderken Cem evlerine görevli ataması ve Cem evlerinde gönüllü olarak görev yapan kişilere de ödeme yapmadığını ileri sürerek dava dosyasının esaslarını belirlemişlerdir. Ancak önce yetkili mahkeme davacıların beklediği kararı almamış ardından da Danıştay davacıların yaptığı itirazı reddetmiştir. Bunun sonunda davacılar 2010 yılında AİHM'e

başvurarak daha önce savundukları iddialarını uluslararası hukuk zeminine taşımışlardır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önünde hükümet yetkilileri ve davacılar savunmalarını yaparken birçok farklı noktada görüş ayrılıklarını dile getirmişlerdir. Bu noktada Cem evlerinin statüsü ve Alevi Açılımı gibi birbirinden farklı konularda çok farklı yorumlar yapılmıştır. Bu noktada Alevi olan davacılar Cem evlerinin ibadethane olduğunu ve resmi olarak ibadethane statüsü kazanması gerekliliğini savunurken, hükümet yetkilileri yaptıkları savunmada Cem evleri ile ilgili olarak şu açıklamayı yapmıştır:

Cem evleri, tam manasıyla dini ibadetlere yönelik olarak tasarlanan yerler olarak değerlendirilmediği için, Türk hukuku kapsamında ibadethane statüsüne sahip değildir. Diyanet İşleri Başkanlığı birçok görüşünde, cemevini bir çeşit tekke olarak, diğer deyişle katı anlamıyla bir ibadethane olarak değil, ruhani törenlerin gerçekleştirildiği toplantı yeri olarak değerlendirdiğini ifade etmiştir. Diyanet İşleri Başkanlığı'na göre, Alevi inancı tasavvuf etkili ve belirli kültürel özellikleri olan bir İslam yorumudur ve tek başına bir din veya İslam'ın bir mezhebi olarak değerlendirilemez. Bu nedenle cemevlerinin statüsünü ait oldukları tüzel kişilikle bağdaştırır (İzzettin Doğan ve Diğerleri / Türkiye Kararı, 2016: 28).

2009 Haziran ayından itibaren 2010 Haziranına kadar dönemin Devlet Bakanı Faruk Çelik başkanlığında Alevi Çalıştayları düzenlendiğini belirten hükümet temsilcileri davacılar arasında yer alan İzzettin Doğan'la birlikte devler yetkililerini de kapsayan 300 kişilik bir ekibin Alevilerin sorunlarına çözüm bulmak adına çeşitli toplantılar düzenlendiğine değinmişlerdir. Bu çalıştaylar sonucunda hazırlanan rapor ile Aleviler açısından sorun teşkil eden birçok noktada düzenlemeler yapıldığı dosyada yer almıştır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi için yeni bir müfredat hazırlanması ve Nevşehir Üniversitesi'nin adının Hacı Bektaş Veli Üniversitesi olarak değiştirilmesi bu raporda alınan kararlar doğrultusunda gerçekleştiği de dava dosyasındaki savunma içerisinde yer almıştır. Ayrıca Aleviliğin Sünnilikle kıyaslanmaması gerektiği ve Aleviliğin ancak bir görüş olabileceği ifadesi de bu dava dosyası içerisinde kendine yer bulmuştur.

Genel olarak Alevilik ve Alevilik kurumları üzerinden yapılan başvuru ve savunma ile bu dava dosyası diğer iki davayla kıyaslandığında daha geniş kapsamlıdır ve bu nedenle de Cem evlerinin statüsü gibi konularda karar alınan ilk uluslararası

dava olarak kabul görmektedir. Bu dava 26 Nisan 2016 yılında karar bağlanmıştır ve alınan karar doğrultusunda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 9. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca 9. madde ile birlikte değerlendirildiğinde de sözleşmenin 14. maddesinin de ihlal edildiği kararı alınmıştır. Alınan kararlar oy birliğiyle değil oy çokluğuyla alınmıştır. Dava sonucunda alınan kararlarla birlikte Cem evlerinin camiler gibi ibadethane olarak kabul edilmesi gerektiği ve Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından ödenekle desteklenmesi gerektiği görüşü/kararı çıkmıştır. Ayrıca Alevilerin ayrımcılığa uğradığını savunan mahkeme, Sünnilere göre Alevilerin kamu hizmetlerinden yararlanmaları hususunda eksiklikler olduğunu belirtmiştir. Tarikat olarak tanımlanan Aleviliğin, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından tanınmamasından kaynaklı olarak DİB'e devlet tarafından verilen önemli miktardaki ödenekten mahrum bırakıldığı ve tanımlanan bu statü nedeniyle DİB tarafından sağlanan birçok avantaja sahip olmadığı sonucuna varılmıştır. Devamında mahkeme şu madde ile Alevilerin haksızlığa uğradığı kararını almıştır:

Aleviliğin Türk toplumu ve tarihi içerisinde derin kökleri olan dini bir inanç olmasına ve ayırt edici niteliklerinin bulunmasına rağmen, bu inanç, dini bir mezhep olarak herhangi bir hukuki korumadan faydalanmamaktadır: cemevleri ibadethane olarak kabul edilmemekte, Alevilik inancının dini liderlerinin hukuki bir statüsü bulunmamakta ve bu inanca mensup kişiler sağlanan dini kamu hizmetlerinden hiçbir şekilde yararlanamamaktadırlar (İzzettin Doğan ve Diğerleri / Türkiye Kararı, 2016: 94).

Bu kararlar doğrultusunda ele alındığında dava sonucunda Alevilerin ciddi haksızlıklara maruz kaldığı, camiler gibi Cem evlerinin de ibadethane statüsü kazanması gerektiği, Alevilerin toplumun çoğunluğunu oluşturan Sünnilere göre ayrımcılığa uğradığı, Aleviliğin önemli değerleri olan bir inanç sistemi olduğu, Diyanet İşleri Başkanlığı'na ayrılan fondan Alevi kurumlarının ve görevlilerinin de faydalanması gerektiği gibi kararlar alınmıştır. Mahkemenin aldığı bu kararlarda Hasan Zengin-Eylem Zengin ve Mansur Yalçın ve diğerleri davalarının izlerini de görmek mümkündür. Bütün bu davalar birbirini izleyen ve tamamlayan süreçler olarak kabul görmelidir çünkü her bir dava bir sonraki dava için örnek olmakta ve alınan kararlarda diğer dava sonuçlarına göre giderek genişlemektedir. Bu davaların devam etmesi ve farklı alanlarda Alevilik ve Alevilere kazanımlar sağlaması muhtemeldir.

Alevi Düşünce Ocağı (ADO) tarafından yayınlanan AİHM kararları raporu (Uygulamada AİHM Kararları İzleme Raporu 2, 2020) ile de AİHM kararları izlenmekte ve değerlendirilmektedir. Dernek ayrıca bu davalarla ilgili olarak sürece dair alınan kararları ve bu kararların uygulanıp uygulanmadığını raporlaştırarak kamuoyuyla paylaşmaktadır. Bu raporda; AİHM’de alınan bu kararlar doğrultusunda hükümetin/devletin yeni eğitim stratejileri geliştirerek tarafsızlık ve eşitlik ilkesi doğrultusunda hareket etmesi gerektiği açıkça ifade edilmiştir ve kararların uygulanmasında bir gerilemenin gözle gözüktür şekilde olduğu dile getirilmiştir (Uygulamada AİHM Kararları İzleme Raporu 2, 2020: 8). Bu doğrultuda o dönem henüz hazırlanmamış olan “İnsan Hakları Eylem Planı”na vurgu yapılmakta ve bu plan ile Alevilerin beklentilerinin karşılanacağına dair beklenti içerisinde olduğu belirtilmektedir (Uygulamada AİHM Kararları İzleme Raporu 2, 2020: 14). Bu davaların sonuçlarının ülke eğitim sistemine yansımalarını ise ilerleyen yıllar gösterecektir.

7. SONUÇ

Alevilik, Türkiye dışında başta Avrupa olmak üzere birçok ülkede kabul görmüş bir inanç sistemidir ve her geçen gün Alevilikle ilgili gelişmeleri takip etmekteyiz. Alevi inanç esasları, Aleviliğin ibadet şekli ve türleri, Alevilikte önemli yer tutan tarihi şahsiyetler, Peygamber Efendimiz ve Hz. Ali, Ehlibeyt, Kur'an, Alevilik önemli günleri ve bayramları, Aleviliğin tarihinde göç süreci vs. gibi Alevilikle ilgili kavram ve terimlerin yanı sıra günümüzde en çok tartışılan konulardan bir tanesi Alevilik din eğitimi bir diğeri ise Aleviliğin din olarak Avrupa'da kabul edilmeye başlamasıdır. Her iki konuda gündemde sürekli olarak yer almakta ve bu gelişmelerin Aleviliğe ve Türkiye'deki Aleviliğe yansımalarının nasıl olacağı tartışılmaktadır. Toplumun her kesiminden farklı tepkiler alan bu gelişmeler ve Türkiye'de yürürlükte olan zorunlu din eğitimi dersleri, Aleviliği her geçen gün daha da merkeze çekmektedir. Almanya'da Aleviliğin kamusal alanda kabul görmesi, İngiltere gibi birçok Avrupa ülkesinde kimliklerde Alevi ibaresinin yer alması için yapılan çalışmalar ve kabuller, Aleviliğin ilkokul ve ortaokulla sınırlı kalmayıp lise ve üniversitelerde hatta anaokullarında dahi ders olarak verilmesi bu gelişmelerin yalnızca birkaçıdır.

Türkiye'de Alevilerin en temel taleplerini Cem evlerinin statüsü ve zorunlu din dersleri oluşturmaktadır. Aleviler, zorunlu DKAB derslerinin kaldırılmasını ve seçmeli olarak din eğitimi derslerinin verilmesini talep ederken Aleviliğin bu derste kendine yer bulamamasına vurgu yapmakta ve Sünni inancıya göre bu dersin içeriğinin ve müfredatının hazırlandığını savunmaktadırlar. Alevi topluluğu, Cem evlerinin ibadethane statüsüne alınmayarak Alevi inancının ve Alevi ibadetlerinin göz ardı edildiğini ve Alevilerin inanç haklarından mahrum bırakılarak kamusal alanda Alevi inancının tanınmadığı fikrini savunmaktadır. En temel düzeyde iki problem olarak dillendirilen bu hususlar Aleviler ile hükümetleri hemen her dönemde karşı karşıya getirebilmektedir.

Avrupa'da ise Alevilik Türkiye'den farklı olarak kurumsal bir çizgide ilerlemekte ve Aleviler daha çok kurumsallaşmış bir kimlik üzerinden "haklar" elde etmektedir. Alevi topluluğunun kurumsallaşan ve her geçen gün güçlenen federasyon şeklindeki örgütlenme biçimleri Aleviliğin dini inanç olarak güç kazanmasına, toplumsal ve kamusal alanda daha çok kabul edilir hale gelmesine, Alevi ibadet mekanlarının resmi statü kazanmasına, Avusturya örneğinde olduğu gibi Alevi

bayramlarından olan Aşure günü ve Hızır Orucu günlerinin kimliğinde Alevi yazarlar için resmî tatil ilan edilmesine olanak sağlamıştır. Bunun yanı sıra okullarda Alevilik derslerinin öğrencileri verilmesi, üniversitelerde Alevilik kürsüsünün kurulması ve Alevilik dersi öğretmenlerinin yetiştirilmesi, Aleviliğin anabilim dalı olarak bir yükseköğretim kurumunda yer alması gibi ilerlemeler de Alevilik dini eğitimi konusunda gerçekleşen gelişmelerdir.

Çalışmanın ana konusunu ve çerçevesini oluşturan Alevilik eğitimi ve Yükseköğretim kurumlarında Alevilik, üç ülke özelinde ele alınmıştır ve karşılaştırabilmek adına ülkelerde yürütülen Alevilik eğitim politikaları incelenmiştir. Türkiye, Almanya ve Avusturya yükseköğretiminin yanı sıra ilkokul, ortaokul ve lise düzeylerindeki dini eğitim ve Alevilik eğitimleri de ek olarak incelenmiştir. Ülkeler kendi eğitim sistemleri içinde ele alındığında her ülkede kendine özgü dini eğitim modeli yürütülmektedir. Özellikle Almanya gibi eyaletlerden oluşan bir ülkede standart bir din eğitiminden bahsetmek mümkün değildir. Türkiye ve Avusturya'da eğitim tek bir merkezden yürütüldüğünden ve Eğitim Bakanlıkları tarafından kararlar alındığından daha genellenebilir bir din eğitiminden bahsetmek mümkündür.

Türkiye'de din eğitimi ilkokul, ortaokul ve lise kademelerinde uygulanmakta ve DKAB dersi başlığıyla müfredatta yer almaktadır. Bu ders zorunlu olarak öğrencilere verilmektedir ve bu derse ek olarak seçmeli din dersleri de öğrencilere sunulmaktadır. Alevilik ise ders olarak müfredatta yer almazken DKAB dersi içerisinde son yıllarda kendisine az da olsa yer bulmaktadır. Üniteler içerisinde Aleviliğe ve Alevilikte önemli yer tutan kişi ve olaylara değinilmektedir. Öğrencilerin DKAB derslerinden muaf olabilmeleri yasal olarak mümkündür ancak başvuru ve mahkeme süreçleri bunun çok da kolay olmadığını göstermektedir. Bunun için farklı bir inanca mensup olduğunu ailenin belgelendirmesi gerekmektedir ki Hristiyan bir aile için bu mümkün hale gelebilirken bir Alevi için mümkün değildir. Çünkü Alevilik ayrı bir din olarak kabul edilmediği için Alevi öğrencilerin DKAB derslerinden muaf olması neredeyse imkansızdır. AİHM kararları ile Alevi öğrencilerin DKAB derslerinden muafiyet kazanmaları mümkün hale gelse de bu kararlar henüz uygulanmadığından DKAB dersleri Alevi öğrenciler için de zorunludur.

Türkiye yükseköğretiminde ilahiyat fakülteleri aracılığıyla DKAB dersi öğretmenleri, Kur'an kursu eğitimcileri, din görevlileri gibi dini eğitimde ve

uygulamada ihtiyaç duyulan personeller/görevliler yetiştirilmektedir. İlahiyat fakültelerinde ve Türkiye yükseköğretim kurumlarında ise Alevilik lisans programları bulunmamaktadır ve Alevilik yükseköğretimde yalnızca lisansüstü eğitim düzeyinde yer almaktadır. Lisansüstü düzeyde Alevilik öğretiminin olduğu yalnızca 3 üniversite vardır ve Alevilik / Bektaşilik programı şeklinde ilk olarak 2015 yılında öğrenci kabulüne başlanmıştır. Farklı disiplinlerden derslerin bir arada sunulduğu Alevilik programlarında öğrencilerin Alevilik ve Bektaşilik hakkında uzmanlık kazanması amaçlanmaktadır. Bu programlardan mezun olan öğrencilerin lisans programı olmayan bir alanda istihdam edilmesi mümkün değildir. Alevilik Bektaşilik lisansüstü program mezunları, yalnızca yükseköğretim kurumlarında öğretim üyesi olarak istihdam edilebilmektedir ve Alevilik çalışmalarına istihdam edildikleri anabilim dalında veya programda devam edebilmektedirler.

Türkiye yükseköğretiminde Alevilik çalışmalarını kapsayan makale, tez, kitap gibi çalışmalar ise yeterli olmasa da her geçen gün artmaktadır. Tarih, Türk Dili ve Edebiyatı, sosyoloji, felsefe, ilahiyat, müzik / müzikoloji gibi alanlar başta olmak üzere birçok disiplinden akademisyenler Alevilik üzerine çalışma yapmaktadır ve bu çalışmalarını yayınlatabilmektedir. Alevilik programlarının lisansüstü düzeyde açılmasıyla birlikte de bu alanda öğrenim gören öğrenciler de Alevilik çalışmalarına katkı sunmaktadır. Alevilik çalışmaları ile Aleviliğin bilinmeyen kaynakları gün yüzüne çıkarılarak Aleviliğin hem sözlü hem de yazılı kültürünü koruma altına alınmaktadır.

Almanya'da eyaletler tarafından belirlenen yasalar doğrultusunda din eğitimi verilmektedir. Her eyaletin yönetimi ve ilgili eğitim mercileri bu derslerin içeriğinin ve müfredatının hazırlanmasından sorumludur. İlköğretim ve ortaöğretimde öğrencilere sunulan din eğitimi, Almanya'da 8 eyalette Alevilik din dersi eğitimi de kapsamaktadır. Alevilik derslerinin içeriğinin hazırlanmasında ve görevli personel yetiştirilmesinde eyalet hükümetleriyle birlikte çalışan AABF ilgili kuruluş olarak karşımıza çıkmaktadır. Almanya'da Alevilik eğitimin nasıl yürütüleceği, kimlerin yetkilendirileceği, öğrencilerin bu dersleri nasıl talep edeceği eyaletlerle AABF arasında imzalanan anlaşmalarla belirlenmektedir. Veliler ve öğrenciler için gerekli bilgi ve çalışmaları da yine AABF yürütmektedir. Eyaletlerin belirlediği alt sınır

sayısına göre öğrenciler Alevilik derslerine kaydolabilmekte ve farklı sınıf seviyelerindeki öğrencilere Aleviliğin öğretilmesi mümkün hale gelmektedir.

Almanya yükseköğretiminde Alevilik programı iki üniversitede (şimdilik) yer almaktadır ve bu üniversitelerden Hamburg Üniversitesi'nde anabilim dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Weingarten Üniversitesi'nde ise pedagojik eğitimlerin verildiği Alevilik kürsüsü olarak karşımıza çıkmakta ve Alevilik derslerini öğretecek öğretmen ihtiyacını karşılamak amacıyla varlığını sürdürmektedir. Almanya'da yaşayan Alevi nüfusunun çokluğu dikkate alındığında ve Alevilerin ülkede güçlenerek ilerleyen yapılar kurmasıyla Alevilik geniş kazanımlar elde etmeye devam etmektedir. Almanya'daki Alevi topluluğunun kalabalık oluşu Almanya'da birçok akademisyenin Aleviliğe ve Alevilere yönelmesine sebep olmuştur. Aleviler ile ilgili birçok akademik metin ve çalışma Alman üniversite kürsülerinde yürütülmüştür. Türkiye'nin aleyhinde siyasi amaç güden Alevi politikası dışında tutulan birçok akademik çalışma Almanya Alevileri ve Aleviliğin Avrupa'ya göçü noktasında önemli bilgiler içermektedir. Almanya'da ayrıca Alevilik Kuzey-Ren Vesfalya eyaletinde kamusal alanda resmi olarak kabul görmüş ve tüzel kişilik kazanmıştır.

Avusturya'da ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde Alevilik ders olarak öğrencilere sunulmaktadır ve öğrencilerin 1. sınıftan 9. sınıfa kadar Alevilik derslerini alabilmesi yasal düzenlemeler doğrultusunda gerçekleşmektedir. Öğrencilerin; Alevilik tarihi, Alevilikte Cem ve Semah gibi uygulama biçimleri, Hz. Peygamber ve Ehlibeyt, Aleviliğin önemli gün ve kişileri, Alevilikte saygı gibi konularla günlük yaşamda Aleviliğin hem teorik hem de pratik olarak öğrenmelerine olanak sağlayan Alevilik dersleri Avusturya Alevi İnanç Toplumu tarafından organize edilmektedir. Avusturya'da Aleviliğin gelişmesine ve Alevi öğrencilerin okullarda Alevilik dersleri alabilmesinde önemli rol oynayan ALEVI, Avusturya'da Alevi kazanımlarını yükseköğretime kadar taşımıştır. Avusturya yükseköğretiminde Alevilik iki üniversitede program olarak karşımıza çıkmaktadır. Viyana Üniversitesi Alevilik Teolojisi bölümü ile Viyana-Krems İnanç Yüksekokulu aracılığıyla Alevilik dersi öğretmenlerinin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.

Almanya, Avusturya ve Türkiye örneğinde görüldüğü üzere Alevilik her üç ülkede de farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır ve her ülkenin kendi eğitim sistemi özelinde her geçen gün daha da ilerleyen bir alan olarak mevcudiyetini

sürdürmektedir. Almanya ve Avusturya örneklerinde olduğu gibi ileri bir tarihte belki de Türkiye’de de Alevilik eğitimi ilköğretim ve ortaöğretim kademelerine kadar inebilir. Yükseköğretimde de lisans düzeyinde İlahiyat fakülteleri bünyesinde veya eğitim fakültesi gibi fakültelerde Alevilik programları açılabilir. Türkiye’de bu gelişmelerin meydana gelmesiyle Alevilik ilkokul, ortaokul ve liselerde seçmeli ders olarak öğrencilere sunulabilir ve Alevi öğrencilerin bu dersi almaları sağlanabilir. Ayrıca ilköğretim ve ortaöğretimde seçmeli ders olarak sunulan Alevilik için öğretmenler yetiştirebilmek adına yükseköğretimde ilgili programlar açılabilir. Bu gelişmeler, Alevi kurumlarında ve okullarda Alevilik programlarından mezun kişilerin devlet tarafından görevlendirilmesi ile mümkün olabilir. Cem evlerinde görevlendirilecek personellerin devlet tarafından merkezi atama usulüyle gerçekleşmesi veya okullarda Alevilik derslerinin öğrencinin seçeneğine bırakılması, lisans programlarında Alevilik derslerinin yer almasına veya Alevilik derslerinin yükseköğretim programına seçmeli olarak dahil edilmesiyle mümkün olabilir. Ayrıca İlahiyat fakültelerinde Alevilik derslerinin yer alması ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerinin - okullarda Alevilik dersinin seçmeli olarak verilmesi halinde - Alevilik derslerinde görevlendirilmesi mümkün hale gelebilir.

KAYNAKLAR

- Ağuiçenoğlu, H. (2015). *Handbuch der Religionen*. München: Olzog Verlag
- —. (2016). Weingarten Yüksek Öğretmen Okulu Alevilik Bölümü. *Alevilerin Sesi*, s. 12-13.
- Aksoy, E., & Tekten Aksürmeli, Z. S. (2018). Diaspora İçinde Diaspora: Almanya Alevileri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Dergisi* 85, 87-102.
- Avusturya Alevi İnanç Topluluğu (ALEVI). (2020). Avusturya'da Alevilerin İnanç Hakları. *Avusturya Alevi İnanç Toplumu Yayın Organı*, 1-20.
- Alevi Düşünce Ocağı (ADO). (2020). *Uygulamada AİHM Kararları İzleme Raporu 2*, İstanbul: Zinde Yayıncılık
- Alevitische Religion* (Tarih yok). Bildungsstandards und Inhaltsfelder. Stuttgart: Neckar-Verlag.
- Alevitische Religionslehre* (2016). “Bildungsplan der Grundschule”. Stuttgart: Neckar-Verlag.
- — (2016). “Bildungsplan–Sekundarstufe”. Stuttgart: Neckar-Verlag.
- Alkan, E. (2015). Şehitlik Dergâhı Tarihçesine Bir Katkı: Abdünnâfi Baba’nın Ahmed İsmet Efendi’ye Verdiği İcâzetnâme. *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 35, 25-58.
- Altıparmak, K. (2013). *Hasan ve Eylem Zengin/Türkiye Kararının Uygulanması- İzleme Raporu*, Ankara: Kapasite Geliştirme Derneği.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (2014). *Mansur Yalçın ve Diğerleri / Türkiye Davası Karar Metni* (Başvuru No. 21163/11). Strazburg.
- —. (2016). *İzzettin Doğan ve Diğerleri / Türkiye Kararı* (Başvuru No. 62649/10). Strazburg.
- Başdemir H. Y. (2011). Din Dersleri ve Alevîliğin Aktarılması. *Liberal Düşünce*, 63, 59- 72.
- —. (2014). Türkiye’nin Demokratikleşmesi ve Alevi Talepleri Tespit ve Öneri Raporu Demokratikleşme ve Alevi Talepleri Açısından Din Dersleri ve Özel Eğitim. *Liberal Düşünce Dergisi*, 74, 21-30 .
- Bektaş, A., Pesen, M. N., Özyurt, S., & Özüdoğru, F. (2020). *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 9. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Bozkurt T. (2016). *Almanya'da Alevi Olmak-Diaspora Kimliğinin İnşası*. İstanbul: Babek Yayınları
- Dedekargınoğlu, H. (2018). Alevi Örgütlenmesi. *Uluslararası Geçmişten Geleceğe Alevilik Sempozyumu, 8-10 Aralık 2018, Sempozyum Bildirileri* (s. 384-391). Ankara: Alevî İnanç Birliği Vakfı.
- Demirel, A. (2011). *Yazılı ve Görsel Medya ile İnternette Alevilik Meselesinin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi (2000 Sonrası)*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

- Duman Karaboğa, Ö. (2018). *Almanya'da Yaşayan Alevi Göçmenler*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Efe, H. (2016). AİHM'nin Hükümete Son Sözü: "Alevileri Resmen Tanı". *Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi*, 16, 81-101.
- Erdoğan, Ö. (2017). Alevitischer Religionsunterricht in Österreich. *Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi*, 15, 191-221.
- Erzbischöfliches Amt für Schule und Bildung. (2019). *Religion in der Schule: Religionsunterrichtsgesetz und Ausführungsbestimmungen*. Viyana.
- Eser, T. (2020, 12 23). AABF'nin Kazanımları Çok Çevreyi Rahatsız Etmiş, Hüseyin Aygün Neden Rahatsız Olur? *Alevilerin Sesi*. Köln: Alevitisches Bildungs- und Medienwerk gGmbH.
- Gesamte Rechtsvorschrift für Lehrpläne. (2015). *Alevitischer Religionsunterricht an Volksschulen*. Viyana: Bundesministerium für Digitalisierung und Wirtschaftsstandort.
- "İçtihat Metni". (2007). T.C. Danıştay Sekizinci Daire Esas No: 2006/4107 Karar No: 2007/7481.
- İnternet: (1973, Haziran 24).Mevzuat.gov.tr:
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> Erişim Tarihi: 17.02.2021
- İnternet: (2013, Kasım 07). *Resmi Gazete*, sayı 28814:
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/11/20131107.pdf> Erişim Tarihi: 16.02.2021
- İnternet: (2014, Ağustos 26). *Resmi Gazete*, sayı 29100:
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/08/20140826.pdf> Erişim Tarihi: 05.04.2021
- İnternet: (2015, Haziran 30). *Milliyet*: <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/ankara/alevi-bektasi-kulturu-ilk-yuksekk-lisans-ogrencilerini-eylul-de-alacak-10861089> Erişim Tarihi: 05.04.2021
- İnternet: (2018, Temmuz 06). *Resmi Gazete*, sayı 30470:
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180706.pdf> Erişim Tarihi: 07.04.2021
- İnternet: (2021). Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü:
<https://hbvenstitu.nevsehir.edu.tr/tr/ders-doneminde-olanlar> Erişim Tarihi: 07.04.2021
- İnternet: (2021). Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü:
<https://hbvenstitu.nevsehir.edu.tr/tr/misyon-ve-vizyon> Erişim Tarihi: 11.03.2021
- İnternet: (2021). İnönü Üniversitesi Alevilik Araştırmaları Enstitüsü:
<https://www.inonu.edu.tr/alevilik/menu/9082/tarihce> Erişim Tarihi: 11.03.2021
- İnternet: (2021). Yükseköğretim Kurumu Tez Merkezi:
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> Erişim Tarihi: 12.03.2021

- İnternet: AABF. (2020, Aralık 10). <https://alevi.com/erklaerung-der-alevitischen-gemeinde-deutschland-zur-verleihung-der-rechte-einer-koerperschaft-des-oeffentlichen-rechts/> Erişim Tarihi: 02.04.2021
- İnternet: AABF. (tarih yok). Alevilik Dersleri ile ilgili Bilgilendirme. <https://alevi.com/aru/>
- İnternet: *Alevi Haber Ağı*. (2020, Haziran 21). <https://www.alevihaberagi.com/13169-alevilik-anabilim-dali-hamburg-universitesinde-yeni-kazanimlarla-yoluna-devam-ediyor.html> Erişim Tarihi: 06.03.2021
- İnternet: *Almanya'da bir eyalette Alevilik dini inanç olarak kabul edildi*. (2020, 12 15). <https://www.rudaw.net/turkish/world/151220202> Erişim Tarihi: 03.03.2021
- İnternet: *Der Bildungsplan des Gymnasiums*. (2016). AABF: <https://alevi.com/wp-content/uploads/2020/05/Bildungsplan-Gymnasium-BW.pdf> Erişim Tarihi: 17.03.2021
- İnternet: *Deutsche Welle Türkçe*. (2015, Temmuz 30). <https://p.dw.com/p/3gCD5> Erişim Tarihi: 11.03.2021
- İnternet: *Deutsche Welle Türkçe*. (2020, Temmuz 30). <https://p.dw.com/p/3gCD5> Erişim Tarihi: 11.03.2021
- İnternet: *Hacı Bektaş Veli Araştırma Ve Uygulama Merkezi*. (2008). <http://hbektas.hitit.edu.tr/tarihce> Erişim Tarihi: 21.03.2021
- İnternet: Havadis.at. (2017, 10 Mart). *Viyana Üniversitesi'ne Alevi profesör*. <https://www.havadis.at/haber/viyana-universitesine-alevi-profesor-h5110.html> Erişim Tarihi: 11.05.2021
- İnternet: Koçyiğit, A. (2019, Eylül 30). *Avrupa Alevi Birlikleri Federasyonu 30. kuruluş yıl dönümünü kutladı*. Evrensel: <https://www.evrensel.net/haber/387923/avrupa-alevi-birlikleri-federasyonu-30-kurulus-yil-donumunu-kutladi> Erişim Tarihi: 11.04.2021
- İnternet: Küçük, M. (2012). *Türkiye'de Din Dersi ve Aleviler*. https://www.alevibektasi.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=654:tuerkiyede-din-dersi-ve-aleviler&catid=67:din-dersi&Itemid=91 Erişim Tarihi: 19.03.2021
- İnternet: *Nafi Baba Tasavvuf, Tarih Ve Kültürel Miras Uygulama Ve Araştırma Merkezi*. (2018). <https://arastirma.boun.edu.tr/tr/nafi-baba-tasavvuf-tarih-ve-kulturel-miras-uygulama-ve-arastirma-merkezi-2018> Erişim Tarihi: 18.03.2021
- İnternet: (2012, Haziran 10). *Resmî Gazete, sayı 28319*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120610-5.htm> Erişim Tarihi: 16.03.2021
- İnternet: (2020, Nisan 12). *Resmî Gazete, sayı 31097*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/04/20200412-18.htm> Erişim Tarihi: 03.04.2021

- İnternet: Sonzamancı, E. (2017, Nisan 8). *PİRHA (Alevi Haber Ajansı)*.
<https://www.pirha.net/amp/almanyadaki-okullarda-alevilik-dersleri-video-49887.html/08/04/2017/> Erişim Tarihi: 16.04.2021
- İnternet: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. (1990, Temmuz 09).
<https://dogm.meb.gov.tr/www/egitim-ve-ogretim-yuksek-kurulu-karari/icerik/13> Erişim Tarihi: 15.03.2021
- İnternet: Timeturk. (2017, Mayıs 25). <https://www.timeturk.com/nafi-baba-tekkesi-nde-bizans-arastiriliyor/haber-648059> Erişim Tarihi: 11.03.2021
- İnternet: *Türk Kültürü Açısından Hacı Bektaş Veli Araştırmaları ve Uygulama Araştırma Merkezi*. (2020). <https://hacibayram.edu.tr/hbektasveli/tarihce> Erişim Tarihi: 17.03.2021
- İnternet: Gazete Duvar (2020, Mart 04). *AYM, zorunlu din dersi itirazını görüşecek*.
<https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2020/03/04/aym-zorunlu-din-dersi-itirazini-gorusecek> Erişim Tarihi: 19.05.2021
- Kansu A., Mehmet Akad (2015). A. K. A., Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 16 Eylül 2014 Tarih ve 21163/11 Sayılı Mansur Yalçın ve Diğerleri/ Türkiye Kararına İlişkin Değerlendirme, *Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3(1), 127-131.
- Kaplan, İ. (2007). *İlkokullar için Alevilik Dersleri Öğretim Programı ve Ders Üniteleri*. Kuzey Ren- Vestfalya: Taslak.
- Kaplan, S. (2015, Ocak 31). Alevilik anabilim dalı açıldı. İstanbul: *Deutsche Welle*.
- Keleş, B. (2017). Weingarten Pedagoji Yüksek Okulu I. Uluslararası Alevilik Sempozyumu Tarihi Tarihi, İnanç Tasavvuru, Ritüelleri, Kaynakları. *Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi*, 16, 363-367.
- Kiefer, M. (2011). Aktuelle Entwicklungen in den Ländern: Art und Umfang der bestehenden Angebote, Unterschiede, Perspektiven. *Deutsche Islam Konferenz*, (s. 60-71). Nürnberg.
- Konaklı, N., Çınar, H., & Emiroğlu, S. (2020). *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 10. Sınıf Kitabı*. Ankara: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Landesinstitut für Schulentwicklung. (2017). *Bildungsplan 2016-Sekundarstufe I*. Baden-Württemberg: Landesbildungsserver.
- Macit, S. (2021). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı 7. Sınıf*. Ankara: FCM Yayıncılık.
- Maden, F. (2013). Şehitlik Tekkesi ve Şeyh Ali Baba Vakfiyesi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 65, 185-210.
- —. (2013). Muhibbân Dergisinde Alevilik-Bektaşilik ile İlgili Yazılar, Şiirler ve Haberler, *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, 6, 125-173.
- Melikoff, I. (2010). *Hacı Bektaş-Efsaneden Gerçeğe*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Özdemir, S. (2021). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı 6. Sınıf*. Ankara: Dörtel Yayıncılık.
- Özuygun, A.R. ve Dinç, M. (2021). Alevi-Bektaşiliğin İnanç Ve Kültür Aktarımında Ozan'ın Rolü ve Günümüzde Ozan. *Ibu Repository*.

- Pädagogische Hochschule Weingarten. (2013). *Alevitische Religionslehre/-pädagogik*. Weingarten (Baden-Württemberg): University of Education.
- Pınarbaşı, B., & Özdemir, F. (2020). *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 11. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: Dikey Yayıncılık.
- Salman, C. (2017). Türkiye Göç ve Kentleşme Süreçlerinde Alevi Deneyiminin Yeri: Bir Dönemlendirme Önerisi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Gazi Akademi Genç Sosyal Bilimciler Sempozyumu 2017 Özel Sayısı*, 24-51.
- Sanay, B. (2016, 05 02). *Almanlar da Alevilik Dersi Alıyor*. İstanbul: CNN
- Sökefeld, M. (2014). *Almanya'daki Aleviler*. Çev. Sanem Yardımcı. *Ayrıntı Dergi*, 7, 87-92.
- Spielhaus, R., & Štimac, Z. (2018). *Schulbuch und religiöse Vielfalt*. Göttingen: V&R unipress.
- Şimşek, H. (2014). *Türkiye'den Avusturya'ya Göçün 50 Yılı*. İstanbul: Belge Yayınları.
- —. (2016) *Avrupa'da Alevi Hareketi ve Özgün Bir Halka: Avusturya Alevileri*. İstanbul: Belge Yayınları.
- Taşgın, A. (2003). Ayet 'ten Nefese: Alevi -Bektaşî Edebiyatında Dönüşüm, *Yol Dergisi*, 18, 28-43.
- —. (2004). 1980 Sonrası Alevilerin Farklı Bir Görüntüsü Alevi Caferiler ve Aşura, *Dini Araştırmalar*, 6(18), 141-148.
- —. (2009). *"Cem, Cemevi, ve İşlevleri" Geçmişten Günümüze Alevi Bektaşî Kültürü*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Tosun, C. (2009). Almanya'da Alevi Din Derslerinin Tarihsel Gelişimi ve Türkiye'ye Muhtemel Yansımaları. *Dini Araştırmalar*, 12(33), 99-106.
- —. (2018). Din Eğitimi-Öğretimi ve Mezhep. *Journal of Islamic Research*, 29, 257-67.
- Viyana Üniversitesi. (2019). *Curriculum für das Bachelorstudium Islamisch-Theologische Studien*. Viyana.
- Wien/Krems Kirchliche Pädagogische Hochschule . (tarih yok). *Curriculum*. Viyana.
- Yaman, A. (2010). Alevilik Bektaşîlik Alanında Üniversitelerde Gerçekleştirilen Akademik Çalışmalara İlişkin Genel Bir Değerlendirme. Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Yayınları, 17, 31-38.
- —. (2014). Zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri Komisyonu ve Kitaplarda Gerçekleştirilen Değişiklikler Ekseninde Alevi Çalıştayları'nın Sonuçlarına Dair. *Geçmişten Günümüze Alevilik 1. Uluslararası Sempozyumu* (s. 373-388). Bingöl: Bingöl Üniversitesi Yayınları.
- Yıldırım M. (2021). *Türkiye'de Zorunlu Din Eğitimi-Din Kültürü Ahlak Bilgisi Dersi ve Kitapları Hakkında İnsan Hakları Temelli Bir Değerlendirme*. İstanbul: Eşit Haklar İçin İzleme Derneği.

- Yiğit, H., Öğülmüş Doğan, E. ve diğerleri (2021). *4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı*. Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- —. (2021). *5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı*. Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Yılmaz, F., Doğan, H. İ., Özkan, S., & Öztürk, Y. (2020). *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 12. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Zengin, H. K. (2013). İki Ülke Arasında Değişen, Gelişen, Evrilen Alevilik(!) (Almanya-Türkiye Örneği Üzerine Bir Karşılaştırma). *Geçmişten Günümüze Alevilik 1. Uluslararası Sempozyumu*, 2, 585-604.
- —. (2013). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında Devletin Alevilik Algısı (Karşılaştırmalı Bir Analiz). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(47), 63-87.
- Zengin, M. A. (2011). AİHM'nin Hasan ve Eylem Zengin-Türkiye Kararının Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19(2), 41-67.

EKLER

EK-1. HBV Üniversitesi Alevi Bektaşî Kültürü (Tzl)-Programı Bilgileri

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ALEVİ BEKTAŞİ KÜLTÜRÜ
ALEVİ BEKTAŞİ KÜLTÜRÜ(Tzl)

Program Bilgileri	
ALEVİ BEKTAŞİ KÜLTÜRÜ(Tzl)	
Dili	: Türkçe
Bölüm Başkanı	:
Bölüm ECTS ve Erasmus Koordinatörü	:
Koordinatör Yardımcısı	:
Bölüm Sekreteri	:
Süresi (Yıl)	: 2
Azami Süresi (Yıl)	: 3
Kontenjanı	:
Ek Kontenjanı	:
Staj Durumu	: 0
Mezuniyet Ünvanı	: 0
ÖSYM Tipi	: ALES EA
Tarihçe	
Alınacak Derece	
Kabul Koşulları	
Having Bachelor's Degree Diploma; If required by the programme, meeting a minimum Bachelor's Degree CGPA; Having at least the minimum required score from ALES conducted by ÖSYM, or a minimum required score from any other Graduate Education Examination which is accepted as equivalent to ALES by CoHE; Having a Foreign Language Examination score (not compulsory for application, but it is taken into account in the evaluation); Being successful at the Entrance Examination that is conducted by the Institute. For Foreign Students: Having Bachelor's Degree Diploma with at least 3.00/4.00 CGPA; C1 level Turkish Language Proficiency Certificate; Placement is based on the evaluation of the Institute.	
Üst Kademeye Geçiş	
Mezuniyet Koşulları	
Mezun İstihdamı	
Ölçme ve Değerlendirme	
Program Öğrenme Çıktıları	
Sıra No	Açıklama
1	Alevilik ve Bektaşilikle ilgili konularda bilgi sahibi olur
2	Bilimsel araştırma teknik ve metodları öğrenir
3	Alanında edindiği kuramsal bilgileri yorumlayabilme ve değerlendirebilme becerisi edinir
4	Edinilen düşünce becerisi ve bilimsellik ile araştırma ve danışmanlık yapma yetkinliğine sahip olur
5	Disiplinler arası araştırma ve inceleme yapabilir
6	Alanında edindiği kuramsal ve uygulamalı bilgileri bilim ve topluma hizmet alanlarında kullanır
7	Mesleki ve bilimsel etik değerleri gözetir

EK-1 (devam). HBV Üniversitesi Alevi Bektaşî Kültürü (Tzl)-Dersleri

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ALEVİ BEKTAŞİ KÜLTÜRÜ

ALEVİ BEKTAŞİ KÜLTÜRÜ(Tzl)

1.Yarıyıl Ders Planı				
Ders Kodu	Ders Adı	T+U+L	Zorunlu/Seçmeli	AKTS
LE0101100	ARAŞTIRMA TEKNİKLERİ VE YAYIN ETİĞİ	3+0+0	Zorunlu	7
LES-G	SEÇMELİ DERSLER	-	Seçmeli	49
			Toplam AKTS	56
LE0101101	ALEVİLİĞİN ESKİ TÜRK İNANÇLARI İLE İLİŞKİSİ	3+0+0	Seçmeli	7
LE0101102	ANADOLUDA ALEVİLİK VE BEKTAŞİLİK	3+0+0	Seçmeli	7
LE0101103	İSLAM MEZHEPLERİ TARİHİ	3+0+0	Seçmeli	7
LE0101104	MÜZİK GELENEKLERİ AÇISINDAN ALEVİLİK VE BEKTAŞİLİK	3+0+0	Seçmeli	7
LE0101105	TOPLUMSAL YAPI VE ALEVİLİK OLGUSU	3+0+0	Seçmeli	7
LE0101106	TÜRK SANATINDA ALEVİLİK VE BEKTAŞİLİK	3+0+0	Seçmeli	7
LE0101201	ALEVİ BEKTAŞİ EDEBİ METİNLERİ	3+0+0	Seçmeli	7
LE0101202	BALKANLARDA ALEVİLİK VE BEKTAŞİLİK	3+0+0	Seçmeli	7
LE0101203	BALKANLARDA TÜRK SANATINDA BEKTAŞİLİK	3+0+0	Seçmeli	7
LE0101204	CEMLER VE SEMAHLAR	3+0+0	Seçmeli	7
LE0101206	TOPLUMSAL DEĞİŞME SÜRECİNDE BEKTAŞİLİK	3+0+0	Seçmeli	7
LE0101207	ALEVİLİK VE BEKTAŞİLİK KUT TÖRENLERİ	3+0+0	Seçmeli	7
LE0101208	TÜRK İSLAM DÜŞÜNCESİNDE BEKTAŞİLİK VE MEVLEVİLİK	3+0+0	Seçmeli	7
2.Yarıyıl Ders Planı				
Ders Kodu	Ders Adı	T+U+L	Zorunlu/Seçmeli	AKTS
LE0101205	SEMINER	3+0+0	Zorunlu	7
LES-B	SEÇMELİ DERSLER	-	Seçmeli	49
			Toplam AKTS	56
LE0101201	ALEVİ BEKTAŞİ EDEBİ METİNLERİ	3+0+0	Seçmeli	7
LE0101202	BALKANLARDA ALEVİLİK VE BEKTAŞİLİK	3+0+0	Seçmeli	7
LE0101203	BALKANLARDA TÜRK SANATINDA BEKTAŞİLİK	3+0+0	Seçmeli	7
LE0101204	CEMLER VE SEMAHLAR	3+0+0	Seçmeli	7
LE0101206	TOPLUMSAL DEĞİŞME SÜRECİNDE BEKTAŞİLİK	3+0+0	Seçmeli	7
LE0101207	ALEVİLİK VE BEKTAŞİLİK KUT TÖRENLERİ	3+0+0	Seçmeli	7
LE0101208	TÜRK İSLAM DÜŞÜNCESİNDE BEKTAŞİLİK VE MEVLEVİLİK	3+0+0	Seçmeli	7
3.Yarıyıl Ders Planı				
Ders Kodu	Ders Adı	T+U+L	Zorunlu/Seçmeli	AKTS
LE0101800	UZMANLIK ALAN	3+0+0	Zorunlu	3
LE0101901	TEZ HAZIRLIK	3+0+0	Zorunlu	1
			Toplam AKTS	4
4.Yarıyıl Ders Planı				
Ders Kodu	Ders Adı	T+U+L	Zorunlu/Seçmeli	AKTS
LE0101700	TEZ DÖNEMİ	3+0+0	Zorunlu	30
			Toplam AKTS	30

EK-2. Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü Alevi Bektaşî Kültürü ABD Bilgi Paketi

1. Dönem Ders Planı

Kodu	Adı	Teori	Uygulama	Sınıfı	Dönemi	Türü	Akts
HBAB501	ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ	3 Saat	0 Saat	1	Güz	Zorunlu	6
000	HÜNKAR HACI BEKTAŞ VELİ VE ÖĞRETİLERİ	3 Saat	0 Saat	1	Güz	Zorunlu	6
HBAB535	KLASİK OSMANLI TÜRKÇESİ METİNLERİ I	3 Saat	0 Saat	1	Güz	Zorunlu	6
HBABSEC10	Seçmeli Ders Havuzu 1	- Saat	- Saat	1	Güz	Seçmeli	18
Toplam:							36

2. Dönem Ders Planı

Kodu	Adı	Teori	Uygulama	Sınıfı	Dönemi	Türü	Akts
HBAB532	KLASİK OSMANLI TÜRKÇESİ METİNLERİ II	3 Saat	0 Saat	1	Bahar	Zorunlu	6
HBAB502	SEMINER	0 Saat	3 Saat	1	Bahar	Zorunlu	6
HBABSEC11	Seçmeli Ders Havuzu 2	- Saat	- Saat	1	Bahar	Seçmeli	18
Toplam:							30

3. Dönem Ders Planı

Kodu	Adı	Teori	Uygulama	Sınıfı	Dönemi	Türü	Akts
HBAB803	TEZ ÇALIŞMALARI I	0 Saat	1 Saat	2	Güz	Zorunlu	24
HBAB801	UZMANLIK ALAN DERSİ	4 Saat	0 Saat	2	Güz	Zorunlu	6
Toplam:							30

4. Dönem Ders Planı

Kodu	Adı	Teori	Uygulama	Sınıfı	Dönemi	Türü	Akts
HBAB804	TEZ ÇALIŞMALARI II	0 Saat	1 Saat	2	Bahar	Zorunlu	24
HBAB802	UZMANLIK ALAN DERSİ	4 Saat	0 Saat	2	Bahar	Zorunlu	6
Toplam:							30

Seçmeli Ders Havuzu 1

Kodu	Adı	Teori	Uygulama	Sınıfı	Dönemi	Türü	Akts
HBAB511	ALEVİ BEKTAŞİ MİTOLOJİSİ	3 Saat	0 Saat	1	Güz	Seçmeli	6
HBAB513	ALEVİ-BEKTAŞİLİĞİN TARİHSEL KAYNAKLARI	3 Saat	0 Saat	1	Güz	Seçmeli	6
HBAB523	GELENEKSEL ALEVİLİK	3 Saat	0 Saat	1	Güz	Seçmeli	6
000	HÜNKAR HACI BEKTAŞ VELİ VE ÖĞRETİLERİ	3 Saat	0 Saat	1	Güz	Zorunlu	6

Seçmeli Ders Havuzu 2

Kodu	Adı	Teori	Uygulama	Sınıfı	Dönemi	Türü	Akts
HBAB519	HACI BEKTAŞ VELİ VE ESERLERİ	3 Saat	0 Saat	1	Bahar	Seçmeli	6
HBAB510	KARŞILAŞTIRMALI HALK İNANÇLARI	3 Saat	0 Saat	1	Bahar	Seçmeli	6
HBAB530	OSMANLILAR VE ALEVİLİK	3 Saat	0 Saat	1	Bahar	Seçmeli	6
HBAB512	RİTÜEL VE UYGULAMALAR	3 Saat	0 Saat	1	Bahar	Seçmeli	6

EK-3. İnönü Üniversitesi Alevilik Araştırmaları Enstitüsü Yüksek Lisans Dersleri

ALEVİLİK-BEKTAŞILIK ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS PROGRAMININ DERS VE AKTS KREDİLERİ

Ders Kodu	Ders Adı	Teorik	Ulusal	AKTS
ABA 501 Bilimsel Araştırma Teknikleri ile Araştırma ve Yayın Etiği	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 502 Alevi İnanç ve Kültürü	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 503 Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Alevilik	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 504 Osmanlı Türkçesi Dil Bilgisi	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 505 Farsça Dilbilgisi	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	0	7,5
ABA 506 Arapça Dil Bilgisi	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 507 Aleviliğin Doğuşu ve Sosyo-Kültürel Faktörler	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 508 Din sosyolojisi	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 509 Proje Yönetimi	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	0	7,5
ABA 510 Osmanlı Türkçesi Alevi Metinleri	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 511 Dedelik Kurumu ve Ocak Sistemi	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 512 Alevilikte İbadetler	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 513 Arapça Alevi Metinleri	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	0	7,5
ABA 514 Alevilikle ilgili Edebi Metinler	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 515 Farsça Alevi Metinleri	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 800	Yüksek Lisans Semineri	3	3	15
ABA 700	Uzmanlık Alan Dersi	3	0	7,5
ABA 900	Tez Yönetimi	0	0	22,5

EK-4. İnönü Üniversitesi Alevilik Araştırmaları Enstitüsü Doktora Programı Dersleri

ALEVİLİK ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ DOKTORA PROGRAMININ YARIYILLARA GÖRE DAĞILIMI VE KREDİSİ

Ders Kodu	Ders Adı	Teorik	Ulusal	AKTS
ABA 601 Bilimsel Araştırma Teknikleri ile Araştırma ve Yayın Etiği	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 602 Alevilik Düşüncesinde Tasavvuf	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 603 Kentleşme Sürecinde Alevilik	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 604 İslam Mezhepleri Tarihi	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 605 Balkanlar'da Alevilik-Bektaşilik	Uzmanlık Alan Dersi	3	3	7,5
ABA 606 Alevi Örf ve Adetleri	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 607 Alevi Klasikleri İncelemesi	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 608 Din Sosyolojisi	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 609 Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Alevilik	Uzmanlık Alan Dersi	3	3	7,5
ABA 610 Aleviliğin Doğuşu ve Sosyo-Kültürel Temeller	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 611 Proje Yönetimi	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 612 Günümüz Aleviliği	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 613 Aleviliğin İnançsal yapısı ve Temelleri	Uzmanlık Alan Dersi	3	3	7,5
ABA 614 Aleviliğin Kurumsal Yapısı	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 615 Dünya'da Alevilik-Bektaşilik Çalışmaları	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 616 Türk Kültüründe Hz. Ali Cennameleleri	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 617 Alevilik Edebiyatı	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 618 Türkiye'de Dini hareketler	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 619 Alevilikte İbadetler	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 620 İran ve Arap Ülkelerinde Alevilik Çalışmaları	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 621 Hz. Hüseyin ve Makteller	Zorunlu/ SeçmeliDers	3	3	7,5
ABA 850	Doktora Semineri	3	3	15
ABA 750	Uzmanlık Alan Dersi	3	0	7,5
ABA 950	Tez Yönetimi	0	0	22,5

202,5

EK-5. Kamu Hukuku Kapsamında Bir Tüzel Kişilik Haklarının Verilmesine İlişkin Beyanname

(Erklärung zur Verleihung der Rechte einer Körperschaft des öffentlichen Rechts)

Alevitische Gemeinde Deutschland e.V.
Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu (AABF)
Gemeinsam für Vielfalt

StolbergerStr. 317
50933 Köln
T. +49 (0)221 94 98 56-0
F. +49 (0)221 94 98 56-10
E-Mail: info@aabf.de

Köln, 10. Dezember 2020

Erklärung

der Alevitischen Gemeinde Deutschland zur Verleihung der Rechte einer Körperschaft des öffentlichen Rechts

Als Menschen,
als Religionsgemeinschaft und
als Akteure,

die sich für die Integration und für ein friedliches Miteinander der Religionen und Lebensanschauungen einsetzen haben wir als Alevitische Gemeinde Deutschland die lebendige und vielfältige Gemeinschaft von Kulturen und Religionen in unserem Land mitgestaltet und bereichert.

Mit dem Engagement unserer 160 Gemeinden leisten wir bundesweit seit über 30 Jahren einen wertvollen Beitrag als Mittlerin zwischen unterschiedlichen Kulturen und Traditionen und verkörpern die Vielfalt, das Recht auf Meinungsfreiheit und der Religionsfreiheit.

Als Körperschaft in der Form eines Vereins hat unser Engagement und unsere Arbeit die Sichtbarkeit und die Wertschätzung erfahren.

Nun erhält die Alevitische Gemeinde Deutschland als anerkannte Religionsgemeinschaft die höchste Form der gesellschaftlich-juristischen Anerkennung.

In dem Bewusstsein, dass die hierzulande lebenden Menschen alevitischen Glaubens dauerhaft einen Teil der Bevölkerung der Region bilden und ihr gelebter Glaube zu einem festen Bestandteil des religiösen Lebens im Land geworden ist, erleben wir nun ein historisches Ereignis.

Die Verleihung der Rechte einer **Körperschaft des öffentlichen Rechts** an unsere Gemeinde ist uns ein großer Ansporn und noch mehr:

Sie ist uns eine Verpflichtung. Die Verpflichtung, auch zukünftig unser ganzes Tun und Engagement dafür einzusetzen, dass wir die Vielfalt der Gesellschaft gegen die Einfalt des Denkens schützen und noch intensiver dafür einsetzen, dass unsere Gesellschaft frei und offen bleibt.

Alevitische Gemeinde Deutschland e.V.

Für Rückfragen: info@aabf.de

www.aabf.de

EK-5 (devam). Kamu Hukuku Kapsamında Bir Tüzel Kişilik Haklarının Verilmesine İlişkin Beyanname

Alevitische Gemeinde Deutschland e.V.
Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu (AABF)

Gemeinsam für Vielfalt

Der Landtag Nordrhein-Westfalen hat den Hauptausschuss einberufen und folgenden Tagesordnungspunkt festgesetzt:

Entwurf einer Verordnung zur Verleihung der Rechte einer Körperschaft des öffentlichen Rechts an die Alevitische Gemeinde Deutschland mit Sitz in Köln

Donnerstag, dem 10. Dezember 2020,
10:30 bis max. 12:30 Uhr, Raum E3 A02

Anlage 1: Vorlage

Anlage 2: Drucksache

EK-5 (devam). Kamu hukuku kapsamında bir tüzel kişilik haklarının verilmesine ilişkin beyanname

Der Ministerpräsident
des Landes Nordrhein-Westfalen

An den
Präsidenten des Landtags
Nordrhein-Westfalen
Herrn André Kuper MdL
Platz des Landtags 1
40221 Düsseldorf

LANDTAG
NORDRHEIN-WESTFALEN
17. WAHLPERIODE

**VORLAGE
17/4227**

A05

17. November 2020

Entwurf einer Verordnung zur Verleihung der Rechte einer Körperschaft des öffentlichen Rechts an die Alevitische Gemeinde Deutschland mit Sitz in Köln

Sehr geehrter Herr Landtagspräsident,

die Landesregierung hat den Entwurf einer Verordnung zur Verleihung der Rechte einer Körperschaft des öffentlichen Rechts an die Alevitische Gemeinde Deutschland mit Sitz in Köln beschlossen.

Nach § 2 Absatz 1 Satz 1 Körperschaftsstatusgesetz erfolgt die Verleihung der Körperschaftsrechte durch Rechtsverordnung der Landesregierung nach Anhörung des zuständigen Ausschusses des Landtags.

Die Landesregierung hat beschlossen, die Verordnung vorbehaltlich des Ergebnisses der Anhörung des zuständigen Ausschusses des Landtags zu dem Entwurf der Verordnung auszufertigen.

Ich gehe davon aus, dass der Hauptausschuss zu hören sein wird.

Mit freundlichen Grüßen

Armin Laschet

Horionplatz 1
40213 Düsseldorf
Telefon 0211 837-01
poststelle@stk.nrw.de

EK-5 (devam). Kamu hukuku kapsamında bir tüzel kişilik haklarının verilmesine ilişkin beyanname

2224

**Verordnung zur Verleihung der Rechte einer
Körperschaft des öffentlichen Rechts an die
Alevitische Gemeinde Deutschland
mit Sitz in Köln**

Vom X. Monat Jahr

Auf Grund des § 2 Absatz 1 Satz 1 des Körperschaftsstatusgesetzes vom 16. September 2014 (GV. NRW. S. 604) verordnet die Landesregierung nach Anhörung des zuständigen Ausschusses des Landtags:

§ 1

Der Alevitischen Gemeinde Deutschland mit Sitz in Köln werden die Rechte einer Körperschaft des öffentlichen Rechts verliehen.

§ 2

Diese Verordnung tritt am Tag nach der Verkündung in Kraft.

Düsseldorf, den X. Monat Jahr

Die Landesregierung
Nordrhein-Westfalen

Der Ministerpräsident

Armin La s c h e t

EK-5 (devam). Kamu Hukuku Kapsamında Bir Tüzel Kişilik Haklarının Verilmesine İlişkin Beyanname

Begründung

Zu § 1

Auf der Grundlage des Körperschaftsstatusgesetzes, das die verfassungsrechtlichen Vorgaben aus Art. 22 der Landesverfassung und Art. 140 des Grundgesetzes in Verbindung mit Art. 137 Abs. 5 Satz 2 der Weimarer Reichsverfassung konkretisiert, werden der Alevitischen Gemeinde Deutschland mit Sitz in Köln die Rechte einer Körperschaft des öffentlichen Rechts verliehen.

Die Alevitische Gemeinde Deutschland wurde im Jahr 1989 gegründet. Ihr gehören heute bundesweit in 160 Mitgliedsgemeinden rund 24.000 förmliche Mitglieder an.

Die Alevitische Gemeinde Deutschland erfüllt die Verleihungsvoraussetzungen nach § 1 Abs. 1 und 2 des Körperschaftsstatusgesetzes.

Auch als Dachverband ist sie selbst Religionsgemeinschaft. Sie errichtet Gebetshäuser und Bibliotheken mit spezieller Literatur über die Glaubenslehre der Aleviten. Sie koordiniert den seit dem Schuljahr 2011/2012 an nordrhein-westfälischen Schulen angebotenen Religionsunterricht nach den Grundsätzen der Alevitischen Gemeinde Deutschland. Schließlich hat sie in religiösen Fragen eine verbindliche Lehrautorität. In Bezug auf alle den Glaubensinhalt betreffenden Fragen, die Lehren und Grundsätze des Alevitentums gegenüber den in den Mitgliedsgemeinden tätigen Geistlichen inne. Die Alevitische Gemeinde Deutschland bietet durch ihre Verfassung und die Zahl ihrer Mitglieder die Gewähr der Dauer. Die innere Struktur, ihre Organe, Vertretungsregelungen sowie die Mitgliedschaft sind in ihrer Satzung klar geregelt. Die vorhandenen Strukturen lassen die Prognose zu, dass die Gemeinde in der Lage sein wird, die sich aus dem Körperschaftsstatus ergebenden Rechte ordnungsgemäß auszuüben. Auch die Mitgliederzahl, -zusammensetzung und -entwicklung sowie ihre Finanzverfassung sprechen für einen dauerhaften Bestand der Alevitischen Gemeinde Deutschland. An ihrer Rechtstreue bestehen keine Zweifel.

Zu § 2

Die Vorschrift regelt das Inkrafttreten der Verordnung.

EK-5 (devam). Kamu Hukuku Kapsamında Bir Tüzel Kişilik Haklarının Verilmesine İlişkin Beyanname

LANDTAG NORDRHEIN-WESTFALEN
17. Wahlperiode

Drucksache **17/11860**

18.11.2020

Unterrichtung

durch den Präsidenten des Landtags

Entwurf einer Verordnung zur Verleihung der Rechte einer Körperschaft des öffentlichen Rechts an die Alevitische Gemeinde Deutschland mit Sitz in Köln

Vorlage 17/4227

Der Entwurf einer Verordnung zur Verleihung der Rechte einer Körperschaft des öffentlichen Rechts an die Alevitische Gemeinde Deutschland mit Sitz in Köln wird gemäß § 85 Absatz 1 der Geschäftsordnung des Landtags Nordrhein-Westfalen dem Hauptausschuss zugeleitet.

EK-6. Hamburg Üniversitesi Lisans Programı Modüllü

Neuf FSB Lehramt Bachelor Alevitische Religion vom 8. April 2015

veröffentlicht am 21. Juli 2015

1. Semester WiSe	2. Semester SoSe	3. Semester WiSe	4. Semester SoSe	5. Semester WiSe	6. Semester SoSe
Modul AR-1 Einführung in das theologische Studium	Modul AR-2 Alevitentum und Islam		Modul AR-4 Religionspraxis und Systematik im Alevitentum		
<u>Vorlesung:</u> Grundlagen zum Alevitentum (2 SWS/1 LP)	<u>Vorlesung 1:</u> Alevitische Geschichte und Quellen (2 SWS/3 LP)	<u>Vorlesung 2:</u> Islam und seine Geschichte (2 SWS/3 LP)	<u>Seminar 1:</u> Alevitische Glaubenspraxis und regionale Tradition (2 SWS/3 LP)	<u>Seminar 3:</u> Ethik und Spiritualität im Alevitentum (2 SWS/1 LP)	
<u>Übung 1:</u> Gelebte Religion (2 SWS/2 LP)	<u>Seminar 1:</u> Theologische Grundfragen aus alevitischer Sicht (2 SWS/1 LP)	<u>Seminar 2:</u> Theologische Grundfragen aus islamischer Sicht (2 SWS/3 LP)	<u>Seminar 2:</u> Alevitische Dichtung und Li- turgie (2 SWS/3 LP)	Modulprüfung: 2 LP	
<u>Übung 2 a/b:</u> Textwelten (2 SWS/4 LP)		Modulprüfung: 2 LP	Modul AR-5 Alevitentum und andere Religionen im Kontext der Moderne		
Modulprüfung: 2 LP	Modul AR-3 Einführung in die Religionswissenschaft und theologische Grundfragen aus christlicher Sicht		<u>Vorlesung:</u> Islam im Westen (2 SWS/3 LP)	<u>Seminar 1:</u> Alevitentum im Dialog mit an- deren Religionen (2 SWS/1 LP)	<u>Seminar 2:</u> Judentum (Buddhismus/Hin- duismus) und Dialog (2 SWS/3 LP)
	<u>Vorlesung 1:</u> Einführung in die Religions- wissenschaft (2 SWS/2 LP)	<u>Seminar:</u> Theologische Grundfragen aus christlicher Sicht bzw. <u>Vorlesung 2:</u> Einführung in das Wesen des christlichen Glaubens (2 SWS/2 LP)		Modulprüfung: 2 LP	
		Modulprüfung: 2 LP			Modul AR-6 Abschlussmodul im Teilstudi- engang Alevitische Religion 10 LP
6 SWS 9 LP	6 SWS 6 LP	6 SWS 12 LP	6 SWS 9 LP	4 SWS 6 LP	2 SWS 3/13 LP

4. Kısım: "Avusturya Alevi İslam İnanç Toplumu (ALEVI)" nin Hak ve Sorumlulukları

16. Kendini Adlandırma ve dini kavramlarını (isimlerini) koruma hakkı
 - 16.1. İnanç toplumu, kendine §6. kanunun 1. maddesinin 1. kısmında belirtilen çerçeve içerisinde bir isim belirleme hakkına sahiptir.
 - 16.2. İnanç toplumu ve kendisine bağlı Bölge inanç toplumunun (Kultusgemeinde) isimleri ve bu isimlerden türetilen bütün kavramlar ancak ilgili inanç toplumu veya Bölge inanç toplumunun (Kultusgemeinde) onayıyla kullanılabilir.
 - 16.3. Avusturya haricindeki inanç toplumları, kurumlar ve dernekler gibi benzer kurumlarla kurulacak resmi temaslarda ve ilişkilerde kullanılması uygun olan isim ve kavramlar ancak inanç toplumunun onayıyla mümkündür.
 - 16.4. İşbu belirtilen kararların ihlal edilmesi halinde ve ceza hukukuna müteallik herhangi bir durum söz konusu değilse, inanç toplumu ve bu durumdan etkilenen her bir Bölge inanç toplumu, yasa dışı bu duruma son vermek için başbakana bir öneri sunabilir. Sunulan bu öneri 4 hafta içerisinde karara bağlanması gerekir.
17. Bilgi, değerlendirme ve rapor verme hakkı
 - 17.1. Alevi İslam İnanç Toplumu, yasal olarak devlet tarafından kabul edilen Kilise kurumlarını, inanç toplumu ve özellikle de İslam inanç toplumlarını ilgilendiren bütün meseleler hakkında devletin bütün yasama ve yönetme makamlarına rapor, bilgi, görüş, itiraz, bildiri ve öneri verme hakkına sahiptir.
 - 17.2. Alevi İslam inanç toplumunun dışa dönük harici hukuki ilişkilerini ilgilendiren meseleler hakkında ön görülen yasal düzenlemeler (kararlar), yönergeler, ilgili inanç toplumuna belirli bir süre içerisinde itiraz edebilme hakkı tanınması için sunulmadan ve tasarlanmadan önce iletilir.
18. Özel kuruluşlarda manevi danışmanlık hakkı ve gençlik eğitimi
 - 18.1. İnanç toplumu, kendi üyelerine, ki bunlar :
 - a) Orduda olan üyeler/askerler veya
 - b) Hapishanede bulunan üyeler/mahkumlar veya
 - c) Kamuya açık hastahanelere, bakım merkezleri veya buna benzer kurumlara yerleştirilmiş olan mensuplarına dini açıdan ilgilenme ve onlara dini rehberlik sunma hakkına sahiptir.

EK-8 (devam). Avusturya İslam Yasası: ALEVI'nin Hak ve Sorumlulukları

- 18.2. Madde 1 de sözü geçen kişilere dini rehberlik sadece Avusturya'da bu hizmetlere kişisel ve mesleki olarak elyak olan kişiler – özellikle Dede, Ana ve Baba olanlar - sunabilir. Bu kişiler dini içerik ve yeterlilik açısından ilgili inanç toplumuna, diğer bütün genel meseleler ve konularda ise ilgili devlet teşkilatının (Ordu, hastahane, hapishane) başkanlığına tabidirler. Mesleki yeterlilik ancak, bu hizmeti sunacak kişinin -§24. Paragrafta ifadesi geçen- Din Bilimleri (Teoloji) mezunu olması halinde yada buna eş değer bir yeterliliğe sahip olması durumunda söz konusudur. Kişisel yeterlilik ise, manevi bakım alanında en az 3 yıllık bir meslek tecrübesi ve de Matura düzeyinde Almanca bilgisi gerektiriyor. Bunun yanı sıra bu kişilerin bu alanlarda görev yapabilmesi için ilgili Alevi İslam inanç toplumunun tarafından yetkilendirilmiş olması gerekir.
- 18.3. Madde 1 Satır 1 de ifade edilen grubun ihtiyaçlarının temin edilebilmesi için ortaya çıkan genel yönetim ve Personel giderleri devlet tarafından karşılanır.
- 18.4. Alevi İslam inanç toplumu ve üyeleri, çocukları ve gençleri kendi inanç geleneklere, örflere ve inanç hükümlere göre eğitme ve yetiştirme hakkına sahiptirler.
19. Yemek / gıda düzenlemesi
- 19.1. Alevi İslam inanç toplumu, Avusturya'da et ürünleri ve diğer başka ürünler de olmak üzere bunları kendi inanç hükümlerine göre üretilmesini organize etme hakkına sahiptirler.
- 19.2. Kışlalarda, hapishanelerde, umuma açık hastanelerde, huzur-, bakım- veya benzeri evlerde ve kamuya açık okullarda bulunan inanç toplumu üyelerinin bakım ve iaşelerinde inanç toplumunun gıda kuralları göz önünde bulundurulmalıdır.
20. Dini Bayramlar
- 20.1. Alevi İslam inanç toplumu dini bayramları ve ibadetleri (Perşembe günleri akşamları yapılan cem ibadetleri, lokma günleri) devletin yasal koruması altında bulunacaklardır. Bayram günlerinin tarihleri İslam takvimine göre gerçekleşir. Bu bayramlar (bir önceki günün) Güneş batımıyla birlikte başlar ve bir sonraki günün güneş batımına kadar devam eder.
- 20.2. Bayramları şunlardır:
 - a) Hızır Orucu (3 gün)
 - b) Hz. Ali'nin doğumu, Nevruz (1 gün)
 - c) Gadir Hum bayramı, Hz. Muhammed'den sonra Hz. Ali'nin tayin edilme bayramı (1 gün)
 - d) Kurban Bayramı (4 gün)
 - e) Aşure (1 gün)
- 20.3. Yukarıda paragraf 2 de sözü geçen günlerde ibadethanelerin yada diğer Kultusgemeindelerin ibadet mekanlarının yakınında, ibadeti ya da bayram kutlamasını engelleyici her türlü gürültü verici davranışlar, toplu eylemler/gösteriler, geçiş ve taşınma faaliyetleri yasaktır.
21. Görevlilerin görevlerinin fesh edilme konusu
- 21.1. İnanç toplumu ve buna bağlı Bölge inanç toplumları (Kultusgemeinde), işlediği her hangi bir veya daha fazla suçtan dolayı herhangi bir yerel mahkeme tarafından yargılanma sonucu en az bir yıl hapis cezasına çarptırılan yada davranışıyla kamu güvenliğini, düzenini, sağlığını ve halet-i ruhiyesini yada ötekinin haklarını ve özgürlüklerini zedeleyen/engelleyen kişileri, dini yetkili kişilerde dahil, görevlerinden almakla yükümlüdür.

EK-9. AİHM Kararları: Mansur Yalçın ve Diğerleri

AİHM KARARLARI

2014/80

MANSUR YALÇIN VE DİĞERLERİ/TÜRKİYE

(21163/11, 16/9/2014)

[Karar Metni](#)

İlgili Maddeler	AİHS Protokol md. 2 (P1-2)
Hak ve Özgürlükler	Ebeveynin inancına uygun eğitimi çocuğu için devletten talep hakkı, din ve vicdan özgürlüğü.
Anahtar Kelimeler	Din ve vicdan özgürlüğü, inanca uygun eğitim.
Davanın Özü	Devletin çoğulculuk edimini yerine getirebilmesi için okullarda sağladığı zorunlu eğitim kapsamında kalan derslerde toplumun geneline benimsenmiş bir inancı temel alarak eğitim yapması, inancı açısından çoğunlukta olmayan ebeveynin çocuğu için inancına uygun eğitim aldıramamasına sebep olabileceğinden ilgili hakkın ihlâlini oluşturabilir.

KARARIN ÖZETİ

Olaylar ve Olgular:	Başvurucular Alevi mezhebindedir. Başvurusu kabul edilen başvuru halen ilköğrenim ikinci kademe veya ortaöğrenimde eğitimlerini sürdürmektedirler. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Derslerinin (DKABD) Sünni mezhebini temel alarak yazılmış olmasından şikâyetle Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB) 2005'te bu dersin tarafsız bir temele oturtulması ve bunun bir takip ve kontrol sistemiyle izlenmesi istemiyle başvurmuşlardır. MEB, cevabında; 2005-2006 yılı için düzenlenmiş mevzuatın "mezheplerüstü" nitelikte hazırlandığını, birçok İslam mezhebine dair bilgiler ve önemli şahıslarla ilgili pasajlar eklendiğini söylemiştir. İdare mahkemesi talep ettiği bilirkişi raporuna uyarak özellikle 2007-2008 yıllarından sonra müfredatta kullanılacak kitaplarından alevilikle ilgili yeterli ve tarafsız bilgi vermesinden bahisle davayı reddetmiştir. Temyiz mahkemesi de yargılamayı yasaya ve prosedüre uygun bulduğundan davacıların istemini reddetmiştir.
İddialar:	Başvurucular eğitimciler ve akademisyenlerce hazırlanmış üç adet makale ve rapora dayanarak: - 2007-2008 yıllarından sonra müfredata yapılan eklemelerin derslerde verilen kavramlar ve değerler bakımından eski programa bir değişiklik getirmediğinden bahisle tarafsızlık ve nesnellik isteklerini karşılamayacak nitelikte olduğunu, - DKABD ders kaynaklarında Cemevine "cemin yapıldığı yer" denerek ibadet yeri denmekten kaçınıldığını, Nusayriliğin temelini Kuran'dan aldığını söylendiği, - Yapılan değişikliklerin eğitim mentalitesinde değil sadece kitaplara yapılan eklemeler şeklinde yapıldığını, - Toledo Prensipleri'ne uygun olmadığına dair: a. Doktrinal yaklaşım: "Dinimiz", "kutsal kitabımız", "peygamberimiz" kelimelerinin dini dogma olarak verilmesi, b. Tarafılık: Cemevine ibadethane denmemesi.

EK-9 (devam). AİHM Kararları: Mansur Yalçın ve Diğerleri

	- Sünnilik merkezli yaklaşım olduğu, Aleviliğin aykırı görüş olarak lanse edildiğini, - Kitabın sistematığında Aleviliğin Sünni tarikatlar anlatılırken verilerek, değerinin düşürüldüğünü iddia etmişler. - Ayrıca kitaplarda Aleviliğin mezhepten bir çeşit kültüre indirgenerek aktarıldığını iddia etmektedirler. - Çocuklarının namaz ve cami gibi Sünniliğe özgü dini değerleri okulda öğrenerek, ailede gördükleriyle aradaki farktan dolayı iki arada kalıp dinlerini tam olarak öğrenemediklerinden şikayetçidirler.
Hükümetin Savunması:	Hükümet 2009 ve 2011 yılları arasında içlerinde Alevi dedelerinin de bulunduğu çalıştaylarda farklı İslami görüşlerden olan bilgilerin de görüşleri alınarak müfredata ihtiyacı karşılayacak eklemelerin yapıldığı, bu kapsamda Alevilik hakkında bilgilerin ve ilgili inanışın önemli şahsiyetlerine değgin pasajların artık kitaplarda bulunduğunu söyleyerek, kaynakların mezheplerüstü hasepte olması nedeniyle inanç özgürlüğü ile ilgili bir problemin artık kalmadığını savunulmuştur. Ayrıca dini yorumun uzmandan uzmana bile değiştiği bu sebeple kişinin tam olarak inancına uygun bir dini eğitimin imkânsız olduğunu söylenmiştir.
Hukuki Değerlendirme:	Mahkeme, başvuru P1 m.2 bakımından incelemeye almıştır.
<i>P1 m.2 yönünden;</i>	Madde gereği, öğrencilere din eğitimi verimi esnasında, öğrencilerin doktriner bir dini eğitime maruz kalmamalarını sağlamak devletin görevidir. Diğer din mensuplarına tanınan dersten muaf olma hakkının farklı mezheplere de sağlanması bunun için bir çözüm olarak görülebilir. Bu konuda farklı din ve mezhep arasında ayırma gidilmemelidir. Müfredatta yapılan değişikliklerin ilgili madde açısından pozitif yönde olduğunda taraflar hemfikirdirler. DKABD yapılan eklemelere rağmen Sünni bakış açısıyla verilmeye devam edilmektedir. Yapılan değişiklikler bilgi eklemesinden ibaret olup dersin temellerine yönelik bir değişiklik gözlenmemektedir. Devlet demokratik bir toplumda dini çoğulculuğun garantörüdür (30985/96). Bir dini görüşe ağırlık verilmesi devletin tarafsızlık ve eşit mesafelilik ödevleriyle bağdaşmamaktadır. Çocukların ebeveyninden aldığı dini eğitimle okulda aldığı eğitimin farklı olması çocuklarda hangi inancı bağlanılacağı konusunda kendi değerleri ve okulda verilenler arasında bir çatışma uyandırmaya temayüldür. Çocukların ailelerinden ve okuldan aldığı dini eğitim farklılaşmamalıdır. Avrupa genelinde yaklaşık her devlet din eğitimi dersi vermekte ancak buna alternatifler sunmaktadır, muaf olabilmek için başka din mensubu olduğunun beyan edilmesine gerek yoktur. Müfredat değişikliklerine rağmen ilgili derste inanca saygı sağlanamamıştır. Ayrıca Türk sistemi yeterli miktarda kaim ders imkânı sunmamaktadır. Bu imkândan faydalanabilmek için ise dini kanaatini açıklamaya mecbur bırakılmaktadırlar. Bu durumda farklı mezhep mensubu ebeveyn çocuğunu kendi inancına uygun eğitim görmesini sağlama yetisinden yoksun bırakıldığından Ek Protokol 1'in madde 2. maddesinin ihlâli söz konusudur. Obiter dictum: İslam dinine inanmayan bireylerin ilgili dersi almamak için Hristiyan veya Yahudi olduklarını beyan etmek zorunda olmaları din ve inanç serbestisine aykırıdır.

EK-10. Avusturya'da Okullardaki "Alevilik Din Eğitimi" Kitabı: İçindekiler

INHALTSVERZEICHNIS	
Vorwort	7
1. Hak schenkt Licht.....	8
2. Wir leben in einer Gemeinschaft.....	10
3. Rıza Şehri – Die Stadt des Einvernehmens/Friedens	12
4. Das Opferfest	14
Das Lokma-Gebet	16
Das Tischgebet	17
5. Eine wunderbare Welt.....	18
6. Gott teilt sich uns mit	20
7. Die Ehl-i Beyt	22
Der Prophet Muhammed liebt Ana Fatma sehr	23
Der Prophet Muhammed liebt Hz. Ali sehr	24
Der Prophet Muhammed liebt seine Enkel Hz. Hasan und Hz. Hüseyin sehr.....	25
8. Die 12 Imame	26
9. Die Trauer- und Fastenzeit Muharrem.....	38
So verhalten wir uns in der Trauer- und Fastenzeit Muharrem.....	39
10. Aşure	41
11. Licht in anderen Religionen	42
12. Cem – unser gemeinsames Gebet.....	44
Zehra und ihre Familie besuchen ein Cem	45
Weitere Bilder aus Cem-Gottesdiensten	50
13. Ich bete zu dir... ..	53
14. Der Heilige Hızır.....	54
Hz. Ali und Ana Fatma fasten für ihre Kinder	55
15. Ich bin verantwortlich für die Schöpfung Gottes.....	56
16. Ich trage Gottes Licht in mir	58
Madem ki ben bir insanım – Wenn ich doch ein Mensch bin	59
17. Nevruz - Die Geburt des Heiligen Ali	60
Die vielen Beinamen des Heiligen Ali sind Zeugnis für seinen edlen Charakter.....	62
Hz. Ali beschreibt den wahren Gläubigen	64
18. Hıdırellez.....	66
19. Hacı Bektaş Veli	68
Die Lehre der 4 Tore und 40 Stufen.....	69
20. Yedi Ulu Ozanlar – Unsere bedeutendsten Dichter	70
21. Alevitische Symbole.....	74
22. Geschichte: „Der Apfel fällt nicht weit vom Stamm“	76
23. Zahlen verbinden.....	79

EK-11. Avusturya’da “Alevilik Din Eğitimi” Kitabı: Hakk-Muhammed-Ali

Bismi-Şah, Allah Allah!

Allah'tan bize ulaşan Çerağımız sonsuza dek kılavuzumuz olsun!

Çerağımız yansın yakılsın, Allah'ın nuru aşkına!

Çerağımız yansın yakılsın, Peygamberliğin nuru aşkına!

Çerağımız yansın yakılsın, Velâyetin nuru aşkına!

Çerağımız yansın yakılsın, Ehlibeyt'in nuru aşkına!

Çerağımız yansın yakılsın, Pir Hünkâr Hacı Bektaş Veli aşkına!

Çerağımız yansın yakılsın, yolumuzun, birliğimizin, dirliğimizin aşkına!

Sonsuza dek bu çerağ yolumuzun ve yaşantımızın ışığı ola.

Gerçeğe Hü.

Bismi Şah, Allah Allah!

Von Gott erhalten - möge unser Licht uns bis in die Ewigkeit begleiten.

Erwache und erweckt werde unser Licht zu Ehren Gottes.

Erwache und erweckt werde unser Licht zu Ehren des Propheten.

Erwache und erweckt werde unser Licht zu Ehren des Heiligen Ali.

Erwache und erweckt werde unser Licht zu Ehren der Ehl-i Beyt.

Erwache und erweckt werde unser Licht zu Ehren des Pir Hünkar Hacı Bektaş Veli.

Erwache und erweckt werde unser Licht zu Ehren unseres Weges, unserer Einheit und unserer Existenz. Bis in alle Ewigkeit möge dieses Licht unseren Weg und unser Leben begleiten.

Hü, der Wahrheit.

EK-12. Avusturya'da Okullardaki "Alevilik Din Eğitimi" Kitabı: Ehlibeyt Konusu

ALEVI Lehrwerk für den Alevitischen Religionsunterricht

Der Prophet Muhammed liebt Hz. Ali sehr

Der Heilige Ali war der Cousin des Propheten Muhammed. Ab seinem zehnten Lebensjahr lebte er beim Propheten und wurde von ihm großgezogen. Der Heilige Ali wurde der stetige Begleiter des Propheten. Er war von Anbeginn der Prophezeiungen bei Hz. Muhammed und kannte jede davon auswendig. Als der Prophet seine Familie befragte, wer von ihnen den Islam annehmen wolle, meldete sich der junge Ali als Erster. Drei Mal wiederholte sich die Frage des Propheten, bei jedem Mal war es der junge Ali, der mit „Ja“ antwortete. Somit war der Heilige Ali der erste Mensch nach dem Propheten, der den Islam annahm. Der Prophet Muhammed ist der Begründer und der Heilige Ali der Hüter des Islam (*Hazreti Muhammed İslam dinin kurucusu, Ali ise koruyucusudur!*).

Der Heilige Ali ist für uns der rechtmäßige Nachfolger des Propheten und unser Vorbild für unsere Lebensweise. Seine Güte in Worte zu fassen ist fast unmöglich. Folgend findest du sehr schöne Aussagen des Propheten über ihn:

Ali'yi sevmek beni sevmektir, Ali'ye saygı duymak bana saygı duymaktır

Ali zu lieben, ist mich zu lieben; Ali zu ehren, ist mich zu ehren

Ali'ye uymak bana uymaktır, Ali'ye itaat etmek bana itaat etmektir

Ali zu befolgen, ist mich zu befolgen; Ali zu gehorchen, ist mir zu gehorchen

Ali'den nefret etmek benden nefret etmektir, Ali'yi saymamak beni saymamaktır

Ali zu hassen, ist mich zu hassen; Ali zu missachten, ist mich zu missachten

Ali'ye karşı asi olmak bana karşı asi olmaktır, Ali'ye düşman olan bana düşman olur...

Sich gegen Ali zu stellen, ist sich gegen mich zu stellen; Alis Feind, ist mein Feind...

Abbildung einer Tür in Hacibektaş

Ağaçlar kalem, denizler mürekkep olsa

**Auch wenn die Bäume Stifte
und die Meere Tinte wären**

İnsanlar ve cinler de yazsa da

**Alle Menschen und Geister
schreiben würden**

Yine de Ali ibn Ebi Talib'in
yüceliklerini saymaya yetmezdi

**Würde es dennoch nicht
ausreichen um die Größe
des Ali ibn Ebi Talip auszudrücken**

Ben ilmin şehriyim Ali de kapısıdır. İlim isteyen
kapısına gelsin!

Ich bin die Stadt des Wissens, Ali ist das Tor dazu.

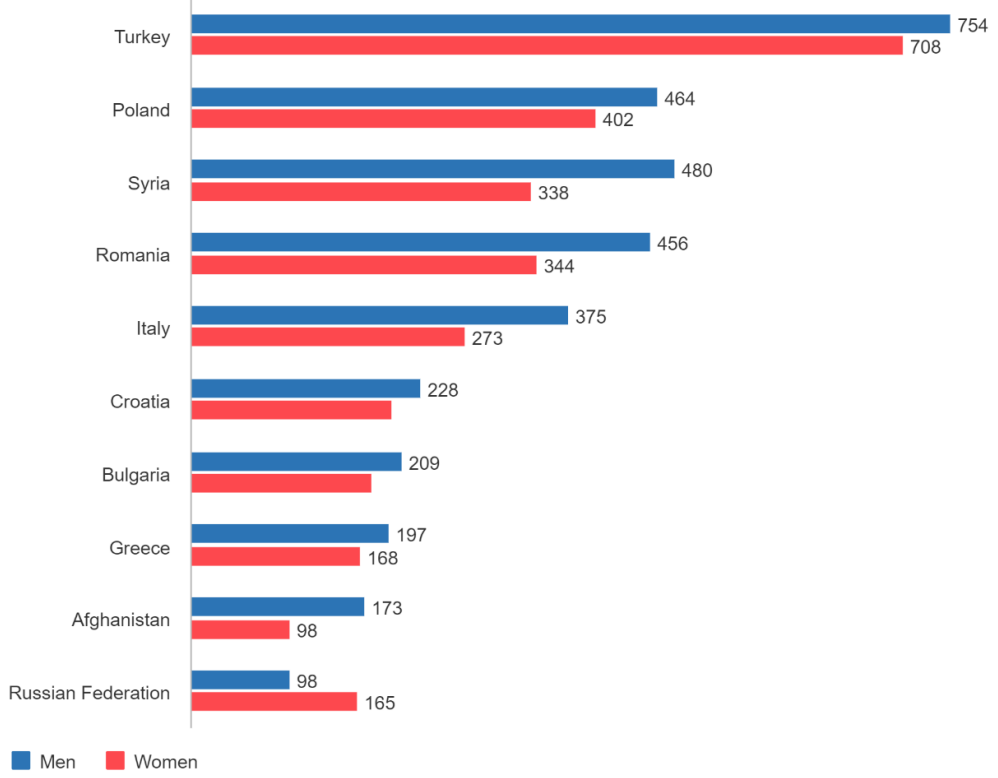
Wer Wissen möchte, möge zum Tor kommen!

ŞEKİLLER

Şekil 1:Almanya’da Yabancı Ülke Vatandaşları

Foreign population (as at 31 December 2020)

by 10 most frequently citizenship, thousands

Source: Central Register of Foreigners

© Statistisches Bundesamt (Destatis), 2021

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : YILDIZ, İbrahim

Uyruğu : T.C.

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Alevi Bektaşî Kültürü Anabilim Dalı	--
Lisans	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi-Almanca Öğretmenliği	2012
Lise	Sivas Kongre Lisesi-Yabancı Dil Bölümü	2007

İş Deneyimi

Yıl Yer Görev

2019 MEB - Öğretmen

Yabancı Dil

İngilizce-Almanca

Yayınlar

Yayın Değerlendirme: Ahmet TAŞĞIN, Kalemle Resmedilen Alevilik, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya, 2019.

